
Kalevala
KALEVALA
ja opas sen lukemiseen
SKS

Mieleni minun tekevi,
aivoni ajattelevi,
lähteäni laulamahan...

Keitä ovat Ilmarinen, Louhi ja Lemminkäinen? Miksi Aino hukuttautui, kuka ryösti Sammon ja ketä naarattiin Tuonelan joesta? Tämä teos sisältää koko Elias Lönnrotin kansanrunoista kokoaman eepoksen, joka julkaistiin vuonna 1849.

Kalevala on avain suomalaiseen kulttuuriin, mutta nykylukijalle kansalliseepos voi olla haasteellista luettavaa. Siksi teoksessa on lukijan opas, joka sisältää kaaviot eepoksen henkilöistä ja juonesta, useimmin kysytyt kysymykset sekä sanaston ja hakemistot.

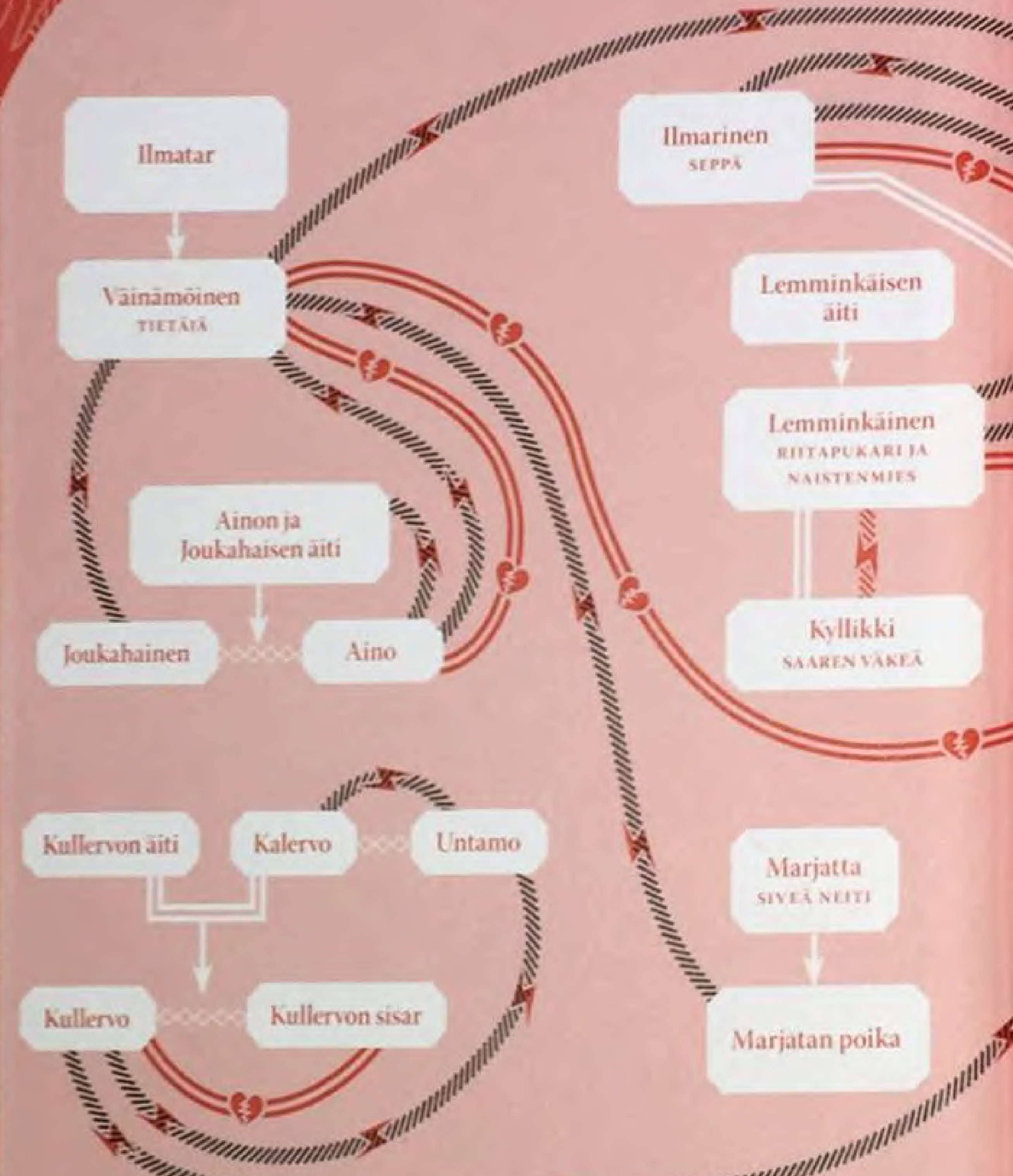
Suuni jo sulkea pitäisi,
kiinni kieleni sitoa,
laata virren laulannasta...

9 789522 225795

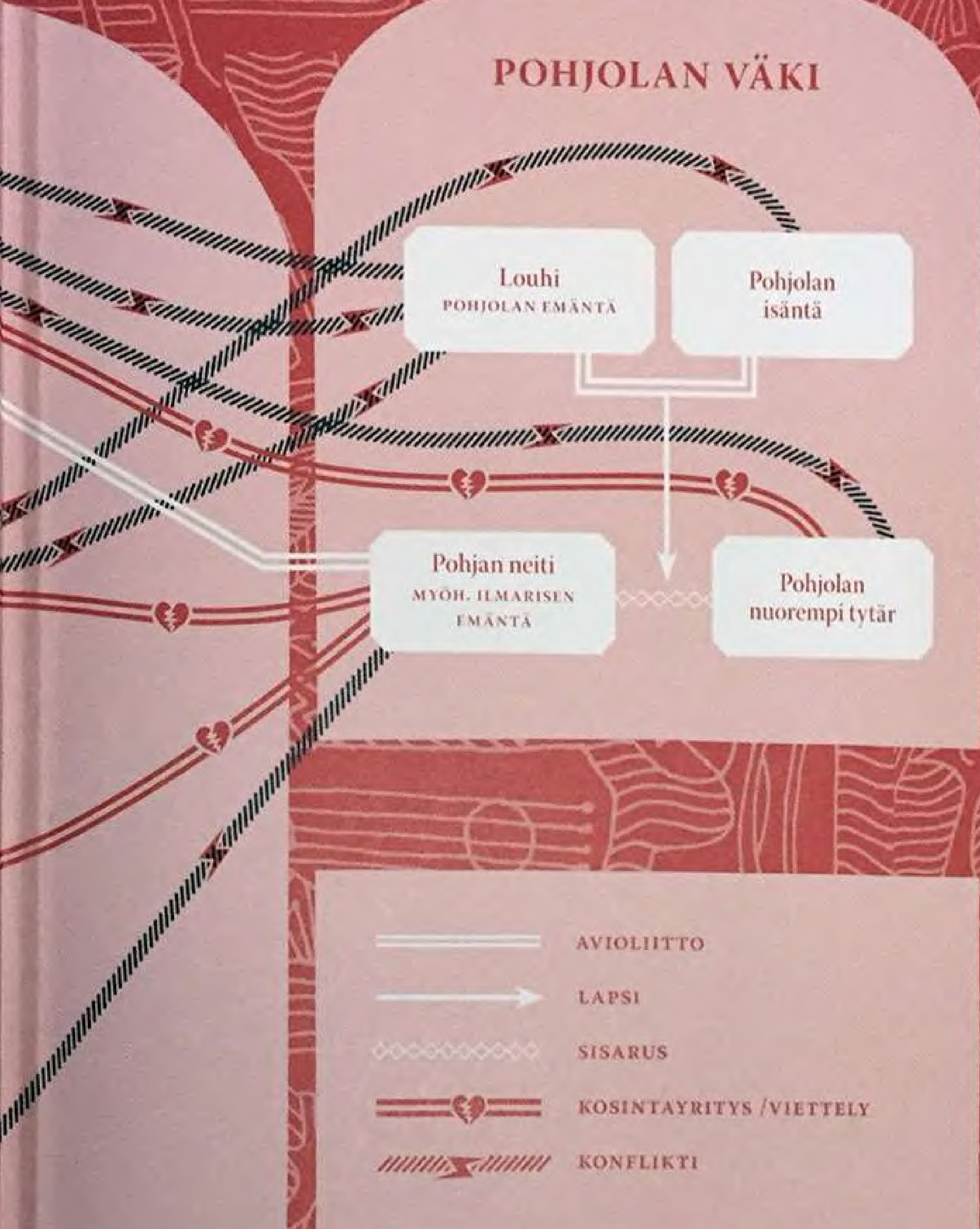
ISBN 978-952-222-579-5 81.4 WWW.FINLIT.FI/KIRJAT
KANNEN SUUNNITTELU: SANNA-REETA MEILAHTI

Kalevalan kes

KALEVALAN VÄKI

keiset henkilöt

KALEVALAN HENKILÖT ESITELLÄÄN LAAJEMMIN HENKILÖHAKEMISTOSSA KIRJAN S. 352–356.

MAAILMAN SYNTY
VÄINÄMÖISEN SYNTY
MAAN KYLVÖ JA ISON TAMMEN KAATO

- Maa, taivas, aurinko ja kuu syntyvät sotkan munasta
- Väinämöinen syntyy Ilmattaresta
- Maa kylvetään metsiksi, kaski poltetaan ja ohra kylvetään
- Iso tammi kaadetaan

VÄINÄMÖINEN LAULAA JOUKAHAISEN SUOHON
AINO HUKUTTAUTUU
KALEVALAISET KOSIVAT POHJAN NEITIÄ
ILMARINEN TAKOO SAMMON

- Joukahainen häviää kilpalaulannan ja lupaa Ainon Väinämöiselle
- Äiti innostuu, mutta Aino hukuttautuu
- Louhi lupaa tyttärensä Sammon takojalle, ja Ilmarinen takoo Sammon
- Väinämöinen ja Ilmarinen kosivat Pohjan neitiä, turhaan

ILMARINEN TAKOO VAIMON KULLASTA
KALEVALAN VÄKI RYÖSTÄÄ SAMMON POHJOLASTA
LOUHI KOSTAA SAMMON RYÖSTÖN

- Ilmarinen suree vaimoaan, takoo kultanaisen mutta pettyy
- Ilmarinen ryöstää Pohjolasta morsiamen
- Väinämöinen, Ilmarinen ja Lemminkäinen ryöstävät Sammon Pohjolasta
- Pohjolan väki ajaa ryöstäjät kiinni, Sampo särkyy mereen
- Louhi lähettää kostoksi tauteja ja karhun, mutta Väinämöinen loitsii ne pois
- Väinämöisen kanteleensoitto houkuttelee auringon ja kuun taivaalta
- Louhi sieppaa taivaanvalot mutta kalevalaisten uhkailtua palauttaa ne
- Louhi sieppaa tulen, uusi kipinä isketään mutta se karkaa ja tekee tuhoa

MARJATAN POIKA HAASTAA VÄINÄMÖISEN

- Marjatta tulee raskaaksi puolukasta ja synnyttää pojan
- Väinämöinen tuomitsee pojan kuolemaan, mutta poika ristitään Karjalan kuninkaaksi
- Väinämöinen lähtee

Kalevalassa on myös paljon ei-tuonellisia jaksoja, kuten loitsuja. Ne löydät loitsujen ja rituaalirunojen hakemistosta kirjan s. 359–360.

...an juoni

Lemminkäinen seikkailee naisten parissa ja tekee urotöitä

Lemminkäinen
- ryöstää Kyllikin Saaresta vaimokseen
- lähtee sotaan vastoin äitinsä ja vaimonsa tahtoa
- kosii Pohjan neitiä ja hänelle määrätään tehtäviä
- pyydystää loitsimalla Hiiden hirven mutta saa surmansa väijyessään Tuonelan joutsenta

- Lemminkäisen äiti loitsii poikansa eläväksi

Väinämöinen käy kuoleman mailla

Ilmarinen saa Pohjan neidin ja häät vietetään

- Väinämöinen etsii sanoja Tuonelasta ja Antero Vipusen luota
- Väinämöinen ja Ilmarinen kosivat Pohjan neitiä
- Ilmarinen onnistuu tehtävissä ja häät vietetään

Lemminkäinen häiriköi Pohjolan häissä ja lähtee sotaan

Lemminkäinen
- lähtee kutsumattomana Ilmarisen ja Pohjan neidin häihin
- suututtaa Pohjolan isännän ja surmaa tämän
- pakenee Saareen, mutta hänet ajetaan pois
- löytää kotinsa tuhottuna ja äitinsä piilopirtistä
- Lemminkäinen lähtee sotaretkelle Pohjolaan, mutta pakkanen pakottaa hänet kotiin

Kullervo kostaa kotinsa tuhon

- Untamo surmaa veljensä Kalervon väkineen
- Kalervon poika Kullervo on orjana Untamolla ja Ilmarisella
- Ilmarisen emäntä leipoo leipään kiven, johon Kullervo katkaisee veitsensä

Kullervo
- noituu pedot surmaamaan emännän
- löytää äitinsä mutta ei sopeudu elämään kotona
- viettelee naisen, joka paljastuu hänen sisarekseen, sisar hukuttautuu
- hävittää Untamolan kostoksi ja surmaa itsensä

KALEVALA

Kalevala

KALEVALA ja opas sen lukemiseen

SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN SEURA • HELSINKI

Kirjokansi 86

ISBN 978-952-222-579-5
ISSN 2323-7392
www.finlit.fi/kirjat

Opas Kalevalan lukemiseen ja kaaviot, toimitustyö: Liisa Kaski
Ulkoasu ja taitto: Sanna-Reeta Meilahti

Painotyö: Livonia Print, Riika 2015

Sisällys

KALEVALAN RUNOT PÄHKINÄNKUORESSA

1. RUNO

Laulun aloitus. Maailma syntyy, kun Ilmatar ajelehtii raskaana meressä ja sotka laatii pesänsä hänen polvelleen. Väinämöinen syntyy Ilmattaresta.

2. RUNO

Sampsa Pellervoinen kylvää maan metsiksi. Iso tammi kasvaa auringon eteen ja pieni mies kaataa sen. Väinämöinen kaataa kasken ja kylvää ohran.

3. RUNO

Väinämöisen ja Joukahaisen kilpalaulanta: suohon laulettu Joukahainen nöyrtyy ja lupaa sisarensa vaimoksi Väinämöiselle.

4. RUNO

Väinämöinen kosii vastentahtoista Ainoa, mutta äiti käskee Ainoa suostumaan. Aino hukuttautuu, ja äidin kyynelistä syntyy keväinen maisema kukkuvine käkineen.

5. RUNO

Vellamon neidon onginta: Väinämöinen lähtee onkimaan hukkunutta neitoa mutta luulee saalistaan kalaksi ja suunnittelee syövänsä sen. Väinämöisen äitivainaja kehottaa kosiomatkalle Pohjolaan.

6. RUNO

Väinämöinen lähtee Pohjolaa kohti. Kaunaa kantava Joukahainen ampuu häntä, nuoli osuu hevoseen ja Väinämöinen suistuu veteen.

7. RUNO

Kotka noukkii Väinämöisen ylös vedestä ja vie hänet Pohjolaan. Pohjolan emäntä Louhi kestitsee Väinämöistä, ehdottaa Sammon takomista ja lupaa takojalle tyttärensä.

8. RUNO

Kotimatkalla Väinämöinen näkee Pohjan neidin ja ihastuu. Neiti asettaa kosiskelevalle Väinämöiselle tehtäviä. Venettä veistäes-

sään Väinämöinen saa haavan polveensa.

9. RUNO

Väinämöisen polvenhaava parannetaan raudan syntyloitsun, verenseisotusloitsun ja voiteen sanojen avulla.

10. RUNO

Väinämöinen houkuttelee seppä Ilmarista Sammon taontaan ja laulaa tämän Pohjolaan. Ilmarinen takoo Sammon ja kosii Pohjan neitiä, joka kieltäytyy.

11. RUNO

Lemminkäinen lähtee Saareen Kyllikkiä kosimaan, karkeloi Saaren neitojen kanssa, ryöstää Kyllikin ja lupaa luopua sotaretkistä. Lemminkäisen äiti ihastuu miniään.

12. RUNO

Lupaukset rikotaan: Kyllikki lähtee kylille ja Lemminkäinen sotaan äidin varoituksista huolimatta. Lemminkäinen loitsii Pohjolan tuvassa.

13. RUNO

Lemminkäinen pyytää Pohjolan emännältä tytärtä ja hänet määrätään ansiotöihin. Hän koettaa hiihtää kiinni Hiiden hirven.

14. RUNO

Metsästysloitsujen avulla Lemminkäinen saa Hiiden hirven kiinni, mistä seuraa uusia ansiotöitä. Tuonelan joutsenta väijyvä Lemminkäinen surmataan noitakeinoin.

15. RUNO

Lemminkäisen äiti ja Kyllikki saavat merkin Lemminkäisen kuolemasta. Äiti lähtee etsimään poikaansa, haravoi tämän Tuonelan joesta ja kursii kokoon parannusloitsujen avulla.

16. RUNO

Väinämöinen veistää veneen Sampsa Pellervoisen tuomasta puusta, käy Tuonelassa etsimässä puuttuvia sanoja ja pääsee vaivoin pois muuttamalla muotoaan.

17. RUNO

Väinämöinen etsii puuttuvia sanoja Antero Vipusen luota ja joutuu tietäjän vatsaan. Vipunen manaa Väinämöistä pois mutta laulaa lopulta tälle tietonsa.

18. RUNO

Kilpakosinta: Väinämöinen ja Ilmarinen tavoittelevat Pohjan neitiä. Neiti torjuu Väinämöisen.

19. RUNO

Ilmarinen kosii ja hänet määrätään ansiotöihin: kyisen pellon kyntöön, Tuonen karhun kahlehdintaan ja hauen pyyntiin. Pohjan neiti kihlataan.

20. RUNO

Pohjolassa valmistellaan häitä: iso härkä tapetaan, olut pannaan ja vieraiksi kutsutaan koko Pohjolan ja Kalevalan kansa Lemminkäistä lukuun ottamatta.

21. RUNO

Pohjolassa vietetään häitä.

22. RUNO

Morsian hunnutetaan, valmistellaan lähtöön ja itketetään.

23. RUNO

Morsianta neuvotaan naidun naisen elämään ja miehelän töihin.

24. RUNO

Sulhasta neuvotaan kohtelemaan morsianta hyvin, opettamaan talon tavoille ja kurittamaan varovasti. Morsian laulaa lähtövirren ja hääpari lähtee.

25. RUNO

Hääpari ja saattoväki otetaan vastaan sulhasen kotona, missä juhlat jatkuvat. Väinämöinen käy uudestaan Tuonelassa korjatakseen rikkoutuneen rekensä.

26. RUNO

Kutsumaton Lemminkäinen lähtee äidin varoituksista piittaamatta Pohjolan pitoihin ja selviää noidankykyjensä ansiosta matkan haasteista.

27. RUNO

Lemminkäinen vaatii kestitystä Pohjolassa, saa käärmetuopin ja suututtaa isännän. Kilpaloitsinnan päätteeksi Lemminkäinen lyö isännältä pään poikki.

28. RUNO

Lemminkäinen pakenee Pohjolasta äitinsä luo. Äiti neuvoo piilopaikan.

29. RUNO

Lemminkäinen pakenee Saareen ja laulaa neidot ihastuksiin. Saaren miehet ja koti-ikävä ajavat Lemminkäisen pois. Koti löytyy tuhottuna, äiti elää piilopirtissä.

30. RUNO

Lemminkäinen lähtee sotaretkelle Pohjolaan Tieran kanssa. Noiduttu pakkanen haittaa matkantekoa, ja eksyneet soturit palaavat kotiin.

31. RUNO

Veljekset Untamo ja Kalervo pitävät vihaa, ja Untamo surmaa veljensä ja tämän talonväen. Kalervon poika Kullervo hautoo kostoa, mutta Untamo yrittää saada hänet hengiltä ja laittaa orjan töihin.

32. RUNO

Ilmariselle orjaksi myyty Kullervo pannaan paimeneksi. Ilmarisen emäntä lähettää karjan laitumelle lukemalla suojaloitsut.

33. RUNO

Kullervo katkaisee perintöveitsensä leikatessaan Ilmarisen emännän leipomaa kivistä leipää. Hän ajaa karjan suohon ja noituu karhut ja sudet Ilmarisen emännän kimppuun.

34. RUNO

Kullervo pakenee Ilmarisen luota, harhailee kodittomana ja löytää äitinsä elossa. Äiti kertoo Kullervon sisaren kadonneen marjametsään.

35. RUNO

Kullervo epäonnistuu kotitöissä. Veromatkalla hän tapaa sisarensa, jota ei tunnista, ja viettelee tämän. Sisar hukuttautuu, Kullervo palaa kotiin ja suunnittelee kostoa Untamolle.

36. RUNO

Kullervo hyvästelee omaisensa, tuhoaa koko Untamolan ja palaa kotiin, jossa elossa on enää koira. Osuttuaan sisarensa viettelypaikalle Kullervo tekee itsemurhan.

37. RUNO

Ilmarinen itkee kuollutta vaimoaan. Hän takoo kultaneidon mutta pettyy sen kylmyyteen.

38. RUNO

Ilmarisen toinen kosioretki Pohjolaan johtaa morsiamenryöstöön. Ilmarinen laulaa vastahakoisen morsiamen lokiksi kivelle.

39. RUNO

Väinämöinen ja Ilmarinen lähtevät ryöstämään Sampoa Pohjolasta. Väinämöinen puhuttelee itkevää purtta ja soutu alkaa. Lemminkäinen liittyy mukaan.

40. RUNO

Vene karahtaa hauen hartioille. Hauki paloitellaan ja Väinämöinen valmistaa siitä kanteleen.

41. RUNO

Väinämöinen soittaa kannelta. Eläimet, luonnonhenget, haltiat, nuoret ja vanhat saapuvat kuulolle. Väinämöisen kyyneleistä syntyy helmiä.

42. RUNO

Sammon ryöstö: Väinämöinen loitsii soitollaan Pohjolan väen uneen, Sampo revitään juuriltaan ja soudetaan pois. Raivostunut Louhi nostattaa sumun, Iku-Turson ja myrskyn.

43. RUNO

Taistelu Sammosta: Pohjolan sotajoukko ajaa ryöstäjiä takaa, syntyy taistelu, Sampo hajoaa ja palaset putoavat mereen.

44. RUNO

Mereen kadonnutta kanteletta etsitään ja uusi rakennetaan surujaan valittavasta puusta, käen kukkumista kultanauloista ja laulavan neidon hiuksista. Luonto iloitsee soitosta.

45. RUNO

Louhi lähettää tauteja Kalevalaan, Väinämöinen parantaa ne loitsimalla.

46. RUNO

Louhi nostaa karhun Kalevalan karjan päälle, Väinämöinen käy karhunkaatoon. Pidetään karhunpeijaiset. Väinämöinen kuvailee karhun synnyn ja palauttaa saaliin takaisin metsään.

47. RUNO

Väinämöisen soitto houkuttelee taivaanvalot alas, Louhi kätkee ne ja tulen. Ukko iskee uuden tulen, kipinä singahtaa veteen ja siika nielee sen. Siian syö toinen kala, joka edelleen päätyy kolmannen sisuksiin.

48. RUNO

Pellava kylvetään ja siitä valmistetaan nuotta, jolla pyydetään kipinän niellyt kala. Tuli pääsee irti ja polttaa metsää, kunnes se vangitaan Kalevalan tupiin. Ilmarinen parantaa palovammojaan loitsuin.

49. RUNO

Ilmarinen takoo kuun ja auringon, mutta ne eivät valaise. Taivaanvalot uhataan vapauttaa Pohjolasta väkisin, mutta Louhi päästää ne irti. Väinämöinen tervehtii kuuta ja aurinkoa.

50. RUNO

Marjatta tulee raskaaksi puolukasta ja synnyttää pojan. Väinämöinen tuomitsee lapsen kuolemaan, mutta poika ristitään Karjalan kuninkaaksi ja Väinämöinen lähtee. Laulun lopetus.

Kalevala

1. RUNO

Laulun aloitus. Maailma syntyy, kun Ilmatar ajelehtii raskaana meressä ja sotka laatii pesänsä hänen polvelleen. Väinämöinen syntyy Ilmattaresta.

Mieleni minun tekevi,
aivoni ajattelevi
lähteäni laulamahan,
saa'ani sanelemahan,
5 sukuvirttä suoltamahan,
lajivirttä laulamahan.
Sanat suussani sulavat,
puhe'et putoelevat,
kielelleni kerkiävät,
10 hampahilleni hajoovat.

Veli kulta, veikkoseni,
kaunis kasvinkumppalini!
Lähe nyt kanssa laulamahan,
saa kera sanelemahan
15 yhtehen yhyttyämme,
kahta'alta käytyämme!
Harvoin yhtehen yhymme,
saamme toinen toisihimme
näillä raukoilla rajoilla,
20 poloisilla Pohjan mailla.

Lyökämme käsi kätehen,
sormet sormien lomahan,
lauloaksemme hyviä,
parahia pannaksemme,
25 kuulla noien kultaisien,
tietä mielitehtoisien,
nuorisossa nousevassa,
kansassa kasuavassa:
noita saamia sanoja,
30 virsiä virittämiä
vyöltä vanhan Väinämöisen,
alta ahjon Ilmarisen,
päästä kalvan Kaukomielen,
Joukahaisen jousen tiestä,
35 Pohjan peltojen periltä,
Kalevalan kankahilta.

Niit' ennen isoni lauloi
kirvesvartta vuollessansa;
niitä äitini opetti
40 väätessänsä värttinätä,
minun lasna lattialla
eessä polven pyöriessä,
maitopartana pahaisna,
piimäsuuna pikkaraisna.
45 Sampo ei puuttunut sanoja
eikä Louhi luottehia:
vanheni sanoihin sampo,
katoi Louhi luottehisin,
virsihin Vipunen kuoli,
50 Lemminkäinen leikkilöihin.

Viel' on muitaki sanoja,
ongelmoita oppimia:

tieohesta tempomia,
kanervoista katkomia,
55 risukoista riipomia,
vesoista vetelemiä,
päästä heinän hieromia,
raitiolta ratkomia,
paimenessa käyessäni,
60 lasna karjanlaitumilla,
metisillä mättähillä,
kultaisilla kunnahilla,
mustan Muurikin jälessä,
Kimmon kirjavan keralla.
65 Vilu mulle virttä virkkoi,
sae saatteli runoja.
Virttä toista tuulet toivat,
meren aaltoset ajoivat.
Linnut liitteli sanoja,
70 puien latvat lausehia.
Ne minä kerälle käärin,
sovittelin sommelolle.
Kerän pistin kelkkahani,
sommelon rekoseheni;
75 ve'in kelkalla kotihin,
rekosella riihen luoksi;
panin aitan parven päähän
vaskisehen vakkasehen.
Viikon on virteni vilussa,
80 kauan kaihossa sijaisnut.
Veänkö vilusta virret,
lapan laulut pakkasesta,
tuon tupahan vakkaseni,
rasian rahin nenähän,
85 alle kuulun kurkihirren,
alle kaunihin katoksen,
aukaisen sanaisen arkun,
virsilippahan viritän,
kerittelen pään kerältä,
90 suorin solmun sommelolta?
Niin laulan hyvänki virren,
kaunihinki kalkuttelen
ruoalta rukihiselta,
oluelta ohraiselta.
95 Kun ei tuotane olutta,
tarittane taarivettä,
laulan suulta laihemmalta,
vetoselta vierettelen
tämän iltamme iloksi,
100 päivän kuulun kunniaksi,
vaiko huomenen huviksi,
uuen aamun alkeheksi.

Noin kuulin saneltavaksi,
tiesin virttä tehtäväksi:
105 yksin meillä yöt tulevat,
yksin päivät valkeavat;
yksin syntyi Väinämöinen,
ilmestyi ikirunoja
kapehesta kantajasta,
110 Ilmattaresta emosta.
Olipa impi, ilman tyttö,
kave luonnotar korea.
Piti viikoista pyhyyttä,
iän kaiken impeyttä
115 ilman pitkillä pihoilla,
tasaisilla tanterilla.
Ikävystyi aikojansa,
ouostui elämätänsä,
aina yksin ollessansa,
120 impenä eläessänsä
ilman pitkillä pihoilla,
avaroilla autioilla.
Jop' on astuiksen alemma,

laskeusi lainehille,
125 meren selvälle selälle,
ulapalle aukealle.
Tuli suuri tuulen puuska,
iästä vihainen ilma;
meren kuohuille kohotti,
130 lainehille laikahutti.
Tuuli neittä tuuitteli,
aalto impeä ajeli
ympäri selän sinisen,
lakkipäien lainehien:
135 tuuli tuuli kohtuiseksi,
meri paksuksi panevi.
Kantoi kohtua kovoa,
vatsantäyttä vaikeata
vuotta seitsemän satoa,
140 yheksän yrön ikeä;
eikä synny syntyminen,
luovu luomatoin sikiö.
Vieri impi veen emona.
Uipi iät, uipi lännet,
145 uipi luotehet, etelät,
uipi kaikki ilman rannat
tuskissa tulisen synnyn,
vatsanvaivoissa kovissa;
eikä synny syntyminen,
150 luovu luomatoin sikiö.
Itkeä hyryttelevi;
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Voi poloinen, päiviäni,
lapsi kurja, kulkuani!
155 Jo olen joutunut johonki:
iäkseni ilman alle,
tuulen tuuiteltavaksi,
aaltojen ajeltavaksi
näillä väljillä vesillä,
160 lake'illa lainehilla!
"Parempi olisi ollut
ilman impenä eleä,
kuin on nyt tätä nykyä
vierähellä veen emona:
165 vilu tääll' on ollakseni,
vaiva värjätelläkseni,
aalloissa asuakseni,
veessä vierielläkseni.
"Oi Ukko, ylijumala,
170 ilman kaiken kannattaja!
Tule tänne tarvittaissa,
käy tänne kutsuttaessa!
Päästä piika pintehestä,
vaimo vatsanväänteheställ!
175 Käy pian, välehen jou'u,
välehemmin tarvitahan!"
Kului aikoa vähäisen,
pirahteli pikkaraisen.
Tuli sotka, suora lintu;
180 lenteä lekuttelevi
etsien pesän sijoa,
asuinmaata arvaellen.
Lenti iät, lenti lännet,
lenti luotehet, etelät.
185 Ei löyä tiloa tuota,
paikkoa pahintakana,
kuhun laatisi pesänsä,
ottaisi olosijansa.
Liitelevi, laatelevi;
190 arvelee, ajattelevi:
"Teenkö tuulehen tupani,
aalloillen asuinsijani?
Tuuli kaatavi tupasen,
aalto vie asuinsijani."
195 Niin silloin ve'en emonen,
veen emonen, ilman impi,
nosti polvea merestä,

lapaluuta lainehesta
sotkalle pesän sijaksi,
200 asuinmaaksi armahaksi.
Tuo sotka, sorea lintu,
liiteleikse, laateleikse.
Keksi polven veen emosen
sinerväisellä selällä;
205 luuli heinämättähäksi,
tuoreheksi turpeheksi.
Lentelevi, liitelevi,
päähän polven laskeuvi.
Siihen laativi pesänsä,
210 muni kultaiset munansa:
kuusi kultaista munoa,
rautamunan seitsemännen.
Alkoi hautoa munia,
päätä polven lämmitellä.
215 Hautoi päivän, hautoi toisen,
hautoi kohta kolmannenki.
Jopa tuosta veen emonen,
veen emonen, ilman impi,
tuntevi tulistuvaksi,
220 hipiänsä hiiltyväksi;
luuli polvensa palavan,
kaikki suonensa sulavan.
Vavahutti polveansa,
järkytti jäseniänsä:
225 munat vierähti vetehen,
meren aaltohon ajaikse;
karskahti munat muruiksi,
katkieli kappaleiksi.
Ei munat mutahan joua,
230 siepalehet veen sekahan.
Muuttuivat murut hyviksi,
kappalehet kaunoisiksi:
munasen alainen puoli
alaiseksi maaemäksi,
235 munasen yläinen puoli
yläiseksi taivahaksi;
yläpuoli ruskeaista
päivöseksi paistamahan,
yläpuoli valkeaista,
240 se kuuksi kumottamahan;
mi munassa kirjavaista,
ne tähiksi taivahalle,
mi munassa mustukaista,
nepä ilman pilvilöiksi.
245 Ajat eellehen menevät,
vuoet tuota tuonnemmaksi
uuen päivän paistaessa,
uuen kuun kumottaessa.
Aina uipi veen emonen,
250 veen emonen, ilman impi,
noilla vienoilla vesillä,
utuisilla lainehilla,
eessänsä vesi vetelä,
takanansa taivas selvä.
255 Jo vuonna yheksäntenä,
kymmenentenä kesänä
nosti päätänsä merestä,
kohottavi kokkoansa.
Alkoi luoa luomiansa,
260 saautella saamiansa
selvällä meren selällä,
ulapalla aukealla.
Kussa kättä käännähytti,
siihen niemet siivoeli;
265 kussa pohjasi jalalla,
kalahauat kaivaeli;
kussa ilman kuplistihe,
siihen syöverit syventi.
Kylin maahan kääntelihe:
270 siihen sai sileät rannat;
jaloin maahan kääntelihe:

siihen loi lohiapajat;
pä'in päätyi maata vasten:
siihen laitteli lahelmat.
275 Ui siitä ulomma maasta,
seisattelihe selälle:
luopi luotoja merehen,
kasvatti salakaria
laivan laskemasijaksi,
280 merimiesten pään menoksi.
Jo oli saaret siivottuna,
luotu luotoset merehen,
ilman pielet pistettynä,
maat ja manteret sanottu,
285 kirjattu kivihin kirjat,
veetty viivat kallioihin.
Viel' ei synny Väinämöinen,
ilmau ikirunoja.
Vaka vanha Väinämöinen
290 kulki äitinsä kohussa
kolmekymmentä keseä,
yhen verran talviaki,
noilla vienoilla vesillä,
utuisilla lainehilla.
295 Arvelee, ajattelevi,
miten olla, kuin eleä
pimeässä piilossansa,
asunnossa ahtahassa,
kuss' ei konsa kuuta nähnyt
300 eikä päiveä havainnut.
Sanovi sanalla tuolla,
lausui tuolla lausehella:
"Kuu, keritä, päivyt, päästä,
otava, yhä opeta
305 miestä ouoilta ovilta,
veräjiltä vierahilta,
näiltä pieniltä pesiltä,
asunnoilta ahtahilta!
Saata maalle matkamiestä,
310 ilmoillen inehmon lasta,
kuuta taivon katsomahan,
päiveä ihoamahan,
otavaista oppimahan,
tähtiä tähyämähän!"
315 Kun ei kuu kerittänynnä
eikä päivyt päästänynnä,
ouosteli aikojansa,
tuskastui elämätänsä:
liikahutti linnan portin
320 sormella nimettömällä,
lukon luisen luikahutti
vasemmalla varpahalla;
tuli kynsin kynnykseltä,
polvin porstuan ovelta.
325 Siitä suistui suin merehen,
käsin kääntyi lainehesen;
jääpi mies meren varahan,
uros aaltojen sekahan.
Virui siellä viisi vuotta,
330 sekä viisi jotta kuusi,
vuotta seitsemän, kaheksan.
Seisottui selälle viimein,
niemelle nimettömälle,
manterelle puuttomalle.
335 Polvin maasta ponnistihe,
käsivarsin käännältihe.
Nousi kuuta katsomahan,
päiveä ihoamahan,
otavaista oppimahan,
340 tähtiä tähyämähän.
Se oli synty Väinämöisen,
rotu rohkean runojan
kapehesta kantajasta,
Ilmattaresta emosta.

2. RUNO

Sampsa Pellervoinen kylvää maan metsiksi. Iso tammi kasvaa auringon eteen ja pieni mies kaataa sen. Väinämöinen kaataa kasken ja kylvää ohran.

Nousi siitä Väinämöinen
jalan kahen kankahalle
saarehen selällisehen,
manterehen puuttomahan.
5 Viipyi siitä vuotta monta,
aina eellehen eleli
saaressa sanattomassa,
manteressa puuttomassa.
Arvelee, ajattelevi,
10 pitkin päätänsä pitävi:
kenpä maita kylvämähän,
toukoja tihittämähän?
Pellervoinen, pellon poika,
Sampsa poika pikkarainen,
15 sep' on maita kylvämähän,
toukoja tihittämähän!
Kylvi maita kyyhätteli,
kylvi maita, kylvi soita,
kylvi auhtoja ahoja,
20 panettavi paasikoita.
Mäet kylvi männiköiksi,
kummut kylvi kuusikoiksi,
kankahat kanervikoiksi,
notkot nuoriksi vesoiksi.
25 Noromaille koivut kylvi,
lepät maille leyhke'ille,
tuomet kylvi tuorehille,
raiat maille raikkahille,
pihlajat pyhille maille,
30 pajut maille paisuville,
katajat karuille maille,
tammet virran vieremille.
Läksi puut ylenemähän,
vesat nuoret nousemahan.
35 Kasvoi kuuset kukkalatvat,
lautui lakkapäät petäjät.
Nousi koivupuut noroilla,
lepät mailla leyhke'illä,
tuomet mailla tuorehilla,
40 katajat karuilla mailla,
katajahan kaunis marja,
tuomehen hyvä he'elmä.
Vaka vanha Väinämöinen
kävi tuota katsomahan
45 Sampsan siemenen aloa,
Pellervoisen kylvämiä.
Näki puut ylenneheksi,
vesat nuoret nousneheksi;
yks' on tammi taimimatta,
50 juurtumatta puu Jumalan.
Heitti herjan valloillensa,
olevillen onnillensa;

vuotti vielä yötä kolme,
saman verran päiviäki.
55 Kävi siitä katsomahan
viikon päästä viimeistäki:
ei ole tammi kasvanunna,
juurtununna puu Jumalan.
Niin näkevi neljä neittä,
60 viisi veen on morsianta.
Ne oli nurmen niitännässä,
kastekorren katkonnassa
nenässä utuisen niemen,
päässä saaren terhenisen;
65 mink' on niitti, sen haravoi,
kaikki karhille veteli.
Tulipa merestä Tursas,
uros aalloista yleni.
Tunki heinäset tulehen,
70 ilmivalkean väkehen;
ne kaikki poroksi poltti,
kypeniksi kyyetteli.
Tuli tuhkia läjänen,
koko kuivia poroja.
75 Saip' on siihen lemmen lehti,
lemmen lehti, tammen terho,
josta kasvoi kaunis taimi,
yleni vihanta virpi;
nousi maasta mansikkaisna,
80 kasvoi kaksihaarukkaisna.
Ojenteli oksiansa,
levitteli lehviänsä.
Latva täytti taivahalle,
lehvät ilmoille levisi:
85 piätti pilvet juoksemasta,
hattarat hasertamasta,
päivän peitti paistamasta,
kuuhuen kumottamasta.
Silloin vanha Väinämöinen
90 arvelee, ajattelevi:
oisko tammen taittajata,
puun sorean sortajata?
Ikävä inehmon olla,
kamala kalojen uia
95 ilman päivän paistamatta,
kuuhuen kumottamatta.
Ei ole sitä urosta
eikä miestä urheata,
joka taisi tammen kaata,
100 satalatvan langettoa.
Siitä vanha Väinämöinen
itse tuon sanoiksi virkki:
"Kave äiti, kantajani,
luonnotar, ylentäjäni!
105 Laitapa ve'en väkeä
– veessä on väkeä paljo –
tämä tammi taittamahan,
puu paha hävittämähän
eestä päivän paistavaisen,
110 tieltä kuun kumottavaisen!"
Nousipa merestä miesi,
uros aallosta yleni.
Ei tuo ollut suuren suuri
eikä aivan pienen pieni:
115 miehen peukalon pituinen,
vaimon vaaksan korkeuinen.
Vaski- oli hattu hartioilla,
vaskisaappahat jalassa,
vaskikintahat käessä,
120 vaskikirjat kintahissa,
vaskivyöhyt vyölle vyötty,
vaskikirves vyön takana:
varsi peukalon pituinen,
terä kynnen korkeuinen.
125 Vaka vanha Väinämöinen
arvelee, ajattelevi:

on miesi näkemiänsä,
uros silmänluontiansa,
pystyn peukalon pituinen,
130 härän kynnen korkunainen!
Siitä tuon sanoiksi virkki,
itse lausui, noin nimesi:
"Mi sinä olet miehiäsi,
ku, kurja, urohiasi?
135 Vähän kuollutta parempi,
katonutta kaunihimpi!"
Sanoi pikku mies merestä,
uros aallon vastaeli:
"Olen mie mokoma miesi,
140 uros pieni, veen väkeä.
Tulin tammen taittamahan,
puun murskan murentamahan."
Vaka vanha Väinämöinen
itse tuon sanoiksi virkki:
145 "Ei liene sinua luotu,
eipä luotu eikä suotu
ison tammen taittajaksi,
puun kamalan kaatajaksi."
Sai toki sanoneheksi;
150 katsahtavi vielä kerran:
näki miehen muuttunehen,
uuistunehen urohon!
Jalka maassa teutaroivi,
päähyt pilviä pitävi;
155 parta on eessä polven päällä,
hivus kannoilla takana;
syltä oli silmien välitse,
syltä housut lahkehesta,
puoltatoista polven päästä,
160 kahta kaation rajasta.
Hivelevi kirvestänsä,
tahkaisi tasatereä
kuutehen kovasimehen,
seitsemähän sieran päähän.
165 Astua lykyttelevi,
käyä kulleroittelevi
lave'illa lahkehilla,
leve'illä liehuimilla.
Astui kerran keikahutti
170 hienoiselle hietikolle,
astui toisen torkahutti
maalle maksankarvaiselle,
kolmannenki koikahutti
juurelle tulisen tammen.
175 Iski puuta kirvehellä,
tarpaisi tasaterällä.
Iski kerran, iski toisen,
kohta kolmannen yritti;
tuli tuiski kirvehestä,
180 panu tammesta pakeni:
tahtoi tammi kallistua,
lysmyä rutimoraita.
Niin kerralla kolmannella
jopa taisi tammen kaata,
185 ruhtoa rutimoraian,
satalatvan lasketella.
Tyven työnnytti itähän,
latvan laski luotehesen,
lehvät suurehen suvehen,
190 oksat puolin pohjosehen.
Kenpä siitä oksan otti,
se otti ikuisen onnen;
kenpä siitä latvan taittoi,
se taittoi ikuisen taian;
195 kenpä lehvän leikkaeli,
se leikkoi ikuisen lemmen.
Mi oli lastuja pirannut,
pälähellyt pälkäreitä
selvälle meren selälle,
200 lake'ille lainehille,

noita tuuli tuuitteli,
meren läikkä läikytteli
venosina veen selällä,
laivasina lainehilla.
205 Kantoi tuuli Pohjolahan.
Pohjan piika pikkarainen
huntujahan huuhtelevi,
virutteli vaattehia
rannalla vesikivellä
210 pitkän niemyen nenässä.
Näki lastun lainehilla;
tuon kokosi konttihinsa,
kantoi kontilla kotihin,
pitkäkielellä piha'an,
215 tehä noian nuoliansa,
ampujan asehiansa.
Kun oli tammi taittununna,
kaatununna puu katala,
pääsi päivät paistamahan,
220 pääsi kuut kumottamahan,
pilvet pitkin juoksemahan,
taivon kaaret kaartamahan
nenähän utuisen niemen,
päähän saaren terhenisen.
225 Siit' alkoi salot silota,
metsät mielin kasvaella,
lehti puuhun, ruoho maahan,
linnut puuhun laulamahan,
rastahat iloitsemahan,
230 käki päällä kukkumahan.
Kasvoi maahan marjanvarret,
kukat kultaiset keolle;
ruohot kasvoi kaikenlaiset,
monenmuotoiset sikesi.
235 Ohra on yksin nousematta,
touko kallis kasvamatta.
Siitä vanha Väinämöinen
astuvi, ajattelevi
rannalla selän sinisen,
240 ve'en vankan vieremillä.
Löyti kuusia jyviä,
seitsemiä siemeniä
rannalta merelliseltä,
hienoiselta hietiköltä;
245 kätki nää'än nahkasehen,
koipehen kesäoravan.
Läksi maata kylvämähän,
siementä sirottamahan
vierehen Kalevan kaivon,
250 Osmon pellon penkerehen.
Tirskuipa tiainen puusta:
"Eipä nouse Osmon ohra,
ei kasva Kalevan kaura
ilman maan alistamatta,
255 ilman kasken kaatamatta,
tuon tulella polttamatta."
Vaka vanha Väinämöinen
teetti kirvehen terävän.
Siitä kaatoi kasken suuren,
260 mahottoman maan alisti.
Kaikki sorti puut soreat;
yhen jätti koivahaisen
lintujen leposijaksi,
käkösen kukuntapuuksi.
265 Lenti kokko halki taivon,
lintunen ylitse ilman.
Tuli tuota katsomahan:
"Miksipä on tuo jätetty
koivahainen kaatamatta,
270 puu sorea sortamatta?"
Sanoi vanha Väinämöinen:
"Siksipä on tuo jätetty:
lintujen lepeämiksi,
kokon ilman istumiksi."

275 Sanoi kokko, ilman lintu:
"Hyvinpä sinäki laait:
heitit koivun kasvamahan,
puun sorean seisomahan
linnuille lepeämiksi,
280 itselleni istumiksi."
Tulta iski ilman lintu,
valahutti valkeaista.
Pohjaistuuli kasken poltti,
koillinen kovin porotti:
285 poltti kaikki puut poroksi,
kypeniksi kyyetteli.
Siitä vanha Väinämöinen
otti kuusia jyviä,
seitsemiä siemeniä
290 yhen nää'än nahkasesta,
koivesta kesäoravan,
kesäkärpän kämmenestä.
Läksi maata kylvämähän,
siementä sirottamahan.
295 Itse tuon sanoiksi virkki:
"Minä kylvän kyyhättelen
Luojan sormien lomitse,
käen kautta kaikkivallan
tälle maalle kasvavalle,
300 ahollen ylenevälle.
"Akka manteren-alainen,
mannun eukko, maan emäntä!
Pane nyt turve tunkemahan,
maa väkevä vääntämähän!
305 Eip' on maa väkeä puutu
sinä ilmoisna ikänä,
kun lie armo antajista,
lupa luonnon tyttäristä.
"Nouse, maa, makoamasta,
310 Luojan nurmi, nukkumasta!
Pane korret korttumahan
sekä varret varttumahan!
Tuhansin neniä nosta,
saoin haaroja hajota
315 kynnöstäni, kylvöstäni,
varsin vaivani näöstä!
"Oi Ukko, ylijumala
tahi taatto taivahinen,
vallan pilvissä pitäjä,
320 hattarojen hallitsija!
Piä pilvissä keräjät,
sekehissä neuvot selvät!
Iätä iästä pilvi,
nosta lonka luotehesta,
325 toiset lännestä lähetä,
etelästä ennättele!
Vihmo vettä taivosesta,
mettä pilvistä pirota
orahille nouseville,
330 touoille tohiseville!"
Tuo Ukko, ylijumala,
taatto taivon valtiainen,
piti pilvissä keräjät,
sekehissä neuvot selvät.
335 Iätti iästä pilven,
nosti longan luotehesta,
toisen lännestä lähetti,
etelästä ennätteli;
syrjin yhtehen sysäsi,
340 lomituksin loukahutti.
Vihmoi vettä taivosesta,
mettä pilvistä pirotti
orahille kasvaville,
touoille tohiseville.
345 Nousipa oras okinen,
kannonkarvainen yleni
maasta pellon pehmeästä,
Väinämöisen raatamasta.

Jopa tuosta toisna päänä,
350 kahen, kolmen yön perästä,
viikon päästä viimeistäki
vaka vanha Väinämöinen
kävi tuota katsomahan
kyntöänsä, kylvöänsä,
355 varsin vaivansa näköä:
kasvoi ohra mieltä myöten,
tähkät kuuella taholla,
korret kolmisolmuisena.
Siinä vanha Väinämöinen
360 katseleikse, käänteleikse.
Niin tuli kevätkäkönen,
näki koivun kasvavaksi:
"Miksipä on tuo jätetty
koivahainen kaatamatta?"
365 Sanoi vanha Väinämöinen:
"Siksipä on tuo jätetty
koivahainen kasvamahan:
sinulle kukuntapuuksi.
Siinä kukkuos, käkönen,
370 helkyttele, hietarinta,
hoiloa, hopearinta,
tinarinta, riukuttele!
Kuku illoin, kuku aamuin,
kerran keskipäivälläki,
375 ihanoiksi ilmojani,
mieluisiksi metsiäni,
rahaisiksi rantojani,
viljaisiksi vieriäni!"

3. RUNO

Väinämöisen ja Joukahaisen kilpalaulanta: suohon laulettu Joukahainen nöyrtyy ja lupaa sisarensa vaimoksi Väinämöiselle.

Vaka vanha Väinämöinen
elelevi aikojansa
noilla Väinölän ahoilla,
Kalevalan kankahilla.
5 Laulelevi virsiänsä,
laulelevi, taitelevi.
Lauloi päivät pääksytysten,
yhytysten yöt saneli
muinaisia muisteloita,
10 noita syntyjä syviä,
joit' ei laula kaikki lapset,
ymmärrä yhet urohot
tällä inhalla iällä,
katovalla kannikalla.
15 Kauas kuuluvi sanoma,
ulos viestit vierähtävät
Väinämöisen laulannasta,
urohon osoannasta.

Viestit vierähti suvehen,
20 sai sanomat Pohjolahan.
Olipa nuori Joukahainen,
laiha poika lappalainen.
Se kävi kylässä kerran;
kuuli kummia sanoja,
25 lauluja laeltavaksi,
parempia pantavaksi
noilla Väinölän ahoilla,
Kalevalan kankahilla,
kuin mitä itseki tiesi,
30 oli oppinut isolta.
Tuo tuosta kovin pahastui,
kaiken aikansa kaehti
Väinämöistä laulajaksi
paremmaksi itseänsä.
35 Jo tuli emonsa luoksi,
luoksi valtavanhempansa.
Lähteäksensä käkesi,
tullaksensa toivotteli
noille Väinölän tuville
40 kera Väinön voitteloille.
Iso kielti poikoansa,
iso kielti, emo epäsi
lähtemästä Väinölähän
kera Väinön voitteloille:
45 "Siellä silma lauletahan,
lauletahan, lausitahan
suin lumehen, päin vitihin,
kourin ilmahan kovahan,
käsin kääntymättömäksi,
50 jaloin liikkumattomaksi."
Sanoi nuori Joukahainen:
"Hyväpä isoni tieto,
emoni sitäi parempi,
oma tietoni ylinnä.
55 Jos tahon tasalle panna,
miesten verroille vetäitä,
itse laulan laulajani,
sanelen sanelijani:
laulan laulajan parahan
60 pahimmaksi laulajaksi,
jalkahan kiviset kengät,
puksut puiset lantehille,
kiviriipan rinnan päälle,
kiviharkon hartioille,
65 kivihintahat kätehen,
päähän paatisen kypärän."
Siitä läksi, ei totellut.
Otti ruunansa omansa,
jonka turpa tulta iski,
70 säkeniä säärivarret;
valjasti tulisen ruunan
korjan kultaisen etehen.
Itse istuvi rekehen,
kohennaikse korjahansa,
75 iski virkkua vitsalla,
heitti helmiruoskasella.
Läksi virkku vieremähän,
hevonen helettämähän.
Ajoa suhuttelevi.
80 Ajoi päivän, ajoi toisen,
ajoi kohta kolmannenki.
Jo päivänä kolmantena
päätyi Väinölän ahoille,
Kalevalan kankahille.
85 Vaka vanha Väinämöinen,
tietäjä iän-ikuinen,
oli teittensä ajaja,
matkojensa mittelijä
noilla Väinölän ahoilla,
90 Kalevalan kankahilla.
Tuli nuori Joukahainen,
ajoi tiellä vastatusten:

tarttui aisa aisan päähän,
rahe rahkehen takistui,
95 länget puuttui länkilöihin,
vemmel vempelen nenähän.
Siitä siinä seisotahan,
seisotahan, mietitähän...
vesi vuoti vempelestä,
100 usva aisoista usisi.
Kysyi vanha Väinämöinen:
"Kuit' olet sinä sukua,
kun tulit tuhmasti etehen,
vastahan varattomasti?
105 Säret länget länkäpuiset,
vesapuiset vempelehet,
korjani pilastehiksi,
rämäksi re'en retukan!"
Silloin nuori Joukahainen
110 sanan virkkoi, noin nimesi:
"Mie olen nuori Joukahainen.
Vaan sano oma sukusi:
kuit' olet sinä sukua,
kuta, kurja, joukkioa?"
115 Vaka vanha Väinämöinen
jo tuossa nimittelihe.
Sai siitä sanoneheksi:
"Kun liet nuori Joukahainen,
veäite syrjähän vähäisen!
120 Sie olet nuorempi minua."
Silloin nuori Joukahainen
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Vähä on miehen nuoruuesta,
nuoruuesta, vanhuuesta!
125 Kumpi on tieolta parempi,
muistannalta mahtavampi,
sep' on tiellä seisokahan,
toinen tieltä siirtykähän.
Lienet vanha Väinämöinen,
130 laulaja iän-ikuinen,
ruvetkamme laulamahan,
saakamme sanelemahan,
mies on miestä oppimahan,
toinen toista voittamahan!"
135 Vaka vanha Väinämöinen
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Mitäpä minusta onpi
laulajaksi, taitajaksi!
Ain' olen aikani elellyt
140 näillä yksillä ahoilla,
kotipellon pientarilla
kuunnellut kotikäkeä.
Vaan kuitenki kaikitenki
sano korvin kuullakseni:
145 mitä sie enintä tieät,
yli muien ymmärtelet?"
Sanoi nuori Joukahainen:
"Tieänpä minä jotaki!
Sen on tieän selvällehen,
150 tajuelen tarkoillehen:
reppänä on liki lakea,
liki lieska kiukoata.
"Hyvä on hylkehen eleä,
ve'en koiran viehkuroia:
155 luotansa lohia syöpi,
sivultansa siikasia.
"Siiall' on sileät pellot,
lohella laki tasainen.
Hauki hallalla kutevi,
160 kuolasuu kovalla säällä.
Ahven arka, kyrmyniska
sykysyt syvillä uipi,
kesät kuivilla kutevi,
rantasilla rapsehtivi.
165 "Kun ei tuosta kyllin liene,
vielä tieän muunki tieon,

arvoan yhen asian:
pohjola porolla kynti,
etelä emähevolla,
170 takalappi tarvahalla.
Tieän puut Pisan mäellä,
hongat Hornan kalliolla:
pitkät on puut Pisan mäellä,
hongat Hornan kalliolla.
175 "Kolme on koskea kovoa,
kolme järveä jaloa,
kolme vuorta korkeata
tämän ilman kannen alla:
Hämehess' on Hälläpyörä,
180 Kaatrakoski Karjalassa;
ei ole Vuoksen voittanutta,
yli käynyttä Imatran."
Sanoi vanha Väinämöinen:
"Lapsen tieto, naisen muisti,
185 ei ole partasuun urohon
eikä miehen naisekkahan!
Sano syntyjä syviä,
asioita ainoisia!"
Se on nuori Joukahainen
190 sanan virkkoi, noin nimesi:
"Tieän mä tiaisen synnyn,
tieän linnuksi tiaisen,
kyyn viherän käärmeheksi,
kiiskisen ve'en kalaksi.
195 Rauan tieän raukeaksi,
mustan mullan muikeaksi,
varin veen on vaikeaksi,
tulen polttaman pahaksi.
"Vesi on vanhin voitehista,
200 kosken kuohu katsehista,
itse Luoja loitsijoista,
Jumala parantajista.
"Vuoresta on vetosen synty,
tulen synty taivosesta,
205 alku rauan ruostehesta,
vasken kanta kalliosta.
"Mätäs on märkä maita vanhin,
paju puita ensimäinen,
hongan juuri huonehia,
210 paatonen patarania."
Vaka vanha Väinämöinen
itse tuon sanoiksi virkki:
"Muistatko mitä enemmin,
vain jo loppuivat lorusi?"
215 Sanoi nuori Joukahainen:
"Muistan vieläki vähäisen!
Muistanpa ajan mokoman,
kun olin merta kyntämässä,
meren kolkot kuokkimassa,
220 kalahauat kaivamassa,
syänveet syventämässä,
lampiveet on laskemassa,
mäet mylleröittämässä,
louhet luomassa kokohon.
225 "Viel' olin miesnä kuuentena,
seitsemäntenä urosna
tätä maata saataessa,
ilmoa suettaessa,
ilman pieltä pistämässä,
230 taivon kaarta kantamassa,
kuuhutta kulettamassa,
aurinkoa auttamassa,
otavaa ojentamassa,
taivoa tähittämässä."
235 Sanoi vanha Väinämöinen:
"Sen varsin valehtelitki!
Ei sinua silloin nähty,
kun on merta kynnettihin,
meren kolkot kuokittihin,
240 kalahauat kaivettihin,

syänveet syvennettihin,
lampiveet on laskettihin,
mäet mylleröitettihin,
louhet luotihin kokohon.
245 "Eikä lie sinua nähty,
ei lie nähty eikä kuultu
tätä maata saataessa,
ilmoa suettaessa,
ilman pieltä pistettäissä,
250 taivon kaarta kannettaissa,
kuuhutta kuletettaissa,
aurinkoa autettaissa,
otavaa ojennettaissa,
taivoa tähitettäissä."
255 Se on nuori Joukahainen
tuosta tuon sanoiksi virkki:
"Kun ei lie minulla mieltä,
kysyn mieltä miekaltani.
Oi on vanha Väinämöinen,
260 laulaja laveasuinen!
Lähe miekan mittelöhön,
käypä kalvan katselohon!"
Sanoi vanha Väinämöinen:
"En noita pahoin pelänne
265 miekkojasi, mieliäsi,
tuuriasi, tuumiasi.
Vaan kuitenki kaikitenki
lähe en miekan mittelöhön
sinun kanssasi, katala,
270 kerallasi, kehno raukka."
Siinä nuori Joukahainen
murti suuta, väänti päätä,
murti mustoa haventa.
Itse tuon sanoiksi virkki:
275 "Ken ei käy miekan mittelöhön,
lähe ei kalvan katselohon,
sen minä siaksi laulan,
alakärsäksi asetan.
Panen semmoiset urohot
280 sen sikäli, tuon täkäli,
sorran sontatunkiohon,
läävän nurkkahan nutistan."
Siitä suuttui Väinämöinen,
siitä suuttui ja häpesi.
285 Itse loihe laulamahan,
sai itse sanelemahan:
ei ole laulut lasten laulut,
lasten laulut, naisten naurut,
ne on partasuun urohon,
290 joit' ei laula kaikki lapset
eikä pojat puoletkana,
kolmannetkana kosijat
tällä inhalla iällä,
katovalla kannikalla.
295 Lauloi vanha Väinämöinen:
järvet läikkyi, maa järisi,
vuoret vaskiset vapisi,
paaet vahvat paukahteli,
kalliot kaheksi lenti,
300 kivet rannoilla rakoili.
Lauloi nuoren Joukahaisen:
vesat lauloi vempelehen,
pajupehkon länkilöihin,
raiat rahkehen nenähän.
305 Lauloi korjan kultalaian:
lauloi lampihin haoiksi;
lauloi ruoskan helmiletkun
meren rantaruokosiksi;
lauloi laukkipään hevosen
310 kosken rannalle kiviksi.
Lauloi miekan kultakahvan
salamoiksi taivahalle,
siitä jousen kirjavarren
kaariksi vesien päälle,

315 siitä nuolensa sulitut
havukoiksi kiitäviksi,
siitä koiran koukkuleuan,
sen on maahan maakiviksi.
Lakin lauloi miehen päästä
320 pilven pystypää kokaksi;
lauloi kintahat käestä
umpilammin lumpehiksi,
siitä haljakan sinisen
hattaroiksi taivahalle,
325 vyöltä ussakan utuisen
halki taivahan tähiksi.
Itsen lauloi Joukahaisen:
lauloi suohon suonivöistä,
niittyhyn nivuslihoista,
330 kankahasen kainaloista.
Jo nyt nuori Joukahainen
jopa tiesi jotta tunsi:
tiesi tielle tullehensa,
matkallen osannehensa
335 voittelohon, laulelohon
kera vanhan Väinämöisen.
Jaksoitteli jalkoansa:
eipä jaksa jalka nousta;
toki toistakin yritti:
340 siin' oli kivinen kenkä.
Siitä nuoren Joukahaisen
jopa tuskaksi tulevi,
läylemmäksi lankeavi.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
345 "Oi on viisas Väinämöinen,
tietäjä iän-ikuinen!
Pyörrytä pyhät sanasi,
peräytä lausehesi!
Päästä tästä pälkähästä,
350 tästä seikasta selitä!
Panenpa parahan makson,
annan lunnahat lujimmat."
Sanoi vanha Väinämöinen:
"Niin mitä minullen annat,
355 jos pyörrän pyhät sanani,
peräytän lauseheni,
päästän siitä pälkähästä,
siitä seikasta selitän?"
Sanoi nuori Joukahainen:
360 "Onp' on mulla kaarta kaksi,
jousta kaksi kaunokaista;
yks' on lyömähän riveä,
toinen tarkka ammunnalle.
Ota niistä jompikumpi!"
365 Sanoi vanha Väinämöinen:
"Huoli en, hurja, jousistasi,
en, katala, kaaristasi!
On noita itselläniki
joka seinä seisoteltu,
370 joka vaarnanen varottu:
miehittä metsässä käyvät,
urohitta ulkotöillä."
Lauloi nuoren Joukahaisen,
lauloi siitäki syvemmä.
375 Sanoi nuori Joukahainen:
"Onp' on mulla purtta kaksi,
kaksi kaunoista venoa;
yks' on kiistassa kepeä,
toinen paljo kannattava.
380 Ota niistä jompikumpi!"
Sanoi vanha Väinämöinen:
"Enp' on huoli pursistasi,
venehistäsi valita!
On noita itselläniki
385 joka tela tempaeltu,
joka lahtema laottu,
mikä tuulella tukeva,
mikä vastasään menijä."

Lauloi nuoren Joukahaisen,
390 lauloi siitäki syvemmä.
Sanoi nuori Joukahainen:
"On mulla oritta kaksi,
kaksi kaunoista hepoa;
yks' on juoksulle jalompi,
395 toinen raisu rahkehille.
Ota niistä jompikumpi!"
Sanoi vanha Väinämöinen:
"En huoli hevosiasi,
sure en sukkajalkojasi!
400 On noita itselläniki
joka soimi solmieltu,
joka tanhua taluttu:
vesi selvä selkäluilla,
rasvalampi lautasilla."
405 Lauloi nuoren Joukahaisen,
lauloi siitäki syvemmä.
Sanoi nuori Joukahainen:
"Oi on vanha Väinämöinen!
Pyörrytä pyhät sanasi,
410 peräytä lausehesi!
Annan kultia kypärin,
hope'ita huovan täyen,
isoni soasta saamat,
taluttamat tappelosta."
415 Sanoi vanha Väinämöinen:
"En huoli hope'itasi,
kysy en, kurja, kultiasi!
On noita itselläniki
joka aitta ahtaeltu,
420 joka vakkanen varottu:
ne on kullat kuun-ikuiset,
päivän-polviset hopeat."
Lauloi nuoren Joukahaisen,
lauloi siitäki syvemmä.
425 Sanoi nuori Joukahainen:
"Oi on vanha Väinämöinen!
Päästä tästä pälkähästä,
tästä seikasta selitä!
Annan aumani kotoiset,
430 heitän hietapeltoseni
oman pääni päästimeksi,
itseni lunastimeksi."
Sanoi vanha Väinämöinen:
"En halaja aumojasi,
435 herjä, hietapeltojasi!
On noita itselläniki,
peltoja joka perällä,
aumoja joka aholla.
Omat on paremmat pellot,
440 omat aumat armahammat."
Lauloi nuoren Joukahaisen,
lauloi ainakin alemma.
Siitä nuori Joukahainen
toki viimein tuskautui,
445 kun oli leuan liettehessä,
parran paikassa pahassa,
suun on suossa, sammalissa,
hampahin haon perässä.
Sanoi nuori Joukahainen:
450 "Oi on viisas Väinämöinen,
tietäjä iän-ikuinen!
Laula jo laulusi takaisin,
heitä vielä heikko henki,
laske täältä pois minua!
455 Virta jo jalkoa vetävi,
hiekka silmiä hiovi.
"Kun pyörrät pyhät sanasi,
luovuttelet luottehesi,
annan Aino siskoseni,
460 lainoan emoni lapsen
sulle pirtin pyyhkijäksi,
lattian lakaisijaksi,

hulikkojen huuhtojaksi,
vaippojen viruttajaksi,
465 kutojaksi kultavaipan,
mesileivän leipojaksi."
Siitä vanha Väinämöinen
ihastui ikihyväksi,
kun sai neion Joukahaisen
470 vanhan päivänsä varaksi.
Istuiksen ilokivelle,
laulupaaelle paneikse.
Lauloi kotvan, lauloi toisen,
lauloi kotvan kolmannenki:
475 pyörti pois pyhät sanansa,
perin laski lausehensa.
Pääsi nuori Joukahainen,
pääsi leuan liettehestä,
parran paikasta pahasta,
480 hevonen kosken kivestä,
reki rannalta haosta,
ruoska rannan ruokosesta.
Kohoeli korjahansa,
reutoihe rekosehensa;
485 läksi mielellä pahalla,
syämellä synkeällä
luoksi armahan emonsa,
tykö valtavanhempansa.
Ajoa karittelevi.
490 Ajoi kummasti kotihin:
rikki riihe'en rekensä,
aisat poikki portahasen.
Alkoi äiti arvaella,
isonen sanan sanovi:
495 "Suottapa rikoit rekesi,
tahallasi aisan taitoit!
Mitäpä kummasti kuletki,
tulet tuhmasti kotihin?"
Tuossa nuori Joukahainen
500 itkeä vetistelevi
alla päin, pahoilla mielin,
kaiken kallella kypärin
sekä huulin hyypynyisin,
nenän suulle langennuisen.
505 Emo ennätti kysyä,
vaivan nähnyt vaaitella:
"Mitä itket, poikueni,
nuorna saamani, nureksit,
olet huulin hyypynyisin,
510 nenän suulle langennuisen?"
Sanoi nuori Joukahainen:
"Oi on maammo, kantajani!
Jo on syytä syntynynnä,
taikoja tapahtununna,
515 syytä kyllin itkeäni,
taikoja nureksiani!
Tuot' itken tämän ikäni,
puhki polveni murehin:
annoin Aino siskoseni,
520 lupasin emoni lapsen
Väinämöiselle varaksi,
laulajalle puolisoksi,
turvaksi tutisevalle,
suojaksi sopenkululle."
525 Emo kahta kämmentänsä
hykersi molempiansa;
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Elä itke, poikueni!
Ei ole itkettäviä,
530 suuresti surettavia:
tuota toivoin tuon ikäni,
puhki polveni halasin
sukuhuni suurta miestä,
rotuhuni rohkeata,
535 vävykseni Väinämöistä,
laulajata langokseni."

Sisar nuoren Joukahaisen
itse itkullen apeutui.
Itki päivän, itki toisen
540 poikkipuolin portahalla;
itki suuresta surusta,
apeasta miel'alasta.
Sai emo sanelemahan:
"Mitä itket, Ainoseni,
545 kun olet saava suuren sulhon,
miehen korkean kotihin
ikkunoillen istujaksi,
lautsoille lavertajaksi?"
Tuon tytär sanoiksi virkki:
550 "Oi emoni, kantajani!
Itkenpä minä jotaki:
itken kassan kauneutta,
tukan nuoren tuuheutta,
hivuksien hienoutta,
555 jos ne piennä peitetähän,
katetahan kasvavana.
"Tuotapa ikäni itken,
tuota päivän armautta,
suloutta kuun komean,
560 ihanuutta ilman kaiken,
jos oisi nuorna jättäminen,
lapsena unohtaminen
veikon veistotanterille,
ison ikkunan aloille."
565 Sanovi emo tytölle,
lausui vanhin lapsellensa:
"Mene, huima, huolinesi,
epäkelpo, itkuinesi!
Ei ole syytä synkistyä,
570 aihetta apeutua.
Paistavi Jumalan päivä
muuallaki maailmassa,
ei isosi ikkunoilla,
veikkosi veräjän suulla.
575 Myös on marjoja mäellä,
ahomailla mansikoita
poimia sinun poloisen
ilmassa etempänäki,
ei aina ison ahoilla,
580 veikon viertokankahilla."

4. RUNO

Väinämöinen kosii vastentahtoista Ainoa, mutta äiti käskee Ainoa suostumaan. Aino hukuttautuu, ja äidin kyynelistä syntyy keväinen maisema kukkuvine käkineen.

Tuopa Aino, neito nuori,
sisar nuoren Joukahaisen,
läksi luutoa lehosta,
vastaksia varvikosta.
5 Taittoi vastan taatollensa,
toisen taittoi maammollensa,
kokoeli kolmannenki
verevälle veijollensa.
Jo astui kohin kotia,
10 lepikköä leuhautti.
Tuli vanha Väinämöinen;
näki neitosen lehossa,
hienohelman heinikössä.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
15 "Eläpä muille, neiti nuori,
kuin minulle, neiti nuori,
kanna kaulanhelmilöitä,
rinnanristiä rakenna,
pane päätä palmikolle,
20 sio silkillä hivusta!"
Neiti tuon sanoiksi virkki:
"En sinulle enkä muille
kanna rinnanristilöitä,
päätä silkillä sitaise.
25 Huoli on haahen haljakoista,
vehnän viploista valita;
asun kaioissa sovissa,
kasvan leivän kannikoissa
tykönä hyvän isoni,
30 kanssa armahan emoni."
Riisti ristin rinnaltansa,
sormukset on sormestansa,
helmet kaulasta karisti,
punalangat päänsä päältä,
35 jätti maalle maan hyviksi,
lehtohon lehon hyviksi.
Meni itkien kotihin,
kallotellen kartanolle.
Iso istui ikkunalla,
40 kirvesvartta kirjoavi:
"Mitä itket, tyttö raukka,
tyttö raukka, neito nuori?"
"Onpa syytä itkeäni,
vaivoja valittoani!
45 Sitä itken, taattoseni,
sitä itken ja valitan:
kirpoi risti rinnaltani,
kaune vyöstäni karisi,
rinnalta hopearisti,
50 vaskilangat vyöni päästä."
Veljensä veräjän suulla
vemmelpuuta veistelevi:

"Mitä itket, sisko raukka,
sisko raukka, neito nuori?"
55 "Onpa syytä itkeäni,
vaivoja valittoani!
Sitä itken, veikko rukka,
sitä itken ja valitan:
kirpoi sormus sormestani,
60 helmet kaulasta katosi,
kullansormus sormestani,
kaulasta hopeahelmet."
Sisko sillan korvasella
vyötä kullaista kutovi:
65 "Mitä itket, sisko raukka,
sisko raukka, neito nuori?"
"Onpa syytä itkijällä,
vaivoja vetistäjällä!
Sitä itken, sisko rukka,
70 sitä itken ja valitan:
kirpoi kullat kulmiltani,
hopeat hivuksiltani,
sinisilkit silmiltäni,
punanauhat pääni päältä."
75 Emo aitan portahalla
kuoretta kokoelevi:
"Mitä itket, tytti raukka,
tyttö raukka, neito nuori?"
"Oi on maammo, kantajani,
80 oi emo, imettäjäni!
Onp' on syitä synke'itä,
apeita ani pahoja!
Sitä itken, äiti rukka,
sitä, maammoni, valitan:
85 läksin luutoa lehosta,
vastanpäitä varvikosta.
Taitoin vastan taatolleni,
toisen taitoin maammolleni,
kokoelin kolmannenki
90 verevälle veijolleni.
Aloin astua kotihin;
astuinpa läpi ahosta:
Osmoinen orosta virkkoi,
Kalevainen kaskesmaalta:
95 'Eläpä muille, neiti rukka,
kuin minulle, neiti rukka,
kanna kaulanhelmilöitä,
rinnanristiä rakenna,
pane päätä palmikolle,
100 sio silkillä hivusta!'
"Riistin ristin rinnaltani,
helmet kaulasta karistin,
sinilangat silmiltäni,
punalangat pääni päältä,
105 heitin maalle maan hyviksi,
lehtohon lehon hyviksi.
Itse tuon sanoiksi virkin:
'En sinulle enkä muille
kanna rinnanristiäni,
110 päätä silkillä sitaise.
Huoli en haahen haljakoista,
vehnän viploista valita;
asun kaioissa sovissa,
kasvan leivän kannikoissa
115 tykönä hyvän isoni,
kanssa armahan emoni.'"
Emo tuon sanoiksi virkki,
lausui vanhin lapsellensa:
"Elä itke, tyttäreni,
120 nuorna saamani, nureksi!
Syö vuosi suloa voita:
tulet muita vuolahampi;
toinen syö sianlihoa:
tulet muita sirkeämpi;
125 kolmas kuorekokkaroita:
tulet muita kaunihimpi.

Astu aittahan mäelle
– aukaise parahin aitta – !
Siell' on arkku arkun päällä,
130 lipas lippahan lomassa.
Aukaise parahin arkku,
kansi kirjo kimmahuta:
siin' on kuusi kultavyötä,
seitsemän sinihamoista.
135 Ne on Kuuttaren kutomat,
Päivättären päättelemät.
"Ennen neinnä ollessani,
impenä eläessäni
läksin marjahan metsälle,
140 alle vaaran vaapukkahan.
Kuulin Kuuttaren kutovan,
Päivättären kehreävän
sinisen salon sivulla,
lehon lemmen liepehellä.
145 "Minä luoksi luontelime,
likelle lähentelime.
Aloinpa anella noita,
itse virkin ja sanelin:
'Anna, Kuutar, kultiasi,
150 Päivätär, hope'itasi
tälle tyhjälle tytölle,
lapsellen anelijalle!'
"Antoi Kuutar kultiansa,
Päivätär hope'itansa.
155 Minä kullat kulmilleni,
päälleni hyvät hopeat!
Tulin kukkana kotihin,
ilona ison pihoille.
"Kannoin päivän,
kannoin toisen.
160 Jo päivänä kolmantena
riisuin kullat kulmiltani,
päältäni hyvät hopeat,
vein ne aittahan mäelle,
panin arkun kannen alle:
165 siit' on asti siellä ollut
ajan kaiken katsomatta.
"Sio nyt silkit silmillesi,
kullat kulmille kohota,
kaulahan heleät helmet,
170 kullanristit rinnoillesi!
Pane paita palttinainen,
liitä liinan-aivinainen,
Hame verkainen vetäise,
senp' on päälle silkkivyöhyt,
175 sukat sulkkuiset koreat,
kautokengät kaunokaiset!
Pääsi kääri palmikolle,
silkkinauhoilla sitaise,
sormet kullansormuksihin,
180 käet kullankäärylöihin!
"Niin tulet tupahan tuolta,
astut aitasta sisälle
sukukuntasi suloksi,
koko heimon hempeäksi:
185 kulet kukkana kujilla,
vaapukkaisena vaellat,
ehompana entistäsi,
parempana muinaistasi."
Sen emo sanoiksi virkki,
190 senp' on lausui lapsellensa.
Ei tytär totellut tuota,
ei kuullut emon sanoja;
meni itkien pihalle,
kaihoellen kartanolle.
195 Sanovi sanalla tuolla,
lausui tuolla lausehella:
"Miten on mieli miekkoisien,
autuaallisten ajatus?
Niinp' on mieli miekkoisien,

200 autuaallisten ajatus,
kuin on vellova vetonen
eli aalto altahassa.
Mitenpä poloisten mieli,
kuten allien ajatus?
205 Niinpä on poloisten mieli,
niinpä allien ajatus,
kuin on hanki harjun alla,
vesi kaivossa syvässä.
"Usein nyt minun utuisen,
210 use'in, utuisen lapsen,
mieli kulkevi kulossa,
vesakoissa viehkuroivi,
nurmessa nuhaelevi,
pensahassa piehtaroivi;
215 mieli ei tervoa parempi,
syän ei syttä valkeampi.
"Parempi minun olisi,
parempi olisi ollut
syntymättä, kasvamatta,
220 suureksi sukeumatta
näille päiville pahoille,
ilmoille ilottomille.
Oisin kuollut kuusiöisnä,
kaonnut kaheksanöisnä,
225 oisi en paljoa pitänyt:
vaaksan palttinapaloa,
pikkaraisen pientaretta,
emon itkua vähäisen,
ison vieläki vähemmän,
230 veikon ei väheäkänä."
Itki päivän, itki toisen.
Sai emo kyselemähän:
"Mitä itket, impi rukka,
kuta, vaivainen, valitat?"
235 "Sitä itken, impi rukka,
kaiken aikani valitan,
kun annoit minun poloisen,
oman lapsesi lupasit,
käskit vanhalle varaksi,
240 ikäpuolelle iloksi,
turvaksi tutisevalle,
suojaksi sopenkululle.
Oisit ennen käskenynnä
alle aaltojen syvien
245 sisareksi siikasille,
veikoksi ve'en kaloille!
Parempi meressä olla,
alla aaltojen asua
sisarena siikasilla,
250 veikkona ve'en kaloilla,
kuin on vanhalla varana,
turvana tutisijalla,
sukkahansa suistujalla,
karahkahan kaatujalla."
255 Siitä astui aittamäelle,
astui aittahan sisälle.
Aukaisi parahan arkun,
kannen kirjo kimmahutti:
löysi kuusi kultavyötä,
260 seitsemän sinihametta;
ne on päällensä pukevi,
varrellensa valmistavi.
Pani kullat kulmillensa,
hopeat hivuksillensa,
265 sinisilkit silmillensä,
punalangat päänsä päälle.
Läksi siitä astumahan
ahon poikki, toisen pitkin;
vieri soita, vieri maita,
270 vieri synkkiä saloja.
Itse lauloi mennessänsä,
virkki vieriellessänsä:
"Syäntäni tuimelevi,

päätäni kivistelevi.
275 Eikä tuima tuimemmasti,
kipeämmästi kivistä,
jotta, koito, kuolisinki,
katkeaisinki, katala,
näiltä suurilta suruilta,
280 ape'ilta miel'aloilta.
"Jo oisi minulla aika
näiltä ilmoilta eritä,
aikani Manalle mennä,
ikä tulla Tuonelahan:
285 ei mua isoni itke,
ei emo pane pahaksi,
ei kastu sisaren kasvot,
veikon silmät vettä vuoa,
vaikka vierisin vetehen,
290 kaatuisin kalamerehen
alle aaltojen syvien,
päälle mustien murien."
Astui päivän, astui toisen,
päivänäpä kolmantena
295 ennätti meri etehen,
ruokoranta vastahansa:
tuohon yöhyt yllättävi,
pimeä piättelevi.
Siinä itki impi illan,
300 kaikerteli kaiken yötä
rannalla vesikivellä,
laajalla lahen perällä.
Aamulla ani varahin
katsoi tuonne niemen päähän:
305 kolme oli neittä niemen päässä...
ne on merta kylpemässä!
Aino neiti neljänneksi,
vitsan varpa viienneksi!
Heitti paitansa pajulle,
310 hamehensa haapaselle,
sukkansa sulalle maalle,
kenkänsä vesikivelle,
helmet hietarantaselle,
sormukset somerikolle.
315 Kivi oli kirjava selällä,
paasi kullan paistavainen:
kiistasi kivellen uia,
tahtoi paaelle paeta.
Sitte sinne saatuansa
320 asetaiksen istumahan
kirjavaiselle kivelle,
paistavalle paaterelle:
kilahti kivi vetehen,
paasi pohjahan pakeni,
325 neitonen kiven keralla,
Aino paaen palleassa.
Siihenpä kana katosi,
siihen kuoli impi rukka.
Sanoi kerran kuollessansa,
330 virkki vielä vierressänsä:
"Menin merta kylpemähän,
sainp' on uimahan selälle;
sinne mä, kana, katosin,
lintu, kuolin liian surman:
335 elköhön minun isoni
sinä ilmoisna ikänä
vetäkö ve'en kaloja
tältä suurelta selältä!
"Läksin rannalle pesohon,
340 menin merta kylpemähän;
sinne mä, kana, katosin,
lintu, kuolin liian surman:
elköhön minun emoni
sinä ilmoisna ikänä
345 panko vettä taikinahan
laajalta kotilahelta!
"Läksin rannalle pesohon,

menin merta kylpemähän;
sinne mä, kana, katosin,
350 lintu, kuolin liian surman:
elköhönp' on veikkoseni
sinä ilmoisna ikänä
juottako sotaoritta
rannalta merelliseltä!
355 "Läksin rannalle pesohon,
menin merta kylpemähän;
sinne mä, kana, katosin,
lintu, kuolin liian surman:
elköhönp' on siskoseni
360 sinä ilmoisna ikänä
peskö tästä silmiänsä
kotilahen laiturilta!
Mikäli meren vesiä,
sikäli minun veriä;
365 mikäli meren kaloja,
sikäli minun lihoja;
mikä rannalla risuja,
se on kurjan kylkiluita;
mikä rannan heinäsiä,
370 se hivusta hierottua."
Se oli surma nuoren neien,
loppu kaunihin kanasen...
Kukas nyt sanan saatantahan,
kielikerran kerrontahan
375 neien kuuluhun kotihin,
kaunihisen kartanohon?
Karhu sanan saatantahan,
kielikerran kerrontahan!
Ei karhu sanoa saata:
380 lehmikarjahan katosi.
Kukas sanan saatantahan,
kielikerran kerrontahan
neien kuuluhun kotihin,
kaunihisen kartanohon?
385 Susi sanan saatantahan,
kielikerran kerrontahan!
Ei susi sanoa saata:
lammaskarjahan katosi.
Kukas sanan saatantahan,
390 kielikerran kerrontahan
neien kuuluhun kotihin,
kaunihisen kartanohon?
Repo sanan saatantahan,
kielikerran kerrontahan!
395 Ei repo sanoa saata:
hanhikarjahan katosi.
Kukas sanan saatantahan,
kielikerran kerrontahan
neien kuuluhun kotihin,
400 kaunihisen kartanohon?
Jänö sanan saatantahan,
kielikerran kerrontahan!
Jänis varman vastaeli:
"Sana ei miehe'en katoa!"
405 Läksi jänis juoksemahan,
pitkäkorva piippomahan,
vääräsääri vääntämähän,
ristisuu ripottamahan
neien kuuluhun kotihin,
410 kaunihisen kartanohon.
Juoksi saunan kynnykselle;
kyykistäikse kynnykselle:
sauna täynnä neitosia,
vasta käessä vastoavat:
415 "Saitko, kiero, keittimiksi,
paltsasilmä, paistimiksi,
isännällen iltaseksi,
emännällen eineheksi,
tyttären välipaloiksi,
420 pojan puolipäiväseksi?"
Jänis saattavi sanoa,

kehräsilmä kerskaella:
"Liepä lempo lähtenynnä
kattiloihin kiehumahan!
425 Läksin sanan saatantahan,
kielikerran kerrontahan:
jop' on kaunis kaatununna,
tinarinta riutununna,
sortunna hopeasolki,
430 vyö vaski valahtanunna:
mennyt lietohon merehen,
alle aavojen syvien,
sisareksi siikasille,
veikoksi ve'en kaloille."
435 Emo tuosta itkemähän,
kyynelvierus vieremähän.
Sai siitä sanelemahan,
vaivainen valittamahan:
"Elkätte, emot poloiset,
440 sinä ilmoisna ikänä
tuuitelko tyttäriä,
lapsianne liekutelko
vastoin mieltä miehelähän,
niinkuin mie, emo poloinen,
445 tuuittelin tyttöjäni,
kasvatin kanasiani!"
Emo itki, kyynel vieri:
vieri vetrehet vetensä
sinisistä silmistänsä
450 poloisille poskillensa.
Vieri kyynel, vieri toinen:
vieri vetrehet vetensä
poloisilta poskipäiltä
ripe'ille rinnoillensa.
455 Vieri kyynel, vieri toinen:
vieri vetrehet vetensä
ripe'iltä rinnoiltansa
hienoisille helmoillensa.
Vieri kyynel, vieri toinen:
460 vieri vetrehet vetensä
hienoisilta helmoiltansa
punasuille sukkasille.
Vieri kyynel, vieri toinen:
vieri vetrehet vetensä
465 punasuilta sukkasilta
kultakengän kautosille.
Vieri kyynel, vieri toinen:
vieri vetrehet vetensä
kultakengän kautosilta
470 maahan alle jalkojensa;
vieri maahan maan hyväksi,
vetehen ve'en hyväksi.
Ve'et maahan tultuansa
alkoivat jokena juosta:
475 kasvoipa jokea kolme
itkemistänsä vesistä,
läpi päänsä lähtemistä,
alta kulman kulkemista.
Kasvoipa joka jokehen
480 kolme koskea tulista,
joka kosken kuohumalle
kolme luotoa kohosi,
joka luo'on partahalle
kunnas kultainen yleni;
485 kunki kunnahan kukulle
kasvoi kolme koivahaista,
kunki koivun latvasehen
kolme kullaista käkeä.
Sai käköset kukkumahan.
490 Yksi kukkui: "lemmen, lemmen!"
Toinen kukkui: "sulhon, sulhon!"
Kolmas kukkui: "auvon, auvon!"
Kuka kukkui: "lemmen, lemmen!"
Sep' on kukkui kuuta kolme
495 lemmettömälle tytölle,

meressä makoavalle.
Kuka kukkui: "sulhon, sulhon!"
Sep' on kukkui kuusi kuuta
sulholle sulottomalle,
500 ikävissä istuvalle.
Kuka kukkui: "auvon, auvon!"
Se kukkui ikänsä kaiken
auvottomalle emolle,
iän päivät itkevälle.
505 Niin emo sanoiksi virkki
kuunnellessansa käkeä:
"Elköhön emo poloinen
kauan kuunnelko käkeä!
Kun käki kukahtelevi,
510 niin syän sykähtelevi,
itku silmähän tulevi,
ve'et poskille valuvi,
hereämmät herne-aarta,
paksummat pavun jyveä:
515 kyynärän ikä kuluvi,
vaaksan varsi vanhenevi,
koko ruumis runnahtavi
kuultua kevätkäkösen."

5. RUNO

Vellamon neidon onginta: Väinämöinen lähtee onkimaan hukkunutta neitoa mutta luulee saalistaan kalaksi ja suunnittelee syövänsä sen. Väinämöisen äitivainaja kehottaa kosiomatkalle Pohjolaan.

Jo oli sanoma saatu,
viety viesti tuonnemmaksi
neien nuoren nukkumasta,
kaunihin katoamasta.
5 Vaka vanha Väinämöinen,
tuo tuosta pahoin pahastui:
itki illat, itki aamut,
yöhyet enemmin itki,
kun oli kaunis kaatununna,
10 neitonen nukahtanunna,
mennyt lietohon merehen,
alle aaltojen syvien.
Astui huollen, huokaellen,
syämellä synkeällä
15 rannalle meren sinisen.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Sano nyt, Untamo, unesi,
maku'usi, maan venyjä:
missä Ahtola asuvi,
20 neiot Vellamon venyvi?"
Sanoipa Untamo unensa,
maku'unsa maan venyjä:

"Tuolla Ahtola asuvi,
neiot Vellamon venyvi.
25 Nenässä utuisen niemen,
päässä saaren terhenisen
alla aaltojen syvien,
päällä mustien mutien.
"Siellä Ahtola asuvi,
30 neiot Vellamon venyvi
pikkuisessa pirttisessä,
kamarissa kaitaisessa,
kiven kirjavan kylessä,
paaen paksun kainalossa."
35 Siitä vanha Väinämöinen
vetihe venesijoille.
Silmeävi siimojansa,
katselevi onkiansa;
otti ongen taskuhunsa,
40 väkärauan väskyhynsä.
Soutoa melastelevi,
päähän saaren saauttavi,
nenähän utuisen niemen,
päähän saaren terhenisen.
45 Siin' oli ongella olija,
aina siimalla asuja,
käeksellä kääntelijä.
Laski launihin merelle,
ongitteli, orhitteli:
50 vapa vaskinen vapisi,
hope'inen siima siukui,
nuora kultainen kulisi.
Jo päivänä muutamana,
huomenna moniahana
55 kala otti onkehensa,
taimen takrarautahansa.
Sen veti venosehensa,
talui talkapohjahansa.
Katselevi, kääntelevi.
60 Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Onp' on tuo kala kalanen,
kun en tuota tunnekana!
Sileähk' on siikaseksi,
kuleahka kuujaseksi,
65 haleahka haukiseksi,
evätöin emäkalaksi;
ihala imehnoksiki,
päärivatoin neitoseksi,
vyötöin veen on tyttöseksi,
70 korvitoin kotikanaksi:
luopuisin meriloheksi,
syvän aallon ahveneksi."
Vyöll' on veitsi Väinämöisen,
pää hopea huotrasessa.
75 Veti veitsen viereltänsä,
huotrastansa pää hopean
kalan palstoin pannaksensa,
lohen leikkaellaksensa
aamuisiksi atrioiksi,
80 murkinaisiksi muruiksi,
lohisiksi lounahiksi,
iltaruoiksi isoiksi.
Alkoi lohta leikkaella,
veitsen viilteä kaloa:
85 lohi loimahti merehen,
kala kirjo kimmeltihe
pohjasta punaisen purren,
venehestä Väinämöisen.
Äsken päätänsä ylenti,
90 oikeata olkapäätä
vihurilla viiennellä,
kupahalla kuuennella;
nosti kättä oikeata,
näytti jalkoa vasenta
95 seitsemännellä selällä,
yheksännen aallon päällä.

Sieltä tuon sanoiksi virkki,
itse lausui ja pakisi:
"Oi sie vanha Väinämöinen!
100 En ollut minä tuleva
lohi leikkaellaksesi,
kala palstoin pannaksesi,
aamuisiksi atrioiksi,
murkinaisiksi muruiksi,
105 lohisiksi lounahiksi,
iltaruoiksi isoiksi."
Sanoi vanha Väinämöinen:
"Miksi sie olit tuleva?"
"Olinpa minä tuleva
110 kainaloiseksi kanaksi,
ikuiseksi istujaksi,
polviseksi puolisoksi,
sijasi levittäjäksi,
päänalaisen laskijaksi,
115 pirtin pienen pyyhkijäksi,
lattian lakaisijaksi,
tulen tuojaksi tupahan,
valkean virittäjäksi,
leivän paksun paistajaksi,
120 mesileivän leipojaksi,
olutkannun kantajaksi,
atrian asettajaksi.
"En ollut merilohia,
syvän aallon ahvenia:
125 olin kapo, neiti nuori,
sisar nuoren Joukahaisen,
kuta pyyit kuun ikäsi,
puhki polvesi halasit.
"Ohoh, sinua, ukko utra,
130 vähämieli Väinämöinen,
kun et tuntenut piteä
Vellamon vetistä neittä,
ahon lasta ainokaista!"
Sanoi vanha Väinämöinen
135 alla päin, pahoilla mielin:
"Oi on sisar Joukahaisen!
Toki tullos toinen kerta!"
Eip' on toiste tullutkana,
ei toiste sinä ikänä:
140 jo vetihe, vierähtihe,
ve'en kalvosta katosi
kiven kirjavan sisähän,
maksankarvaisen malohon.
Vaka vanha Väinämöinen
145 tuo on tuossa arvelevi,
miten olla, kuin eleä.
Jo kutaisi sulkkunuotan,
veti vettä ristin rastin,
salmen pitkin, toisen poikki;
150 veti vienoja vesiä,
lohiluotojen lomia,
noita Väinölän vesiä,
Kalevalan kannaksia,
synkkiä syväntehiä,
155 suuria selän napoja,
Joukolan jokivesiä,
Lapin lahtirantasia.
Sai kyllin kaloja muita,
kaikkia ve'en kaloja,
160 ei saanut sitä kalaista,
mitä mielensä pitävi:
Vellamon vetistä neittä,
ahon lasta ainokaista.
Siitä vanha Väinämöinen
165 alla päin, pahoilla mielin,
kaiken kallella kypärin
itse tuon sanoiksi virkki:
"Ohoh, hullu, hulluuttani,
vähämieli, miehuuttani!
170 Olipa minulla mieltä,

ajatusta annettuna,
syäntä suurta survottuna,
oli ennen aikoinansa.
Vaanpa nyt tätä nykyä,
175 tällä inhalla iällä,
puuttuvalla polveksella
kaikki on mieli melkeässä,
ajatukset arvoisessa,
kaikki toimi toisialla.
180 "Kuta vuotin kuun ikäni,
kuta puolen polveani,
Vellamon vetistä neittä,
veen on viimeistä tytärtä
ikuiseksi ystäväksi,
185 polviseksi puolisoksi,
se osasi onkeheni,
vierähti venoseheni:
minä en tuntenut piteä,
en kotihin korjaella,
190 laskin jälle lainehisin,
alle aaltojen syvien!"
Meni matkoa vähäisen,
astui huollen, huokaellen;
kulkevi kotia kohti.
195 Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Kukkui muinaiset käkeni,
entiset ilokäkeni,
kukkui ennen illoin, aamuin,
kerran keskipäivälläki:
200 mikä nyt sorti suuren äänen,
äänen kaunihin kaotti?
Suru sorti suuren äänen,
huoli armahan alenti;
sill' ei kuulu kukkuvaksi,
205 päivän laskun laulavaksi
minun iltani iloksi,
huomeneni huopeheksi.
"Enkä nyt tuota tieäkänä
miten olla, kuin eleä,
210 tällä ilmalla asua,
näillä mailla matkaella.
Oisiko emo elossa,
vanhempani valvehella,
sepä saattaisi sanoa,
215 miten pystössä pysyä,
murehisin murtumatta,
huolihin katoamatta
näissä päivissä pahoissa,
ape'issa miel'aloissa!"
220 Emo hauasta havasi,
alta aallon vastaeli:
"Viel' onpi emo elossa,
vanhempasi valvehella,
joka saattavi sanoa,
225 miten olla oikeana,
murehisin murtumatta,
huolihin katoamatta
niissä päivissä pahoissa,
ape'issa miel'aloissa:
230 mene Pohjan tyttärihin!
Siell' on tyttäret somemmat,
neiet kahta kaunihimmat,
viittä, kuutta virkeämmät,
ei Joukon jorottaria,
235 Lapin lapsilönttäreitä.
"Sieltä naios, poikaseni,
paras Pohjan tyttäristä,
jok' on sievä silmiltänsä,
kaunis katsannoisiltansa,
240 aina joutuisa jalalta
sekä liukas liikunnolta!"

6. RUNO

Väinämöinen lähtee Pohjolaa kohti. Kaunaa kantava Joukahainen ampuu häntä, nuoli osuu hevoseen ja Väinämöinen suistuu veteen.

Vaka vanha Väinämöinen
lähteäksensä käkesi
tuonne kylmähän kylähän,
pimeähän Pohjolahan.
5 Otti olkisen orihin,
hernevartisen hevosen,
pisti suitset kullan suuhun,
päitsensä hopean päähän:
itse istuvi selälle,
10 löihe reisin ratsahille.
Ajoa hyryttelevi,
matkoansa mittelevi
orihilla olkisella,
hernevarrella hevolla.
15 Ajoi Väinölän ahoja,
Kalevalan kankahia:
hepo juoksi, matka joutui,
koti jääpi, tie lyheni.
Jo ajoi meren selälle,
20 ulapalle aukealle
kapioisen kastumatta,
vuohisen vajoumatta.
Olipa nuori Joukahainen,
laiha poika lappalainen.
25 Piti viikoista vihoa,
ylen kauaista kaetta
kera vanhan Väinämöisen,
päälle laulajan ikuisen.
Laativi tulisen jousen,
30 jalon kaaren kaunistavi:
kaaren rauasta rakenti,
vaskesta selän valavi;
noita on kullalla kuvaili,
hopealla huolitteli.
35 Mistä siihen nauhan saapi,
kusta jäntehen tapasi?
Hiien hirven suoniloista,
Lemmon liinanuorasista!
Sai kaaren kanineheksi,
40 jousen varsin valmihiksi.
Kaari on kaunihin näköinen,
jousi jonki maksavainen:
hevonen selällä seisoi,
varsa juoksi vartta myöten,
45 kapo kaarella makasi,
jänö jäntimen sijassa.
Vuoli piiliä pinosen,
kolmisulkia kokosen:
varret tammesta vanuvi,
50 päät tekevi tervaksesta.
Minkä saapi valmihiksi,
sen sitte sulittelevi
pääskyn pienillä sulilla,
varpusen vivustimilla.

55 Karkaeli nuoliansa,
puretteli piiliänsä
maon mustissa mujuissa,
käärmehen kähyverissä.
Sai vasamat valmihiksi,
60 jousen jänniteltäväksi.
Siitä vuotti Väinämöistä,
saavaksi suvantolaista;
vuotti illan, vuotti aamun,
vuotti kerran keskipäivän.
65 Viikon vuotti Väinämöistä,
viikon vuotti, ei väsynyt,
istuellen ikkunoissa,
valvoen vajojen päissä,
kuunnellen kujan perällä,
70 vahtaellen vainiolla,
viini nuolia selässä,
hyvä kaari kainalossa.
Vuotteli ulompanaki,
talon toisen tuolla puolla:
75 nenässä tulisen niemen,
tulikaiskun kainalossa,
korvalla tulisen kosken,
pyhän virran viertimellä.
Niin päivänä muutamana,
80 huomenna moniahana
loi silmänsä luotehelle,
käänti päätä päivän alle;
keksi mustasen merellä,
sinerväisen lainehilla:
85 "Onko se iässä pilvi,
päivän koite koillisessa?"
Ei ollut iässä pilvi,
päivän koite koillisessa:
oli vanha Väinämöinen,
90 laulaja iän-ikuinen,
matkoava Pohjolahan,
kulkeva Pimentolahan
orihilla olkisella,
hernevarrella hevolla.
95 Tuop' on nuori Joukahainen,
laiha poika lappalainen,
jou'utti tulisen jousen,
koppoi kaaren kaunihimman
pään varalle Väinämöisen,
100 surmaksi suvantolaisen.
Ennätti emo kysyä,
vanhempansa tutkaella:
"Kellen jousta jouahutat,
kaarta rauta rauahutat?"
105 Tuop' on nuori Joukahainen
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Tuohon jousta jouahutan,
kaarta rauta rauahutan:
pään varalle Väinämöisen,
110 surmaksi suvantolaisen.
Ammun vanhan Väinämöisen,
lasken laulajan ikuisen
läpi syämen, maksan kautta,
halki hartiolihojen."
115 Emo kielti ampumasta,
emo kielti ja epäsi:
"Elä ammu Väinämöistä,
kaota kalevalaista!
Väinö on sukua suurta:
120 lankoni sisaren poika.
"Ampuisitko Väinämöisen,
kaataisit kalevalaisen,
ilo ilmalta katoisi,
laulu maalta lankeaisi.
125 Ilo on ilmalla parempi,
laulu maalla laatuisampi,
kuin onpi Manalan mailla,
noilla Tuonelan tuvilla."

Tuossa nuori Joukahainen
130 jo vähän ajattelevi,
pikkuisen piättelevi:
käsi käski ampumahan,
käsi käski, toinen kielti,
sormet suoniset pakotti.

135 Virkki viimeinki sanoiksi,
itse lausui, noin nimesi:
"Kaotkohot jos kahesti
kaikki ilmaiset ilomme,
kaikki laulut langetkohot!
140 Varsin ammun, en varanne."

Jännitti tulisen jousen,
veti vaskisen vekaran
vasten polvea vasenta,
jalan alta oikeansa.
145 Veti viinestä vasaman,
sulan kolmikoipisesta,
otti nuolen orhe'imman,
valitsi parahan varren;
tuon on juonelle asetti,
150 liitti liinajäntehelle.

Oikaisi tulisen jousen
olallehen oikealle,
asetaiksen ampumahan,
ampumahan Väinämöistä.
155 Itse tuon sanoiksi virkki:
"Iske nyt, koivuinen sakara,
petäjäinen selkä, lyö'ös,
jänne liina, lippaellos!
Min käsi alentanehe,
160 sen nuoli ylentäköhön;
min käsi ylentänehe,
sen nuoli alentakohon!"

Lekahutti liipaisinta,
ampui nuolen ensimäisen:
165 se meni kovan ylätse,
päältä pään on taivahalle,
pilvihin pirajavihin,
hattaroihin pyörivihin.

Toki ampui, ei totellut.
170 Ampui toisen nuoliansa:
se meni kovan alatse,
alaisehen maa-emähän;
tahtoi maa manalle mennä,
hietaharju halkiella.

175 Ampui kohta kolmannenki:
kävi kohti kolmannesti,
sapsohon sinisen hirven
alta vanhan Väinämöisen;
ampui olkisen orihin,
180 hernevartisen hevosen
läpi länkiluun lihoista,
kautta kainalon vasemman.

Siitä vanha Väinämöinen
sormin suistuvi sulahan,
185 käsin kääntyi lainehesen,
kourin kuohu'un kohahti
selästä sinisen hirven,
hernevartisen hevosen.

Nousi siitä suuri tuuli,
190 aalto ankara merellä;
kantoi vanhan Väinämöisen,
uitteli ulomma maasta
noille väljille vesille,
ulapoille auke'ille.

195 Siinä nuori Joukahainen
itse kielin kerskaeli:
"Et sinä, vanha Väinämöinen,
enämpi elävin silmin
sinä ilmoisna ikänä,
200 kuuna kullan valkeana
astu Väinölän ahoja,
Kalevalan kankahia!

"Kupli nyt siellä kuusi vuotta,
seuro seitsemän kesyttä,
205 karehi kaheksan vuotta
noilla väljillä vesillä,
lake'illa lainehilla:
vuotta kuusi kuusipuuna,
seitsemän petäjäpuuna,
210 kannon pölkkynä kaheksan!"
Siitä pistihe sisälle.
Sai emo kysyneheksi:
"Joko ammuit Väinämöisen,
kaotit Kalevan poian?"
215 Tuop' on nuori Joukahainen
sanan vastahan sanovi:
"Jo nyt ammuin Väinämöisen
ja kaaoin kalevalaisen,
loin on merta luutimahan,
220 lainetta lakaisemahan.
Tuohon lietohon merehen,
aivan aaltojen sekahan
sortui ukko sormillehen,
kääntyi kämmenyisillehen;
225 siitä kyykertyi kylelle,
selällehen seisottihe
meren aaltojen ajella,
meren tyrskyn tyyräellä."
Tuon emo sanoiksi virkki:
230 "Pahoin teit sinä poloinen,
kun on ammuit Väinämöisen,
kaotit kalevalaisen,
Suvantolan suuren miehen,
Kalevalan kaunihimman!"

7. RUNO

Kotka noukkii Väinämöisen ylös vedestä ja vie hänet Pohjolaan. Pohjolan emäntä Louhi kestitsee Väinämöistä, ehdottaa Sammon takomista ja lupaa takojalle tyttärensä.

Vaka vanha Väinämöinen
uipi aavoja syviä;
kulki kuusisna hakona,
petäjäisnä pehkiönä
5 kuusi päiveä kesäistä,
kuusi yötä järkiähän,
eessänsä vesi vetelä,
takanansa taivas selvä.
Uip' on vielä yötä kaksi,
10 kaksi päiveä pisintä.
Niin yönä yheksäntenä,
kaheksannen päivän päästä
toki tuskaksi tulevi,
painuvi pakolliseksi.

15 Kun ei ole kynttä varpahissa
eikä sormissa niveltä.
Siinä vanha Väinämöinen
itse tuon sanoiksi virkki:
"Voi minä poloinen poika,
20 voi poika polon-alainen,
kun läksin omilta mailta,
elomailta entisiltä
iäkseni ilman alle,
kuuksi päiväksi kululle,
25 tuulten tuuiteltavaksi,
aaltojen ajeltavaksi
näillä väljillä vesillä,
ulapoilla auke'illa!
Vilu on täällä ollakseni,
30 vaiva värjätelläkseni,
aina aalloissa asua,
veen selällä seurustella.
"Enkä tuota tieäkänä,
miten olla, kuin eleä
35 tällä inhalla iällä,
katovalla kannikalla:
tuulehenko teen tupani,
vetehenkö pirtin veistän?
"Teen mä tuulehen tupani:
40 ei ole tuulessa tukea;
veistän pirttini vetehen:
vesi viepi veistokseni."
Lenti lintunen Lapista,
kokkolintu koillisesta.
45 Ei ole kokko suuren suuri
eikä kokko pienen pieni:
yksi siipi vettä viisti,
toinen taivasta lakaisi,
pursto merta pyyhätteli,
50 nokka luotoja lotaisi.
Lenteleikse, liiteleikse,
katseleikse, käänteleikse.
Näki vanhan Väinämöisen
selällä meren sinisen:
55 "Mit' olet meressä, miesi,
uros, aaltojen seassa?"
Vaka vanha Väinämöinen
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Sit' olen meressä miesi,
60 uros aaltojen varassa:
läksin neittä Pohjolasta,
impeä Pimentolasta.
"Ajoa karautime
suloa meryttä myöten.
65 Niin päivänä muutamana,
huomenna moniahana
tulin Luotolan lahelle,
Joukolan jokivesille:
hepo alta ammuttihin,
70 itseäni mielittihin.
"Siitä vierähin vetehen,
sorruin sormin lainehesen
tuulen tuuiteltavaksi,
aaltojen ajeltavaksi.
75 "Tulipa tuuli luotehesta,
iästä iso vihuri;
se mun kauas kannatteli,
uitteli ulomma maasta.
Mont' olen päiveä pälynnyt,
80 monta yötä uiksennellut
näitä väljiä vesiä,
ulapoita auke'ita;
enk' on tuota tunnekana,
arvoa, älyäkänä,
85 kumpi kuoloksi tulevi,
kumpi ennen ennättävi:
nälkähänkö nääntyminen,
vai vetehen vaipuminen."

Sanoi kokko, ilman lintu:
90 "Ellös olko milläskänä!
Seisotaite selkähäni,
nouse kynkkäluun nenille!
Mie sinun merestä kannan,
minne mielesi tekevi.
95 Vielä muistan muunki päivän,
arvoan ajan paremman,
kun ajoit Kalevan kasken,
Osmolan salon sivallit:
heitit koivun kasvamahan,
100 puun sorean seisomahan
linnuille lepeämiksi,
itselleni istumiksi."
Siitä vanha Väinämöinen
kohottavi kokkoansa;
105 mies on nousevi merestä,
uros aallosta ajaikse,
siiville sijoitteleikse,
kokon kynkkäluun nenille.
Tuop' on kokko, ilman lintu,
110 kantoi vanhan Väinämöisen,
viepi tuulen tietä myöten,
ahavan ratoa myöten
Pohjan pitkähän perähän,
summahan Sariolahan.
115 Siihen heitti Väinämöisen,
itse ilmahan kohosi.
Siinä itki Väinämöinen,
siinä itki ja urisi
rannalla merellisellä,
120 nimen tietämättömällä,
sata haavoa sivulla,
tuhat tuulen pieksemätä,
partaki pahoin kulunut,
tukka mennyt tuuhakaksi.
125 Itki yötä kaksi, kolme,
saman verran päiviäki;
eikä tiennyt tietä käyä,
outo, matkoa osannut
palataksensa kotihin,
130 mennä maille tuttaville,
noille syntymäsijoille,
elomaillen entisille.
Pohjan piika pikkarainen,
vaimo valkeanverinen,
135 teki liiton päivän kanssa,
päivän kanssa, kuun keralla
yhen ajan noustaksensa
ja yhen havataksensa:
itse ennen ennätteli,
140 ennen kuuta, aurinkoa,
kukonki kurahtamatta,
kanan lapsen laulamatta.
Viisi villoa keritsi,
kuusi lammasta savitsi,
145 villat saatteli saraksi,
kaikki vatvoi vaattehiksi
ennen päivän nousemista,
auringon ylenemistä.
Pesi siitä pitkät pöyät,
150 laajat lattiat lakaisi
vastasella varpaisella,
luutasella lehtisellä.
Ammueli rikkasensa
vaskisehen vakkasehen;
155 vei ne ulos usta myöten,
pellolle pihoa myöten,
perimäisen pellon päähän,
alimaisen aian suuhun.
Seisattelihe rikoille,
160 kuuntelihe, kääntelihe:
kuulevi mereltä itkun,
poikki joen juorotuksen.

Juosten joutuvi takaisin,
pian pirttihin menevi;
165 sanoi tuonne saatuansa,
toimitteli tultuansa:
"Kuulin mie mereltä itkun,
poikki joen juorotuksen."
Louhi, Pohjolan emäntä,
170 Pohjan akka harvahammas,
pian pistihe pihalle,
vierähti veräjän suuhun;
siinä korvin kuunteleikse.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
175 "Ei ole itku lapsen itku
eikä vaimojen valitus;
itku on partasuun urohon,
jouhileuan juorottama."
Työnnälti venon vesille,
180 kolmilaian lainehille;
itse loihe soutamahan.
Sekä souti jotta joutui:
souti luoksi Väinämöisen,
luoksi itkevän urohon.
185 Siinä itki Väinämöinen,
urisi Uvannon sulho
pahalla pajupurolla,
tiheällä tuomikolla:
suu liikkui, järisi parta,
190 vaan ei leuka lonkaellut.
Sanoi Pohjolan emäntä,
puhutteli, lausutteli:
"Ohoh sinua, ukko utra!
Jo olet maalla vierahalla."
195 Vaka vanha Väinämöinen
päätänsä kohottelevi.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Jo ma tuon itseki tieän:
olen maalla vierahalla,
200 tuiki tuntemattomalla.
Maallani olin parempi,
kotonani korkeampi."
Louhi, Pohjolan emäntä,
sanan virkkoi, noin nimesi:
205 "Saisiko sanoakseni,
oisiko lupa kysyä,
mi sinä olet miehiäsi
ja kuka urohiasi?"
Vaka vanha Väinämöinen
210 sanan virkkoi, noin nimesi:
"Mainittihinpa minua,
arveltihin aikoinansa
illoilla iloitsijaksi,
joka laakson laulajaksi
215 noilla Väinölän ahoilla,
Kalevalan kankahilla.
Mi jo lienenki katala,
tuskin tunnen itsekänä."
Louhi, Pohjolan emäntä,
220 sanan virkkoi, noin nimesi:
"Nouse jo norosta, miesi,
uros, uuelle uralle,
haikeasi haastamahan,
satuja sanelemahan!"
225 Otti miehen itkemästä,
urohon urisemasta;
saattoi siitä purtehensa,
istutti venon perähän.
Itse airoille asettui,
230 soutimille suorittihe;
souti poikki Pohjolahan,
viepi vierahan tupahan.
Syötteli nälästynehen,
kastunehen kuivaeli;
235 siitä viikon hierelevi,
hierelevi, hautelevi:

teki miehen terveheksi,
urohon paranneheksi.
Kysytteli, lausutteli,
240 itse virkki, noin nimesi:
"Mitä itkit, Väinämöinen,
uikutit, uvantolainen,
tuolla paikalla pahalla,
rannalla meryttä vasten?"
245 Vaka vanha Väinämöinen
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Onpa syytä itkeäni,
vaivoja valittoani!
Kauan oon meriä uinut,
250 lapioinnut lainehia
noilla väljillä vesillä,
ulapoilla auke'illa.
"Tuota itken tuon ikäni,
puhki polveni murehin,
255 kun ma uin omilta mailta,
tulin mailta tuttavilta
näille ouoille oville,
veräjille vierahille.
Kaikki täällä puut purevi,
260 kaikki havut hakkoavi,
joka koivu koikkoavi,
joka leppä leikkoavi:
yks' on tuuli tuttuani,
päivä ennen nähtyäni
265 näillä mailla vierahilla,
äkkiouoilla ovilla."
Louhi, Pohjolan emäntä,
siitä tuon sanoiksi saatti:
"Elä itke, Väinämöinen,
270 uikuta, uvantolainen!
Hyvä tääll' on ollaksesi,
armas aikaellaksesi,
syöä lohta luotaselta,
sivulta sianlihoa."
275 Silloin vanha Väinämöinen
itse tuon sanoiksi virkki:
"Kylkehen kyläinen syönti
hyvissäki vierahissa;
mies on maallansa parempi,
280 kotonansa korkeampi.
Soisipa sula Jumala,
antaisipa armoluoja:
pääsisin omille maille,
elomaillen entisille!
285 Parempi omalla maalla
vetonenki virsun alta,
kuin on maalla vierahalla
kultamaljasta metonen."
Louhi, Pohjolan emäntä,
290 sanan virkkoi, noin nimesi:
"Niin mitä minullen annat,
kun saatan omille maille,
oman peltosi perille,
kotisaunan saapuville?"
295 Sanoi vanha Väinämöinen:
"Mitäpä kysyt minulta,
jos saatat omille maille,
oman peltoni perille,
oman käen kukkumille,
300 oman linnun laulamille!
Otatko kultia kypärin,
hope'ita huovallisen?"
Louhi, Pohjolan emäntä,
sanan virkkoi, noin nimesi:
305 "Ohoh viisas Väinämöinen,
tietäjä iän-ikuinen!
En kysele kultiasi,
halaja hope'itasi:
kullat on lasten kukkasia,
310 hopeat hevon helyjä.

Taiatko takoa Sammon,
kirjokannen kalkutella
joutsenen kynän nenästä,
maholehmän maitosesta,
315 yhen ohrasen jyvästä,
yhen uuhen villasesta,
niin annan tytön sinulle,
panen neien palkastasi,
saatan sun omille maille,
320 oman linnun laulamille,
oman kukon kuulumille,
oman peltosi perille."

Vaka vanha Väinämöinen
sanan virkkoi, noin nimesi:
325 "Taia en Sampoa takoa,
kirjokantta kirjoitella.
Saata mie omille maille:
työnnän seppo Ilmarisen,
joka Samposi takovi,
330 kirjokannet kalkuttavi,
neitosi lepyttelevi,
tyttäresi tyy'yttävi.

"Se on seppo sen mokoma,
ylen taitava takoja,
335 jok' on taivoa takonut,
ilman kantta kalkutellut:
ei tunnu vasaran jälki
eikä pihtien pitämät."

Louhi, Pohjolan emäntä,
340 sanan virkkoi, noin nimesi:
"Sille työnnän tyttäreni,
sille lapseni lupoan,
joka Sampuen takovi,
kannen kirjo kirjoittavi
345 joutsenen kynän nenästä,
maholehmän maitosesta,
yhen ohrasen jyvästä,
yhen uuhen untuvasta."

Pani varsan valjahisin,
350 ruskean re'en etehen;
saattoi vanhan Väinämöisen,
istutti oron rekehen.
Siitä tuon sanoiksi virkki,
itse lausui, noin nimesi:
355 "Elä päätäsi ylennä,
kohottele kokkoasi,
kun ei uupune oronen,
tahi ei ilta ennättäne:
josp' on päätäsi ylennät,
360 kohottelet kokkoasi,
jo toki tuho tulevi,
paha päivä päälle saapi."

Siitä vanha Väinämöinen
löi orosen juoksemahan,
365 harjan liina liikkumahan.
Ajoa karittelevi
pimeästä Pohjolasta,
summasta Sariolasta.

8. RUNO

Kotimatkalla Väinämöinen näkee Pohjan neidin ja ihastuu. Neiti asettaa kosiskelevalle Väinämöiselle tehtäviä. Venettä veistäessään Väinämöinen saa haavan polveensa.

Tuo oli kaunis Pohjan neiti,
maan kuulu, ve'en valio.
Istui ilman vempelellä,
taivon kaarella kajotti
5 pukehissa puhta'issa,
valke'issa vaattehissa;
kultakangasta kutovi,
hope'ista huolittavi
kultaisesta sukkulasta,
10 pirralla hope'isella.
Suihki sukkula piossa,
käämi käessä kääperöitsi,
niiet vaskiset vatisi,
hope'inen pirta piukki
15 neien kangasta kutoissa,
hope'ista huolittaissa.
Vaka vanha Väinämöinen
ajoa karittelevi
pimeästä Pohjolasta,
20 summasta Sariolasta.
Ajoi matkoa palasen,
pikkaraisen piirrätteli:
kuuli sukkulan surinan
ylähältä päänsä päältä.
25 Tuossa päätänsä kohotti,
katsahtavi taivahalle:
kaari on kaunis taivahalla,
neiti kaaren kannikalla,
kultakangasta kutovi,
30 hope'ista helkyttävi.
Vaka vanha Väinämöinen
heti seisatti hevosen.
Tuossa tuon sanoiksi virkki,
itse lausui, noin nimesi:
35 "Tule, neiti, korjahani,
laskeite rekoseheni!"
Neiti tuon sanoiksi virkki,
itse lausui ja kysyvi:
"Miksi neittä korjahasi,
40 tyttöä rekosehesi?"
Vaka vanha Väinämöinen
tuop' on tuohon vastaeli:
"Siksi neittä korjahani,
tyttöä rekoseheni:
45 mesileivän leipojaksi,
oluen osoajaksi,
joka lautsan laulajaksi,
ikkunan iloitsijaksi
noilla Väinölän tiloilla,
50 Kalevalan kartanoilla."
Neiti tuon sanoiksi virkki,
itse lausui ja pakisi:

"Kun kävin.mataramaalla,
keikuin keltakankahalla
55 eilen iltamyöhäsellä,
aletessa aurinkoisen,
lintu lauleli lehossa,
kyntörastas raksutteli:
lauleli tytärten mielen
60 ja lauloi miniän mielen.
"Mie tuota sanelemahan,
linnulta kyselemähän:
'Oi sie kyntörastahainen!
Laula korvin kuullakseni:
65 kumman on parempi olla,
kumman olla kuuluisampi,
tyttärenkö taattolassa
vai miniän miehelässä?'
"Tiainenpa tieon antoi,
70 kyntörastas raksahutti:
'Valkea kesäinen päivä,
neitivalta valkeampi;
vilu on rauta pakkasessa,
vilumpi miniävalta.
75 Niin on neiti taattolassa,
kuin marja hyvällä maalla,
niin miniä miehelässä,
kuin on koira kahlehissa.
Harvoin saapi orja lemmen,
80 ei miniä milloinkana.'"
Vaka vanha Väinämöinen
itse tuon sanoiksi virkki:
"Tyhjiä tiaisen virret,
rastahaisen raksutukset!
85 Lapsi on tytär kotona,
vasta on neiti naituansa.
Tule, neiti, korjahani,
laskeite rekoseheni!
En ole mitätön miesi,
90 uros muita untelompi."
Neiti taiten vastaeli,
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Sitte sun mieheksi sanoisin,
urohoksi arveleisin,
95 jospa jouhen halkaiseisit
veitsellä kärettömällä,
munan solmuhun vetäisit
solmun tuntumattomaksi."
Vaka vanha Väinämöinen
100 jouhen halki halkaisevi
veitsellä kärettömällä,
aivan tutkaimettomalla;
munan solmuhun vetävi
solmun tuntumattomaksi.
105 Käski neittä korjahansa,
tyttöä rekosehensa.
Neiti taiten vastaeli:
"Ehkäpä tulen sinulle,
kun kiskot kivestä tuohta,
110 säret jäästä aiaksia
ilman palan pakkumatta,
pilkkehen pirahtamatta."
Vaka vanha Väinämöinen
ei tuosta kovin hätäile:
115 kiskoipa kivestä tuohta,
särki jäästä aiaksia
ilman palan pakkumatta,
pilkkehen pirahtamatta.
Kutsui neittä korjahansa,
120 tyttöä rekosehensa.
Neiti taiten vastoavi,
sanovi sanalla tuolla:
"Sillenpä minä menisin,
kenp' on veistäisi venosen
125 kehrävarteni muruista,
kalpimeni kappaleista,

työntäisi venon vesille,
uuen laivan lainehille
ilman polven polkematta,
130 ilman kouran koskematta,
käsivarren kääntämättä,
olkapään ojentamatta."
Siitä vanha Väinämöinen
itse tuon sanoiksi virkki:
135 "Liene ei maassa, maailmassa,
koko ilman kannen alla
mointa laivan laatijata,
vertoani veistäjätä."
Otti värttinän muruja,
140 kehrävarren kiertimiä;
läksi veistohon venosen,
satalauan laittelohon
vuorelle teräksiselle,
rautaiselle kalliolle.
145 Veikaten venettä veisti,
purtta puista uhkaellen.
Veisti päivän, veisti toisen,
veisti kohta kolmannenki:
ei kirves kivehen koske,
150 kasa ei kalka kalliohon.
Niin päivällä kolmannella
Hiisi pontta pyörähytti,
Lempo tempasi tereä,
Paha vartta vaapahutti.
155 Kävipä kivehen kirves,
kasa kalkkoi kalliohon;
kirves kilpistyi kivestä,
terä liuskahti liha'an,
polvehen pojan pätöisen,
160 varpahasen Väinämöisen.
Sen Lempo lihoille liitti,
Hiisi suonille sovitti:
veri pääsi vuotamahan,
hurme huppelehtamahan.
165 Vaka vanha Väinämöinen,
tietäjä iän-ikuinen,
tuossa tuon sanoiksi virkki,
noin on lausui ja pakisi:
"Oi sie kirves kikkanokka,
170 tasaterä tapparainen!
Luulitko puuta purrehesi,
honkoa hotaisnehesi,
petäjätä pannehesi,
koivua kohannehesi,
175 kun sa lipsahit liha'an,
solahutit suonilleni?"
Loihe siitä loitsimahan,
sai itse sanelemahan.
Luki synnyt syitä myöten,
180 luottehet lomia myöten,
mutt' ei muista muutamia
rauan suuria sanoja,
joista salpa saataisihin,
luja lukko tuotaisihin
185 noille rauan ratkomille,
suu sinervän silpomille.
Jo veri jokena juoksi,
hurme koskena kohisi:
peitti maassa marjan varret,
190 kanervaiset kankahalla.
Eik' ollut sitä mätästä,
jok' ei tullut tulvillehen
noita liikoja veriä,
hurmehia huurovia
195 polvesta pojan totisen,
varpahasta Väinämöisen.
Vaka vanha Väinämöinen
ketti villoja kiveltä,
otti suolta sammalia,
200 maasta mättähän repäisi

tukkeheksi tuiman reiän,
paikaksi pahan veräjän;
ei vääjä vähäistäkänä,
pikkuistakana piätä.
205 Jopa tuskaksi tulevi,
läylemmäksi lankeavi.
Vaka vanha Väinämöinen
itse itkuhun hyräytyi;
pani varsan valjahisin,
210 ruskean re'en etehen,
siitä reuoikse rekehen,
kohennaikse korjahansa.
Laski virkkua vitsalla,
helähytti helmisvyöllä;
215 virkku juoksi, matka joutui,
reki vieri, tie lyheni.
Jo kohta kylä tulevi:
kolme tietä kohtoavi.
Vaka vanha Väinämöinen
220 ajavi alinta tietä
alimaisehen talohon.
Yli kynnyksen kysyvi:
"Oisiko talossa tässä
rauan raannan katsojata,
225 uron tuskan tuntijata,
vammojen vakittajata?"
Olipa lapsi lattialla,
poika pieni pankon päässä.
Tuop' on tuohon vastoavi:
230 "Ei ole talossa tässä
rauan raannan katsojata,
uron tuskan tuntijata,
kivun kiinniottajata,
vammojen vakittajata;
235 onpi toisessa talossa:
aja toisehen talohon!"
Vaka vanha Väinämöinen
laski virkkua vitsalla,
ajoa suhuttelevi.
240 Ajoi matkoa palasen,
keskimäistä tietä myöten
keskimäisehen talohon.
Kysyi kynnyksen takoa,
anoi alta ikkunaisen:
245 "Oisiko talossa tässä
rauan raannan katsojata,
salpoa verisatehen,
suonikosken sortajata?"
Akka oli vanha vaipan alla,
250 kielipalku pankon päässä.
Akka varsin vastaeli,
hammas kolmi kolkkaeli:
"Ei ole talossa tässä
rauan raannan katsojata,
255 verisynnyn tietäjätä,
kivun kiinniottajata;
onpi toisessa talossa:
aja toisehen talohon!"
Vaka vanha Väinämöinen
260 laski virkkua vitsalla,
ajoa suhuttelevi.
Ajoi matkoa palasen,
ylimäistä tietä myöten
ylimäisehen talohon.
265 Yli kynnyksen kysyvi,
lausui lakkapuun takoa:
"Oisiko talossa tässä
rauan raannan katsojata,
tämän tulvan tukkijata,
270 veren summan sulkijata?"
Ukko oli uunilla asuva,
halliparta harjun alla.
Ukko uunilta urahti,
halliparta paukutteli:

275 "On suletttu suuremmatki,
jalommatki jaksettuna
Luojan kolmella sanalla,
syvän synnyn säätämällä:
joet suista, järvet päistä,
280 virrat niskalta vihaiset,
lahet niemien nenistä,
kannakset kape'immilta."

9. RUNO

Väinämöisen polvenhaava parannetaan raudan syntyloitsun, verenseisotusloitsun ja voiteen sanojen avulla.

Siitä vanha Väinämöinen
itse korjasta kohosi,
nousi reestä nostamatta,
yleni ylentämättä;
5 tuosta pirttihin tulevi,
alle kattojen ajaikse.
Tuoahan hopeatuoppi,
kultakannu kannetahan:
ei veä vähäistäkänä,
10 pikkuistakana piätä
verta vanhan Väinämöisen,
hurmetta jalon urohon.
Ukko uunilta urahti,
halliparta paukutteli:
15 "Mi sinä lienet miehiäsi
ja kuka urohiasi?
Verta on seitsemän venettä,
kantokorvoa kaheksan
sun, poloinen, polvestasi
20 lattialle laskettuna!
Muut on muistaisin sanaset,
vaan en arvoa alusta,
mist' on rauta syntynynnä,
kasvanunna koito kuona."
25 Silloin vanha Väinämöinen
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Itse tieän rauan synnyn,
arvoan alun teräksen:
ilma on emoja ensin,
30 vesi vanhin veljeksiä,
rauta nuorin veljeksiä,
tuli kerran keskimäinen.
"Tuo Ukko, ylinen luoja,
itse ilmojen jumala,
35 ilmasta ve'en eroitti,
veestä maati manterehen.
Rauta on raukka syntymättä,
syntymättä, kasvamatta.
"Ukko, ilmoinen jumala,
40 hieroi kahta kämmentänsä,

mykelti molempiansa
vasemmassa polven päässä.
Siitä syntyi kolme neittä,
koko kolme luonnotarta
45 rauan ruostehen emoiksi,
suu sinervän siittäjiksi.
"Neiet käyä notkutteli,
astui immet pilven äärtä
utarilla uhkuvilla,
50 nännillä pakottavilla.
Lypsit maalle maitojansa,
uhkutit utariansa;
lypsit maille, lypsit soille,
lypsit vienoille vesille.
55 "Yksi lypsi mustan maion:
vanhimpainen neitosia;
toinen valkean valutti:
keskimäinen neitosia;
kolmas puikutti punaisen:
60 nuorimpainen neitosia.
"Ku on lypsi mustan maion,
siitä syntyi meltorauta;
ku on valkean valutti,
siit' on tehtynä teräkset;
65 ku on puikutti punaisen,
siit' on saatu rääkyrauta.
"Olipa aikoa vähäinen.
Rauta tahteli tavata
vanhempata veikkoansa,
70 käyä tulta tuntemahan.
"Tuli tuhmaksi rupesi,
kasvoi aivan kauheaksi:
oli polttoa poloisen,
rauta raukan, veikkosensa.
75 "Rauta pääsi piilemähän,
piilemähän, säilymähän
tuon tuiman tulen käsistä,
suusta valkean vihaisen.
"Siitä sitte rauta piili,
80 sekä piili jotta säilyi
heiluvassa hettehessä,
läikkyvässä lähtehessä,
suurimmalla suon selällä,
tuiman tunturin laella,
85 jossa joutsenet munivat,
hanhi poiat hautelevi.
"Rauta suossa soikottavi,
veteläisessä venyvi;
piili vuoen, piili toisen,
90 piili kohta kolmannenki
kahen kantosen välissä,
koivun kolmen juuren alla.
Ei toki pakohon pääsnyt
tulen tuimista käsistä;
95 piti tulla toisen kerran,
lähteä tulen tuville
astalaksi tehtäessä,
miekaksi taottaessa.
"Susi juoksi suota myöten,
100 karhu kangasta samosi;
suo liikkui suen jälessä,
kangas karhun kämmenissä:
siihen nousi rautaruoste
ja kasvoi teräskaranko
105 suen sorkkien sijoille,
karhun kannan kaivamille.
"Syntyi seppo Ilmarinen,
sekä syntyi jotta kasvoi.
Se syntyi sysimäellä,
110 kasvoi hiilikankahalla
vaskinen vasara käessä,
pihet pikkuiset piossa.
"Yöllä syntyi Ilmarinen,
päivällä pajasen laati.

115 Etsi paikkoa pajalle,
levitystä lietsimille.
Näki suota salmekkehen,
maata märkeä vähäisen,
läksi tuota katsomahan,
120 likeltä tähyämähän:
tuohon painoi palkehensa,
tuohon ahjonsa asetti.
"Jo joutui suen jälille,
karhun kantapään sijoille;
125 näki rautaiset orahat,
teräksiset tierottimet
suen suurilla jälillä,
karhun kämmenen tiloilla.
"Sanovi sanalla tuolla:
130 'Voi sinua, rauta raukka,
kun olet kurjassa tilassa,
alahaisessa asussa,
suolla sorkissa sutosen,
aina karhun askelissa!'
135 "Arvelee, ajattelevi:
'Mitä tuostaki tulisi,
josp' on tunkisin tulehen,
ahjohon asettelisin?'
"Rauta raukka säpsähtihe,
140 säpsähtihe, säikähtihe,
kun kuuli tulen sanomat,
tulen tuimat maininnaiset.
"Sanoi seppo Ilmarinen:
'Ellös olko milläskänä!
145 Tuli ei polta tuttuansa,
herjaele heimoansa.
Kun tulet tulen tuville,
valkean varustimille,
siellä kasvat kaunihiksi,
150 ylenet ylen ehoksi:
miesten miekoiksi hyviksi,
naisten nauhan päättimiksi.'
"Senp' on päivyen perästä
rauta suosta sotkettihin,
155 vetelästä vellottihin,
tuotihin sepon pajahan.
"Tuon seppo tulehen tunki,
alle ahjonsa ajeli.
Lietsoi kerran, lietsoi toisen,
160 lietsoi kerran kolmannenki:
rauta vellinä viruvi,
kuonana kohaelevi,
venyi vehnäisnä tahasna,
rukihisna taikinana
165 sepon suurissa tulissa,
ilmivalkean väessä.
"Siinä huuti rauta raukka:
'Ohoh seppo Ilmarinen!
Ota pois minua täältä
170 tuskista tulen punaisen!'
"Sanoi seppo Ilmarinen:
'Jos otan sinun tulesta,
ehkä kasvat kauheaksi,
kovin raivoksi rupeat,
175 vielä veistät veljeäsi,
lastuat emosi lasta.'
"Siinä vannoi rauta raukka,
vannoi vaikean valansa
ahjolla, alasimella,
180 vasaroilla, valkkamilla;
sanovi sanalla tuolla,
lausui tuolla lausehella:
'Onpa puuta purrakseni,
kiven syäntä syöäkseni,
185 etten veistä veikkoani,
lastua emoni lasta.
Parempi on ollakseni,
eleäkseni ehompi

kulkijalla kumppalina,
190 käyvällä käsiasenna,
kuin syöä omaa sukua,
heimoani herjaella.'
"Silloin seppo Ilmarinen,
takoja iän-ikuinen,
195 rauan tempasi tulesta,
asetti alasimelle;
rakentavi raukeaksi,
tekevi teräkaluiksi,
keihä'iksi, kirvehiksi,
200 kaikenlaisiksi kaluiksi.
"Viel' oli pikkuista vajalla,
rauta raukka tarpehessa:
eipä kiehu rauan kieli,
ei sukeu suu teräksen,
205 rauta ei kasva karkeaksi
ilman veessä kastumatta.
"Siitä seppo Ilmarinen
itse tuota arvelevi.
Laati pikkuisen poroa,
210 lipeäistä liuotteli
teräksenteko-mujuiksi,
rauankarkaisu-vesiksi.
"Koitti seppo kielellänsä,
hyvin maistoi mielellänsä;
215 itse tuon sanoiksi virkki:
'Ei nämät hyvät minulle
teräksenteko-vesiksi,
rautojen rakentomaiksi.'
"Mehiläinen maasta nousi,
220 sinisiipi mättähästä.
Lentelevi, liitelevi
ympäri sepon pajoa.
"Niin seppo sanoiksi virkki:
'Mehiläinen, mies kepeä!
225 Tuo simoa siivessäsi,
kanna mettä kielessäsi
kuuen kukkasen nenästä,
seitsemän on heinän päästä
teräksille tehtäville,
230 rauoille rakettaville!'
"Herhiläinen, Hiien lintu,
katselevi, kuuntelevi,
katseli katon rajasta,
alta tuohen tuijotteli
235 rautoja rakettavia,
teräksiä tehtäviä.
"Lenteä hyrähtelevi;
viskoi Hiien hirmuloita,
kantoi käärmehen kähyjä,
240 maon mustia mujuja,
kusiaisen kutkelmoita,
sammakon salavihoja
teräksenteko-mujuihin,
rauankarkaisu-vetehen.
245 "Itse seppo Ilmarinen,
takoja alinomainen,
luulevi, ajattelevi
mehiläisen tulleheksi,
tuon on mettä tuoneheksi,
250 kantaneheksi simoa.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
'Kas nämät hyvät minulle
teräksenteko-vesiksi,
rautojen rakentamiksi!'
255 "Siihen tempasi teräksen,
siihen kasti rauta raukan
pois tulesta tuotaessa,
ahjosta otettaessa.
"Sai siitä teräs pahaksi,
260 rauta raivoksi rupesi,
petti, vaivainen, valansa,
söi kuin koira kunniansa:

veisti, raukka, veljeänsä,
sukuansa suin piteli,
265 veren päästi vuotamahan,
hurmehen hurahtamahan."
Ukko uunilta urahti,
parta lauloi, pää järähti:
"Jo nyt tieän rauan synnyn,
270 tajuan tavat teräksen.
"Ohoh sinua, rauta raukka,
rauta raukka, koito kuona,
teräs tenhon-päivällinen!
Siitäkö sinä sikesit,
275 siitä kasvoit kauheaksi,
ylen suureksi sukesit?
"Et sä silloin suuri ollut
etkä suuri etkä pieni,
et kovin koreakana
280 etkä äijältä äkäinen,
kun sa maitona makasit,
rieskasena riuottelit
nuoren neitosen nisissä,
kasvoit immen kainalossa
285 pitkän pilven rannan päällä,
alla taivahan tasaisen.
"Etkä silloin suuri ollut,
et ollut suuri etkä pieni,
kun sa liejuna lepäsit,
290 seisoit selvänä vetenä
suurimmalla suon selällä,
tuiman tunturin laella,
muutuit tuolla maan muraksi,
ruostemullaksi rupesit.
295 "Etkä silloin suuri ollut,
et ollut suuri etkä pieni,
kun sua hirvet suolla hieroi,
peurat pieksi kankahalla,
susi sotki sorkillansa,
300 karhu kämmenyisillänsä.
"Etkä silloin suuri ollut,
et ollut suuri etkä pieni,
kun sa suosta sotkettihin,
maan muasta muokattihin,
305 vietihin sepon pajahan,
alle ahjon Ilmarisen.
"Etkä silloin suuri ollut,
et ollut suuri etkä pieni,
kun sa kuonana kohisit,
310 läikyit lämminnä vetenä
tuimissa tulisijoissa,
vannoit vaikean valasi
ahjolla, alasimella,
vasaroilla, valkkamilla,
315 sepon seisontasijoilla,
takehinta-tanterilla.
"Joko nyt suureksi sukenit,
äreäksi ärtelihit,
rikoit, vaivainen, valasi,
320 söit kuin koira kunniasi,
kun sa syrjit syntyäsi,
sukuasi suin pitelit?
"Ku käski pahalle työlle,
kenp' on kehnolle kehoitti?
325 Isosiko vai emosi
vaiko vanhin veljiäsi
vai nuorin sisariasi
vaiko muu sukusi suuri?
"Ei isosi, ei emosi
330 eikä vanhin veljiäsi,
ei nuorin sisariasi
eikä muu sukusi suuri:
itse teit tihua työtä,
katkoit kalmankarvallista.
335 "Tule nyt työsi tuntemahan,
pahasi parantamahan,

ennenkuin sanon emolle,
vanhemmallesi valitan!
Enemp' on emolla työtä,
340 vaiva suuri vanhemmalla,
kun poika pahoin tekevi,
lapsi tuhmin turmelevi.
"Piäty, veri, vuotamasta,
hurme, huppelehtamasta,
345 päälleni päräjämästä,
riuskumasta rinnoilleni!
Veri, seiso kuni seinä,
asu, hurme, kuni aita,
kuin miekka meressä seiso,
350 saraheinä sammalessa,
paasi pellon pientaressa,
kivi koskessa kovassa!
"Vaan jos mieli laatinevi
liikkua lipeämmästi,
355 niin sä liikkuos lihassa
sekä luissa luistaellos!
Sisässä sinun parempi,
alla kalvon kaunihimpi,
suonissa sorottamassa
360 sekä luissa luistamassa,
kuin on maahan vuotamassa,
rikoille ripajamassa.
"Et sä, maito, maahan joua,
nurmehen, veri viatoin,
365 miesten hempu, heinikkohon,
kumpuhun, urosten kulta.
Syämessä sinun sijasi,
alla keuhkon kellarisi;
sinne siirräite välehen,
370 sinne juoskos joutuisasti!
Et ole joki juoksemahan
etkä lampi laskemahan,
suohete solottamahan,
venelotti vuotamahan.
375 "Tyy'y nyt, tyyris, tippumasta,
punainen, putoamasta!
Kun et tyy'y, niin tyrehy!
Tyytyi ennen Tyrjän koski,
joki Tuonelan tyrehtyi,
380 meri kuivi, taivas kuivi
sinä suurna poutavuonna,
tulivuonna voimatoinna.
"Jos et tuostana totelle,
viel' on muita muistetahan,
385 uuet keinot keksitähän:
huuan Hiiestä patoa,
jolla verta keitetähän,
hurmetta varistetahan,
ilman tilkan tippumatta,
390 punaisen putoamatta,
veren maahan vuotamatta,
hurmehen hurajamatta.
"Kun ei lie minussa miestä,
urosta Ukon pojassa
395 tämän tulvan tukkijaksi,
suonikosken sortajaksi,
onp' on taatto taivahinen,
pilven-päällinen jumala,
joka miehistä pätevi,
400 urohista kelpoavi
veren suuta sulkemahan,
tulevata tukkimahan.
"Oi Ukko, ylinen luoja,
taivahallinen jumala!
405 Tule tänne tarvittaissa,
käy tänne kutsuttaessa!
Tunge turpea kätesi,
paina paksu peukalosi
tukkeheksi tuiman reiän,
410 paikaksi pahan veräjän!

Veä päälle lemmen lehti,
kultalumme luikahuta
veren tielle telkkimeksi,
tulevalle tukkeheksi,
415 jottei parsku parralleni,
valu vaaterievuilleni!"
Sillä sulki suun vereltä,
tien on telkki hurmehelta.
Pani poikansa pajahan
420 tekemähän voitehia
noista heinän helpehistä,
tuhatlatvan tutkaimista,
me'en maahan vuotajista,
simatilkan tippujista.
425 Poikanen meni pajahan,
läksi voitehen tekohon;
tuli tammi vastahansa.
Kysytteli tammeltansa:
"Onko mettä oksillasi,
430 alla kuoresi simoa?"
Tammi taiten vastoavi:
"Päivänäpä eilisenä
sima tippui oksilleni,
mesi latvalle rapatti
435 pilvistä pirisevistä,
hattaroista haihtuvista."
Otti tammen lastuloita,
puun murskan murenemia;
otti heiniä hyviä,
440 ruohoja monennäköjä,
joit' ei nähä näillä mailla
kaikin paikoin kasvaviksi.
Panevi pa'an tulelle,
laitti keiton kiehumahan
445 täynnä tammen kuoriloita,
heiniä hyvännäköjä.
Pata kiehui paukutteli
kokonaista kolme yötä,
kolme päiveä keväistä.
450 Siitä katsoi voitehia,
onko voitehet vakaiset,
katsehet alinomaiset.
Ei ole voitehet vakaiset,
katsehet alinomaiset.
455 Pani heiniä lisäksi,
ruohoa monennäöistä,
kut oli tuotu toisialta,
sa'an taipalen takoa
yheksältä loitsijalta,
460 kaheksalta katsojalta.
Keitti vielä yötä kolme,
ynnähän yheksän yötä.
Nostavi pa'an tulelta,
katselevi voitehia,
465 onko voitehet vakaiset,
katsehet alinomaiset.
Olipa haapa haaraniekka,
kasvoi pellon pientarella.
Tuon murha murenti poikki,
470 kaikki kahtia hajotti;
voiti niillä voitehilla,
katsoi niillä katsehilla.
Itse tuon sanoiksi virkki:
"Kun lie näissä voitehissa
475 vian päälle vietävätä,
vammoille valettavata,
haapa, yhtehen paratkos
ehommaksi entistäsi!"
Haapa yhtehen parani
480 ehommaksi entistänsä,
kasvoi päältä kaunihiksi,
alta aivan terveheksi.
Siitä koitti voitehia,
katselevi katsehia,

485 koitteli kiven koloihin,
paasien pakahtumihin:
jo kivet kivihin tarttui,
paaet paatehen rupesi.
Tuli poikanen pajasta
490 tekemästä voitehia,
rasvoja rakentamasta;
ne työnti ukon kätehen:
"Siin' on voitehet vakaiset,
katsehet alinomaiset,
495 vaikka vuoret voitelisit,
kaikki kalliot yheksi."
Koki ukko kielellänsä,
maistoi suullansa sulalla,
tunsi katsehet hyviksi,
500 voitehet vaka'isiksi.
Siitä voiti Väinämöistä,
pahoin-tullutta paranti,
voiti alta, voiti päältä,
kerta keskeä sivalti.
505 Sanovi sanalla tuolla,
lausui tuolla lausehella:
"En liiku omin lihoini,
liikun Luojani lihoilla,
en väiky omin väkini,
510 väikyn väellä kaikkivallan,
en puhu omalla suulla,
puhelen Jumalan suulla.
Josp' on mulla suu suloinen,
suloisempi suu Jumalan,
515 jospa on kaunoinen käteni,
käsi Luojan kaunihimpi."
Kun oli voie päälle pantu,
nuot on katsehet vakaiset,
murti se puolipyörryksihin,
520 Väinämöisen väännyksihin:
lyökse sinne, lyökse tänne,
vaan ei löytänyt lepoa.
Niin ukko kipuja kiisti,
työnti tuosta tuskapäitä
525 keskelle Kipumäkeä,
Kipuvuoren kukkulalle
kiviä kivistämähän,
paasia pakottamahan.
Tukun silkkiä sivalti,
530 senpä leikkeli levyiksi,
senp' on katkoi kappaleiksi,
sitehiksi suoritteli.
Sitoi niillä silkillänsä,
kapaloivi kaunoisilla
535 polvea pojan pätöisen,
varpahia Väinämöisen.
Sanovi sanalla tuolla,
lausui tuolla lausehella:
"Siteheksi Luojan silkki,
540 Luojan kaapu katteheksi
tälle polvelle hyvälle,
vakaisille varpahille!
Katso nyt, kaunoinen Jumala,
varjele, vakainen Luoja,
545 jottei vietäisi vioille,
vammoille veällettäisi!"
Siitä vanha Väinämöinen
jo tunsi avun totisen.
Pian pääsi terveheksi;
550 liha kasvoi kaunihiksi,
alta aivan terveheksi,
keskeä kivuttomaksi,
vieriltä viattomaksi,
päältä päärmehettömäksi,
555 ehommaksi entistänsä,
paremmaksi tuonoistansa.
Jo nyt jaksoi jalka käyä,
polvi polkea kykeni;

ei nuuru nimeksikänä
560 vaikerra vähäistäkänä.
Siitä vanha Väinämöinen
siirti silmänsä ylemmä,
katsahtavi kaunihisti
päälle pään on taivosehen;
565 sanovi sanalla tuolla,
lausui tuolla lausehella:
"Tuoltapa aina armot käyvät,
turvat tuttavat tulevat
ylähältä taivahasta,
570 luota Luojan kaikkivallan.
"Ole nyt kiitetty, Jumala,
ylistetty, Luoja, yksin,
kun annoit avun minulle,
tuotit turvan tuttavasti
575 noissa tuskissa kovissa,
terän rauan raatamissa!"
Siitä vanha Väinämöinen
vielä tuon sanoiksi virkki:
"Elkätte, etinen kansa,
580 kansa vasta kasvavainen,
veikaten venettä tehkö,
uhkaellen kaartakana!
Jumalass' on juoksun määrä,
Luojassa lopun asetus,
585 ei uron osoannassa,
vallassa väkevänkänä."

10. RUNO

Väinämöinen houkuttelee seppä Ilmarista Sammon taontaan ja laulaa tämän Pohjolaan. Ilmarinen takoo Sammon ja kosii Pohjan neitiä, joka kieltäytyy.

Vaka vanha Väinämöinen
otti ruskean orihin,
pani varsan valjahisin,
ruskean re'en etehen;
5 itse reuoikse rekehen,
kohennaikse korjahansa.
Laski virkkua vitsalla,
helähytti helmisvyöllä;
virkku juoksi, matka joutui,
10 reki vieri, tie lyheni,
jalas koivuinen kolasi,
vemmel piukki pihlajainen.
Ajavi karettelevi.
Ajoi soita, ajoi maita,
15 ajoi aavoja ahoja.
Kulki päivän, kulki toisen,
niin päivällä kolmannella
tuli pitkän sillan päähän,

Kalevalan kankahalle,
20 Osmon pellon pientarelle.
Siinä tuon sanoiksi virkki,
itse lausui ja pakisi:
"Syö, susi, unennäkijä,
tapa, tauti, lappalainen!
25 Sanoi ei saavani kotihin
enämpi elävin silmin
sinä ilmoisna ikänä,
kuuna kullan valkeana
näille Väinölän ahoille,
30 Kalevalan kankahille."
Siitä vanha Väinämöinen
laulelevi, taitelevi:
lauloi kuusen kukkalatvan,
kukkalatvan, kultalehvän;
35 latvan työnti taivahalle,
puhki pilvien kohotti,
lehvät ilmoille levitti,
halki taivahan hajotti.
Laulelevi, taitelevi:
40 lauloi kuun kumottamahan
kultalatva-kuusosehen,
lauloi oksillen otavan.
Ajavi karettelevi
kohti kullaista kotia,
45 alla päin, pahoilla mielin,
kaiken kallella kypärin,
kun oli seppo Ilmarisen,
takojan iän-ikuisen,
luvannut lunastimeksi,
50 oman päänsä päästimeksi
pimeähän Pohjolahan,
summahan Sariolahan.
Jop' on seisottui oronen
Osmon uuen pellon päähän.
55 Siitä vanha Väinämöinen
päätä korjasta kohotti:
kuuluvi pajasta pauke,
hilke hiilihuonehesta.
Vaka vanha Väinämöinen
60 itse pistihe pajahan.
Siell' on seppo Ilmarinen:
takoa taputtelevi.
Sanoi seppo Ilmarinen:
"Oi sie vanha Väinämöinen!
65 Miss' olet viikon viipynynnä,
kaiken aikasi asunut?"
Vaka vanha Väinämöinen
itse tuon sanoiksi virkki:
"Tuoll' olen viikon viipynynnä,
70 kaiken aikani elellyt
pimeässä Pohjolassa,
summassa Sariolassa,
liukunut Lapin lauilla,
tietomiesten tienohilla."
75 Siitä seppo Ilmarinen
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Oi sie vanha Väinämöinen,
tietäjä iän-ikuinen!
Mitä lausut matkoiltasi
80 tultua kotituville?"
Virkki vanha Väinämöinen:
"Äijä on mulla lausumista:
onp' on neiti Pohjolassa,
impi kylmässä kylässä,
85 jok' ei suostu sulhosihin,
mielly miehi'in hyvihin.
Kiitti puoli Pohjan maata,
kun onpi kovin korea:
kuuhut paistoi kulmaluilta,
90 päivä rinnoilta risotti,
otavainen olkapäiltä,
seitsentähtinen seläitä.

"Sinä, seppo Ilmarinen,
takoja iän-ikuinen,
95 lähe neittä noutamahan,
päätä kassa katsomahan!
Kun saatat takoa Sammon,
kirjokannen kirjaella,
niin saat neion palkastasi,
100 työstäsi tytön ihanan."
Sanoi seppo Ilmarinen:
"Ohoh vanha Väinämöinen!
Joko sie minun lupasit
pimeähän Pohjolahan
105 oman pääsi päästimeksi,
itsesi lunastimeksi?
En sinä pitkänä ikänä,
kuuna kullan valkeana
lähe Pohjolan tuville,
110 Sariolan salvoksille,
miesten syöjille sijoille,
urosten upottajille."
Siitä vanha Väinämöinen
itse tuon sanoiksi virkki:
115 "Viel' on kumma toinen kumma:
onp' on kuusi kukkalatva,
kukkalatva, kultalehvä
Osmon pellon pientarella;
kuuhut latvassa kumotti,
120 oksilla otava seisoi."
Sanoi seppo Ilmarinen:
"En usko toeksi tuota,
kun en käyne katsomahan,
nähne näillä silmilläni."
125 Sanoi vanha Väinämöinen:
"Kun et usko kuitenkana,
lähtekämme katsomahan,
onko totta vai valetta!"
Lähettihin katsomahan
130 tuota kuusta kukkapäätä,
yksi vanha Väinämöinen,
toinen seppo Ilmarinen.
Sitte tuonne tultuansa
Osmon pellon pientarelle
135 seppo seisovi likellä,
uutta kuusta kummeksivi,
kun oli oksilla otava,
kuuhut kuusen latvasessa.
Siinä vanha Väinämöinen
140 itse tuon sanoiksi virkki:
"Nyt sinä, seppo veikkoseni,
nouse kuuta noutamahan,
otavaista ottamahan
kultalatva-kuusosesta!"
145 Siitä seppo Ilmarinen
nousi puuhun korkealle,
ylähäksi taivahalle,
nousi kuuta noutamahan,
otavaista ottamahan
150 kultalatva-kuusosesta.
Virkki kuusi kukkalatva,
lausui lakkapää petäjä:
"Voipa miestä mieletöintä,
äkkioutoa urosta!
155 Nousit, outo, oksilleni,
lapsen-mieli, latvahani
kuvakuun on nouantahan,
valetähtyen varahan!"
Silloin vanha Väinämöinen
160 lauloa hyrähtelevi:
lauloi tuulen tuppurihin,
ilman raivohon rakenti;
sanovi sanalla tuolla,
lausui tuolla lausehella:
165 "Ota, tuuli, purtehesi,
ahava, venosehesi

vieä vieretelläksesi
pimeähän Pohjolahan!"
Nousi tuuli tuppurihin,
170 ilma raivohon rakentui,
otti seppo Ilmarisen
vieä viiletelläksensä
pimeähän Pohjolahan,
summahan Sariolahan.
175 Siinä seppo Ilmarinen
jopa kulki jotta joutui!
Kulki tuulen tietä myöten,
ahavan ratoa myöten,
yli kuun, alatse päivän,
180 otavaisten olkapäitse;
päätyi Pohjolan pihalle,
Sariolan saunatielle,
eikä häntä koirat kuullut
eikä haukkujat havainnut.
185 Louhi, Pohjolan emäntä,
Pohjan akka harvahammas
tuop' on päätyvi pihalle.
Itse ennätti sanoa:
"Mi sinä lienet miehiäsi
190 ja kuka urohiasi?
Tulit tänne tuulen tietä,
ahavan rekiratoa,
eikä koirat kohti hauku,
villahännät virkkaele!"
195 Sanoi seppo Ilmarinen:
"En mä tänne tullutkana
kylän koirien kuluiksi,
villahäntien vihoiksi,
näillen ouoillen oville,
200 veräjille vierahille."
Siitä Pohjolan emäntä
tutkaeli tullehelta:
"Oletko tullut tuntemahan,
kuulemahan, tietämähän
205 tuota seppo Ilmarista,
takojata taitavinta?
Jo on viikon vuotettuna
sekä kauan kaivattuna
näille Pohjolan perille
210 uuen Sammon laaintahan."
Se on seppo Ilmarinen
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Lienen tullut tuntemahan
tuon on seppo Ilmarisen,
215 kun olen itse Ilmarinen,
itse taitava takoja."
Louhi, Pohjolan emäntä,
Pohjan akka harvahammas,
pian pistihe tupahan,
220 sanovi sanalla tuolla:
"Neityeni nuorempani,
lapseni vakavimpani!
Pane nyt päällesi parasta,
varrellesi valke'inta,
225 hempe'intä helmoillesi,
ripe'intä rinnoillesi,
kaulallesi kaunihinta,
kukke'inta kulmillesi,
poskesi punottamahan,
230 näköpääsi näyttämähän!
Jo on seppo Ilmarinen,
takoja iän-ikuinen,
saanut Sammon laaintahan,
kirjokannen kirjantahan."
235 Tuop' on kaunis Pohjan tytti,
maan kuulu, ve'en valio,
otti vaattehet valitut,
pukehensa puhtahimmat;
viitiseikse, vaatiseikse,
240 pääsomihin suoritseikse,

vaskipantoihin paneikse,
kultavöihin kummitseikse.
Tuli aitasta tupahan,
kaapsahellen kartanolta
245 silmistänsä sirkeänä,
korvistansa korkeana,
kaunihina kasvoiltansa,
poskilta punehtivana;
kullat riippui rinnan päällä,
250 pään päällä hopeat huohti.
Itse Pohjolan emäntä
käytti seppo Ilmarisen
noissa Pohjolan tuvissa,
Sariolan salvoksissa;
255 siellä syötti syöneheksi,
juotti miehen juoneheksi,
apatti ani hyväksi.
Sai tuosta sanelemahan:
"Ohoh seppo Ilmarinen,
260 takoja iän-ikuinen!
Saatatko takoa Sammon,
kirjokannen kirjaella
joutsenen kynän nenästä,
maholehmän maitosesta,
265 ohran pienestä jyvästä,
kesäuuhen untuvasta,
niin saat neion palkastasi,
työstäsi tytön ihanan."
Silloin seppo Ilmarinen
270 itse tuon sanoiksi virkki:
"Saattanen takoa Sammon,
kirjokannen kalkutella
joutsenen kynän nenästä,
maholehmän maitosesta,
275 ohran pienestä jyvästä,
kesäuuhen untuvasta,
kun olen taivoa takonut,
ilman kantta kalkuttanut
ilman alkusen alutta,
280 riporihman tehtyisettä."
Läksi Sammon laaintahan,
kirjokannen kirjontahan.
Kysyi paikalta pajoa,
kaipasi sepinkaluja:
285 ei ole paikalla pajoa,
ei pajoa, ei paletta,
ahjoa, alasintana,
vasarata, varttakana!
Silloin seppo Ilmarinen
290 sanan virkkoi, noin nimesi:
"Akatp' on epäelköhöt,
herjat kesken heittäköhöt,
eip' on mies pahempikana,
uros untelompikana!"
295 Etsi ahjollen alusta,
leveyttä lietsehelle
noilla mailla, mantereilla,
Pohjan peltojen perillä.
Etsi päivän, etsi toisen.
300 Jo päivänä kolmantena
tuli kirjava kivonen,
vahatukko vastahansa.
Tuohon seppo seisottihe,
takoja tulen rakenti;
305 päivän laati palkehia,
toisen ahjoa asetti.
Siitä seppo Ilmarinen,
takoja iän-ikuinen,
tunki ainehet tulehen,
310 takehensa alle ahjon;
otti orjat lietsomahan,
väkipuolet vääntämähän.
Orjat lietsoi löyhytteli,
väkipuolet väännätteli

315 kolme päiveä kesäistä
ja kolme kesäistä yötä:
kivet kasvoi kantapäihin,
vahat varvasten sijoille.
Niin päivänä ensimäisnä
320 itse seppo Ilmarinen
kallistihe katsomahan
ahjonsa alaista puolta,
mitä tullehe tulesta,
selvinnehe valkeasta.
325 Jousi tungeikse tulesta,
kaari kulta kuumoksesta,
kaari kulta, pää hopea,
varsi vasken-kirjavainen.
On jousi hyvän näköinen,
330 vaan onpi pahan tapainen:
joka päivä pään kysyvi,
parahana kaksi päätä.
Itse seppo Ilmarinen
ei tuota kovin ihastu:
335 kaaren katkaisi kaheksi,
siitä tunkevi tulehen;
laitti orjat lietsomahan,
väkipuolet vääntämähän.
Jop' on päivänä jälestä
340 itse seppo Ilmarinen
kallistihe katsomahan
ahjonsa alaista puolta:
veno tungeikse tulesta,
punapursi kuumoksesta,
345 kokat kullan kirjaeltu,
hangat vaskesta valettu.
On veno hyvän näköinen,
ei ole hyvän tapainen:
suotta lähtisi sotahan,
350 tarpehetta tappelohon.
Se on seppo Ilmarinen
ei ihastu tuotakana:
venon murskaksi murenti,
tunkevi tulisijahan;
355 laitti orjat lietsomahan,
väkipuolet vääntämähän.
Jo päivänä kolmantena
itse seppo Ilmarinen
kallistihe katsomahan
360 ahjonsa alaista puolta:
hieho tungeikse tulesta,
sarvi kulta kuumoksesta,
otsassa otavan tähti,
päässä päivän pyöryläinen.
365 On hieho hyvän näköinen,
ei ole hyvän tapainen:
metsässä makaelevi,
maion maahan kaatelevi.
Se on seppo Ilmarinen
370 ei ihastu tuotakana:
lehmän leikkeli paloiksi,
siitä tunkevi tulehen;
laitti orjat lietsomahan,
väkipuolet vääntämähän.
375 Jo päivänä neljäntenä
itse seppo Ilmarinen
kallistihe katsomahan
ahjonsa alaista puolta:
aura tungeikse tulesta,
380 terä kulta kuumoksesta,
terä kulta, vaski varsi,
hopeata ponnen päässä.
On aura hyvän näköinen,
ei ole hyvän tapainen:
385 kylän pellot kyntelevi,
vainiot vakoelevi.
Se on seppo Ilmarinen
ei ihastu tuotakana:

auran katkaisi kaheksi,
390 alle ahjonsa ajavi.
Laittoi tuulet lietsomahan,
väkipuuskat vääntämähän.
Lietsoi tuulet löyhytteli:
itä lietsoi, lietsoi länsi,
395 etelä enemmän lietsoi,
pohjanen kovin porotti.
Lietsoi päivän, lietsoi toisen,
lietsoi kohta kolmannenki:
tuli tuiski ikkunasta,
400 säkehet ovesta säykkyi,
tomu nousi taivahalle,
savu pilvihin sakeni.
Se on seppo Ilmarinen
päivän kolmannen perästä
405 kallistihe katsomahan
ahjonsa alaista puolta:
näki Sammon syntyväksi,
kirjokannen kasvavaksi.
Siitä seppo Ilmarinen,
410 takoja iän-ikuinen,
takoa taputtelevi,
lyöä lynnähyttelevi.
Takoi Sammon taitavasti:
laitahan on jauhomyllyn,
415 toisehen on suolamyllyn,
rahamyllyn kolmantehen.
Siitä jauhoi uusi sampo,
kirjokansi kiikutteli,
jauhoi purnun puhtehessa:
420 yhen purnun syötäviä,
toisen jauhoi myötäviä,
kolmannen kotipitoja.
Niin ihastui Pohjan akka;
saattoi sitte Sammon suuren
425 Pohjolan kivimäkehen,
vaaran vaskisen sisähän
yheksän lukon ta'aksi.
Siihen juuret juurrutteli
yheksän sylen syvähän:
430 juuren juurti maaemähän,
toisen vesiviertehesen,
kolmannen kotimäkehen.
Siitä seppo Ilmarinen
tyttöä anelemahan.
435 Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Joko nyt minulle neiti,
kun sai sampo valmihiksi,
kirjokansi kaunihiksi?"
Tuop' on kaunis Pohjan tyttö
440 itse noin sanoiksi virkki:
"Kukapa tässä toisna vuonna,
kenpä kolmanna kesänä
käkiä kukutteleisi,
lintusia laulattaisi,
445 jos minä menisin muunne,
saisin, marja, muille maille!
"Jos tämä kana katoisi,
tämä hanhi hairahtaisi,
eksyisi emosen tuoma,
450 punapuola pois menisi,
kaikkipa käet katoisi,
ilolinnut liikahtaisi
tämän kunnahan kukuilta,
tämän harjun hartehilta.
455 "Enkä joua ilmankana,
pääse en neitipäiviltäni,
noilta töiltä tehtäviltä,
kesäisiltä kiirehiltä:
marjat on maalla poimimatta,
460 lahen rannat laulamatta,
astumattani ahoset,
lehot leikin lyömättäni."

Siitä seppo Ilmarinen,
takoja iän-ikuinen,
465 alla päin, pahoilla mielin,
kaiken kallella kypärin
jo tuossa ajattelevi,
pitkin päätänsä pitävi,
miten kulkea kotihin,
470 tulla maille tuttaville
pimeästä Pohjolasta,
summasta Sariolasta.

Sanoi Pohjolan emäntä:
"Ohoh seppo Ilmarinen!
475 Mit' olet pahoilla mielin,
kaiken kallella kypärin?
Laatisiko mieli mennä
elomaillen entisille?"

Sanoi seppo Ilmarinen:
480 "Sinne mieleni tekisi
kotihini kuolemahan,
maalleni masenemahan."

Siitä Pohjolan emäntä
syötti miehen, juotti miehen,
485 istutti perähän purren
melan vaskisen varahan;
virkki tuulen tuulemahan,
pohjasen puhaltamahan.

Siitä seppo Ilmarinen,
490 takoja iän-ikuinen,
matkasi omille maille
ylitse meren sinisen.
Kulki päivän, kulki toisen;
päivälläpä kolmannella
495 jo tuli kotihin seppo,
noille syntymäsijoille.

Kysyi vanha Väinämöinen
Ilmariselta sepolta:
"Veli, seppo Ilmarinen,
500 takoja iän-ikuinen!
Joko laait uuen Sammon,
kirjokannen kirjaelit?"

Sanoi seppo Ilmarinen,
itse laatija pakisi:
505 "Jopa jauhoi uusi sampo,
kirjokansi kiikutteli,
jauhoi purnun puhtehessa:
yhen purnun syötäviä,
toisen jauhoi myötäviä,
510 kolmannen pi'eltäviä."

11. RUNO

Lemminkäinen lähtee Saareen Kyllikkiä kosimaan, karkeloi Saaren neitojen kanssa, ryöstää Kyllikin ja lupaa luopua sotaretkistä. Lemminkäisen äiti ihastuu miniään.

Aika on Ahtia sanoa,
veitikkätä vieretellä.
Ahti poika Saarelainen,
tuo on lieto Lemmin poika,
5 kasvoi koissa korkeassa
luona armahan emonsa
laajimman lahen perällä,
Kaukoniemen kainalossa.
Kaloin siinä Kauko kasvoi,
10 Ahti ahvenin yleni.
Tuli mies mitä parahin,
puhkesi punaverinen,
joka päästänsä pätevi,
kohastansa kelpoavi;
15 vaan tuli vähän vialle,
tavoiltansa turmiolle:
ain' oli naisissa eläjä,
yli öitä öitsilöissä,
noien impien iloissa,
20 kassapäien karkeloissa.
Kylli oli Saaren neiti,
Saaren neiti, Saaren kukka.
Kasvoi koissa korkeassa,
yleni ylen ehossa,
25 istuen ison majoilla,
peräpenkin notkumilla.
Kauan kasvoi, kauas kuului:
kaukoa tuli kosijat
neien kuuluhun kotihin,
30 kaunoisehen kartanohon.
Kosi Päivä poiallehen:
eip' on mennyt Päivälähän
Päivän luona paistamahan
kesäisillä kiirehillä.
35 Kosi Kuuhut poiallehen:
eip' on mennyt Kuutolahan
Kuun luona kumottamahan,
kehät ilman kiertämähän.
Kosi Tähti poiallehen:
40 eip' on mennyt Tähtelähän
pitkin öitä pilkkimähän
talvisilla taivahilla.
Tulevi Virosta sulhot,
toiset tuolta Inkereltä:
45 eip' on neiti mennytkänä;
itse vasten vastaeli:
"Suotta kultanne kuluvi,
hopeanne hoikkenevi!
En lähe minä Virohon,
50 en lähe, lupoakana,
Viron vettä soutamahan,
saarellista sauvomahan,

syömähän Viron kaloja,
Viron lientä lippomahan.
55 "Enkä lähe Inkerelle,
penkerelle, pänkerelle;
siell' on nälkä, kaiken nälkä:
puun nälkä, pärehen nälkä,
ve'en nälkä, vehnän nälkä,
60 rukihisen leivän nälkä."
Tuop' on lieto Lemminkäinen,
itse kaunis Kaukomieli,
lähteäksensä lupasi
Saaren kukkoa kosihin,
65 tuota mointa morsianta,
kaunokaista kassapäätä.
Emo kielteä käkesi,
varoitteli vaimo vanha:
"Ellös menkö, poikaseni,
70 parempihin itseäsi!
Ei suattane sinua
Saaren suurehen sukuhun."
Sanoi lieto Lemminkäinen,
virkki kaunis Kaukomieli:
75 "Jos en ole koiltani korea,
su'ultani aivan suuri,
mie valitsen varrellani,
otan muilla muo'oillani."
Aina kieltävi emonsa
80 lähtemästä Lemminkäistä
Saaren suurehen sukuhun,
laajahan lajiperähän:
"Siellä piiat pilkkoavat,
naiset nauravat sinua."
85 Mitä huoli Lemminkäinen!
Itse tuon sanoiksi virkki:
"Kyllä hää'än naisten naurun,
soppityrskyt tyttärien:
potkaisen pojan povehen,
90 käsikannon kainalohon;
siin' on pää hyvänki pilkan,
parahanki parjauksen."
Emo tuon sanoiksi virkki:
"Voi poloinen, päiviäni!
95 Nauraisitko Saaren naiset,
pitäisit pyhäiset piiat,
niin siitä tora tulisi,
sota suuri lankeaisi!
Saisi kaikki Saaren sulhot,
100 sata miestä miekkoinensa
päällesi sinun, poloisen,
yksinäisen ympärille."
Mitä huoli Lemminkäinen
varoituksista emonsa!
105 Ottavi hyvän orosen,
valjasti valion varsan;
ajavi karittelevi
Saaren kuuluhun kylähän
Saaren kukkoa kosihin,
110 Saaren mointa morsianta.
Nauroi naiset Lemminkäistä,
piiat pisti pilkkojansa,
kun ajoi kummasti kujalle,
kamalasti kartanolle:
115 ajoi korjansa kumohon,
veräjähän vierähytti.
Siinä lieto Lemminkäinen
murti suuta, väänti päätä,
murti mustoa haventa.
120 Itse tuon sanoiksi virkki:
"En ole tuota ennen nähnyt,
en ole nähnyt enkä kuullut
naisen nauravan minulle,
piian pilkkoja suannut."
125 Mitä huoli Lemminkäinen!
Sanan virkkoi, noin nimesi:

"Onko saarella sijoa,
maata Saaren manterella,
minun leikki lyöäkseni,
130 tanner tanhuellakseni
Saaren impien iloissa,
kassapäien karkeloissa?"
Saaren impyet sanovat,
niemen neiet vastoavat:
135 "Onp' on Saarella sijoa,
maata Saaren manterella,
sinun leikki lyöäksesi,
tanner tanhuellaksesi
karjalaisna kaskimailla,
140 paimenpoikana palolla:
lapset on laihat Saaren mailla,
lihavat hevosen varsat."
Mitä huoli Lemminkäinen!
Palkkasihe paimeneksi:
145 kävi päivät paimenessa,
yöt on impien iloissa,
noien neitojen kisoissa,
kassapäien karkeloissa.
Sillä lieto Lemminkäinen,
150 itse kaunis Kaukomieli,
jopa hääti naisen naurun,
piätteli piian pilkan.
Ei ollut sitä tytärtä,
piikoa pyhintäkänä,
155 kuta hän ei kosketellut,
jonk' ei vieressä venynyt.
Yksi on impi kaikkinensa
Saaren suuressa su'ussa,
jok' ei suostu sulhasihin,
160 mielly miehi'in hyvihin:
se oli Kyllikki korea,
Saaren kukka kaunokainen.
Tuop' on lieto Lemminkäinen,
itse kaunis Kaukomieli,
165 sa'at saappahat kulutti,
sa'at airot poikki souti
tuota neittä saaessansa,
Kyllikkiä pyytessänsä.
Kyllikki, korea neiti,
170 hänpä tuon sanoiksi virkki:
"Mitä, kehno, kierteletki,
rannan raukuja, ajelet,
täältä tyttöjä kyselet,
tinavöitä tieustelet?
175 En mä tästä ennen joua,
kuin kiven kuluksi jauhan,
pieksän petkelen periksi,
huhmaren sukuksi survon.
"Enkä huoli huitukoille,
180 huitukoille, haitukoille;
mie tahon tasaisen varren
tasaiselle varrelleni,
tahon muo'on muhkeamman
muhke'ille muo'oilleni
185 sekä kasvon kaunihimman
kaunihille kasvoilleni."
Oli aikoa vähäisen,
kului tuskin puoli kuuta.
Jo päivänä muutamana,
190 iltana moniahana
neitoset kisaelevi,
kaunokaiset karkelevi
mannerpuolella saloa
kaunihilla kankahalla;
195 Kyllikki ylinnä muita,
Saaren kukka kuuluisinna.
Tuli veitikkä verevä,
ajoi lieto Lemminkäinen
orihillansa omalla,
200 valitulla varsallansa

keskelle kisaketoa,
kaunokaisten karkeloa;
reutoi Kyllikin rekehen,
koppoi neien korjahansa,
205 tuon asetti taljallensa,
liitti liistehyisillensä.
Laski ruoskalla hevoista,
nauskahutti nauhasella,
siitä läksi liukumahan.
210 Lähtiessänsä sanovi:
"Elkätte minua, immet,
ilmi antako ikänä,
minun täällä käyneheni,
täältä neien vieneheni!
215 "Jos ette totelle tuosta,
niin teille paha paneikse:
laulan sulhonne sotahan,
nuoret miehet miekan alle,
ettei kuulla kuuna päänä,
220 nähä ilmoisna ikänä
kujasilla kulkemassa,
ahoilla ajelemassa."
Kyllä Kyllikki valitti,
Saaren kukka kuikutteli:
225 "Päästä jo minua poies,
laske lasta vallallensa,
kotihinsa kulkemahan
luoksi itkevän emonsa!
"Jos et laskea luvanne
230 kotihini kulkemahan,
viel' on viisi veljeäni,
seitsemän setäni lasta
jänön jälen polkijaksi,
neien pään perilliseksi."
235 Kun ei pääsnyt kuitenkana,
itse itkulle hyräytyi.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Joutenpa, poloinen, synnyin,
jouten synnyin, jouten kasvoin,
240 jouten aikani elelin;
jo nyt sainki joutavalle
miehelle mitättömälle,
suojihin soankävijän,
aina tuiman tappelijan!"
245 Virkki lieto Lemminkäinen,
sanoi kaunis Kaukomieli:
"Kyllikki, syänkäpyni,
minun maire marjueni!
Ellös olko milläkänä!
250 En sua pahoin pitäne:
sylissäni syöessäni,
käsissäni käyessäni,
sivullani seistessäni,
vieressä venyessäni.
255 "Mitäpä sinä sureksit,
mitä huollen huokaelet?
Tuotako sinä sureksit,
tuota huollen huokaelet,
lehmityyttä, leivätyyttä
260 ja kaiken elon vähyyttä?
"Ellös olko milläkänä!
Mont' on lehmeä minulla,
monta maion antajata:
yks' on suolla Muurikkinen,
265 toinen mäellä Mansikkinen,
kolmas Puolukka palolla.
Ne on syömättä soreat,
katsomatta kaunokaiset;
ei ole illoin kytkemistä
270 eikä aamuin laskemista,
heinävihkon heittämistä,
suolan, suuruksen surua.
"Vaiko tuotaki surisit,
tuota huollen huokoaisit,

275 ettei oo sukuni suuri,
kovin korkea kotini?
"Jos en oo su'ulta suuri
enkä korkea ko'ilta,
on mulla tulinen miekka,
280 säkenevä säilärauta.
Se onpi sukua suurta,
laajoa lajipereä:
onp' on Hiiessä hiottu,
jumaloissa kirkastettu.
285 Sillä suurennan sukuni,
laajennan lajini kaiken,
miekalla tuliterällä,
säilällä säkenevällä."
Neiti parka huokoaikse,
290 itse tuon sanoiksi virkki:
"Oi on Ahti, Lemmin poika!
Jos tahot minuista neittä
ikuiseksi puolisoksi,
kainaloiseksi kanaksi,
295 sie vanno valat ikuiset
et sotia käyäksesi
kullankana tarpehella,
hopeankana halulla!"
Siinä lieto Lemminkäinen
300 itse tuon sanoiksi virkki:
"Vannon mie valat ikuiset
en sotia käyäkseni
kullankana tarpehella,
hopeankana halulla.
305 Sie itse valasi vanno
et kyliä käyäksesi
hyvänki hypyn halulla,
tanhujuoksun tarpehella!"
Siitä vannoivat valansa,
310 laativat ikilupansa
eessä julkisen Jumalan,
alla kasvon kaikkivallan,
ei Ahin sotia käyä
eikä Kyllikin kyleä.
315 Siitä lieto Lemminkäinen
veti virkkua vitsalla,
löi oritta ohjaksella.
Itse tuon sanoiksi virkki:
"Jää hyvästi, Saaren nurmet,
320 kuusen juuret, tervaskannot,
joit' olen kesän kävellyt,
talvet kaiket tallaellut,
piileskellen pilviöillä,
paeten pahalla säällä,
325 tätä pyytä pyytessäni,
allia ajellessani!"
Ajoa hypittelevi:
jo kohta koti näkyvi.
Neiti tuon sanoiksi virkki
330 itse lausui, noin nimesi:
"Tupa tuolla tuulottavi,
nälkäraunio näkyvi.
Kenen onpi tuo tupanen,
kenen koti kunnottoman?"
335 Se on lieto Lemminkäinen
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Elä sie sure tuvista,
huokaele huonehista!
Tuvat toiset tehtänehe,
340 paremmaiset pantanehe
hirve'istä hirsiköistä,
parahista parsikoista."
Siitä lieto Lemminkäinen
jo kohta kotihin saapi
345 luoksi armahan emonsa,
tykö valtavanhempansa.
Emo tuon sanoiksi virkki,
itse lausui, noin nimesi:

"Viikon viivyit, poikaseni,
350 viikon mailla vierahilla."
Lausui lieto Lemminkäinen,
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Piti naiset naurellani,
kostoa pyhäiset piiat
355 piännästä pitkän pilkan,
naurannoistansa minulle.
Sain parahan korjahani,
tuon asetin taljalleni,
liitin liistehyisilleni,
360 alle viltin vierähytin.
Sillä maksoin naisten naurun,
piikojen ilopiännän.
"Oi emoni, kantajani,
äitini, ylentäjäni!
365 Mitä läksin, senpä sainki,
kuta pyysin, sen tapasin.
Pane nyt patjasi parahat,
pehme'immät päänalaiset,
maatani omalla maalla
370 nuoren neiteni keralla!"
Emo tuon sanoiksi virkkoi,
itse lausui ja pakisi:
"Ole nyt kiitetty, Jumala,
ylistetty, Luoja, yksin,
375 kun annoit miniän mulle,
toit hyvän tulen puhujan,
oivan kankahan kutojan,
aivan kenstin kehreäjän,
pulskin poukkujen pesijän,
380 vaattehien valkaisijan!
"Itse kiitä onneasi!
Hyvän sait, hyvän tapasit,
hyvän Luojasi lupasi,
hyvän antoi armollinen:
385 puhas on pulmonen lumella,
puhtahampi puolellasi;
valkea merellä vaahti,
valkeampi vallassasi;
sorea merellä sorsa,
390 soreampi suojassasi;
kirkas tähti taivahalla,
kirkkahampi kihloissasi.
"Laai nyt lattiat laveat,
hanki ikkunat isommat,
395 seisottele seinät uuet,
tee koko tupa parempi,
kynnykset tuvan etehen,
uuet ukset kynnykselle,
nuoren neien saatuasi,
400 kaunihin katsottuasi,
paremmaisen itseäsi,
sukuasi suuremmaisen!"

12. RUNO

Lupaukset rikotaan: Kyllikki lähtee kylille ja Lemminkäinen sotaan, vaikka äitikin yrittää estellä. Lemminkäinen loitsii Pohjolan tuvassa.

Siitä Ahti Lemminkäinen,
tuo on kaunis kaukolainen,
aina aikoja eleli
nuoren neitosen keralla;
5 ei itse sotia käynyt
eikä Kyllikki kyleä.
Niin päivänä muutamana,
huomenna moniahana
itse Ahti Lemminkäinen
10 lähtevi kalankutuhun;
tullut ei illaksi kotihin,
ensi yöksi ennättänyt.
Jo meni Kyllikki kylähän,
noien neitojen kisahan.
15 Kenpä saattavi sanoman,
kenpä kielen kantelevi?
Ainikki sisar Ahilla;
sep' on saattavi sanoman,
sepä kielen kantelevi:
20 "Armas Ahti veikkoseni!
Jo kävi Kyllikki kylässä,
veräjillä vierahilla,
kylän neitojen kisassa,
kassapäien karkelossa."
25 Ahti poika, aino poika,
itse lieto Lemminkäinen
tuosta suuttui, tuosta syäntyi,
tuosta viikoksi vihastui.
Itse tuon sanoiksi virkki:
30 "Oi emoni, vaimo vanha!
Jospa paitani pesisit
mustan käärmehen mujuissa,
kiirehesti kuivoaisit,
mun sotahan mennäkseni
35 Pohjan poikien tulille,
Lapin lasten tanterille:
jo kävi Kyllikki kylässä,
veräjillä vierahilla,
noien neitojen kisassa,
40 kassapäien karkelossa."
Kyllä Kyllikki sanovi,
nainen ensin ennättävi:
"Ohoh armas Ahtiseni!
Ellös lähtekö sotahan!
45 Näin mä unta maatessani,
sike'in levätessäni:
tuli ahjona ajeli,
valkea välähtelihe
aivan ikkunan alatse,
50 periseinän penkeretse;
siitä tuiskahti tupahan,
koskena kohahtelihe
siltalauoista lakehen,
ikkunasta akkunahan."

55 Siitä lieto Lemminkäinen
itse tuon sanoiksi virkki:
"En usko unia naisten
enkä vaimojen valoja.
Oi emoni, kantajani!
60 Tuo tänne sotisopani,
kanna vainovaatteheni!
Mieleni minun tekevi
juomahan soan olutta,
soan mettä maistamahan."
65 Tuon emo sanoiksi virkki:
"Oi on Ahti poikaseni!
Ellös lähtekö sotahan!
On meillä oloista koissa
leppäisessä lekkerissä
70 tapin tammisen takana;
tuon sinulle juoaksesi,
josp' on joisit kaiken päivän."
Sanoi lieto Lemminkäinen:
"En huoli koto-oloista!
75 Ennen juon joesta vettä
melan tervaisen terältä:
makeamp' on juoakseni,
kuin kaikki kotoiset kaljat.
Tuo tänne sotisopani,
80 kanna vainovaatteheni!
Lähen Pohjolan tuville,
Lapin lasten tanterille
kultia kyselemähän,
hope'ita haastamahan."
85 Sanoi äiti Lemminkäisen:
"Ohoh Ahti poikaseni!
Onp' on kultia ko'issa,
hope'ita aitassamme.
Vasta päänä eilisenä,
90 aamulla ani varahin
kynti orja kyisen pellon,
käärmehisen käännätteli;
nosti aura arkun kannen,
perä penningin ylenti:
95 siihen on salvattu satoja,
tuhansia tukkueltu.
Arkun aittahan ehätin,
panin aitan parven päähän."
Sanoi lieto Lemminkäinen:
100 "En huoli kotieloista!
Jos markan soasta saanen,
parempana tuon pitelen,
kuin kaikki kotoiset kullat,
auran nostamat hopeat.
105 Tuo tänne sotisopani,
kanna vainovaatteheni!
Lähen Pohjolan sotahan,
Lapin lasten tappelohon.
"Mieleni minun tekevi,
110 aivoni ajattelevi
itse korvin kuullakseni,
nähä näillä silmilläni,
onko neittä Pohjolassa,
piikoa Pimentolassa,
115 jok' ei suostu sulhosihin,
mielly miehi'in hyvihin."
Sanoi äiti Lemminkäisen:
"Ohoh Ahti poikaseni!
Sull' on Kyllikki ko'issa,
120 kotinainen korkeampi!
Kamala on kaksi naista
yhen miehen vuotehella."
Sanoi lieto Lemminkäinen:
"Kyllikki on kylänkävijä:
125 juoskohon joka kisassa,
maatkohon joka majassa,
kylän impien iloissa,
kassapäien karkeloissa!"

Emo kielteä käkesi,
130 varoitteli vaimo vanha:
"Ellös vainen, poikueni,
menkö Pohjolan tuville
ilman tieon tietämättä,
ilman taion taitamatta,
135 Pohjan poikien tulille,
Lapin lasten tanterille!
Siellä lappi laulanevi,
tunkenevi turjalainen
suin sytehen, päin savehen,
140 kypenihin kyynäsvarsin,
kourin kuumihin poroihin,
palavihin paateroihin."
Niin sanovi Lemminkäinen:
"Jo minua noiat noitui,
145 noiat noitui, kyyt kiroili;
koki kolme lappalaista
yhtenä kesäisnä yönä,
alasti alakivellä,
ilman vyöttä, vaattehitta,
150 rikorihman kiertämättä:
senpä hyötyivät minusta,
sen verran, katalat, saivat,
min kirves kivestä saapi,
napakaira kalliosta,
155 järky jäästä iljanesta,
Tuoni tyhjästä tuvasta.
"Toisinpa oli uhattu,
toisinpa kävi kätehen.
Mielivät minua panna,
160 uhkasivat uuvutella
soille sotkuportahiksi,
silloiksi likasijoille,
panna leuan liettehesen,
parran paikkahan paha'an.
165 Vaan minäpä, mies mokoma,
en tuossa kovin hätäillyt;
itse loime loitsijaksi,
sain itse sanelijaksi:
lauloin noiat nuolinensa,
170 ampujat asehinensa,
velhot veitsirautoinensa,
tietäjät teräksinensä
Tuonen koskehen kovahan,
kinahmehen kauheahan,
175 alle koprun korke'imman,
alle pyörtehen pahimman.
Siellä noiat nukkukohot,
siellä maatkohot katehet,
kunnes heinä kasvanevi
180 läpi pään, läpi kypärin,
läpi noian olkapäien,
halki hartialihojen
noialta makoavalta,
katehelta nukkuvalta!"
185 Ainapa emo epäsi
lähtemästä Lemminkäistä;
emo kielti poikoansa,
nainen miestänsä epäsi:
"Ellös vainen menkökänä
190 tuonne kylmähän kylähän,
pimeähän Pohjolahan!
Tuho ainaki tulevi,
tuho poikoa pätöistä,
hukka lieto Lemminkäistä.
195 Jos sanot sa'alla suulla,
enp' on tuota uskokana:
ei sinussa laulajata
Pohjan poikien sekahan,
etkä tunne kieltä Turjan,
200 maha et lausua lapiksi."
Silloin lieto Lemminkäinen,
itse kaunis Kaukomieli,

oli päätänsä sukiva,
hapsiansa harjoava.
205 Suan seinähän sivalti,
harjan paiskoi patsahasen,
sanan virkkoi, noin nimesi,
itse lausui ja pakisi:
"Silloin on hukka Lemminkäistä,
210 tuho poikoa pätöistä,
kun suka verin valuvi,
harja hurmehin loruvi."
Läksi lieto Lemminkäinen
pimeähän Pohjolahan
215 vastoin kieltoa emonsa,
varoitusta vanhempansa.
Hyöteleikse, vyöteleikse,
rautapaitoihin paneikse,
teräsvöihin telkitäikse.
220 Itse tuon sanoiksi virkki:
"Mies on luustossa lujempi,
rautapaiassa parempi,
teräsvyössä tenhoisampi
noien noitien sekahan,
225 jottei huoli huonommista,
hätäile hyviäkänä."
Otti miekkansa omansa,
tempasi tuliteränsä,
jok' oli Hiiessä hiottu,
230 jumaloissa kuuraeltu;
tuon sivullehen sitovi,
tunki tuppihuotrasehen.
Missä mies varaeleikse,
uros tuima turveleikse?
235 Jo vähin varaeleikse,
tuossa tuima turveleikse:
oven suussa orren alla,
pirtin pihtipuolisessa,
pihalla kujasen suussa,
240 veräjissä viimeisissä.
Siinä mies varaelihe
vaimollisesta väestä;
ei ole ne varat väkevät
eikä turvat luotettavat,
245 niin vielä varoitteleikse
urohoisesta väestä
tien kahen jaka'imessa,
sinisen kiven selässä,
hettehillä heiluvilla,
250 läikkyvillä lähtehillä,
kosken kopruilla kovilla,
ve'en vankan vääntehessä.
Tuossa lieto Lemminkäinen
itse lausui ja saneli:
255 "Ylös maasta, miekkamiehet,
mannun-aikaiset urohot,
kaivoloista, kalpamiehet,
jokiloista, jousimiehet!
Nouse, metsä, miehinesi,
260 korpi kaikki, kansoinesi,
vuoren ukko, voiminesi,
vesihiisi, hirmuinesi,
väkinesi, veen emäntä,
ve'en vanhin, valtoinesi,
265 neitoset, joka norosta,
hienohelmat, hettehistä
miehen ainoan avuksi,
pojan kuulun kumppaliksi,
jottei pysty noian nuolet
270 eikä tietäjän teräkset
eikä velhon veitsirauat,
ei asehet ampumiehen!
"Kun ei tuosta kyllä liene,
vielä muistan muunki keinon:
275 ylemmäksi huokoaime
tuolle taivahan Ukolle,

joka pilviä pitävi,
hattaroita hallitsevi.
"Oi Ukko, ylijumala,
280 taatto vanha taivahinen,
puhki pilvien puhuja,
halki ilman haastelija!
Tuo mulle tulinen miekka
tulisen tupen sisässä,
285 jolla haittoja hajotan,
jolla riitsin rikkehiä,
kaa'an maalliset katehet,
ve'elliset velhot voitan
etiseltä ilmaltani,
290 takaiselta puoleltani,
päältä pääni, viereltäni,
kupehelta kummaltani,
– kaa'an noiat nuolihinsa,
velhot veitsirautoihinsa,
295 tietäjät teräksihinsä,
pahat miehet miekkoihinsa!"
Siitä lieto Lemminkäinen,
tuo on kaunis Kaukomieli,
varsan viiasta vihelti,
300 kulokosta kultaharjan;
pisti varsan valjahisin,
puikkoihin tulipunaisen.
Itse istuikse rekehen,
kohautti korjahansa,
305 laski virkkua vitsalla,
karkutti kariperällä.
Virkku juoksi, matka joutui,
reki vieri, tie lyheni,
hope'inen hiekka helkki,
310 kangas kultainen kumisi.
Kulki päivän, kulki toisen,
kulki kohta kolmannenki.
Päivänäpä kolmantena
kylä vastahan tulevi.
315 Siitä lieto Lemminkäinen
ajavi karittelevi
vierimäistä tietä myöten
vierimäisehen talohon.
Yli kynnyksen kysyvi,
320 lausui lakkapuun takoa:
"Oisiko talossa tässä
rinnukseni riisujata,
aisani alentajata,
luokin lonkahuttajata?"
325 Lausui lapsi lattialta,
poika portahan nenältä:
"Ei ole talossa tässä
rinnuksesi riisujata,
aisasi alentajata,
330 luokin lonkahuttajata."
Mitä huoli Lemminkäinen!
Laski virkkua vitsalla,
helähytti helmisvyöllä;
ajavi karittelevi
335 keskimäistä tietä myöten
keskimäisehen talohon.
Yli kynnyksen kysyvi,
lausuvi lakan takoa:
"Oisiko talossa tässä
340 ottajata ohjaksien,
rinnuksien riistojata,
rahkehien raastajata?"
Kiisti akka kiukahalta,
kielipalko pankon päästä:
345 "Kyllä saat talosta tästä
ottajia ohjaksesi,
rinnuksesi riisujia,
aisasi alentajia:
onp' on kyllä kymmeniä,
350 saat jos tahtonet satoja,

jotka sulle kyyin saavat,
antavat ajohevosen,
kotihisi, konnan, mennä,
maahasi, pahan, paeta,
355 isäntäsi istumille,
emäntäsi astumille,
veljesi veräjän suulle,
sisaresi sillan päähän
ennen päivän päätymistä,
360 auringon alenemista."

Mitä huoli Lemminkäinen!
Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Oisi akka ammuttava,
koukkuleuka kolkattava."
365 Laski virkun vieremähän;
ajavi suhuttelevi
ylimäistä tietä myöten
ylimäisehen talohon.

Siinä lieto Lemminkäinen
370 lähetessänsä taloa
sanovi sanalla tuolla,
lausui tuolla lausehella:
"Sule, Hiisi, haukun suuta,
Lempo, koiran leukaluuta,
375 laita sulku suun etehen,
haitta hammasten välihin,
ettei ennen ääntä päästä
miehen mentyä sivutse!"

Niin pihalle tultuansa
380 lyöpi maata ruoskallansa:
utu nousi ruoskan tiestä,
mies pieni u'un seassa;
sepä riisui rinnuksia,
sepä aisoja alenti.

385 Siitä lieto Lemminkäinen
itse korvin kuuntelevi
kenenkänä keksimättä,
kunkana havaitsematta:
kuuli ulkoa runoja,
390 läpi sammalen sanoja,
läpi seinän soittajoita,
läpi lauan laulajoita.

Katsahti tupahan tuosta,
pilkisteli piilokkali:
395 tupa oli täynnä tuntijoita,
autsat täynnä laulajoita,
sivuseinät soittajoita,
ovensuu osoavia,
peripenkki tietäjiä,
400 karsina karehtijoita;
lauloivat Lapin runoja,
Hiien virttä vinguttivat.

Siitä lieto Lemminkäinen
tohti toisiksi ruveta,
405 ruohti muuksi muutellaita;
meni nurkasta tupahan,
sai sisähän salvoimesta.
Itse tuon sanoiksi virkki:
"Hyvä on laulu loppuvasta,
410 lyhyestä virsi kaunis;
miel' on jäämähän parempi
kuin on kesken katkemahan."

Itse Pohjolan emäntä
liikkui sillan liitoksella,
415 laahoi keskilattialla.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Olipa tässä ennen koira,
rakki rauankarvallinen,
lihan syöjä, luun purija,
420 veren uuelta vetäjä.
Mi lienetki miehiäsi,
ku ollet urohiasi,
kun tulit tähän tupahan,
sait sisähän salvoksehen

425 ilman koiran kuulematta,
haukkujan havaitsematta?"
Sanoi lieto Lemminkäinen:
"En mä tänne tullutkana
taioittani, tieoittani,
430 mahittani, maltittani,
ilman innotta isoni,
varuksitta vanhempani,
koiriesi syötäväksi,
haukkujen hakattavaksi.
435 "Pesipä emo minua,
pesi piennä hutjukkana,
kolmasti kesäisnä yönä,
yheksästi syksy-yönä,
joka tielle tietäjäksi,
440 joka maalle malttajaksi,
kotonani laulajaksi,
ulkona osoajaksi."
Siitä lieto Lemminkäinen,
itse kaunis Kaukomieli,
445 jop' on loihe loitsijaksi,
laikahtihe laulajaksi:
tulta iski turkin helmat,
valoi silmät valkeata
Lemminkäisen laulaessa,
450 laulaessa, lausiessa.
Lauloi laulajat parahat
pahimmiksi laulajiksi;
kivet suuhun syrjin syösti,
paaet lappehin lateli
455 parahille laulajille,
taitavimmille runoille.
Niin lauloi mokomat miehet
minkä minne, kunka kunne:
ahoille vesattomille,
460 maille kyntämättömille,
lampihin kalattomihin,
aivan ahvenettomihin,
Rutjan koskehen kovahan,
palavahan pyörtehesen,
465 virran alle vaahtipäiksi,
kosken keskelle kiviksi,
tulena palelemahan,
säkehinä säykkymähän.
Sinne lieto Lemminkäinen
470 lauloi miehet miekkoinensa,
urohot asehinensa;
lauloi nuoret, lauloi vanhat,
lauloi kerran keskilaaun;
yhen heitti laulamatta:
475 karjapaimenen pahaisen,
ukko vanhan umpisilmän.
Märkähattu karjanpaimen,
hänpä tuon sanoiksi virkki:
"Oi sie lieto Lemmin poika!
480 Lauloit nuoret, lauloit vanhat,
lauloit kerran keskilaaun:
niin miks' et minua laula?"
Sanoi lieto Lemminkäinen:
"Siksi en sinuhun koske,
485 kun olet katsoa katala,
kurja koskemaisittani.
Vielä miesnä nuorempana,
karjanpaimenna pahaisna
turmelit emosi tuoman,
490 sisaresi siuvahutit;
kaikki herjasit hevoset,
tamman varsat vaivuttelit
suon selillä, maan navoilla,
ve'en liivan liikkumilla."
495 Märkähattu karjanpaimen
tuosta suuttui ja vihastui.
Meni ulos usta myöten,
pellolle pihoa myöten;

juoksi Tuonelan joelle,
500 pyhän virran pyörtehelle.
Siellä katsoi Kaukomieltä,
vuottelevi Lemminkäistä
Pohjasta paloavaksi,
kotihinsa kulkevaksi.

13. RUNO

Lemminkäinen pyytää Pohjolan emännältä tytärtä ja hänet määrätään ansiotöihin. Hän koettaa hiihtää kiinni Hiiden hirven.

Siitä lieto Lemminkäinen
sanoi Pohjolan akalle:
"Anna nyt, akka, piikojasi,
tuopa tänne tyttöjäsi,
5 paras parvesta minulle,
pisin piikajoukostasi!"
Tuop' on Pohjolan emäntä
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Anna en sulle piikojani
10 enkä työnnä tyttöjäni,
en parasta, en pahinta,
en pisintä, en lyhintä:
sull' on ennen naitu nainen,
ennen juohettu emäntä."
15 Sanoi lieto Lemminkäinen:
"Kytken Kyllikin kylähän,
kylän kynnysportahille,
veräjille vierahille;
täältä saan paremman naisen.
20 Tuo nyt tänne tyttäresi,
impiparvesta ihanin,
kassapäistä kaunokaisin!"
Sanoi Pohjolan emäntä:
"Enpä anna tyttöäni
25 miehille mitättömille,
urohille joutaville.
Äsken tyttöjä anele,
kuulustele kukkapäitä,
kun sa hiihät Hiien hirven
30 Hiien peltojen periltä!"
Siitä lieto Lemminkäinen
kengitteli keihojansa,
jännitteli jousiansa,
vasamoitansa varusti.
35 Itse tuon sanoiksi virkki:
"Jo oisi keihäs kengitetty,
kaikki valmihit vasamat,
jousi jäntehen varassa,
ei lyly lykittävänä,
40 kalhu kannan lyötävänä."
Siinä lieto Lemminkäinen
arvelee, ajattelevi,

mistäpä sivakat saisi,
kusta suksia sukusen.
45 Kävi Kaupin kartanohon,
päätyi Lyylikin pajahan:
"Oi on viisas vuojelainen,
kaunis Kauppi lappalainen!
Tee mulle sukeat sukset,
50 kalhut kaunoiset kaverra,
joilla hiihän Hiien hirven
Hiien peltojen periltä!"
Lyylikki sanan sanovi,
Kauppi kielin kerkiävi:
55 "Suotta lähet, Lemminkäinen,
Hiien hirveä ajohon:
saat palan lahoa puuta,
senki suurella surulla."
Mitä huoli Lemminkäinen!
60 Itse tuon sanoiksi virkki:
"Tee lyly lykittäväksi,
kalhu kalpoeltavaksi!
Lähen hirven hiihäntähän
Hiien peltojen periltä."
65 Lyylikki, lylyjen seppä,
Kauppi, kalhujen tekijä,
sykysyn lylyä laati,
talven kalhua kaverti,
päivän vuoli sauvan vartta,
70 toisen sompoa sovitti.
Sai lyly lykittäväksi,
kalhu kannan lyötäväksi,
sauvan varret valmihiksi,
sompaset sovitetuksi.
75 Saukon maksoi sauvan varsi,
sompa ruskean reposen.
Voiti voilla suksiansa,
talmasi poron talilla;
itse tuossa arvelevi,
80 sanovi sanalla tuolla:
"Liekö tässä nuorisossa,
kansassa kasuavassa
tuon lylyni lykkijäistä,
kalhun kannan potkijaista?"
85 Sanoi lieto Lemminkäinen,
virkki veitikkä verevä:
"Kyll' on tässä nuorisossa,
kansassa kasuavassa
tuon lylysi lykkijäistä,
90 kalhun kannan potkijaista."
Viinen selkähän sitaisi,
olallensa uuen jousen,
sauvan survaisi kätehen;
läksi lylyn lykkimähän,
95 kalhun kannan potkimahan.
Itse tuon sanoiksi virkki:
"Eip' on ilmalla Jumalan,
tämän taivon kannen alla
löytyne sitä metsässä
100 jalan neljän juoksevata,
kut' ei näillä yllätetä,
kaunihisti kannateta
kalhuilla Kalevan poian,
liukoimilla Lemminkäisen."
105 Päätyi hiiet kuulemassa,
juuttahat tähyämässä.
Hiiet hirveä rakenti,
juuttahat poroa laati:
pään panevi pökkelöstä,
110 sarvet raian haarukasta,
jalat rannan raippasista,
sääret suolta seipähistä,
selän aian aiaksesta,
suonet kuivista kuloista,
115 silmät lammin pulpukoista,
korvat lammin lumpehista,

ketun kuusen koskuesta,
muun lihan lahosta puusta.
  Hiisi neuvoi hirveänsä,
120 porollensa suin puheli:
"Nyt sie juokse, hiitten hirvi,
jalkoa, jalo tevana,
poron poikimasijoille,
Lapin lasten tanterille!
125 Hiihätä hikehen miestä,
Lemminkäistä liiatenki!"
  Siitä juoksi hiitten hirvi,
poropeura poimetteli
Pohjan aittojen alatse,
130 Lapin lasten tanteritse:
potkaisi koasta korvon,
kaatoi kattilat tulelta,
lihat tuhkahan tuherti,
liemet lietehen levitti.
135 Nousi melkoinen meteli
Lapin lasten tanterilla:
Lapin koirat haukkumahan,
Lapin lapset itkemähän,
Lapin naiset nauramahan,
140 muu väki murajamahan!
  Itse lieto Lemminkäinen
ain' oli hirven hiihännässä.
Hiihti soita, hiihti maita,
hiihti aukkoja ahoja:
145 tuli suihki suksiloista,
savu sauvojen nenistä;
eikä nähnyt hirveänsä,
eip' on nähnyt eikä kuullut.
  Liukui linnat, liukui lannat,
150 liukui maat meren-takaiset;
hiihti kaikki Hiien korvet,
kaikki Kalman kankahatki,
hiihti Surman suun e'etse,
Kalman kartanon perätse.
155 Surma jo suutansa avavi,
Kalma päätä kallistavi
ottoaksensa urosta,
nielläksensä Lemminkäistä:
ei tarkoin tavannutkana,
160 ennättänyt ensinkänä.
  Viel' oli liuska liukumatta,
korven kolkka koskematta
Pohjan pitkässä perässä,
Lapin maassa laukeassa.
165 Läksi senki liukumahan,
korven kolkan koskemahan.
  Niin perille päästessänsä
kuuli melkoisen metelin
Pohjan pitkästä perästä,
170 Lapin lasten tanterilta:
kuuli koirat haukkuvaksi,
Lapin lapset itkeväksi,
Lapin naiset nauravaksi,
muun Lapin murajavaksi.
175 Siitä lieto Lemminkäinen
heti tuonne hiihtämähän
koiran haukuntasijoille,
Lapin lasten tanterille.
  Sanoi sinne saatuansa,
180 tutkaeli tultuansa:
"Mitä täällä naiset nauroi,
naiset nauroi, lapset itki,
väki vanha vaikeroitsi,
kuta haukkui hallikoirat?"
185 "Sitä täällä naiset nauroi,
naiset nauroi, lapset itki,
väki vanha vaikerteli,
sitä haukkui hallikoirat:
juoksi tästä hiitten hirvi,
190 silosorkka sorkutteli;

potkaisi koasta korvon,
kaatoi kattilat tulelta,
selin keitot keikahutti,
vellit lietehen levitti."

195 Siitä veitikkä verevä,
tuo on lieto Lemminkäinen,
lykkäsi lylyn lumelle,
kuni kyyn kulon-alaisen,
solahutti suopetäjän,
200 kuni käärmehen elävän;
itse virkki vierressänsä,
sanoi sauvakätteheltä:
"Mi lienee Lapissa miestä,
kaikki hirven kannantahan;
205 mi lienee Lapissa naista,
kaikki kattilan pesohon;
mi lienee Lapissa lasta,
kaikki lastun poimintahan;
mi Lapilla kattiloa,
210 kaikki hirven keitäntähän!"

Kiinnistihe, jännistihe,
potkaisihe, ponnistihe.
Ensi kerran potkaisihe
silmän siintämättömähän,
215 kerran toisen kuopaisihe
korvan kuulemattomahan,
kolmannen kohenteleikse
lautasille hiitten hirven.

Otti vaajan vaahterisen,
220 raksin koivuisen rapasi,
jolla kytki hiitten hirven
tarhan tammisen sisähän:
"Siinä seiso, hiitten hirvi,
poropeura, poimettele!"

225 Selkeä silittelevi,
taljoa taputtelevi:
"Oisi tuossa ollakseni,
sopisipa maatakseni
nuoren neitosen keralla,
230 kanssa kasvavan kanasen!"

Siitä kiihtyi Hiien hirvi,
poropeura potkimahan,
itse virkki, noin sanovi:
"Lempo saakohon sinulle
235 nuorin nei'in maataksesi,
tyttärin elelläksesi!"

Ponnistihe, jännistihe:
raksin koivuisen revitti,
rikkoi vaajan vaahterisen,
240 tarhan tammisen hajotti.
Siitä sai samoamahan,
läksi hirvi hippomahan,
vasten soita, vasten maita,
vasten varvikkomäkeä
245 silmän siintämättömihin,
korvan kuulemattomihin.

Siinä veitikkä verevä
jopa suuttui jotta syäntyi,
kovin suuttui ja vihastui.
250 Hiihti hirveä jälestä;
niin kun kerran potkaisevi,
lysmätti lyly lävestä,
sortui suksi pälkähästä,
kalhu taittui kannan tiestä,
255 keihäs kenkimäsijoilta,
sauva somman suoverosta.
Itse juoksi Hiien hirvi,
jottei päätänä näkynnä.

Siinä lieto Lemminkäinen
260 alla päin, pahoilla mielin
kalujansa katselevi.
Itse tuon sanoiksi virkki:
"Elköhön sinä ikänä
menkö toinen miehiämme

265 uhalla metsän ajohon,
Hiien hirven hiihäntähän,
kuin menin minä, poloinen!
Hävitin hyvät sivakat,
sauvan kaunihin kaotin,
270 kiihke'immän keihojani!"

14. RUNO

Metsästysloitsujen avulla Lemminkäinen saa Hiiden hirven kiinni, mistä seuraa uusia ansiotöitä. Tuonelan joutsenta väijyvä Lemminkäinen surmataan noitakeinoin.

Siitä lieto Lemminkäinen
arveli, ajattelihe,
kulle syylle sylveäisi,
kulle laskisi laulle:
5 heittäisikö Hiien hirvet,
itse kulkisi kotihin,
vai vielä yritteleisi,
hiihteleisi hiljallehen
mieliksi metsän emännän,
10 salon impien iloksi.
Sanovi sanalla tuolla,
lausui tuolla lausehella:
"Oi Ukko, ylijumala
tahi taatto taivahinen!
15 Tee nyt mulle suorat sukset,
kepeäiset kalhuttimet,
joilla hiihteä hivitän
poikki soien, poikki maien,
hiihän kohti Hiien maita,
20 poikki Pohjan kankahista
Hiien hirven käytäville,
poropeuran polkemille!
"Lähen nyt miehistä metsälle,
urohista ulkotöille
25 Tapiolan tietä myöten,
Tapion talojen kautta.
Terve, vuoret, terve, vaarat,
terve, kuusikot kumeat,
terve, haavikot haleat,
30 terve, tervehyttäjänne!
"Miesty, metsä, kostu, korpi,
taivu, ainoinen Tapio!
Saata miestä saarekselle,
sille kummulle kuleta,
35 jost' on saalis saatavana,
erän toimi tuotavana!
"Nyyrikki, Tapion poika,
mies puhas, punakypärä!
Veistä pilkut pitkin maita,
40 rastit vaaroihin rakenna,

jotta tunnen, tuhma, käyä,
äkkiouto, tien osoan
etsiessäni ereä,
antia anellessani!
45 "Mielikki, metsän emäntä,
puhas muori, muoto kaunis!
Pane kulta kulkemahan,
hopea vaeltamahan
miehen etsivän etehen,
50 anelijan askelille!
"Ota kultaiset avaimet
renkahalta reieltäsi,
aukaise Tapion aitta,
metsän linna liikahuta
55 minun pyytöpäivinäni,
eränetso-aikoinani!
"Kunp' on et kehanne itse,
niin on pistä piikojasi,
pane palkkalaisiasi,
60 käske käskyn kuulijoita!
Et emäntä lienekänä,
jos et piikoa pitäne,
sata piikoa pitäne,
tuhat käskyn kuulijata,
65 karjan kaiken kaitsijata,
viitsijätä viljan kaiken.
"Metsän piika pikkarainen,
simasuu Tapion neiti!
Soitellos metinen pilli,
70 simapilli piiperoita
korvallen ehon emännän,
mieluisan metsän emännän,
jotta kuulisi välehen,
nousisi makoamasta,
75 kun ei kuule kumminkana,
ei hava'a harvoinkana,
vaikka ainoisin anelen,
kielen kullan kuikuttelen!"
Siinä lieto Lemminkäinen
80 ajan kaiken annitoinna
hiihti soita, hiihti maita,
hiihti korpia kovia,
Jumalan sysimäkiä,
Hiien hiilikankahia.
85 Hiihti päivän, hiihti toisen.
Jo päivänä kolmantena
meni suurelle mäelle,
nousi suurelle kivelle,
loi silmänsä luotehesen,
90 poikki soien pohjosehen:
Tapion talot näkyivät,
ukset kulta kuumottivat
poikki suosta, pohjosesta,
alta vaaran, varvikosta.
95 Tuop' on lieto Lemminkäinen
heti luoksi luontelihe,
lähelle lähentelihe,
alle ikkunan Tapion.
Kuuristihe katsomahan
100 kuuennesta ikkunasta:
siellä antajat asuivat
ja viruivat viljan eukot
aivan arkivaattehissa,
ryysyissä ryvennehissä.
105 Sanoi lieto Lemminkäinen:
"Mintähen, metsän emäntä,
asut arkivaattehissa,
riihiryysyissä rypeät,
kovin musta muo'oltasi,
110 katsannaltasi kamala,
ilkeä imertimiltä,
rungolta ruman näköinen?
"Kun ennen kävin metsässä,
kolm' oli linnoa metsässä:

115 yksi puinen, toinen luinen,
kolmansi kivinen linna;
kuus' oli kultaikkunoa
kunki linnan kulmanteella.
Katsahin sisähän noista
120 seinän alla seistessäni:
Tapion talon isäntä,
Tapion talon emäntä,
Tellervo, Tapion neiti,
kanssa muu Tapion kansa,
125 kaikki kullassa kuhisi,
hopeassa horjeksihe.
Itsensä metsän emännän,
ehtoisan metsän emännän,
käet oli kullankäärehissä,
130 sormet kullansormuksissa,
pää kullanpätinehissä,
tukat kullansuortuvissa,
korvat kullankoltuskoissa,
kaula helmissä hyvissä.
135 "Oi mielu metsän emäntä,
Metsolan metinen muori!
Heitä poies heinäkengät,
kaskivirsusi karista,
riisu riihiryökälehet,
140 arkipaitasi alenna!
Lyöte lykkyvaattehisin,
antipaitoihin paneite
minun metsipäivinäni,
eränetso-aikoinani!
145 Ikävä minun tulevi,
ikävä tulettelevi
tätä tyhjänä-oloa,
ajan kaiken annituutta,
kun et anna aioinkana,
150 harvoinkana hoivauta.
Ikävä ilotoin ilta,
pitkä päivä saalihitoin.
"Metsän ukko halliparta,
havuhattu, naavaturkki!
155 Pane nyt metsät palttinoihin,
salot verkahan vetäise,
haavat kaikki haljakkoihin,
lepät lempivaattehisin!
Hope'ihin hongat laita,
160 kuuset kultihin rakenna,
vanhat hongat vaskivöille,
petäjät hopeavöille,
koivut kultakukkasihin,
kannot kultakalkkaroihin!
165 Pane, kuinp' on muinaiselta,
parempina päivinäsi:
kuuna paistoi kuusen oksat,
päivänä petäjän latvat,
metsä haiskahti me'elle,
170 simalle salo sininen,
ahovieret viertehelle,
suovieret sulalle voille.
"Metsän tyttö, mielineiti,
Tuulikki, tytär Tapion!
175 Aja vilja vieremille,
auke'immille ahoille!
Kun lie jäykkä juoksullehen
eli laiska laukallehen,
ota vitsa viiakosta,
180 koivu korven notkelmosta,
jolla kutkutat kuvetta
sekä kaivat kainaloita!
Anna juosta joutuisasti,
vikevästi viiletellä,
185 miehen etsivän etehen,
aina käyvän askelille!
"Kun vilja uralle saapi,
tupita uroa myöten!

Pane kaksi kämmentäsi
190 kahen puolen kaiteheksi,
jottei vilja vieprahtaisi,
tiepuolehen poikeltaisi!
Josp' on vilja vieprahtavi,
tiepuolehen poikeltavi,
195 tielle korvista kohenna,
saata sarvista uralle!
"Hako on tiellä poikkipuolin:
sepä syrjähän syseä;
puita maalla matkallansa:
200 ne on katkaise kaheksi!
"Aita vastahan tulevi:
kaa'a aita kallellehen
viieltä vitsasväliltä,
seitsemältä seipähältä!
205 "Joki joutuvi etehen,
puro tielle poikkipuolin:
silkki sillaksi sivalla,
punaverka portahaksi!
Saata poikki salmistaki,
210 vetele vesien poikki,
poikki Pohjolan joesta,
yli kosken kuohuloista!
"Tapion talon isäntä,
Tapion talon emäntä,
215 metsän ukko halliparta,
metsän kultainen kuningas!
Mimerkki, metsän emäntä,
metsän armas antimuori,
siniviitta viian eukko,
220 punasukka suon emäntä!
Tule jo kullan muuttelohon,
hopean vajehtelohon!
Minun on kullat kuun-ikuiset,
päivän-polviset hopeat,
225 käeten soasta käymät,
uhotellen tappelosta;
ne kuluvat kukkarossa,
tummentuvat tuhniossa,
kun ei oo kullan muuttajata,
230 hopean vajehtajata."
Niinp' on lieto Lemminkäinen
viikon hiihteä hivutti,
lauloi virret viian päässä,
kolmet korven kainalossa:
235 miellytti metsän emännän,
itsenki metsän isännän,
ihastutti immet kaikki,
taivutti Tapion neiet.
Juoksuttivat, jou'uttivat
240 Hiien hirven kätköstänsä,
takoa Tapion vaaran,
Hiien linnan liepehiltä
miehen etsijän etehen,
sanelijan saataville.
245 Itse lieto Lemminkäinen
jopa lämsänsä lähetti
Hiien hirven hartioille,
kaulalle kamelivarsan,
jottei potkinut pahasti
250 selkeä silittäessä.
Siitä lieto Lemminkäinen
itse tuon sanoiksi virkki:
"Salon herra, maan isäntä,
kaunis kankahan eläjä!
255 Mielikki, metsän emäntä,
metsän armas antimuori!
Tule nyt kullat ottamahan,
hopeat valitsemahan!
Pane maalle palttinasi,
260 lempiliinasi levitä
alle kullan kuumottavan,
alle huohtavan hopean,

tuon on maahan tippumatta,
rikkoihin rivestymättä!"
265 Läksi siitä Pohjolahan;
sanoi tuonne tultuansa:
"Jo nyt hiihin Hiien hirven
Hiien peltojen periltä.
Anna, akka, tyttöäsi,
270 mulle nuorta morsianta!"
Louhi, Pohjolan emäntä,
tuop' on tuohon vastaeli:
"Äsken annan tyttäreni
sekä nuoren morsiamen,
275 kun sa suistat suuren ruunan,
Hiien ruskean hevosen,
Hiien varsan vaahtileuan
Hiien nurmien periltä."
Silloin lieto Lemminkäinen
280 otti kultaohjaksensa,
hope'isen marhaminnan;
lähtevi hevon hakuhun,
kuloharjan kuuntelohon
Hiien nurmien periltä.
285 Astua taputtelevi,
käyä kulleroittelevi
vihannalle vainiolle,
pyhän pellon pientarelle.
Siellä etsivi hevosta,
290 kulokasta kuuntelevi
suvikunnan suitset vyöllä,
varsan valjahat olalla.
Etsi päivän, etsi toisen,
niin päivänä kolmantena
295 nousi suurelle mäelle,
kiipesi kiven selälle;
iski silmänsä itähän,
käänti päätä päivän alle:
näki hiekalla hevosen,
300 kuloharkan kuusikolla;
senpä tukka tulta tuiski,
harja suihkivi savua.
Niin sanovi Lemminkäinen:
"Oi Ukko ylijumala,
305 Ukko, pilvien pitäjä,
hattarojen hallitsija!
Taivas auoksi avaos,
ilma kaikki ikkunoiksi!
Sa'a rautaiset rakehet,
310 laske jäiset jäähyttimet
harjalle hyvän hevosen,
Hiien laukin lautasille!"
Tuo Ukko, ylinen luoja,
pilven-päällinen jumala,
315 ilman riehoiksi revitti,
taivon kannen kahtaloksi;
satoi hyytä, satoi jäätä,
satoi rauaista raetta,
pienemmät hevosen päätä,
320 päätä ihmisen isommat,
harjalle hyvän hevosen,
Hiien laukin lautasille.
Siitä lieto Lemminkäinen
kävi luota katsomahan,
325 likeltä tähyämähän.
Itse tuon sanoiksi virkki:
"Hiitolan hyvä hevonen,
vuoren varsa vaahtileuka!
Tuo nyt kultaturpoasi,
330 pistä päätäsi hopea
kultaisihin koltuskoihin,
hope'isihin helyihin!
En sua pahoin pitäne,
aivan anke'in ajane:
335 ajan tietä pikkuruisen,
matkoa ani vähäisen,

tuonne Pohjolan tuville,
ankaran anopin luoksi.
Minkä siimalla sivallan
340 eli vitsalla vetelen,
senpä silkillä sivallan,
veran äärellä vetelen."
Hiien ruskea hevonen,
Hiien varsa vaahtileuka
345 tunki kultaturpoansa,
pisti päätänsä hopea
kultaisihin koltuskoihin,
hope'isihin helyihin.
Niinpä lieto Lemminkäinen
350 jopa suisti suuren ruunan,
pisti suitset kullan suuhun,
päitsensä hopean päähän;
hyppäsi hyvän selälle,
Hiien laukin lautasille.
355 Veti virkkua vitsalla,
paiskasi pajun vesalla.
Ajoi matkoa vähäisen,
tuuritteli tunturia
pohjoispuolelle mäkeä,
360 lumivaaran kukkuroa:
tuli Pohjolan tuville.
Meni pirttihin pihalta,
sanoi tuonne tultuansa,
Pohjolahan päästyänsä:
365 "Jopa suistin suuren ruunan,
Hiien varsan valjastelin
vihannalta vainiolta,
pyhän pellon pientarelta,
sekä hiihin Hiien hirven
370 Hiien peltojen periltä.
Anna jo, akka, tyttöäsi,
mulle nuorta morsianta!"
Louhi, Pohjolan emäntä,
hänpä tuon sanoiksi virkki:
375 "Äsken annan tyttäreni
sekä nuoren morsiamen,
kun ammut joutsenen joesta,
virrasta vihannan linnun,
Tuonen mustasta joesta,
380 pyhän virran pyörtehestä
yhellä yrittämällä,
yhen nuolen nostamalta."
Siitä lieto Lemminkäinen,
tuo on kaunis Kaukomieli,
385 läksi joutsenen joruhun,
pitkäkaulan katselohon
Tuonen mustasta joesta,
Manalan alantehesta.
Astua lykyttelevi,
390 käyä kälkähyttelevi
tuonne Tuonelan joelle,
pyhän virran pyörtehelle,
jalo jousi olkapäällä,
viini nuolia selässä.
395 Märkähattu karjanpaimen,
ukko Pohjolan sokea,
tuop' on Tuonelan joella,
pyhän virran pyörtehellä;
katselevi, kääntelevi
400 tulevaksi Lemminkäistä.
Jo päivänä muutamana
näki lieto Lemminkäisen
saavaksi, läheneväksi
tuonne Tuonelan joelle,
405 vierehen vihaisen kosken,
pyhän virran pyörtehelle.
Vesikyyn ve'estä nosti,
umpiputken lainehista,
syöksi miehen syämen kautta,
410 läpi maksan Lemminkäisen,

kautta kainalon vasemman
oikeahan olkapäähän.
Jopa lieto Lemminkäinen
tunsi koskevan kovasti.
415 Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Sen mä tein pahinta työtä,
kun en muistanut kysyä
emoltani, kantajalta,
kaiketi sanaista kaksi,
420 kovin äijä, kun on kolme,
miten olla, kuin eleä
näinä päivinä pahoina:
en tieä vesun vikoja,
umpiputken ailuhia.
425 "Oi emoni, kantajani,
vaivan nähnyt vaalijani!
Tietäisitkö, tuntisitko,
miss' on poikasi poloinen,
tokipa rientäen tulisit,
430 avukseni ennättäisit;
päästäisit pojan poloisen
tältä tieltä kuolemasta,
nuorena nukahtamasta,
verevänä vieremästä."
435 Siitä Pohjolan sokea
märkähattu karjanpaimen
syöksi lieto Lemminkäisen,
kaotti Kalevan poian
Tuonen mustahan jokehen,
440 pahimpahan pyörtehesen.
Meni lieto Lemminkäinen,
meni koskessa kolisten,
myötävirrassa vilisten
tuonne Tuonelan tuville.
445 Tuo verinen Tuonen poika
iski miestä miekallansa,
kavahutti kalvallansa.
Löi on kerran leimahutti
miehen viieksi muruksi,
450 kaheksaksi kappaleksi;
heitti Tuonelan jokehen,
Manalan alusvesille:
"Viru siinä se ikäsi
jousinesi, nuolinesi!
455 Ammu joutsenet joelta,
vesilinnut viertehiltä!"
Se oli loppu Lemminkäisen,
kuolo ankaran kosijan
Tuonen mustassa joessa,
460 Manalan alantehessa.

15. RUNO

Lemminkäisen äiti ja Kyllikki saavat merkin kuolemasta. Äiti lähtee etsimään poikaansa, haravoi tämän Tuonelan joesta ja kursii kokoon parannusloitsujen avulla.

Äiti lieto Lemminkäisen
aina koissa arvelevi:
"Minne on saanut Lemminkäinen,
kunne Kaukoni kaonnut,
5 kun ei kuulu jo tulevan
matkoiltansa maailmassa?"
Ei tieä emo poloinen
eikä kantaja katala,
missä liikkuvi lihansa,
10 vierevi oma verensä,
kävikö käpymäkeä,
kanervaista kangasmaata,
vai meni meren selällä,
lakkipäillä lainehilla,
15 vaiko suuressa soassa,
kapinassa kauheassa,
joss' on verta säärivarsi,
polven korkeus punaista.
Kyllikki, korea nainen,
20 katseleikse, käänteleikse
koissa lieto Lemminkäisen,
Kaukomielen kartanossa.
Katsoi illalla sukoa,
huomenella harjoansa;
25 niin päivänä muutamana,
huomenna moniahana
jo veri suasta vuoti,
hurme harjasta norahti.
Kyllikki, korea nainen,
30 sanan virkkoi, noin nimesi:
"Jo nyt on mennyt mies minulta,
kaunis Kaukoni kaonnut
matkoille majattomille,
teille tietämättömille:
35 veri jo vuotavi suasta,
hurme harjasta noruvi!"
Siitä äiti Lemminkäisen
itse katsovi sukoa;
itse itkulle apeutui:
40 "Voi, poloisen, päiviäni,
angervoisen, aikojani!
Jo nyt on poikani, poloisen,
jopa, laiton, lapsueni
saanut päiville pahoille!
45 Tuho on poikoa pätöistä,
hukka lieto Lemminkäistä:
jo suka verin valuvi,
harja hurmehin noruvi!"
Kourin helmansa kokosi,
50 käsivarsin vaattehensa.
Pian juoksi matkan pitkän,
sekä juoksi jotta joutui:

mäet mätkyi mennessänsä,
norot nousi, vaarat vaipui,
55 ylähäiset maat aleni,
alahaiset maat yleni.
Tuli Pohjolan tuville.
Kysytteli poikoansa,
kysytteli, lausutteli:
60 "Oi sie Pohjolan emäntä!
Kunne saatoit Lemminkäisen,
minne poikani menetit?"
Louhi, Pohjolan emäntä,
tuop' on tuohon vastaeli:
65 "Enpä tieä poikoasi,
kunne kulki ja katosi.
Istutin oron rekehen,
korjahan kovan tulisen;
oisko uhkuhun uponnut,
70 meren jäälle jähmettynyt
vai saanut sutosen suuhun,
karhun kauhean kitahan?"
Sanoi äiti Lemminkäisen:
"Jo vainen valehtelitki!
75 Susi ei syö minun sukua,
karhu ei kaa'a Lemminkäistä:
sormin sortavi sutoset,
käsin karhut kaatelevi.
Kunp' on et sanone tuota,
80 kunne saatoit Lemminkäisen,
rikon uksen uuen riihen,
taitan sampuen sarahat."
Sanoi Pohjolan emäntä:
"Syötin miehen syöneheksi,
85 juotin miehen juoneheksi,
apatin alanenäksi;
istutin venon perähän,
laitoin kosket laskemahan.
Enkä tuota tunnekana,
90 kunne sai katala raukka,
koskihinko kuohuvihin,
virtoihin vipajavihin."
Sanoi äiti Lemminkäisen:
"Jo vainen valehtelitki!
95 Sano tarkkoja tosia,
valehia viimeisiä,
kunne saatoit Lemminkäisen,
kaotit kalevalaisen,
taikka surmasi tulevi,
100 kuolemasi kohtoavi!"
Sanoi Pohjolan emäntä:
"Jospa jo sanon toenki:
panin hirvet hiihtämähän,
jalopeurat jaksamahan,
105 ruunat suuret suistamahan,
varsat valjastuttamahan;
laitoin joutsenen hakuhun,
pyhän linnun pyyäntähän.
Nyt en tuota tunnekana,
110 mi on tullunna tuhoksi,
esteheksi ennättännä,
kun ei kuulu jo tulevan
morsianta pyytämähän,
tyttöä anelemahan."
115 Emo etsi eksynyttä,
kaonnutta kaipoavi.
Juoksi suuret suot sutena,
kulki korvet kontiona,
ve'et saukkona samosi,
120 maat käveli mauriaisna,
neuliaisna niemen reunat,
jäniksenä järven rannat.
Kivet syrjähän sytäsi,
kannot käänti kallellehen,
125 risut siirti tien sivuhun,
haot potki portahiksi.

Viikon etsi eksynyttä,
viikon etsi, eipä löyä.
Kysyi puilta poikoansa,
130 kaipasi kaonnuttansa.
Puu puheli, honka huokui,
tammi taiten vastaeli:
"On huolta itsestäniki
huolimatta poiastasi,
135 kun olen koville luotu,
pantu päiville pahoille:
pinopuiksi pilkkumahan,
haloiksi hakattamahan,
riutumahan riihipuiksi,
140 kaskipuiksi kaatumahan."
Viikon etsi eksynyttä,
viikon etsi eikä löyä.
Tiehyt vastahan tulevi;
niin tielle kumarteleikse:
145 "Oi tiehyt, Jumalan luoma!
Etkö nähnyt poikoani,
kullaista omenatani,
hope'ista sauvoani?"
Tiehyt taiten vastaeli
150 sekä lausui ja pakisi:
"On huolta itsestäniki
huolimatta poiastasi,
kun olen koville luotu,
pantu päiville pahoille:
155 joka koiran juostavaksi,
ratsahan ajeltavaksi,
kovan kengän käytäväksi,
kannan karskuteltavaksi."
Viikon etsi eksynyttä,
160 viikon etsi, eipä löyä.
Kuuhut vastahan tulevi;
niin kuulle kumarteleikse:
"Kuu kulta, Jumalan luoma!
Etkö nähnyt poikoani,
165 kullaista omenatani,
hope'ista sauvoani?"
Tuo kuuhut, Jumalan luoma,
taiten kyllä vastaeli:
"On huolta itsestäniki
170 huolimatta poiastasi,
kun olen koville luotu,
pantu päiville pahoille:
yksin öitä kulkemahan,
pakkasella paistamahan,
175 talvet tarkoin valvomahan,
kesäksi katoamahan."
Viikon etsi eksynyttä,
viikon etsi eikä löyä.
Päivyt vastahan tulevi;
180 päivälle kumarteleikse:
"Oi päivyt, Jumalan luoma!
Etkö nähnyt poikoani,
kullaista omenatani,
hope'ista sauvoani?"
185 Jopa päivyt jonki tiesi,
arvaeli aurinkoinen:
"Jo on poikasi, poloisen,
kaotettu, kuoletettu
Tuonen mustahan jokehen,
190 Manalan ikivetehen:
mennyt koskia kolisten,
myötävirtoja vilisten
tuonne Tuonelan perille,
Manalan alantehille."
195 Siitä äiti Lemminkäisen
itse itkulle hyräytyi.
Meni seppojen pajahan:
"Oi sie seppo Ilmarinen!
Taoit ennen, taoit eilen,
200 taopa tänäki päänä!

Varta vaskinen harava,
piitä piihin rautaisihin;
piit tao satoa syltä,
varsi viittä valmistellos!"
205 Se on seppo Ilmarinen,
takoja iän-ikuinen,
vartti vaskisen haravan,
piitti piillä rautaisilla;
piit takoi satoa syltä,
210 varren viittä valmisteli.
Itse äiti Lemminkäisen
saapi rautaisen haravan,
lenti Tuonelan joelle.
Päiveä rukoelevi:
215 "Oi päivyt, Jumalan luoma,
luoma Luojan valkeamme!
Paista hetki heltehesti,
toinen himmesti hiosta,
kolmansi koko terältä:
220 nukuttele nuiva kansa,
väsytä väki Manalan,
Tuonen valta vaivuttele!"
Tuo päivyt, Jumalan luoma,
luoma Luojan aurinkoinen,
225 lenti koivun konkelolle,
lepän lengolle lehahti.
Paistoi hetken heltehesti,
toisen himmesti hiosti,
kolmannen koko terältä:
230 nukutteli nuivan joukon,
väsytti väen Manalan,
nuoret miehet miekoillehen,
vanhat vasten sauvojansa,
keski-iän keihä'ille.
235 Siitä lenti lepsahutti
päälle taivahan tasaisen
entisellensä sijalle,
majallensa muinaiselle.
Siitä äiti Lemminkäisen
240 otti rautaisen haravan;
haravoipi poikoansa
koskesta kohisevasta,
virrasta vilisevästä.
Haravoipi eikä löyä.
245 Siitä siirtihen alemma:
meni myötänsä merehen,
sukkarihmasta sulahan,
vyötäröistä veen sisähän.
Haravoipi poikoansa
250 pitkin Tuonelan jokea,
vetelevi vastavirran.
Veti kerran, tuosta toisen:
saapi paian poikoansa,
paian mieliksi pahoiksi;
255 veti vielä kerran toisen:
sai sukat, hatun tapasi,
sukat suureksi suruksi,
hatun mieliharmiksensa.
Astui siitäkin alemma,
260 Manalan alantehelle.
Veti kerran pitkin vettä,
kerran toisen poikki vettä,
kolmannen vitahan vettä.
Kerrallapa kolmannella
265 elotukku sai etehen
haravahan rautaisehen.
Elotukku ei se ollut:
olipa lieto Lemminkäinen,
itse kaunis Kaukomieli,
270 puuttunut haravan piihin
sormesta nimettömästä,
vasemmasta varpahasta.
Nousi lieto Lemminkäinen,
kohosi Kalevan poika

275 haravassa vaskisessa
päälle selvien vesien;
vaan oli pikkuista vajalla:
yhtä kättä, puolta päätä,
paljo muita muskuloita,
280 siihen henkeä lisäksi.
Emo tuossa arvelevi,
itse itkien sanovi:
"Vieläkö tästä mies tulisi,
uros uusi toimeaisi?"
285 Päätyi korppi kuulemahan.
Tuop' on tuohon vastoavi:
"Ei ole miestä mennehessä
eikä tuiki tullehessa:
jo silt' on siika silmät syönyt,
290 hauki hartiat halaisnut.
Sie päästä merehen miestä,
työnnä Tuonelan jokehen!
Ehkä turskaksi tulisi,
valahaksi vahvistuisi."
295 Tuop' on äiti Lemminkäisen
eipä työnnä poikoansa.
Vetelevi vielä kerran
haravalla vaskisella
pitkin Tuonelan jokea,
300 sekä pitkin jotta poikki:
saapi kättä, saapi päätä,
saapi puolen selkäluuta,
toisen puolen kylkiluuta,
monta muuta muskulata.
305 Niistä poikoa rakenti,
laati lieto Lemminkäistä.
Liitteli lihat lihoihin,
luut on luihin luikahutti,
jäsenet jäsenihinsä,
310 suonet suonten sortumihin.
Itse suonia siteli,
päitä suonten solmieli,
suonilankoa lukevi
sanoen sanalla tuolla:
315 "Sorea on suonten vaimo
Suonetar, sorea vaimo,
soma suonten kehreäjä
sorealla kehrinpuulla,
vaskisella värttinällä,
320 rautaisella rattahalla!
Tule tänne tarvittaissa,
käy tänne kutsuttaessa,
suonisykkyrä sylissä,
kalvokääri kainalossa
325 suonia sitelemähän,
päitä suonten solmimahan
haavoissa halennehissa,
rei'issä revennehissä!
"Kun ei tuosta kyllin liene,
330 onp' on impi ilman päällä
venehellä vaskisella,
purrella punaperällä.
Tule, impi, ilman päältä,
neiti, taivahan navalta!
335 Soua suonista venettä,
jäsenistä järkyttele,
soua luun lomia myöten,
jäsenten rakoja myöten!
"Sijallensa suonet laita,
340 asemellensa aseta:
suutatusten suuret suonet,
valtasuonet vastatusten,
limitysten liutasuonet,
pienet suonet pääksytysten!
345 "Siit' ota utuinen neula,
sulkkuniitti neulan päässä!
Ompele utuisin neuloin,
tinaneuloin tikkaele,

päitä suonten solmiele,
350 silkkinauhoilla sitele!

"Kun ei tuosta kyllä liene
itse ilmoinen jumala,
valjastele varsojasi,
rakentele ratsujasi!
355 Aja kirjakorjinesi
läpi luun, läpi jäsenen,
läpi liikkumalihojen,
läpi suonten soljuvaisten!
Liitä luu lihoa myöten,
360 suoni suonen päätä myöten,
luo hopea luun lomahan,
kulta suonen sortumahan!

"Mist' on kalvo katkennunna,
siihen kalvo kasvattele,
365 mistä suonta sortununna,
siihen suonta solmiele,
kusta verta veihlähtännä,
siihen verta vierettele;
kusta luu luhoksi mennyt,
370 siihen luuta luikahuta,
kusta liikkunna lihoa,
siihen liittele lihoa,
sijallensa siunaele,
asemellensa aseta:
375 luu luuhun, liha liha'an,
jäsenet jäsenihinsä!"

Sillä äiti Lemminkäisen
loi miehen, uron sukesi
entisillehen eloille,
380 muinaisille muo'oillensa.

Sai suonet lukeneheksi,
päät suonten si'elleheksi,
ei miestä sanalliseksi,
lasta lausehelliseksi.

385 Siitä tuon sanoiksi virkki,
itse lausui, noin nimesi:
"Mistä nyt voie saatanehe,
simatilkka tuotanehe,
jolla voian voipunutta,
390 pahoin-tullutta parannan,
jotta mies sanoille saisi,
vierähtäisi virsillehen?

"Mehiläinen, meiän lintu,
metsän kukkien kuningas!
395 Lähe nyt mettä noutamahan,
simoa tavottamahan
mieluisasta Metsolasta,
tarkasta Tapiolasta,
monen kukkasen kuvusta,
400 monen heinän helpehestä
kipehille voitehiksi,
pahoille parantehiksi!"

Mehiläinen, liukas lintu,
jopa lenti löyhäytti
405 mieluisahan Metsolahan,
tarkkahan Tapiolahan.
Nokki kukkia keolta,
keitti mettä kielellänsä
kuuen kukkasen nenästä,
410 sa'an heinän helpehestä.
Niin tulla tuhuttelevi,
käyä käärämöittelevi,
kaikki siipensä simassa,
sulkansa sulassa meessä.

415 Itse äiti Lemminkäisen
otti noita voitehia,
niillä voiti voipunutta,
pahoin-tullutta paranti:
ei tullut apua noista,
420 saanut miehelle sanoja.

Siitä tuon sanoiksi virkki:
"Mehiläinen, lintuseni!

Lennä tuonne toisialle,
ylitse meren yheksän
425 saarehen selällisehen,
metisehen manterehen,
Tuurin uutehen tupahan,
Palvoisen laettomahan!
Siell' on mettä mieluhista,
430 siellä voietta hyveä,
joka suonihin sopivi,
jäsenihin kelpoavi.
Tuop' on niitä voitehia,
kanna niitä katsehia
435 vian päälle pannakseni,
vammoille valellakseni!"
Mehiläinen, mies kepeä,
taasen lenti liihytteli
ylitse meren yheksän,
440 meri-puolen kymmenettä.
Lenti päivän, lenti toisen,
lenti kohta kolmannenki,
ruokosella istumatta,
lehellä levähtämättä,
445 saarehen selällisehen,
metisehen manterehen,
korvalle tulisen kosken,
pyhän virran pyörtehelle.
Siellä mettä keitettihin,
450 rasvoja rakennettihin,
pikkuisissa pottiloissa,
kaunoisissa kattiloissa,
peukalon mahuttavissa,
sormenpään sovittavissa.
455 Mehiläinen, mies kepeä,
saip' on niitä voitehia.
Vähän aikoa kuluvi,
pikkuisen pirahtelevi:
jo tulla turahtelevi,
460 saa'a saaveroittelevi,
kuusi kuppia sylissä,
seitsemän selän takana,
ne on täynnä voitehia,
täynnä rasvoja hyviä.
465 Itse äiti Lemminkäisen
voiti noilla voitehilla,
yheksillä voitehilla,
kaheksilla katsehilla:
ei vielä apua saanut,
470 tok' ei tuostana tavannut.
Niin sanoi sanalla tuolla,
lausui tuolla lausehella:
"Mehiläinen, ilman lintu!
Lennä tuonne kolmas kerta
475 ylähäksi taivosehen,
päälle taivosen yheksän!
Siell' on viljalta simoa,
siellä mettä mielin määrin,
joilla ennen Luoja loitsi,
480 puheli puhas Jumala,
voiti Luoja lapsiansa
pahan vallan vammaksissa.
Kasta siipesi simassa,
sulkasi sulassa meessä,
485 tuo simoa siivessäsi,
kanna mettä kaapussasi
kipehille voitehiksi,
vammoille valantehiksi!"
Mehiläinen, mielilintu,
490 hänpä tuon sanoiksi saatti:
"Mitenkä mä sinne pääsen,
minä mies vähäväkinen!"
"Hyvä on sinne päästäksesi,
kaunis kaapsahellaksesi:
495 yli kuun, alatse päivän,
toivon tähtien välitse.

Lennät päivän löyhyttelet
kuutamoisen kulmaluille,
siitä toisen siuottelet
500 otavaisen olkapäille,
kolmannen kohotteleihet
seitsentähtisen selälle;
siit' on matkoa palanen,
pikkarainen piiramata
505 perille pyhän Jumalan,
asunnoille autuahan."
Mehiläinen maasta nousi,
simasiipi mättähältä;
jopa lenti löyhytteli,
510 pienin siivin siuotteli.
Lenti kuun keheä myöten,
päivän päärmettä samosi,
otavaisten olkapäitse,
seitsentähtyen selitse:
515 lenti Luojan kellarihin,
kamarihin kaikkivallan.
Siellä voietta tehä'än,
rasvoja rakennetahan
hope'isissa paoissa,
520 kultaisissa kattiloissa:
mettä kiehui keskimaissa,
laioilla suloa voita,
simoa suvinenässä,
päässä pohja rasvasia.
525 Mehiläinen, ilman lintu,
sai siitä simoja kyllin,
metosia mielin määrin.
Oli aikoa vähäinen:
jo tulla tuhuttelevi,
530 saa'a käärähyttelevi
sata sarvea sylissä,
tuhat muuta muhkurata;
missä mettä, kussa vettä,
kussa voietta parasta.
535 Siitä äiti Lemminkäisen
otti suuhunsa omahan,
noita koitti kielellänsä,
hyvin maistoi mielellänsä:
"Nämät on niitä voitehia,
540 kaikkivallan katsehia,
joillapa Jumala voiti,
Luoja vammoja valeli."
Siitä voiti voipunutta,
pahoin-tullutta paranti.
545 Voiti luun lomia myöten,
jäsenten rakoja myöten,
voiti alta, voiti päältä,
kerran keskeä sivalti.
Siitä tuon sanoiksi virkki,
550 itse lausui ja pakisi:
"Nouse pois makoamasta,
ylene uneksimasta
näiltä paikoilta pahoilta,
kovan onnen vuotehelta!"
555 Nousi mies makoamasta,
heräsi uneksimasta.
Jop' on saattavi sanoa,
itse kielin kertoella:
"Viikon, utra, uinaelin,
560 kauan, malkio, makasin!
Makasin unen makean,
sikeäisen siuvattelin."
Sanoi äiti Lemminkäisen,
itse lausui ja pakisi:
565 "Oisit maannut kauemminki,
vielä viikomman venynyt
ilman äitittä pahatta,
katalatta kantajatta.
"Sano nyt, poikani poloinen,
570 kerro korvin kuullakseni:

mi sinun Manalle saattoi,
työnti Tuonelan jokehen?"
Sanoi lieto Lemminkäinen,
vastaeli äitillensä:
575 "Märkähattu karjanpaimen,
Untamolan umpisilmä,
se minun Manalle saattoi,
työnti Tuonelan jokehen.
Vesikyyn ve'estä nosti,
580 lapokyyn on lainehesta
vasten vaivaista minua;
enkä tuota tiennytkänä,
en tiennyt vesun vihoa,
umpiputken ailuhia."
585 Sanoi äiti Lemminkäisen:
"Voipa miestä mieletöintä!
Kehuit noiat noituvasi,
lappalaiset laulavasi:
et tieä vesun vihoa,
590 umpiputken ailuhia!
Veestä on vesusen synty,
umpiputken lainehista,
allin aivoista hyvistä,
meripääskyn pään sisästä.
595 Sylki Syöjätär vesille,
laski laatan lainehille;
vesi sen pitkäksi venytti,
päivä paistoi pehmeäksi.
Siitä tuuli tuuitteli,
600 ve'en henki heilutteli,
aallot rannalle ajeli,
tyrsky maalle tyyräeli."
Siitä äiti Lemminkäisen
tuuitteli tuttuansa
605 entisillehen eville,
muinaisille muo'oillensa,
pikkuista paremmaksiki,
ehommaksi entistänsä.
Kysyi siitä poialtansa,
610 jos oli mitä vajoa.
Sanoi lieto Lemminkäinen:
"Viel' olen äijeä vajoa:
tuollapa syämykseni,
tuolla tuntoni makaapi
615 noissa Pohjan neitosissa,
kaunoisissa kassapäissä.
Homekorva Pohjan eukko
eip' on anna tyttöänsä
ilman allin ampumatta,
620 joutsenen osoamatta
tuosta Tuonelan joesta,
pyhän virran pyörtehestä."
Sanoi äiti Lemminkäisen,
itse lausui ja pakisi:
625 "Heitä herjät joutsenesi,
anna allien asua
Tuonen mustassa joessa,
palavissa pyörtehissä!
Sie lähe kotiperille
630 kanssa äitisi katalan!
Vielä kiitä onneasi,
julkista Jumalatasi,
kun antoi avun totisen,
vielä henkihin herätti
635 Tuonen tieltä tiettävältä,
Manalan majan periltä!
En minä mitänä voisi,
en mitänä itsestäni,
ilman armotta Jumalan,
640 toimetta totisen Luojan."
Siitä lieto Lemminkäinen
jo kohta kotia läksi
kanssa armahan emonsa,
kera valtavanhempansa.

645 Sinne nyt Kaukoni kaotan,
heitän lieto Lemminkäisen
virrestäni viikommaksi.
Väännän virteni välehen,
lasken laulun toisa'alle,
650 työnnän uuelle uralle.

16. RUNO

Väinämöinen veistää venettä Sampsa Pellervoisen tuomasta puusta, käy Tuonelassa etsimässä puuttuvia sanoja ja pääsee vaivoin pois muuttamalla muotoaan.

Vaka vanha Väinämöinen,
tietäjä iän-ikuinen,
oli veistävä venoista,
uutta purtta puuhoava
5 nenässä utuisen niemen,
päässä saaren terhenisen.
Puita puuttui purren seppä,
lautoja venon tekijä.
Kenpä puuta etsimähän,
10 tammea tavoittamahan
Väinämöiselle venoksi,
laulajalle pohjapuuksi?
Pellervoinen, pellon poika,
Sampsa poika pikkarainen,
15 sep' on puuta etsimähän,
tammea tavoittamahan
Väinämöiselle venoksi,
laulajalle pohjapuuksi!
Käypi tietä, astelevi
20 koillisille maailmoille.
Meni mäen, menevi toisen,
kulki kohta kolmannenki,
kirves kultainen olalla,
vaskivarsi kirvehessä.
25 Yhtyi haapa vastahansa,
sylen kolmen korkeuinen.
Tahtoi haapoa tavata,
puia puuta kirvehellä.
Haapa haastaen sanovi,
30 itse kielin kerkiävi:
"Mitä, mies, tahot minusta,
kuta kuitenki hala'at?"
Sampsa poika Pellervoinen,
hänpä tuon sanoiksi virkki:
35 "Tuotapa tahon sinusta,
tuota etsin ja hala'an:
Väinämöiselle venettä,
laulajalle purren puuta."
Haapa haastoi kummemmasti,
40 sataoksainen osasi:
"Vuotava veno minusta
ja pursi putoavainen!

Minä olen ontelo tyveltä:
kolmasti tänä kesänä
45 toukka söi syämyeni,
mato juureni makasi."
Sampsa poika Pellervoinen
siitä eistyvi etemmä;
astua ajattelevi
50 maailmoille pohjaisille.
Tuli honka vastahansa,
sylen kuuen korkeuinen.
Iski puuta kirvehellä,
kolahutti kuokallansa,
55 kysytteli, lausutteli:
"Oisiko sinusta, honka,
Väinämöiselle venoksi,
laulajalle laivapuuksi?"
Honka vastata hotaisi,
60 itse äänehen ärähti:
"Ei minusta purtta tulle,
kuuen kaaren kantajata!
Mie olen honka huolainniekka;
kolmasti tänä kesänä
65 korppi koikkui latvallani,
varis vaakkui oksillani."
Sampsa poika Pellervoinen
aina eistyvi etemmä;
astua ajattelevi
70 suvisille maailmoille.
Tuli tammi vastahansa,
ympäri yheksän syltä.
Kysytteli, lausutteli:
"Tulisko sinusta, tammi,
75 emeä erävenehen,
sotapurren pohjapuuta?"
Tammi taiten vastaeli,
osaeli puu omena:
"On vainen minussa puuta
80 emäksi yhen venosen,
enk' ole hoikka huolainniekka
enkä ontelo sisältä.
Kolmasti tänä kesänä,
tänä suurena suvena
85 päivyt kierti keskipuuta,
kuuhut latvalla kumotti,
käet kukkui oksillani,
linnut lehvillä lepäsi."
Sampsa poika Pellervoinen
90 otti kirvehen olalta,
iski puuta kirvehellä,
tammea tasaterällä;
pian taisi tammen kaata,
puun sorean sorrutella.
95 Ensin laski latvan poikki,
tyven tyynni halkaisevi.
Veisti siitä pohjapuita,
lautoja epälukuisin
laulajalle laivaksiksi,
100 Väinämöiselle venoksi.
Siitä vanha Väinämöinen,
tietäjä iän-ikuinen,
teki tieolla venettä,
laati purtta laulamalla
105 yhen tammen taittumista,
puun murskan murenemista.
Lauloi virren: pohjan puutti,
lauloi toisen: liitti laian;
lauloi kohta kolmannenki
110 hankoja hakatessansa,
päitä kaaren päätellessä,
liitellessänsä limiä.
Kaaritettua venosen,
liitettyä laian liitot
115 uupui kolmea sanoa
panemilla parraspuien,

kokkien kohentimilla,
peräpään on päättimillä.
Vaka vanha Väinämöinen,
tietäjä iän-ikuinen,
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Voi poloinen, päiviäni!
Ei saanut veno vesille,
uusi laiva lainehille!"
Arvelee, ajattelevi,
mistäpä sanoja saisi,
loisi lempiluottehia;
pääskyjenkö päälaelta,
joutsenkarjan juonen päästä,
hanhilauman hartioilta?
Läksi saamahan sanoja.
Tuhoi joukon joutsenia,
harkun hanhia hävitti,
päättömästi pääskysiä:
ei saanut sanoakana,
ei sanoa eikä puolta.
Arvelee, ajattelevi:
"Tuoll' oisi sata sanoa
kesäpeuran kielen alla,
suussa valkean oravan."
Läksi saamahan sanoja,
ongelmoita ottamahan.
Pellon peuroja levitti,
oravia suuren orren:
sai siitä sanoja paljo,
ne kaikki avuttomia.
Arvelee, ajattelevi:
"Tuolta saan sa'an sanoja,
tuolta Tuonelan ko'ista,
Manalan ikimajasta."
Läksi Tuonelta sanoja,
Manalalta mahtiloita.
Astua taputtelevi;
kävi viikon vitsikkoa,
viikon toisen tuomikkoa,
kolmannen katajikkoa:
jo näkyi Manalan saari,
Tuonen kumpu kuumottavi.
Vaka vanha Väinämöinen
jo huhuta huikahutti
tuossa Tuonelan joessa,
Manalan alantehessa:
"Tuo venettä, Tuonen tytti,
lauttoa, Manalan lapsi,
yli salmen saa'akseni,
joen poikki päästäkseni!"
Lyhykäinen Tuonen tytti,
matala Manalan neiti,
tuo oli poukkujen pesijä,
räpähien räimyttäjä
Tuonen mustassa joessa,
Manalan alusve'essä.
Sanan virkkoi, noin nimesi,
itse lausui ja pakisi:
"Vene täältä tuotanehe,
kuni syy sanottanehe,
mi sinun Manalle saattoi
ilman tauin tappamatta,
ottamatta oivan surman,
muun surman musertamatta."
Vaka vanha Väinämöinen
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Tuoni minun tänne tuotti,
Mana mailtani veteli."
Lyhykäinen Tuonen tytti,
matala Manalan neiti,
tuonpa hän sanoiksi virkki:
"Jopa keksin kielastajan!
Kunp' on Tuoni tänne toisi,
Mana mailta siirteleisi,

Tuoni toisi tullessansa,
Manalainen matkassansa
Tuonen hattu hartioilla,
Manan kintahat käessä.
195 Sano totta, Väinämöinen:
mi sinun Manalle saattoi?"
Vaka vanha Väinämöinen
jo tuossa sanoiksi virkki:
"Rauta mun Manalle saattoi,
200 teräs tempoi Tuonelahan."
Lyhykäinen Tuonen tytti,
matala Manalan neiti,
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Tuosta tunnen kielastajan!
205 Kun rauta Manalle saisi,
teräs toisi Tuonelahan,
verin vaattehet valuisi,
hurmehen hurahteleisi.
Sano totta, Väinämöinen,
210 sano totta toinen kerta!"
Vaka vanha Väinämöinen
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Vesi sai minun Manalle,
aalto toi on Tuonelahan."
215 Lyhykäinen Tuonen tytti,
matala Manalan neiti,
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Ymmärrän valehtelijan!
Jos vesi Manalle saisi,
220 aalto toisi Tuonelahan,
vesin vaattehet valuisi,
helmasi herahteleisi.
Sano tarkkoja tosia:
mi sinun Manalle saattoi?"
225 Tuossa vanha Väinämöinen
vielä kerran kielastavi:
"Tuli toi mun Tuonelahan,
valkea Manalle saattoi."
Lyhykäinen Tuonen tytti,
230 matala Manalan neiti,
hänpä tuon sanoiksi virkki:
"Arvoan valehtelijan!
Jos tuli Manalle toisi,
valkeainen Tuonelahan,
235 oisi kutrit kärventynnä,
partaki pahoin palanut.
"Oi sie vanha Väinämöinen!
Jos tahot venettä täältä,
sano tarkkoja tosia,
240 valehia viimeisiä,
mitenkä tulit Manalle
ilman tauin tappamatta,
ottamatta oivan surman,
muun surman murentamatta!"
245 Sanoi vanha Väinämöinen:
"Jos vähän valehtelinki,
kerran toisen kielastelin,
toki ma sanon toetki.
Te'in tieolla venettä,
250 laain purtta laulamalla.
Lauloin päivän, lauloin toisen,
niin päivällä kolmannella
rikkoihe reki runoilta,
jalas taittui lausehilta:
255 läksin Tuonelta oroa,
Manalalta vääntiätä
rekosen rakentoani,
laulukorjan laatiani.
Tuopa nyt venoista tänne,
260 laita mulle lauttoasi
yli salmen saa'akseni,
joen poikki päästäkseni!"
Kyllä Tuonetar toruvi,
Manan neiti riitelevi:

265 "Oi on, hullu, hulluuttasi,
mies on, mielesi vähyyttä!
Tulet syyttä Tuonelahan,
tauitta Manan majoille!
Parempi sinun olisi
270 palata omille maille:
äijä on tänne tullehia,
ei paljo palannehia."
Sanoi vanha Väinämöinen:
"Akka tieltä kääntyköhön,
275 eip' on mies pahempikana,
uros untelompikana!
Tuo venettä, Tuonen tytti,
lauttoa, Manalan lapsi!"
Vei venehen Tuonen tytti;
280 sillä vanhan Väinämöisen
yli salmen saattelevi,
joen poikki päästelevi.
Itse tuon sanoiksi virkki:
"Voi sinua, Väinämöinen!
285 Läksit surmatta Manalle,
kuolematta Tuonelahan!"
Tuonetar, hyvä emäntä,
Manalatar, vaimo vanha,
toip' on tuopilla olutta,
290 kantoi kaksikorvaisella;
itse tuon sanoiksi virkki:
"Juop' on, vanha Väinämöinen!"
Vaka vanha Väinämöinen
katsoi pitkin tuoppiansa:
295 sammakot kuti sisällä,
maot laioilla lateli.
Siitä tuon sanoiksi virkki:
"En mä tänne tullutkana
juomahan Manalan maljat,
300 Tuonen tuopit lakkimahan:
juopuvat oluen juojat,
kannun appajat katoovat."
Sanoi Tuonelan emäntä:
"Oi on vanha Väinämöinen!
305 Mitä sie tulit Manalle,
kuta Tuonelan tuville
ennen Tuonen tahtomatta,
Manan mailta kutsumatta?"
Sanoi vanha Väinämöinen:
310 "Veistäessäni venoista,
uutta purtta puuhatessa
uuvuin kolmea sanoa
peripäätä päätellessä,
kokkoa kohottaessa.
315 Kun en noita saanutkana,
mailta, ilmoilta tavannut,
piti tulla Tuonelahan,
lähteä Manan majoille
saamahan sanoja noita,
320 ongelmoita oppimahan."
Tuopa Tuonelan emäntä
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Ei Tuoni sanoja anna,
Mana mahtia jakele!
325 Etkä täältä pääsnekänä
sinä ilmoisna ikänä
kotihisi kulkemahan,
maillesi matelemahan."
Uuvutti unehen miehen,
330 pani maata matkalaisen
Tuonen taljavuotehelle.
Siinä mies makaelevi,
uros unta ottelevi:
mies makasi, vaate valvoi.
335 Oli akka Tuonelassa,
akka vanha käykkäleuka,
rautarihman kehreäjä,
vaskilankojen valaja.

Kehräsi sataisen nuotan,
340 tuhantisen tuuritteli
yönä yhtenä kesäisnä
yhellä vesikivellä.
Oli ukko Tuonelassa;
se on ukko kolmisormi,
345 rautaverkkojen kutoja,
vaskinuotan valmistaja.
Se kutoi sataisen nuotan,
tuhantisen tuikutteli
samana kesäisnä yönä
350 samalla vesikivellä.
Tuonen poika koukkusormi,
koukkusormi, rautanäppi,
se veti sataisen nuotan
poikki Tuonelan joesta,
355 sekä poikki jotta pitkin,
jotta vieläkin vitahan,
jottei päästä Väinämöisen,
selvitä uvantolaisen
sinä ilmoisna ikänä,
360 kuuna kullan valkeana
tuolta Tuonelan ko'ista,
Manalan ikimajoista.
Vaka vanha Väinämöinen
sanan virkkoi, noin nimesi:
365 "Joko lie tuhoni tullut,
hätäpäivä päälle pääsnyt
näillä Tuonelan tuvilla,
Manalan majantehilla?"
Pian muuksi muuttelihe,
370 ruton toiseksi rupesi:
meni mustana merehen,
saarvana sara'ikkohon;
matoi rautaisna matona,
kulki kyisnä käärmehenä
375 poikki Tuonelan joesta,
läpi Tuonen verkkoloista.
Tuonen poika koukkusormi,
koukkusormi, rautanäppi,
kävi aamulla varahin
380 verkkojansa katsomahan:
sa'an saapi taimenia,
tuhat emon alvehia,
eip' on saanut Väinämöistä,
ukkoa uvantolaista.
385 Siitä vanha Väinämöinen
Tuonelasta tultuansa
sanovi sanalla tuolla,
lausui tuolla lausehella:
"Elköhön hyvä Jumala,
390 elköhön sitä suetko,
itse-mennyttä Manalle,
Tuonelahan tunkeinutta!
Äijä on sinne saanehia,
vähä tuolta tullehia,
395 tuolta Tuonelan ko'ista,
Manalan ikimajoista."
Vielä tuon sanoiksi virkki,
itse lausui, noin lateli
nuorisolle nousevalle,
400 kansalle ylenevälle:
"Elkätte, imeisen lapset,
sinä ilmoisna ikänä
tehkö syytä syyttömälle,
vikoa viattomalle!
405 Pahoin palkka maksetahan
tuolla Tuonelan ko'issa:
sija on siellä syyllisillä,
vuotehet viallisilla,
alus kuumista kivistä,
410 palavoista paateroista,
peitto kyistä, käärmehistä,
Tuonen toukista ku'ottu."

17. RUNO

Väinämöinen etsii puuttuvia sanoja Antero Vipusen luota ja joutuu tietäjän vatsaan. Vipunen manaa Väinämöistä pois mutta laulaa lopulta tälle tietonsa.

Vaka vanha Väinämöinen,
kun ei saanunna sanoja
tuolta Tuonelan ko'ista,
Manalan ikimajoista,
5 ain' yhä ajattelevi,
pitkin päätänsä pitävi,
mistäpä sanoja saisi,
loisi lempiluottehia.
Paimen vastahan tulevi;
10 hänpä tuon sanoiksi virkki:
"Saat tuolta sata sanoa,
tuhat virren tutkelmusta
suusta Antero Vipusen,
vatsasta varaväkevän.
15 Vaan se on sinne mentävätä,
polku poimeteltavata,
ei ole matkoa hyveä,
ei aivan pahintakana:
yks' on juoni juostaksesi
20 naisten neulojen neniä,
tuosta toinen käyäksesi
miehen miekan tutkaimia,
kolmas koikutellaksesi
uron tapparan teriä."
25 Vaka vanha Väinämöinen
toki mietti mennäksensä.
Painuvi sepän pajahan,
sanovi sanalla tuolla:
"Ohoh seppo Ilmarinen!
30 Taos rautaiset talukset,
tao rautarukkahiset,
paita rautainen rakenna!
Laai rautainen korento,
teräksinen tienaellos:
35 pane syämehen teräkset,
veä päälle melto rauta!
Lähen saamahan sanoja,
ongelmoita ottamahan
vatsasta varaväkevän,
40 suusta Antero Vipusen."
Se on seppo Ilmarinen
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Viikon on Vipunen kuollut,
kauan Antero kaonnut
45 vipunsa virittämästä,
ahtamasta ansatiensä;
et sieltä sanoa saane,
et sanoa puoltakana."
Vaka vanha Väinämöinen
50 toki läksi, ei totellut.
Astui päivän helkytteli
naisten neulojen neniä,

astui toisen torkutteli
miesten miekan tutkaimia,
55 kolmannenki koikutteli
uron tapparan teriä.
Itse virsikäs Vipunen,
mies vanha varaväkevä,
tuo viruvi virsinensä,
60 luottehinensa lojuvi;
haapa kasvoi hartioilla,
koivu kulmilla yleni,
leppä leukaluun nenässä,
pajupehko parran päällä,
65 otsalla oravikuusi,
havuhonka hampahilla.
Jo tulevi Väinämöinen.
Veti miekan, riitsi rauan
huotrasta huveksisesta,
70 vyöstä vennon-selkäisestä;
kaatoi haavan hartioilta,
koivut kulmilta kukisti,
leuoilta lepät leveät,
pajupehkot parran päältä,
75 otsalta oravikuuset,
havuhongat hampahilta.
Syösti rautaisen korennon
suuhun Antero Vipusen,
ikenihin irjuvihin,
80 leukoihin lotisevihin.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Nouse pois, inehmon orja,
maan alla makoamasta,
viikon unta ottamasta!"
85 Tuop' on virsikäs Vipunen
heti herkesi unesta.
Tunsi koskevan kovasti,
kipeästi kiusaisevan:
puri rautaisen korennon,
90 puri päältä mellon rauan;
ei tiennyt terästä purra,
ei syöä syäntä rauan.
Tuossa vanhan Väinämöisen,
suun ohella seistessänsä,
95 jalka toinen torkahtavi,
vasen jalka vaapahtavi
suuhun Antero Vipusen,
leukaluulle luikahutti.
Heti virsikäs Vipunen
100 avoi suunsa suuremmaksi,
leukapielensä levitti,
– nieli miehen miekkoinensa,
kulahutti kulkkuhunsa
tuon on vanhan Väinämöisen.
105 Siinä virsikäs Vipunen
itse tuon sanoiksi virkki:
"Jo olen jotaki syönyt,
syönyt uuhta, syönyt vuohta,
syönyt lehmeä mahoa,
110 syönyt karjua sikoa:
en ole vielä mointa syönyt,
en tämän palan makuista!"
Itse vanha Väinämöinen,
hänpä tuon sanoiksi virkki:
115 "Jo taisi tuhoni tulla,
hätäpäivä hämmenteä
tämän hiien hinkalossa,
tämän kalman karsinassa."
Arvelee, ajattelevi,
120 miten olla, kuin eleä.
Veitsi on vyöllä Väinämöisen,
pää visainen veitsessänsä;
tuosta hän teki venosen,
teki tieolla venosen.
125 Soutelevi, luitelevi
suolen päästä suolen päähän,

souteli joka solukan,
joka supun suikerteli.
Vanha virsikäs Vipunen
130 ei tuosta totella ollut.
Silloin vanha Väinämöinen
löihen itsensä sepoksi,
rakentihe rautioksi;
painoi paitansa pajaksi,
135 hiat paian palkehiksi,
turkkinsa tuhottimeksi,
housut hormiksi rakenti,
sukat hormin suulliseksi,
polvensa alasimeksi,
140 vasaraksi kyynäspäänsä.
Takoa taputtelevi,
lyöä lynnähyttelevi;
takoi yön lepeämättä,
päivän pouahuttamatta
145 vatsassa varaväkevän,
mahtipontisen povessa.
Silloin virsikäs Vipunen
itse tuon sanoiksi virkki:
"Mi sinä lienet miehiäsi
150 ja kuka urohiasi?
Jo olen syönyt saan urosta,
tuhonnut tuhannen miestä,
enpä liene mointa syönyt:
syet suuhuni tulevat,
155 kekälehet kielelleni,
rauan kuonat kulkkuhuni!
"Lähe nyt, kumma, kulkemahan,
maan paha, pakenemahan,
ennenkuin emosi etsin,
160 haen valtavanhempasi!
Jos sanon minä emolle,
virkan, vierin vanhemmalle,
enemp' on emolla työtä,
vaiva suuri vanhemmalla,
165 kun poika pahoin tekevi,
lapsi anke'in asuvi.
"En nyt tuota tunnekana
enkä arvoa alusta,
mist' olet, hiisi, hingannunna,
170 kusta, turma, tänne tullut
puremahan, jäytämähän,
syömähän, kaluamahan.
Oletko tauti Luojan luoma,
surma säätämä Jumalan,
175 vain olet teko tekemä,
toisen tuoma, toisen luoma,
pantu tänne palkan eestä,
rakettu rahan nenästä?
"Ollet tauti Luojan luoma,
180 surma säätämä Jumalan,
niinp' on luome Luojahani,
heitäime Jumalahani:
ei Herra hyveä heitä,
Luoja ei kaunista kaota.
185 "Kun lienet teko tekemä,
pulma toisen pungastama,
kyllä saan sukusi tietä,
löyän synnyntäsijasi!
"Tuolta ennen pulmat puuttui,
190 tuolta taikeat tapahtui:
tietomiesten tienohilta,
laulumiesten laitumilta,
konnien kotisijoilta,
taikurien tanterilta;
195 tuolta Kalman kankahilta,
maasta manteren sisästä,
miehen kuollehen ko'ista,
kaonnehen kartanosta;
mullista muhajavista,
200 maista liikuteltavista,

somerilta pyöriviltä,
hiekoilta heliseviltä;
notkoilta noroperiltä,
soilta sammalettomilta,
205 here'istä hettehistä,
läikkyvistä lähtehistä;
metsän hiien hinkalosta,
viien vuoren vinkalosta,
vaaran vaskisen laelta,
210 kuparisen kukkulalta;
kuusista kuhisevista,
hongista hohisevista,
latvasta lahon petäjän,
mätäpäistä mäntylöistä;
215 revon rääyntäsijoilta,
hirven hiihtokankahilta,
kontion kivikolosta,
karhun louhikammiosta;
Pohjan pitkästä perästä,
220 Lapin maasta laukeasta,
ahoilta vesattomilta,
mailta kyntämättömiltä;
suurilta sotakeoilta,
miehentappo-tanterilta,
225 ruohoista rohisevista,
hurmehista huuruvista;
suurilta meren seliltä,
ulapoilta auke'ilta,
meren mustista mu'ista,
230 tuhannen sylen syvästä;
virroista vihisevistä,
palavoista pyörtehistä,
Rutjan koskesta kovasta,
ve'en vankan vääntehestä;
235 takaisesta taivahasta,
poutapilvien periltä,
ahavan ajeloteiltä,
tuulen tuutimasijoilta.
"Sieltäkö sinäki puutuit,
240 sieltä, taikea, tapahuit
syämehen syyttömähän,
vatsahan viattomahan,
syömähän, kaluamahan,
puremahan, louhtamahan?
245 "Himmene nyt, Hiien hurtta,
raukea, Manalan rakki,
lähe pois kohusta, konna,
maan kamala, maksoistani,
syömästä syänkäpyä,
250 pernoani pehkomasta,
vatsoa vanuttamasta,
keuhkoloita kiertämästä,
napoa navertamasta,
ohimoita ottamasta,
255 selkäluita luistamasta,
sivuja sivertämästä!
"Jos ei minussa miestä liene,
niin panen parempiani
tämän pulman purkajaksi,
260 kauhean kaottajaksi.
"Nostan maasta mannun eukot,
pellosta peri-isännät,
kaikki maasta miekkamiehet,
hiekasta hevoisurohot
265 väekseni, voimakseni,
tuekseni, turvakseni
tässä työssä työlähässä,
tässä tuskassa kovassa.
"Kun ei tuostana totelle,
270 vääjänne väheäkänä,
nouse, metsä, miehinesi,
katajikko, kansoinesi,
petäikkö, perehinesi,
umpilampi, lapsinesi,

275 sata miestä miekallista,
tuhat rauaista urosta
tätä hiittä hieromahan,
juutasta rutistamahan!
"Kun ei tuostana totelle,
280 vääjänne väheäkänä,
nouse veestä, veen emäntä,
sinilakki, lainehista,
hienohelma, hettehestä,
puhasmuotoinen, muasta
285 väeksi vähän urohon,
miehen pienen miehuueksi,
jottei minua syyttä syöä
eikä tauitta tapeta!
"Kun ei tuostana totelle,
290 vääjänne väheäkänä,
kave eukko, luonnon tytti,
kave kultainen korea,
jok' olet vanhin vaimoloita,
ensin emä itselöitä,
295 käy nyt tuskat tuntemahan,
hätäpäivät häätämähän,
tämä jakso jaksamahan,
puutunnainen purkamahan!
"Ja kun ei sitä totelle,
300 välttäne väheäkänä,
ukko taivahan-napainen,
remupilven-reunahinen,
tule tänne tarvittaissa,
ajaite anottaessa,
305 työt kehnot kerittämähän,
rikkonaiset riisumahan
miekalla tuliterällä,
säilällä säkehisellä!
"Lähe nyt, kumma, kulkemahan,
310 maan paha, pakenemahan!
Ei täällä sinun sijoa
sijankana tarpehella.
Muunne muuttaos majasi,
etemmä elosijasi,
315 isäntäsi istumille,
emäntäsi astumille!
"Sitte sinne tultuasi,
matkan päähän päästyäsi,
tekijäsi tienohille,
320 laittajasi laitumille,
laai tunnus tultuasi,
salamerkki saatuasi,
jyskä kuin ukon jyrynen,
välkä kuin tulen välähys!
325 Potkaise pihalta portti,
laske lauta ikkunasta,
siitä siirräite sisähän,
lennä tupruna tupahan!
Ota kiinni kinterestä,
330 kai'immasta kantapäästä,
isännät perisopesta,
emännät ovisopesta!
Isännältä silmä kaiva,
emännältä pää murota,
335 sormet koukkuhun koverra,
väännä päätä väärällehen!
"Jos siitä vähän tulisi,
lennä kukkona kujalle,
kanan lasna kartanolle,
340 rinnoin rikkatunkiolle!
Sorra soimelta hevonen,
navetasta sarvinauta,
sarvet sontahan sovita,
häntä laske lattialle,
345 silmät käännä kellellehen,
niskat ruttohon rutaise!
"Oletko tauti tuulen tuoma,
tuulen tuoma, vuon ajama,

ahavaisen antelema,
350 vilun ilman viehättämä,
mene tuulen tietä myöten,
ahavan rekiratoja,
ilman puussa istumatta,
lepässä lepeämättä
355 vaaran vaskisen laelle,
kuparisen kukkulalle,
siellä tuulen tuuitella,
ahavaisen akkiloia!
"Lienet tullut taivahalta,
360 poutapilvien periltä,
nouse taasen taivahalle,
tuonne ilmoille ylene,
pilvihin pirisevihin,
tähtihin tärisevihin,
365 tulena palelemahan,
säkehinä säikkymähän
auringon ajelemilla,
kuun kehyen kiertämillä!
"Lienet, vieno, veen vetämä,
370 meren aaltojen ajama,
niin, vieno, vetehen mennös,
alle aaltojen ajaite,
mutalinnan liepehille,
vesiharjun hartehille,
375 siellä aaltojen ajella,
ve'en synkän sylkytellä!
"Lienet Kalman kankahalta,
ikimennehen majoilta,
toki koitellos kotia,
380 noille Kalman kartanoille,
multihin muhajavihin,
maihin liikuteltavihin,
johon on kansa kaatununna,
väki vahva vääntynynnä!
385 "Kun liet, tuhma, tuolta tullut,
metsän hiien hinkalosta,
petäjäisistä pesistä,
honkaisista huonehista,
niin sinne sinun manoan
390 metsän hiien hinkalohon,
honkaisihin huonehisin,
petäjäisihin pesihin,
sini siellä ollaksesi,
kunnes lattiat lahovat,
395 seinähirret sienettyvät,
laki päältä laukeavi.
"Ja tuonne sinun manoan,
tuonne kehnoa kehoitan
ukkokontion kotihin,
400 akkakarhun kartanohon,
notkoille noroperille,
soille räykymättömille,
heiluvihin hettehisin,
läilyvihin lähtehisin,
405 lampihin kalattomihin,
aivan ahvenettomihin.
"Et siellä sijoa saane,
niin tuonne sinun manoan
Pohjan pitkähän perähän,
410 Lapin maahan laukeahan,
ahoille vesattomille,
maille kyntämättömille,
kuss' ei kuuta, aurinkoa
eikä päiveä iässä.
415 Siell' on onni ollaksesi,
lempi liehaellaksesi:
hirvet on puihin hirtettynä,
jalot peurat jaksettuna
syöä miehen nälkähisen,
420 haukata halun-alaisen.
"Ja tuonne sinun manoan,
tuonne käsken ja kehoitan

Rutjan koskehen kovahan,
palavahan pyörtehesen,
425 johon puut pä'in putoovat,
perin vierivät petäjät,
tyvin syösten suuret hongat,
latvoin lakkapäät petäjät.
Ui siellä, paha pakana,
430 kosken kuohuja kovia,
ve'et väljät väännättele,
ve'et ahtahat asuile!
"Et siellä sijoa saane,
niin tuonne sinun manoan
435 Tuonen mustahan jokehen,
Manalan ikipurohon,
jost' et pääse päivinäsi,
selviä sinä ikänä,
kun en pääsne päästämähän,
440 kerinne kerittämähän
yheksällä oinahalla,
yhen uuhen kantamalla,
yheksällä härkäsellä,
yhen lehmäsen vasoilla,
445 yheksän oron keralla,
yhen tamman varsasilla.
"Josp' on kyytiä kysynet,
anonet ajohevoista,
kyllä mä sulle kyyin laitan
450 ja annan ajohevosen:
Hiiess' on hyvä hevonen,
punatukka tunturissa,
jonka turpa tulta tuiski,
nenä varsin valkeata,
455 kaikki on rautaiset kapiot,
teräksiset temmottimet;
ne jaksaa mäkehen mennä,
nousta notkon penkerehen
hyvällä hypittäjällä,
460 ajajalla ankaralla.
"Kun ei siitä kyllin liene,
saaos Hiien hiihtoneuvot,
Lemmon leppäiset sivakat,
pahalaisen paksu sauva,
465 joilla hiihät Hiien maita,
Lemmon lehtoja samoat,
hilpotellen Hiien maita,
pahan maita paipotellen!
Kivi on tiellä poikkipuolin:
470 se poikki porahtakohon,
hako tiellä pitkin puolin:
tuo kaheksi katketkohon,
uros tiellä pystyn puolin:
sep' on laitahan lähetä!
475 "Lähe nyt, liika, liikkumahan,
mies paha, pakenemahan
ennen päivän nousemista,
koi-jumalan koittamista,
auringon ylenemistä,
480 kukon äänen kuulumista!
Nyt on liian liikeaika
ja pahan pakenoaika,
kuutamainen kulkeasi,
valkea vaeltoasi.
485 "Kun et vääjänne välehen,
eronne, emotoin rakki,
saan minä kokolta kourat,
veren juojalta vekarat,
linnulta lihan pitimet,
490 havukalta haarottimet,
joilla konnat kouristelen,
ilkeät iki asetan
pään pärisemättömäksi,
hengen huokumattomaksi.
495 "Luopui ennen luotu lempo,
eksyipä emollinenki

tullessa Jumalan tunnin,
avun Luojan auetessa:
etkö sie, emotoin, eksy,
500 luovu, luonnotoin sikiä,
haihu, koira haltiatoin,
erkane, emotoin rakki,
tämän tunnin tutkaimella,
tämän kuuhuen kululla?"
505 Vaka vanha Väinämöinen
silloin tuon sanoiksi virkki:
"Hyvä tääll' on ollakseni,
armas aikaellakseni:
maksat leiväksi pätevi,
510 marut maksan särpimeksi,
keuhkot käypi keitokseksi,
rasvat ruoiksi hyviksi.
"Asetan alasimeni
syvemmin syänlihoille,
515 painan paljani lujemmin
paikoille pahemmillenki,
ettet pääse päivinäsi,
selviä sinä ikänä,
kun en saa sanoja kuulla,
520 luoa lempiluottehia,
kuulla kyllältä sanoja,
tuhansia tutkelmoita.
Ei sanat salahan joua
eikä luottehet lovehen;
525 mahti ei joua maan rakohon,
vaikka mahtajat menevät."
Silloin virsikäs Vipunen,
tuo vanha varaväkevä,
jonk' oli suussa suuri tieto,
530 mahti ponnetoin povessa,
aukaisi sanaisen arkun,
virsilippahan levitti
lauloaksensa hyviä,
parahia pannaksensa,
535 noita syntyjä syviä,
ajan alkuluottehia,
joit' ei laula kaikki lapset,
ymmärrä yhet urohot
tällä inhalla iällä,
540 katovalla kannikalla.
Lauloi synnyt syitä myöten,
luottehet lomia myöten,
kuinka Luojansa luvalla,
kaikkivallan vaatimalla
545 itsestänsä ilma syntyi,
ilmasta vesi erosi,
veestä manner maatelihe,
manterelle kasvut kaikki.
Lauloi kuun kuvoannasta,
550 auringon asetannasta,
ilman pielten pistännästä,
taivosen tähytännästä.
Siinä virsikäs Vipunen
kyllä lauloi ja osasi!
555 Ei ole kuultu eikä nähty
sinä ilmoisna ikänä
parempata laulajata,
tarkempata taitajata:
suu se syyteli sanoja,
560 kieli laski lausehia,
kuin on sälkö sääriänsä,
ratsu jalkoja jaloja.
Lauloi päivät pääksytysten,
yhytysten yöt saneli:
565 päätyi päivä kuulemahan,
kuu kulta tähyämähän;
aallot seisottui selällä,
lainehet lahen perällä;
puuttui virrat vieremästä,
570 Rutjan koski kuohumasta,

vuotamasta Vuoksen koski,
joki Juortanin pysähtyi.
Siitä vanha Väinämöinen,
kun oli sanoja kuullut,
575 saanut kylliksi sanoja,
luonut lempiluottehia,
rupeavi lähtemähän
suusta Antero Vipusen,
vatsasta varaväkevän,
580 mahtipontisen povesta.
Sanoi vanha Väinämöinen:
"Oi sie Antero Vipunen!
Ava suusi suuremmaksi,
leukapielesi levitä,
585 pääsisin mahasta maalle,
kotihini kulkemahan!"
Siinä virsikäs Vipunen
itse tuon sanoiksi virkki:
"Mont' olen syönyt, monta juonut,
590 tuhonnut tuhatlukuja;
moint' en vielä konsa syönyt,
kuin söin vanhan Väinämöisen!
Hyvin laait tultuasi,
teet paremmin, kun paloat."
595 Siitä Antero Vipunen
irvisti ikeniänsä,
avoi suunsa suuremmaksi,
leukapielensä levitti.
Itse vanha Väinämöinen
600 läksi suusta suuritieon,
vatsasta varaväkevän,
mahtipontisen povesta;
luiskahtavi poies suusta,
kaapsahtavi kankahalle,
605 kuin on kultainen orava
tahi näätä kultarinta.
Läksi siitä astumahan;
tuli sepponsa pajahan.
Sanoi seppo Ilmarinen:
610 "Joko sait sanoja kuulla,
luoa lempiluottehia,
miten laita lasketahan,
perilaita liitetähän,
kokkapuut kohennetahan?"
615 Vaka vanha Väinämöinen
itse tuon sanoiksi virkki:
"Jo nyt sain sa'an sanoja,
tuhansia tutkelmoita,
sain sanat salasta ilmi,
620 julki luottehet lovesta."
Niin meni venonsa luoksi,
tieokkaille tehtahille.
Sai venonen valmihiksi,
laian liitto liitetyksi,
625 peripäähyt päätetyksi,
kokkapuut kohotetuksi:
veno syntyi veistämättä,
laiva lastun ottamatta.

18. RUNO

Kilpakosinta: Väinämöinen ja Ilmarinen tavoittelevat Pohjan neitiä. Neiti torjuu Väinämöisen.

Vaka vanha Väinämöinen
arveli, ajattelihe
mennä neittä kosjomahan,
päätä kassa katsomahan
5 pimeästä Pohjolasta,
summasta Sariolasta,
Pohjan kuulua tytärtä,
Pohjan mointa morsianta.
Pani haahen haljakkahan,
10 punaisehen pursipuolen,
kokat kullalla kuvasi,
hopealla holvaeli.
Niin huomenna muutamana,
aamulla ani varahin
15 lykkäsi venon vesille,
satalauan lainehille
kuorikiskoilta teloilta,
mäntyisiltä järkälöiltä.
Nosti päälle purjepuunsa,
20 veti puuhun purjehia:
veti purjehen punaisen,
toisen purjehen sinisen;
itse laivahan laseikse,
aluksehen asteleikse.
25 Läksi merta laskemahan,
sinistä sirottamahan.
Siinä tuon sanoiksi virkki,
itse lausui ja pakisi:
"Tule nyt purtehen, Jumala,
30 aluksehen, armollinen,
väeksi vähän urohon,
miehen pienen miehuueksi
noilla väljillä vesillä,
lake'illa lainehilla!
35 "Tuuittele, tuuli, purtta,
aalto, laivoa ajele
ilman sormin soutamatta,
ve'en kieron rikkomatta,
väljille meren selille,
40 ulapalle aukealle!"
Annikki hyväniminen,
yön tytti, hämärän neiti,
pitkän puhtehen pitäjä,
aamun valvoja varainen,
45 joutui sotkut sotkemassa,
vaattehet viruttamassa
päässä portahan punaisen,
laajan laiturin laella,
nenässä utuisen niemen,
50 päässä saaren terhenisen.
Katselevi, kääntelevi
ympäri ihalat ilmat,
päänsä päälle taivahalle,
rannatse meriä myöten:

55 ylähällä päivä paistoi,
alahalla aallot välkkyi.
Loip' on silmänsä selälle,
käänti päätä päivän alle
suitse Suomelan joesta,
60 päitse Väinölän vesistä:
keksi mustasen merellä,
sinervöisen lainehilla.
Sanan virkkoi, noin nimesi,
itse lausui ja pakisi:
65 "Mi olet merellä musta,
ku sinervä lainehilla?
Kun sa ollet hanhikarja
tahi armas alliparvi,
niin sä lentohon lemaha
70 ylähäksi taivahalle!
"Kun ollet lohinen luoto
tahi muu kalainen karja,
niin sä uimahan pulaha,
veäite ve'en sisähän!
75 "Olisit kivinen luoto
tahikka vesihakonen,
aalto päällesi ajaisi,
vesi päälle vierähtäisi."
Vene vierivi lähemmä,
80 uusi pursi purjehtivi
nenätse utuisen niemen,
päitse saaren terhenisen.
Annikki hyväniminen
jo tunsi venon tulevan,
85 satalauan laiehtivan.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Lienet veikkoni venonen
elikkä isoni pursi,
niin koe kohin kotia,
90 käänny päin omille maille,
nenin näihin valkamoihin,
perin muille valkamoille!
Lienet pursi ventovieras,
ulommaksi uiksennellos,
95 vastoin muita valkamoita,
perin näihin valkamoihin!"
Ei ollut veno kotoinen
eikä pursi ventovieras:
olipa pursi Väinämöisen,
100 laiva laulajan ikuisen.
Jo luoksi lähentelihe,
pakinoille painatteli,
sanan vieä, toisen tuoa,
kolmannen kovin puhua.
105 Annikki hyvänimineni,
yön tytti, hämärän neiti,
purrelta kyselemähän:
"Kunne läksit, Väinämöinen,
suorihit, suvannon sulho,
110 maan valio, valmistihit?"
Tuop' on vanha Väinämöinen
puhelevi purrestansa:
"Läksin lohta pyytämähän,
kuujoa kuettamahan
115 Tuonen mustasta joesta,
syvästä saraojasta."
Annikki hyväniminen,
hänpä tuon sanoiksi virkki:
"Elä tyhjiä valehi,
120 tunnen mie kalanku'unki!
Toisinpa isoni ennen,
toisin valtavanhempani
läksi lohta pyytämähän,
taimenta tavottamahan:
125 oli verkkoja venonen,
laivan täysi laskimia,
siinä nuotat, siinä nuorat,
siinä tarpoimet sivulla,

atra'imet alla teljon,
130 pitkät sauvoimet perässä.
Kunne läksit, Väinämöinen,
ulkosit, uvantolainen?"
Sanoi vanha Väinämöinen:
"Läksin hanhien hakuhun,
135 kirjasiipien kisahan,
kuolasuien korjelohon
Saksan salmilta syviltä,
ulapoilta auke'ilta."
Annikki hyväniminen
140 sanan virkkoi, noin nimesi:
"Tunnen mie toen puhujan
ekä keksin kielastajan!
Toisinpa isoni ennen,
toisin valtavanhempani
145 läksi hanhien ajohon,
punasuien puujelohon:
jousi oli suuri jäntehessä,
vetehessä kaari kaunis,
koira musta kahlehissa,
150 kahle kaarehen siottu;
rakki juoksi rannan teitä,
pennut kiiteli kiviä.
Sano totta, Väinämöinen:
kunne kuitenki käkesit?"
155 Sanoi vanha Väinämöinen:
"Entä jos minä menisin
noihin suurihin sotihin,
tasapäihin tappeloihin,
joss' on verta säärivarsi,
160 polven korkeus punaista?"
Aina Annikki sanovi,
tinarinta riukuttavi:
"Tunnen mie soanki käynnin!
Kun ennen isoni läksi
165 noihin suurihin sotihin,
tasapäihin tappeloihin,
sata miest' oli soutamassa,
tuhat ilman istumassa,
nenin jousia nenässä,
170 terin miekat teljopuilla.
Sano jo toet totiset,
valehettomat, vakaiset:
kunne läksit, Väinämöinen,
suorihit, suvantolainen?"
175 Silloin vanha Väinämöinen
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Tule, tytti, purteheni,
neitonen, venoseheni,
niin sanon toet totiset,
180 valehettomat, vakaiset!"
Annikki sanan sanovi,
tinarinta riuvahutti:
"Tuuli sulle purtehesi,
ahava venosehesi!
185 Käännän purtesi kumohon,
alas keulan keikahutan,
jos en saa tosia kuulla,
kunne lähteä käkesit,
kuulla tarkkoja tosia,
190 valehia viimeisiä."
Silloin vanha Väinämöinen
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Toki ma sanon toetki,
jos vähän valehtelinki:
195 läksin neittä kosjomahan,
impeä anelemahan
pimeästä Pohjolasta,
summasta Sariolasta,
miehen syöjästä sijasta,
200 urohon upottajasta."
Annikki hyväniminen,
yön tytti, hämärän neito,

kun tunsi toet totiset,
valehettomat, vakaiset,
205 heitti hunnut huuhtomatta,
vaattehet viruttamatta
laajan laiturin laelle,
päähän portahan punaisen.
Käsin vaali vaattehensa,
210 kourin helmansa kokosi,
siitä sai samoamahan,
heti joutui juoksemahan;
tulevi sepon kotihin,
itse astuvi pajahan.
215 Tuo oli seppo Ilmarinen,
takoja iän-ikuinen,
takoi rautaista rahia,
hope'ista huolitteli,
kyynärä kyventä päässä,
220 syli syttä hartioilla.
Astui Annikki ovelle,
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Veli, seppo Ilmarinen,
takoja iän-ikuinen!
225 Taos mulle sukkulainen,
tao sormukset soreat,
kahet, kolmet korvakullat,
viiet, kuuet vyöllisvitjat,
niin sanon toet totiset,
230 valehettomat, vakaiset!"
Sanoi seppo Ilmarinen:
"Kun sanot hyvät sanomat,
taon sulle sukkulaisen,
taon sormukset soreat,
235 taon ristin rinnoillesi,
päällispankasi parannan;
sanonet pahat sanomat,
rikki murran muinaisetki,
tungen päältäsi tulehen,
240 alle ahjoni ajelen."
Annikki hyvänimikkö,
hänpä tuon sanoiksi virkki:
"Ohoh seppo Ilmarinen!
Muistat sa mokomin naia,
245 jonka muinen kihlaelit,
varoittelit vaimoksesi!
"Takoa yhä taputat,
ajan kaiken kalkuttelet;
kesän kengität hevoista,
250 talven rautoja rakennat,
yön kohennat korjiasi,
päivän laait laitioita
kulkeaksesi kosihin,
päästäksesi Pohjolahan:
255 jo nyt vievät viekkahammat,
etevämmät ennättävät,
ottavat sinun omasi,
anastavat armahasi,
vuosin kaksin katsomasi,
260 kolmin vuosin kosjomasi.
Jo menevi Väinämöinen
selässä meren sinisen
kokan kultaisen kuvussa,
melan vaskisen varassa
265 pimeähän Pohjolahan,
summahan Sariolahan."
Tunkihe sepolle tuska,
rautiolle raskas tunti:
kirposi pihet piosta,
270 vasara käestä vaipui.
Sanoi seppo Ilmarinen:
"Annikki sisarueni!
Taon sulle sukkulaisen,
taon sormukset soreat,
275 kahet, kolmet korvaskullat,
viiet, kuuet vyöllisvitjat:

lämmitä kyly metinen,
saustuta simainen sauna
hienoisilla halkosilla,
280 pienillä pirastehilla!
Laai pikkuisen poroa,
lipeäistä liuvahuta,
millä päätäni pesisin,
varruttani valkoaisin
285 sykysyisistä sysistä,
taonnoista talvisista!"
Annikki hyvänimikkö
lämmitti saloa saunan
puilla tuulen taittamilla,
290 Ukon ilman iskemillä.
Kivet koskesta kokosi,
saattoi löylyn lyötäviksi,
ve'et lemmen lähtehestä,
heraisesta hettehestä.
295 Taittoi vastan varvikosta,
lempivastasen lehosta,
hauteli metisen vastan
metisen kiven nenässä.
Laati piimäistä poroa,
300 ytelmäistä saipuata,
saipuata säihkyväistä,
säihkyväistä, suihkuvaista,
sulhon pään pesettimeksi,
vartalon valattimeksi.
305 Itse seppo Ilmarinen,
takoja iän-ikuinen,
takoi neien tarpehia,
päällispankoja paranti
yhen kylyn joutuessa,
310 yhen saunan saapuessa;
ne työnti tytön kätehen.
Tyttö tuon sanoiksi virkki:
"Jo nyt saunan saustuttelin,
lämmitin kylyn utuisen,
315 hauoin vastat valmihiksi,
lempivastat liehautin.
Kylve, veikko, kyllältäsi,
vala vettä vallaltasi,
pese pääsi pellaviksi,
320 silmäsi lumisiruiksi!"
Siitä seppo Ilmarinen
kävi itse kylpemähän
sekä kylpi kylläksensä,
valelihe valkeaksi;
325 pesi silmät sirkeäksi,
silmäkulmat kukkeaksi,
kaulansa kananmuniksi,
koko varren valkeaksi.
Tuli saunasta tupahan,
330 – tuli tuntemattomana,
kasvot vallan kaunihina,
poskipäät punertavina.
Siitä tuon sanoiksi virkki:
"Annikki sisarueni!
335 Tuo nyt paita palttinainen,
kanna vaattehet vakaiset,
millä vartta valmistelen
sulhoseksi suoritessa!"
Annikki hyväniminen
340 toip' on paian palttinaisen
hipiälle hiettömälle,
iholle alastomalle;
siitä kaatiot kapoiset,
nuo emosen ompelemat,
345 sivuille syettömille,
luien tuntumattomille.
Toi siitä sukat sulavat,
emon impenä kutomat,
säärille säsyttömille,
350 luuttomille pohke'ille;

siitä kengät kelvolliset,
Saksan saappahat parahat
päälle sukkien sulien,
emon neinnä neulomien.
355 Haki haljakan sinisen,
alta maksankarvallisen,
päälle paian palttinaisen,
tuon on aivan aivinaisen;
siihen sarkakauhtanaisen,
360 veroin neljin vieritetyn,
päälle haljakan sinisen,
tuon on uuen uutukaisen;
tuhatnyplän uuen turkin,
saoin kaunoin kaunistetun,
365 päälle sarkakauhtanaisen,
tuon veralla vierittämän;
vielä vyön on vyöhyställe,
kultakirjan kussakkaisen,
emon impenä kutoman,
370 kassapäänä kaikuttaman;
siitä kirjakintahaiset,
kultasuiset sormikkahat,
Lapin lapsien latomat,
kätösille kaunihille;
375 siitä pystyisen kypärin
kultaisille kutrisille,
tuon isonsa ostamaisen,
sulhaismiesnä suorittaman.
Siitä seppo Ilmarinen
380 vaatettihe, valmistihe,
pukihe, somistelihe.
Sanoi sitte orjallensa:
"Valjasta nyt viljo varsa
kirjokorjasen etehen
385 lähteäkseni ajohon,
mennäkseni Pohjolahan!"
Orja tuon sanoiksi virkki:
"On meillä oroista kuusi,
kauran syöpeä hepoa.
390 Minkä noista valjastaisin?"
Sanoi seppo Ilmarinen:
"Sie ota paras oronen:
pistä varsa valjahisin,
ruskea re'en etehen!
395 Pane kuusi kukkulaista,
seitsemän siniotusta
vempelille viekumahan,
rahkehille raukumahan,
jotta kaunot katsahtaisi,
400 impyet ihasteleisi!
Kanna tuohon karhun talja
päällä istuellakseni,
tuopa toinen, turskan talja
kirjokorjan katteheksi!"
405 Tuo orja alinomainen,
rahan pantu palkkalainen
pisti varsan valjahisin,
ruskean re'en etehen.
Pani kuusi kukkulaista,
410 seitsemän siniotusta
vempelille viekumahan,
rahkehille raukumahan.
Kantoi tuohon karhun taljan
istuaksensa isännän,
415 toip' on toisen, turskan taljan
kirjokorjan katteheksi.
Itse seppo Ilmarinen,
takoja iän-ikuinen,
Ukkoa rukoelevi,
420 Pauannetta palvoavi:
"Laske, Ukko, uutta lunta,
visko hienoa vitiä,
lunta korjan luikutella,
vitiä re'en vilata!"

425 Laskip' Ukko uutta lunta,
viskoi hienoista vitiä;
se katti kanervan varret,
peitti maalta marjan varret.
Siitä seppo Ilmarinen
430 istuikse teräsrekehen;
sanovi sanalla tuolla,
lausui tuolla lausehella:
"Lähe nyt, onni, ohjilleni,
Jumala rekoseheni!
435 Onni ei taita ohjaksia,
Jumala ei riko rekeä."
Otti ohjakset kätehen,
siiman toisehen sivalti,
heitti siimalla hevoista,
440 itse tuon sanoiksi virkki:
"Lähe nyt, laukki, laskemahan,
liinaharja, liikkumahan!"
Ajavi hypittelevi
meren hietaharjuloita,
445 simasalmien sivutse,
leppäharjun hartioitse.
Ajoi rannat raksutellen,
rannan hiekat helskytellen:
somer silmille sirisi,
450 meri parskui parmahille.
Ajoi päivän, ajoi toisen,
kohta kolmannen ajavi;
jo päivänä kolmantena
yllättävi Väinämöisen.
455 Sanan virkkoi, noin nimesi,
itse lausui ja pakisi:
"Oi on vanha Väinämöinen!
Tehkämme sula sovinto,
jos on kiistoin kihlonemme,
460 kiistoin käynemme kosissa:
ei neittä väellä vieä,
vastoin mieltä miehelähän."
Sanoi vanha Väinämöinen:
"Teen minä sulan sovinnon:
465 ei neittä väellä vieä,
vastoin mieltä miehelähän.
Sille neiti antaminen,
kelle mielensä tekevi,
pitämättä pitkän kaihon,
470 vihan viikon kantamatta."
Ajoivat e'elle siitä
matkoansa kumpainenki:
pursi juoksi, ranta roikki,
oro juoksi, maa jämäsi.
475 Kului aikoa vähäisen,
pirahteli pikkaraisen.
Jopa haukkui hallikoira,
linnan lukki luskutteli
pimeässä Pohjolassa,
480 sangassa Sariolassa;
hiisti ensin hiljemmältä,
harviammalta murahti
perän lyöen pientarehen,
hännän maahan torkutellen.
485 Sanoi Pohjolan isäntä:
"Käyös, tyttö, katsomahan,
mitä haukkui hallikoira,
luppakorva luikutteli!"
Tytti taiten vastaeli:
490 "En joua, isäni kulta:
suur' on läävä läänittävä,
karja suuri katsottava,
paasi paksu jauhettava,
jauhot hienot seulottavat;
495 paasi paksu, jauhot hienot,
jauhaja vähäväkinen."
Hiljan haukkui linnan hiisi,
harvoin harmio mureksi.

Sanoi Pohjolan isäntä:
500 "Käyös, akka, katsomahan,
mitä haukkuvi halikka,
linnan luppa luikuttavi!"
Akka tuon sanoiksi virkki:
"En joua, käkeäkänä:
505 pere on suuri syötettävä,
murkinainen suorittava,
leipä paksu leivottava,
taikina taputettava;
leipä paksu, jauhot pienet,
510 leipoja vähäväkinen."
Sanoi Pohjolan isäntä:
"Ainap' on akoilla kiire,
aina työtä tyttärillä,
pankollaki paistuessa,
515 vuotehellaki venyissä.
Mene, poika, katsomahan!"
Poika tuon sanoiksi virkki:
"Min' en joua katsomahan:
kirves on tylsä tahkottava,
520 pölkky paksu leikattava,
pino suuri pilkottava,
halko hieno latjattava;
pino suuri, halko hieno,
pilkkoja vähäväkinen."
525 Aina haukkui linnan hakki,
linnan lukki luksutteli,
peni julma juhmutteli,
saaren vartio valitti
perän peltohon sysäten,
530 hännän kääten käppyrähän.
Sanoi Pohjolan isäntä:
"Ei halli valetta hauku,
ikipuol' ei ilman virka,
ei se honkihin horise."
535 Kävi itse katsomahan.
Astuvi pihalta poikki
pellolle perimäiselle,
ta'immalle tanhualle.
Katsoi koiran suuta myöten,
540 nenävartta valvatteli
tuulikunnahan kukutse,
leppäharjun hartioitse.
Jo näki toen totisen,
mitä haukkui hallikoira,
545 maan valio vaikutteli,
villahäntä vieretteli:
purjehti veno punainen
selän puolen Lemmenlahta,
kirjokorja kiitelevi
550 maapuolen Simasaloa.
Itse Pohjolan isäntä
pian pirttihin menevi,
alle kattojen ajaikse;
sanan virkkoi, noin nimesi:
555 "Jo tulevi vierahia
selällä meren sinisen:
ajetahan kirjokorjin
tuon puolen Simasaloa,
lasketahan laivoin suurin
560 tämän puolen Lemmenlahta."
Sanoi Pohjolan emäntä:
"Mistä arpa saatanehe
tulevista vierahista?
Oi on pieni piikaseni!
565 Pane pihlajat tulehen,
puu valio valkeahan!
Kun on verta vuotanevi,
niin silloin sota tulevi;
kunp' on vettä vuotanevi,
570 aina rauhassa elämme."
Pohjan piika pikkarainen,
neiti nöyrä, käskyläinen,

pisti pihlajat tulehen,
puun valion valkeahan;
575 eip' on verta vuoakana,
eip' on verta eikä vettä:
läksi mettä vuotamahan,
simoa sirettämähän.
Virkkoi Suovakko sopesta,
580 akka vanha vaipan alta:
"Puu kun mettä vuotanevi,
simoa sirettänevi,
niin mi saapi vierahia,
se on suuri sulhaiskansa."
585 Siitä Pohjolan emäntä,
Pohjan akka, Pohjan tyttö
pian pistihe pihalle,
kaapsahtihe kartanolle
luoen silmänsä selälle,
590 käänten päätä päivän alle.
Näki tuolta tuon tulevan,
uuen purren purjehtivan,
satalauan laiehtivan
selän puolen Lemmenlahta;
595 haaksi paistoi haljakalle,
punaiselle pursipuoli;
mies puhas perässä purren
melan vaskisen varassa.
Näki juoksevan orosen,
600 vierevän reki punaisen,
kirjokorjan kiiättävän
maapuolen Simasaloa,
kuusin kultaisin käkösin
vempelellä kukkumassa,
605 seitsemin siniotuksin
rahkehella laulamassa;
mies rehevä reen perässä,
uros selvä ohjaksissa.
Sanoi Pohjolan emäntä,
610 itse lausui, noin nimesi:
"Kummallenp' on mielit mennä,
kun tulevat tahtomahan
ikuiseksi ystäväksi,
kainaloiseksi kanaksi?
615 "Ken se haahella tulevi,
laskevi veno punaisin
selän puolen Lemmenlahta,
se on vanha Väinämöinen:
tuopi laivalla eloa,
620 aluksella aartehia.
"Ken se korjalla ajavi,
kirjavalla kiiättävi
maapuolen Simasaloa,
se on seppo Ilmarinen:
625 tuopi tyhjeä valetta,
korjan täyen luottehia.
"Kunpa tullahan tupahan,
tuop' on tuopilla simoa,
kanna kaksikorvaisella;
630 työnnä tuoppi sen kätehen,
kellen on mieli mennäksesi!
Anna Väinölän ukolle,
ku tuo haahella hyvyyttä,
aluksella aartehia!"
635 Tuop' on kaunis Pohjan tyttö,
tuo osasi noin sanoa:
"Oi on maammo, kantajani,
oi emo, ylentäjäni!
En mene osan hyvyylle
640 enkä miehen mielevyylle,
menenp' on otsan hyvyylle,
varren kaiken kauneuulle.
Eikä neittä ennenkänä
ei ole myötynä eloihin;
645 neiti on ilman antaminen
Ilmariselle sepolle,

ku on sampuen takonut,
kirjokannen kalkutellut."
Sanoi Pohjolan emäntä:
650 "Ohoh lasta lampahutta!
Menet seppo Ilmarille,
vaahtiotsalle varaksi,
sepon hurstin huuhtojaksi,
sepon pään pesettimeksi!"
655 Tyttö tuohon vastoavi,
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Mene en Väinölän ukolle,
ikivanhalle varaksi:
vaiva vanhasta tulisi,
660 ikävä iällisestä."
Silloin vanha Väinämöinen
oli eellä ennättäjä.
Ajoi purtensa punaisen,
laski haahen haljakkaisen
665 teloille teräksisille,
vaskisille valkamoille;
itse tungeikse tupahan,
alle kattojen ajaikse.
Siinä lausui lattialta,
670 oven suusta, alta orren,
sanovi sanalla tuolla,
lausui tuolla lausehella:
"Tuletko minulle, neiti,
ikuiseksi ystäväksi,
675 polviseksi puolisoksi,
kainaloiseksi kanaksi?"

Tuopa kaunis Pohjan tytti
itse ennätti sanoa:
"Joko sie venosen veistit,
680 joko laait laivan suuren
kehrävarteni muruista,
kalpimeni kappaleista?"
Sanoi vanha Väinämöinen,
itse lausui ja pakisi:
685 "Jo laain hyvänki laivan,
veistin ankaran venosen,
jok' on tuulessa tukeva
ja varava vastasäällä
halki aaltojen ajella,
690 selät vetten seurustella:
kuplina kohotteleikse,
lumpehina luikahaikse
poikki Pohjolan vesien,
lakkipäien lainehien."
695 Tuopa kaunis Pohjan tytti
sanan virkkoi, noin nimesi:
"En kiitä meristä miestä,
aallonlaskija-urosta:
tuuli vie merellä mielen,
700 aivot särkevi ahava.
Enkä taia tullakana,
en tulla minä sinulle
ikuiseksi ystäväksi,
kainaloiseksi kanaksi,
705 sun sijan levittäjäksi,
päänalaisen laskijaksi."

19. RUNO

Ilmarinen kosii ja hänet määrätään ansiotöihin: kyisen pellon kyntöön, Tuonen karhun kahlehdintaan ja hauen pyyntiin. Pohjan neiti kihlataan.

Siitä seppo Ilmarinen,
takoja iän-ikuinen,
itse tungeikse tupahan,
kaivaikse katoksen alle.
5 Tuotihin simoa tuoppi,
mettä kannu kannettihin
seppo Ilmarin kätehen.
Seppo tuon sanoiksi virkki:
"En ennen sinä ikänä,
10 kuuna kullan valkeana
juone näitä juomisia,
kuin ma saan nähä omani,
onko valmis valvattini,
valmis valvateltavani."
15 Tuop' on Pohjolan emäntä
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Vaiv' on suuri valvatissa,
vaiva valvateltavassa:
jalk' on kesken kenkimistä,
20 toinen vieläki kesempi.
Äsken on valmis valvattisi,
oike'in otettavasi,
kun sa kynnät kyisen pellon,
käärmehisen käännättelet
25 ilman auran astumatta,
vaarnojen värisemättä.
Senpä Hiisi ennen kynti,
Lempo varsinki vakoili
vaarnasilla vaskisilla,
30 auralla tuliterällä;
oma poikani poloinen
heitti kesken kyntämättä."
Silloin seppo Ilmarinen
meni neitonsa tupahan.
35 Itse tuon sanoiksi virkki:
"Yön tyttö, hämärän neito!
Muistatko ajan mokoman,
kun kuvasin uuen sammon,
kirjokannen kalkuttelin?
40 Sie vannoit ikivalasi
eessä julkisen Jumalan,
alla kasvon kaikkivallan,
tullaksesi toivottelit mulle,
miehelle hyvälle,
45 ikuiseksi ystäväksi,
kainaloiseksi kanaksi:
nyt ei äiti annakana,
työnnä mulle tyttöänsä
kyntämättä kyisen pellon,
50 käärmehisen kääntämättä."
Antoi morsian apua,
työnti neito neuvokkia:

"Ohoh seppo Ilmarinen,
takoja iän-ikuinen!
55 Aura kultainen kuvoa,
hope'inen huolittele!
Sillä kynnät kyisen pellon,
käärmehisen käännättelet."
Tuop' on seppo Ilmarinen
60 kullan ahjohon asetti,
hopeansa lietsimehen,
tuosta aurasen takovi.
Takoi rautaiset talukset,
teräksiset säärystimet,
65 ne on päällensä pukevi,
säärillensä säätelevi;
rautapaitahan paneikse,
teräsvöihin vyöteleikse,
otti rautarukkasensa,
70 nouti kintahat kiviset.
Sai siitä tulisen ruunan,
valjasti hyvän hevosen,
läksi pellon kynnäntähän,
vainion vakoantahan.
75 Näki päitä pyöriviä,
raivoja ratisevia.
Sanovi sanalla tuolla:
"Hoi mato, Jumalan luoma!
Kuka nosti nokkoasi,
80 kenpä käski ja kehoitti
päätä pystössä piteä,
kaulan vartta kankeata?
Pois nyt tieltä poikellaite,
tungeite kulohon, kurja,
85 alas kursohon kuoite,
heilauta heinikkohon!
Josp' on tuolta pääsi nostat,
Ukko pääsi särkenevi
nuolilla teräsnenillä,
90 rakehilla rautaisilla."
Siitä kynti kyisen pellon,
vakoeli maan matoisen,
nosti kyitä kynnökselle,
käärmehiä käännökselle.
95 Sanoi tuolta tultuansa:
"Jo nyt kynnin kyisen pellon,
vakoelin maan matoisen,
käärmehisen käännättelin.
Joko tyttö työnnetähän,
100 annetahan ainoiseni?"
Tuop' on Pohjolan emäntä
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Äsken neiti annetahan,
tyttö täältä työnnetähän,
105 kun sa tuonet Tuonen karhun,
suistanet suen Manalan
tuolta Tuonelan salosta,
Manalan majan periltä;
sata on saanut suistamahan,
110 tullut ei yhtänä takaisin."
Siitä seppo Ilmarinen
meni neitonsa tupahan.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Työ minulle määrättihin:
115 suistoa suet Manalan,
Tuonen karhut tuoakseni
tuolta Tuonelan salosta,
Manalan majan periltä."
Antoi morsian apua,
120 työnti neito neuvokkia:
"Ohoh seppo Ilmarinen,
takoja iän-ikuinen!
Teräksestä tehkös suitset,
päitset rauasta rakenna
125 yhellä vesikivellä,
kolmen kosken kuohumilla!

Niillä tuonet Tuonen karhut,
suistanet suet Manalan."
Siitä seppo Ilmarinen,
130 takoja iän-ikuinen,
teräksestä suitti suitset,
päitset rauasta rakenti
yhellä vesikivellä,
kolmen kosken kuohumilla.
135 Kävi siitä suistamahan;
itse noin sanoiksi virkki:
"Ututyttö Terhenetär!
Seulo seulalla utua,
terhenistä tepsuttele
140 viljan vierimäsijoille,
jottei kuule kulkevaksi
eik' on eestäni pakene!"
Sai sutosen suitsi-suuhun,
karhun rautakahlehesen
145 tuolta Tuonen kankahalta,
sinisen salon sisästä.
Sanoi tuolta tultuansa:
"Anna, akka, tyttäresi!
Jo olen tuonut Tuonen karhun,
150 suistanut suen Manalan."
Tuop' on Pohjolan emäntä
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Äsken alli annetahan,
sinisotka suoritahan,
155 kun saat suuren suomuhauin,
liikkuvan kalan lihavan,
tuolta Tuonelan joesta,
Manalan alantehesta
ilman nuotan nostamatta,
160 käsiverkon kääntämättä.
Sata on saanut pyytämähän,
tullut ei yhtänä takaisin."
Jopa tuskiksi tulevi,
läylemmäksi lankeavi.
165 Meni neitonsa tupahan,
itse tuon sanoiksi virkki:
"Työ minulle määrättihin
aina entistä parempi:
saa'a suuri suomuhauki,
170 liikkuva kala lihava,
Tuonen mustasta joesta,
Manalan ikipurosta
verkotoinna, nuotatoinna,
ilman muutta pyy'yksettä."
175 Antoi morsian apua,
työnti neito neuvokkia:
"Ohoh seppo Ilmarinen!
Ellös olko milläskänä!
Taop' on tulinen kokko,
180 vaakalintu valke'inen!
Sillä saanet suuren hauin,
liikkuvan kalan lihavan,
Tuonen mustasta joesta,
Manalan alantehesta."
185 Se on seppo Ilmarinen,
takoja iän-ikuinen,
takovi kokon tulisen,
vaakalinnun valke'isen;
kourat rauasta kuvasi,
190 teräksestä temmottimet,
siiviksi venehen vieret.
Itse siiville yleni,
selkähän sijoittelihe,
kokon kynkkäluun nenille.
195 Siitä neuvoi kokkoansa,
vaakalintua varoitti:
"Kokkoseni, lintuseni!
Menes lennä, kunne käsken:
Tuonen mustalle joelle,
200 Manalan alantehelle!

Iske suuri suomuhauki,
liikkuva kala lihava!"
  Tuo kokko, komea lintu,
lenteä lekuttelevi;
205 lenti hauin pyyntähän,
hirmuhampahan hakuhun,
tuonne Tuonelan joelle,
Manalan alantehelle.
Yksi siipi vettä viisti,
210 toinen taivasta tapasi,
kourat merta kuopaeli,
nokka luotoja lotaisi.
  Siitä seppo Ilmarinen
lähtevi haroamahan
215 tuota Tuonelan jokea,
kokko luona vahtimahan.
  Vetehinen veestä nousi,
koppoi kiinni Ilmarisen.
Kokko niskahan kohahti,
220 Vetehisen päätä väänti,
polki päätä pohjemmaksi,
kohti mustia mutia.
  Jo tulevi Tuonen hauki,
ve'en koira vengottavi.
225 Ei ole hauki pienen pieni
eikä hauki suuren suuri:
kieli kahta kirvesvartta,
hampahat haravan varren,
kita kolmen kosken verta,
230 selkä seitsemän venehen.
Tahtoi seppoa tavata,
syöä seppo Ilmarisen.
  Tuli kokko kouotellen,
isketellen ilman lintu.
235 Eik' ole kokko pienen pieni
eikä aivan suuren suuri:
suu sen on satoa syltä,
kita kuusi koskellista,
kieli kuutta keihäsvartta,
240 kynnet viittä viikatetta.
Keksi suuren suomuhauin,
liikkuvan kalan lihavan,
iskevi kaloa tuota,
vasten suomuja sukaisi.
245 Silloin suuri suomuhauki,
liikkuja kala lihava,
painavi kokon kynimen
alle selvien vesien.
Niin kokko kohotteleikse,
250 ilmahan ylenteleikse:
nosti mustia muria
päälle selvien vesien.
  Liiteleikse, laateleikse;
toki toisesti kokevi.
255 Yhen iski kynsiänsä
hauin hirmun hartioihin,
ve'en koiran koukkuluihin;
toisen iski kynsiänsä
vuorehen teräksisehen,
260 rautaisehen kalliohon.
Kilpestyi kivestä kynsi,
kalpistihe kalliosta:
jo hauki sukeltelihe,
ve'en venkale vetihe
265 kynsistä kokon kynimen,
vaakalinnun varpahista,
– jälet kynnen kylkiluilla,
halennehet hartioilla.
  Siitä kokko rautakoura
270 kivastihe vielä kerran;
siivet välkkyi valkeana,
silmät selvänä tulena:
saip' on hauin kynsihinsä,
ve'en koiran kourihinsa.

275 Nosti suuren suomuhauin,
ve'en venkalan veälti
alta aaltojen syvien
päälle selvien vesien.
Niinp' on kokko rautakoura
280 kerrallansa kolmannella
toki saapi Tuonen hauin,
liikkuvan kalan lihavan,
tuosta Tuonelan joesta,
Manalan alantehesta:
285 ei vesi ve'elle tullut
hauin suuren suomuloista,
ilma ei ilmalle hajaisnut
kokon suuren höyhenistä.
Siitä kokko rautakoura
290 kantoi suuren suomuhauin
oksalle omenatammen,
päähän lakkapään petäjän.
Siinä maisteli makua,
viilti halki hauin vatsan,
295 riipoeli rintapäätä,
pään on varsin poikki pahkoi.
Sanoi seppo Ilmarinen:
"Oi sinua, kurja kokko!
Mikä lienet lintujasi,
300 ku ollet otuksiasi,
kun nyt maistelit makua,
viillit halki hauin vatsan,
kanssa riivoit rintapäätä,
pään on varsin poikki pahkoit!"
305 Tuop' on kokko rautakoura
siitä syäntyi lentämähän.
Ylös ilmahan kohosi
pitkän pilven rannan päälle:
pilvet liikkui, taivot naukui,
310 ilman kannet kallistihe,
katkesi Ukolta kaari,
kuulta sarviset sakarat.
Siitä seppo Ilmarinen
itse kantoi pään kaloa
315 anopille antehiksi.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Tuoss' onpi ikuinen tuoli
hyvän Pohjolan tupahan."
Siitä tuon sanoiksi virkki,
320 itse lausui ja pakisi:
"Jo nyt kynnin kyiset pellot,
vakoelin maat matoiset,
suistelin suet Manalan,
Tuonen karhut kahlestutin;
325 sain on suuren suomuhauin,
liikkuvan kalan lihavan,
tuosta Tuonelan joesta,
Manalan alantehesta.
Joko nyt neiti annetahan,
330 tyttö täältä työnnetähän?"
Sanoi Pohjolan emäntä:
"Pahoinpa sinäki laait,
kun sa päätä poikki pahkoit,
laskit halki hauin vatsan,
335 vielä riivoit rintapäätä,
kanssa maistelit makua."
Silloin seppo Ilmarinen
itse tuon sanoiksi virkki:
"Ei saalis viatta saa'a
340 paikoilta paremmiltana,
saati Tuonelan joesta,
Manalan alantehesta.
Joko on valmis valvattini,
valmis valvateltavani?"
345 Sanoi Pohjolan emäntä,
itse lausui ja nimesi:
"Jo on valmis valvattisi,
valmis valvateltavasi!

Annettava on alliseni,
350 sorsaseni suorittava
Ilmariselle sepolle
ikuiseksi istujaksi,
polviseksi puolisoksi,
kainaloiseksi kanaksi."
355 Olipa lapsi lattialla.
Lauloi lapsi lattialta:
"Jo tuli tuville näille
liika lintu linnahamme.
Lenti kokko koillisesta,
360 halki taivahan havukka;
siipi iski ilman äärtä,
toinen lainetta lakaisi,
pursto merta pyyhätteli,
päähyt taivoa tapasi.
365 Katseleikse, käänteleikse,
liiteleikse, laateleikse;
liiti miesten linnan päälle,
nokalla kolistelevi;
miesten linna rautakatto:
370 ei siihen sisälle pääsnyt.
"Katseleikse, käänteleikse,
liiteleikse, laateleikse.
Liiti naisten linnan päälle,
nokalla kolistelevi;
375 naisten linna vaskikatto:
ei siihen sisälle pääsnyt.
"Katseleikse, käänteleikse,
liiteleikse, laateleikse.
Liiti neitten linnan päälle,
380 nokalla kolistelevi;
neitten linna liinakatto:
jo siihen sisälle pääsi!
"Liiti linnan patsahalle,
siitä laskihe laelle;
385 liikahutti linnan lauan,
istui linnan ikkunalle,
seinälle selinäsulka,
satasulka salvoimelle.
"Katselevi kassapäitä,
390 tukkapäitä tunnusteli,
neitiparvesta parasta,
kassapäistä kaunihinta,
hele'intä helmipäistä,
kukkapäistä kuuluisinta.
395 "Siitä kokko kouraisevi,
havulintu haivertavi:
iski parvesta parahan,
sorsajoukosta somimman,
hele'immän, hempe'immän,
400 verevimmän, valke'imman.
Senpä iski ilman lintu,
kynsi pitkä piirrällytti,
ku oli pysty pään piolta
sekä varrelta valittu,
405 sulkasiltahan sulavin,
hienukaisin höyheniltä."
Siitä Pohjolan emäntä
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Mistä tiesit, teltamoinen,
410 kuulit, kultainen omena,
tämän neien kasvavaksi,
tukan liina liikkuvaksi?
Huohtiko hopeat neien,
neien kullat sinne kuului,
415 sinne paistoi meiän päivät,
meiän kuuhuet kumotti?"
Lausui lapsi lattialta,
vasta kasvava karehti:
"Siitä tiesi teltamoinen,
420 onnen myyrä tien osasi
neien kuuluhun kotihin,
kaunihisen kartanohon:

hyvä oli isosta huuto
laivan suuren laskennalta,
425 emosta sitäi parempi
leivän paksun paistannalta,
vehnäleivän leivonnalta,
vierahan ravitsennalta.
"Siitä tiesi teltamoinen,
430 äkkioutoinen älysi
neien nuoren nousneheksi,
impyen ylenneheksi:
kun kävi pihatse kerran,
astui aittojen alatse
435 varsin aamulla varahin,
aivan aika-huomenessa,
noki nousi nuoraisesti,
savu paksusti pakeni
neien kuulusta ko'ista,
440 kasvavaisen kartanosta;
neiti oli itse jauhamassa,
kivenpuussa kiikkumassa:
kivenpuu käkenä kukkui,
laklana kiven lapatta,
445 kiven siili sirkkusena,
kivi helmenä heläsi.
"Kävi siitä toisen kerran,
astui pellon pientaretse:
neiti oli mataramaalla,
450 keikkui keltakankahilla,
paineli punapatoja,
keitti keltakattiloita.
"Kävi kerran kolmannenki
neien akkunan alatse,
455 kuuli neitosen kutovan,
pirta käessä piukkoavan:
sukkulainen suikahteli
kuin kärppä kiven kolossa,
pirkaeli pirran pii'it
460 kuin on tikka puun kylessä,
käärilauta käännähteli
kuin orava oksapuussa."
Siitä Pohjolan emäntä
sanan virkkoi, noin nimesi:
465 "Kutti, kutti, neitoseni!
Enkö jo sanonut aina:
elä kuusissa kukahu,
elä laula laksoloissa,
näytä kaulan kaarevuutta,
470 käsivarren valkeutta,
ripeyttä rinnan nuoren,
muun on muo'on muhkeutta!
"Kaiken syystä syyättelin,
keikutin tämän kesosen,
475 jop' on kerkeän keväimen,
jopa toisen toukoaian:
laatiomme piilopirtti,
pienet piiloikkunaiset,
neien kangasta kutoa,
480 neljin niisin niukutella,
ettei kuule Suomen sulhot,
Suomen sulhot, maan kosijat!"
Lausui lapsi lattialta,
kaksiviikkoinen kajahui:
485 "Helppo on hepo salata,
sorajouhi suojaella,
paha on neitonen salata,
hivus pitkä piilotella.
Laatisit kivisen linnan
490 keskelle meren seläistä
siellä piikoja pi'ellä,
kanojasi kasvatella,
eip' on piile piiat siellä,
eipä impyet ylene,
495 ettei pääse suuret sulhot,
suuret sulhot, maan kosijat,

miehet pystyisin kypärin,
heposet teräskape'in."
Itse vanha Väinämöinen
500 alla päin, pahoilla mielin
kotihinsa kulkiessa
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Voi minua, mies kuluista,
kun en tuota tuntenunna,
505 naia nuorella iällä,
etsiä elon ajalla!
Kaikkiansa se katuvi,
joka nuorta naimistansa,
lasna lapsen saamistansa,
510 pienenä perehtimistä."
Siinä kielti Väinämöinen,
epäsi suvantolainen
vanhan nuorta noutamasta,
kaunista käkeämästä;
515 kielti uimasta uhalla,
veikan vettä soutamasta,
kilvoin neittä kosjomasta
toisen, nuoremman keralla.

20. RUNO

Pohjolassa valmistellaan häitä: iso härkä tapetaan, olut pannaan ja vieraiksi kutsutaan koko Pohjolan ja Kalevalan kansa Lemminkäistä lukuun ottamatta.

Mitä nyt laulamme lajia,
kuta virttä vieretämme?
Tuota laulamme lajia,
tuota virttä vieretämme:
5 noita Pohjolan pitoja,
jumalisten juominkia.
Viikon häitä hankittihin,
valmistettihin varoja
noilla Pohjolan tuvilla,
10 Sariolan salvoksilla.
Mitä tuohon tuotettihin
ja kuta veätettihin,
Pohjan pitkihin pitoihin,
suuren joukon juominkihin
15 rahvahan ravitsemiksi,
joukon suuren syöttämiksi?
Kasvoi härkä Karjalassa,
sonni Suomessa lihosi;
ei ollut suuri eikä pieni,
20 olihan oikea vasikka!
Hämehessä häntä häilyi,
pää keikkui Kemijoella;
sata syltä sarvet pitkät,
puoltatoista turpa paksu.

25 Viikon kärppä kääntelihe
yhen kytkyen sijalla;
päivän lenti pääskyläinen
härän sarvien väliä,
hätäisesti päähän pääsi
30 keskenä levähtämättä.
Kuun juoksi kesäorava
häpähältä hännän päähän
eikä päähän pääsnytkänä,
ensi kuussa ennättänyt.
35 Sepä vallatoin vasikka,
sonni suuri suomalainen,
Karjalasta kaimattihin
Pohjan pellon pientarelle.
Sata miestä sarviloista,
40 tuhat turvasta piteli
härkeä taluttaessa,
Pohjolahan tuotaessa.
Härkä käyä källeröitti
Sariolan salmen suussa,
45 syöpi heinät hettehestä,
– selkä pilviä siveli.
Eikä ollut iskijätä,
maan kamalan kaatajata
Pohjan poikien lu'ussa,
50 koko suuressa su'ussa,
nuorisossa nousevassa
eikä varsin vanhastossa.
Tulipa ukko ulkomainen,
Virokannas karjalainen.
55 Hänpä tuon sanoiksi virkki:
"Malta, malta, härkä parka,
kun tulen kurikan kanssa,
kamahutan kangellani
sun, katala, kallohosi:
60 tok' et toisena kesänä
kovin käännä kärseäsi,
tölläytä turpoasi
tämän pellon pientarella,
Sariolan salmen suussa!"
65 Läksi ukko iskemähän,
Virokannas koskemahan,
Palvoinen pitelemähän.
Härkä päätä häiläytti,
mustat silmänsä mulisti:
70 ukko kuusehen kavahti,
Virokannas vitsikkohon,
Palvoinen pajun sekahan!
Etsittihin iskijätä,
sonnin suuren sortajata
75 kaunihista Karjalasta,
Suomen suurilta tiloilta,
vienosta Venäjän maasta,
Ruotsin maasta rohkeasta,
Lapin laajoilta periltä,
80 Turjan maasta mahtavasta;
etsittihin Tuonelasta,
Manalasta, maanki alta.
Etsittihin, eipä löytty,
haettihin, ei havaittu.
85 Etsittihin iskijätä,
katsottihin kaatajata
selvältä meren selältä,
lake'ilta lainehilta.
Mies musta merestä nousi,
90 uros umpilainehista,
aivan selvältä selältä,
ulapalta aukealta.
Ei tuo ollut suurimpia
eikä aivan pienimpiä:
95 alle maljan maata mahtui,
alle seulan seisomahan.
Se oli ukko rautakoura,
rauankarva katsannolta;

päässä paatinen kypärä,
100 jaloissa kiviset kengät,
veitsi kultainen käessä,
varsi vasken-kirjavainen.
Saip' on siitä iskijänsä,
tapasipa tappajansa,
105 Suomen sonni sortajansa,
maan kamala kaatajansa.
Heti kun näki eränsä,
ruhtoi niskahan rutosti:
sorti sonnin polvillensa,
110 kylen maahan kyykähytti.
Saiko paljo saalihiksi?
Saanut ei paljo saalihiksi:
sata saavia lihoa,
sata syltä makkarata,
115 verta seitsemän venettä,
kuuta kuusi tynnyriä
noihin Pohjolan pitoihin,
Sariolan syöminkihin.
Tupa oli tehty Pohjolassa,
120 tupa laitto, pirtti suuri,
sivulta yheksän syltä,
päästä seitsentä leveä.
Kukko kun laessa lauloi,
ei sen ääni maahan kuulu;
125 penin haukunta perässä
ei kuulu ovehen asti.
Tuop' on Pohjolan emäntä
liikkui sillan liitoksella,
laahoi keskilattialla.
130 Arvelee, ajattelevi:
"Mistäpä olutta saamme,
taarit taiten laittelemme
näille häille hankkimille,
pioille pi'ettäville?
135 En tieä tekoa taarin
enkä syntyä olosen."
Olipa ukko uunin päällä.
Lausui ukko uunin päältä:
"Ohrasta oluen synty,
140 humalasta julkijuoman,
vaikk' ei tuo ve'että synny
eikä tuimatta tuletta.
"Humala, Remusen poika,
piennä maahan pistettihin,
145 kyynä maahan kynnettihin,
viholaisna viskottihin
vierehen Kalevan kaivon,
Osmon pellon penkerehen.
Siitä nousi nuori taimi,
150 yleni vihanta virpi;
nousi puuhun pienoisehen,
kohen latvoa kohosi.
"Onnen ukko ohran kylvi
Osmon uuen pellon päähän.
155 Ohra kasvoi kaunihisti,
yleni ylen hyvästi
Osmon uuen pellon päässä,
kaskessa pojan Kalevan.
"Oli aikoa vähäisen,
160 jo huuhui humala puusta,
ohra lausui pellon päästä,
vesi kaivosta Kalevan:
'Milloin yhtehen yhymme,
konsa toinen toisihimme?
165 Yksin on elo ikävä,
kahen, kolmen kaunoisampi.'
"Osmotar, oluen seppä,
Kapo, kaljojen tekijä,
otti ohrasen jyviä,
170 kuusi ohrasen jyveä,
seitsemän humalan päätä,
vettä kauhoa kaheksan;

niin pani pa'an tulelle,
laittoi keiton kiehumahan.
175 Keitti ohraista olutta
kerkeän kesäisen päivän
nenässä utuisen niemen,
päässä saaren terhenisen,
puisen uuen uurtehesen,
180 korvon koivuisen sisähän.
"Sai oluen panneheksi,
ei saanut hapanneheksi.
Arvelee, ajattelevi,
sanan virkkoi, noin nimesi:
185 'Mitä tuohon tuotanehe
ja kuta katsottanehe
oluelle happaimeksi,
kaljalle kohottimeksi?'
"Kalevalatar, kaunis neiti,
190 se on sormilta sorea,
aina liukas liikunnolta,
aina kengältä kepeä,
liikkui sillan liitoksella,
keikkui keskilattialla
195 yhtä, toista toimitellen
kahen kattilan kesellä.
Näki puikon lattialla:
poimi puikon lattialta.
"Katselevi, kääntelevi:
200 'Mitä tuostaki tulisi
Kavon kaunihin käsissä,
hyvän immen hyppysissä,
jos kannan Kavon kätehen,
hyvän immen hyppysihin?'
205 "Kantoipa Kavon kätehen,
hyvän immen hyppysihin.
Kapo kaksin kämmeninsä,
hykerti käsin molemmin
molempihin reisihinsä:
210 syntyi valkea orava.
"Noin se neuvoi poikoansa,
oravaistansa opasti:
'Oravainen, kummun kulta,
kummun kukka, maan ihana!
215 Juokse tuonne, kunne käsken,
kunne käsken ja kehoitan:
mieluisahan Metsolahan,
tarkkahan Tapiolahan!
Nouse puuhun pienoisehen,
220 taiten tarhalatvaisehen,
jottei kokko kouraiseisi
eikä iskis' ilman lintu!
Tuo'os kuusesta käpyjä,
petäjästä helpehiä,
225 ne kanna Kavon kätehen,
oluehen Osmottaren!'
"Osasi orava juosta,
pöyhtöhäntä pyörähellä,
pian juosta matkan pitkän,
230 välehen välit samota,
salon poikki, toisen pitkin,
kolmannen vähän vitahan
mieluisahan Metsolahan,
tarkkahan Tapiolahan.
235 "Näki kolme korpikuusta,
neljä pienoista petäätä;
nousi kuusehen norolla,
petäjähän kankahalla.
Eikä kokko kouraisnunna,
240 iskenynnä ilman lintu.
"Katkoi kuusesta käpyjä,
petäjästä päitä lehvän.
Kävyt kätki kynsihinsä,
kääräisi käpälihinsä;
245 ne kantoi Kavon kätehen,
hyvän immen hyppysihin.

"Kapo pisti kaljahansa,
Osmotar oluehensa:
eip' ota olut hapata,
250 juoma nuori noustaksensa.
"Osmotar, oluen seppä,
Kapo, kaljojen tekijä,
ainakin ajattelevi:
'Mitä tuohon tuotanehe
255 oluelle happaimeksi,
kaljalle kohottimeksi?'
"Kalevatar, kaunis neiti,
se on sormilta sorea,
aina liukas liikunnolta,
260 aina kengältä kepeä,
liikkui sillan liitoksella,
keikkui keskilattialla
yhtä, toista toimitellen
kahen kattilan kesellä.
265 Näki lastun lattialla:
poimi lastun lattialta.
"Katselevi, kääntelevi:
'Mitä tuostaki tulisi
Kavon kaunihin käsissä,
270 hyvän immen hyppysissä,
jos kannan Kavon kätehen,
hyvän immen hyppysihin?'
"Kantoipa Kavon kätehen,
hyvän immen hyppysihin.
275 Kapo kaksin kämmeninsä,
hykerti käsin molemmin
molempihin reisihinsä:
syntyi näätä kultarinta.
"Niin se neuvoi nääteänsä,
280 orpolastansa opasti:
'Näätäseni, lintuseni,
rahankarva kaunoiseni!
Mene tuonne, kunne käsken,
kunne käsken ja kehoitan:
285 kontion kivikololle,
metsän karhun kartanolle,
jossa karhut tappelevat,
kontiot kovin elävät!
Kourin hiivoa kokoa,
290 käsin vaahtea valuta,
se kanna Kavon kätehen,
tuo olallen Osmottaren!'
"Jopa taisi näätä juosta,
rinta kulta riehätellä.
295 Pian juoksi matkan pitkän,
välehen välit samosi,
joen poikki, toisen pitkin,
kolmannen vähän vitahan
kontion kivikololle,
300 karhun louhikammiolle.
Siellä karhut tappelevat,
kontiot kovin elävät
rautaisella kalliolla,
vuorella teräksisellä.
305 "Valui vaahti karhun suusta,
hiiva hirveän kiasta:
käsin vaahtea valutti,
kourin hiivoa kokosi;
sen kantoi Kavon kätehen,
310 hyvän immen hyppysihin.
"Osmotar oluehensa,
Kapo kaatoi kaljahansa:
ei ota olut hapata,
mehu miesten puurakoia.
315 "Osmotar, oluen seppä,
Kapo, kaljojen tekijä,
ainakin ajattelevi:
'Mitä tuohon tuotanehe
oluelle happaimeksi,
320 kaljalle kohottimeksi?'

"Kalevatar, kaunis neiti,
tyttö sormilta sorea,
aina liukas liikunnolta,
aina kengältä kepeä,
325 liikkui sillan liitoksella,
keikkui keskilattialla
yhtä, toista toimitellen
kahen kattilan välillä.
Näki maassa palkoheinän:
330 poimi maasta palkoheinän.
"Katselevi, kääntelevi:
'Mitä tuostaki tulisi
Kavon kaunihin käsissä,
hyvän immen hyppysissä,
335 jos kannan Kavon kätehen,
hyvän immen hyppysihin?'
"Kantoipa Kavon kätehen,
hyvän immen hyppysihin.
Kapo kaksin kämmeninsä,
340 hykerti käsin molemmin
molempihin reisihinsä:
mehiläinen siitä syntyi.
"Niin se neuvoi lintuansa,
mehiläistänsä opasti:
345 'Mehiläinen, lintu liukas,
nurmen kukkien kuningas!
Lennä tuonne, kunne käsken,
kunne käsken ja kehoitan:
saarelle selälliselle,
350 luo'olle merelliselle!
Siell' on neiti nukkununna,
vyö vaski valahtanunna,
sivulla simainen heinä,
mesiheinä helmassansa.
355 Tuo simoa siivessäsi,
kanna mettä kaavussasi
heleästä heinän päästä,
kukan kultaisen kuvusta;
se kanna Kavon kätehen,
360 tuo olallen Osmottaren!'
"Mehiläinen, lintu liukas,
jopa lenti jotta joutui.
Pian lenti matkan pitkän,
välehen välit lyhenti,
365 meren poikki, toisen pitkin,
kolmannen vähän vitahan
saarehen selällisehen,
luotohon merellisehen.
Näki neien nukkunehen,
370 tinarinnan riutunehen
nurmelle nimettömälle,
mesipellon pientarelle,
kupehella kultaheinä,
vyöllänsä hopeaheinä.
375 "Kasti siipensä simahan,
sulkansa mesi sulahan
helevässä heinän päässä,
kukan kultaisen nenässä;
sen kantoi Kavon kätehen,
380 hyvän immen hyppysihin.
"Osmotar oluehensa,
Kapo pisti kaljahansa:
siit' otti olut hapata,
siitä nousi nuori juoma
385 puisen uuen uurtehessa,
korvon koivuisen sisässä;
kuohui korvien tasalle,
ärjyi päällen äyrähien,
tahtoi maahan tyyräellä,
390 lattialle lasketella.
"Oli aikoa vähäisen,
pirahteli pikkaraisen.
Joutui juomahan urohot,
Lemminkäinen liiatenki:

395 juopui Ahti, juopui Kauko,
juopui veitikkä verevä
oluelta Osmottaren,
kaljalta Kalevattaren.
"Osmotar, oluen seppä,
400 Kapo, kaljojen tekijä,
hän tuossa sanoiksi virkki:
'Voi, poloinen, päiviäni,
kun panin pahan oluen,
tavattoman taarin laitoin:
405 ulos korvosta kohosi,
lattialle lainehtivi!'
"Punalintu puusta lauloi,
rastas räystähän rajalta:
'Ei ole pahaoloinen,
410 on juoma hyväoloinen,
tynnyrihin tyhjettävä,
kellarihin käytettävä
tynnyrissä tammisessa,
vaskivannetten sisässä.'
415 "Se oli oluen synty,
kalevaisten kaljan alku;
siitä sai hyvän nimensä,
siitä kuulun kunniansa,
kun oli hyväoloinen,
420 hyvä juoma hurskahille:
pani naiset naurusuulle,
miehet mielelle hyvälle,
hurskahat iloitsemahan,
hullut huppeloitsemahan."
425 Siitä Pohjolan emäntä,
kun kuuli oluen synnyn,
koki vettä suuren korvon,
uuen puisen puolellensa,
siihen ohria oloksi
430 ja paljo humalan päitä.
Alkoi keitteä olutta,
väkivettä väännätellä
uuen puisen uurtehessa,
korvon koivuisen sisässä.
435 Kuut kiviä kuumettihin,
kesät vettä keitettihin,
salot puita poltettihin,
kaivot vettä kannettihin:
jo salot saristui puista,
440 veet väheni lähtehistä
olosia pantaessa,
kaljoja kyhättäessä
Pohjan pitkiksi pioiksi,
hyvän joukon juomingiksi.
445 Savu saarella palavi,
tuli niemen tutkaimella.
Nousipa savu sakea,
auer ilmahan ajoihe
tuimilta tulisijoilta,
450 varavilta valke'ilta:
täytti puolen Pohjan maata,
kaiken Karjalan sokisti.
Kansa kaikki katsahtavi,
katsahtavi, kaivahtavi:
455 "Mistäpä savunen saapi,
auer ilmahan ajaikse?
Pienikö soan savuksi,
suuri paimosen paloksi."
Tuop' on äiti Lemminkäisen
460 aivan aamulla varahin
läksi vettä lähteheltä;
näkevi savun sakean
pohjoisilla maailmoilla.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
465 "Nuo onpi soan savuja,
varsin vainovalke'ita!"
Itse Ahti Saarelainen,
tuo on kaunis Kaukomieli,

katseleikse, käänteleikse.
470 Arvelee, ajattelevi:
"Josp' on kaalan katsomahan,
likeltä tähystämähän,
mistä tuo savunen saapi,
auer ilman täyttelevi,
475 oisiko soan savuja,
noita vainovalke'ita."
Kaaloi Kauko katsomahan
savun syntymäsijoa:
ei ollut soan tulia
480 eikä vainovalke'ita;
olipa oluttulia,
kaljankeitto-valke'ita
Sariolan salmen suulla,
niemen kaiskun kainalossa.
485 Siinä Kauko katselevi ...
Silmä karsas Kaukon päässä,
silmä karsas, toinen kiero,
suu vähiten väärällänsä.
Virkki viimein katsellessa,
490 poikki salmesta sanovi:
"Oi armas anoppiseni,
Pohjan ehtoisa emäntä!
Laitapa oluet oivat,
keitä kaljat kelvolliset
495 juotavaksi joukon suuren,
Lemminkäisen liiatenki
noissa häissänsä omissa
kera nuoren tyttäresi!"
Sai olonen valmihiksi,
500 mehu miesten juotavaksi.
Pantihin olut punainen,
kalja kaunis käytettihin
maan alle makoamahan
kivisessä kellarissa,
505 tammisessa tynnyrissä,
tapin vaskisen takana.
Siitä Pohjolan emäntä
laittoi keitot kiehumahan,
kattilat kamuamahan,
510 riehtilät remuamahan.
Leipoi siitä leivät suuret,
suuret talkkunat taputti
hyvän rahvahan varaksi,
joukon suuren syötäviksi
515 Pohjan pitkissä pioissa,
Sariolan juomingissa.
Saipa leivät leivotuksi,
talkkunat taputetuksi.
Kului aikoa vähäisen,
520 pirahteli pikkaraisen:
olut tykki tynnyrissä,
kalja keikkui kellarissa:
"Kun nyt juojani tulisi,
lakkijani laittauisi,
525 kunnollinen kukkujani,
laaullinen laulajani!"
Etsittihin laulajata,
laaullista laulajata,
kunnollista kukkujata,
530 kaunista karehtijata:
lohi on tuotu laulajaksi,
hauki kunnon kukkujaksi.
Ei lohessa laulajata,
hauissa karehtijata:
535 lohen on leuat longallahan,
hauin hampahat hajalla.
Etsittihin laulajata,
laaullista laulajata,
kunnollista kukkujata,
540 kaunista karehtijata:
lapsi on tuotu laulajaksi,
poika kunnon kukkujaksi.

Ei lapsessa laulajata,
kuolasuussa kukkujata:
545 lapsen kiel' on kimmeltynnä,
kielen kanta kammeltunna.
Uhkasi olut punainen,
noitueli nuori juoma
nassakassa tammisessa,
550 tapin vaskisen takana:
"Kun et laita laulajata,
laaullista laulajata,
kunnollista kukkujata,
kaunista karehtijata,
555 potkin poikki vanteheni,
ulos pohjani porotan!"
Silloin Pohjolan emäntä
pani kutsut kulkemahan,
airuhut vaeltamahan.
560 Itse tuon sanoiksi virkki:
"Ohoh piika pikkarainen,
orjani alinomainen!
Kutsu rahvasta kokohon,
miesten joukko juominkihin!
565 Kutsu kurjat, kutsu köyhät,
sokeatki, vaivaisetki,
rammatki, rekirujotki!
Sokeat venehin soua,
rammat ratsahin ajele,
570 rujot re'in remmätellös!
"Kutsu kaikki Pohjan kansa
ja kaikki Kalevan kansa,
kutsu vanha Väinämöinen
lailliseksi laulajaksi!
575 Elä kutsu Kaukomieltä,
tuota Ahti Saarelaista!"
Tuop' on piika pikkarainen
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Miks' en kutsu Kaukomieltä,
580 yhtä Ahti Saarelaista?"
Tuop' on Pohjolan emäntä
sanan vastaten sanovi:
"Siks' et kutsu Kaukomieltä,
tuota lieto Lemminkäistä,
585 kun on kaikitse toraisa,
aivan tarkka tappelija;
tehnyt on häissäki häpeät,
pitoloissa pillat suuret,
nauranut pyhäiset piiat
590 pyhäisissä vaattehissa."
Tuop' on piika pikkarainen
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Mistä tieän Kaukomielen,
jotta heitän kutsumatta?
595 En tunne Ahin kotia,
Kaukomielen kartanoa."
Sanoi Pohjolan emäntä,
itse lausui ja nimesi:
"Hyvin tunnet Kaukomielen,
600 tuon on Ahti Saarelaisen:
Ahti saarella asuvi,
veitikkä vesien luona,
laajimman lahen sivulla,
Kaukoniemen kainalossa."
605 Tuop' on piika pikkarainen,
raataja rahan-alainen,
kantoi kutsut kuusialle,
keruhut kaheksialle.
Kutsui kaiken Pohjan kansan
610 ja kaiken Kalevan kansan,
nuotki hoikat huonemiehet,
kaitakauhtanat kasakat.
Yks' on aino Ahti poika,
– senp' on heitti kutsumatta.

21. RUNO

Pohjolassa vietetään häitä.

Tuop' on Pohjolan emäntä,
Sariolan vaimo vanha,
oli ulkona olija,
askareillansa asuja.
Kuului suolta ruoskan roiske,
rannalta re'en ratina.
Loi silmänsä luotehelle,
käänti päätä päivän alle,
arvelee, ajattelevi:
"Mi tämä väki väjyvi
minun, raukan, rannoilleni?
Suurtako sotaväkeä?"
Kaaloi tuota katsomahan,
likeltä tähyämähän:
ei ollut sotaväkeä;
oli suuri sulhaiskansa,
vävy keskellä väkeä,
hyvän rahvahan raossa.
Itse Pohjolan emäntä,
Sariolan vaimo vanha,
kun tunsi vävyn tulevan,
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Luulin tuulen tuulevaksi,
pinon pystyn viereväksi,
meren rannan roikkivaksi,
someren karehtivaksi.
Kaaloin tuota katsomahan,
likeltä tähyämähän;
eipä tuuli tuullutkana,
pino pysty vierrytkänä,
meren ranta rauennunna,
someret karehtinunna:
vävyni väki tulevi,
saoin kaksin käänteleikse!
"Mistä mä vävyni tunnen,
vävyni väen seasta?
Tuttu on vävy väestä,
tuttu tuomi muista puista,
tammi virpivarpasista,
kuuhut taivahan tähistä.
"Vävy on mustalla orolla,
niinkuin syövällä suella,
kantavalla kaarnehella,
lentävällä lievehellä;
kuusi kultasirkkulaista
vempelellä kukkumassa,
seitsemän siniotusta
rahkehella laulamassa."
Kuuluvi kumu kujasta,
aisan kalke kaivotieltä:
jo vävy pihalle saapi,
vävyn kansa kartanolle.
Vävy on keskellä väkeä,
hyvän rahvahan raossa,
ei ole varsin eellimäisnä
eikä aivan jälkimäisnä.
"Pois, pojat, ulos, urohot,
pihalle, pitimmät miehet,

rinnuksia riistamahan,
60 rahkehia raastamahan,
aisoja alentamahan,
tuomahan vävy tupahan!"
Juoksevi vävyn oronen,
kirjokorja kiiättävi
65 pitkin appelan pihoa.
Sanoi Pohjolan emäntä:
"Oi sie orja, palkkalainen,
kylän kaunoinen kasakka!
Ottaos vävyn oronen,
70 lasketellos laukkiotsa
vaskisista valjahista,
tinaisista rinnuksista,
rahaisista rahkehista,
vesaisista vempelistä!
75 Viekösi vävyn oronen,
talutellos taitavasti
sulkkuisista suitsiloista,
päitsistä hopeapäistä
piehtaroille pehme'ille,
80 tasaiselle tanterelle,
vienolle vitilumelle,
maalle maionkarvaiselle!
"Juottaos vävyni varsa
lähisestä lähtehestä,
85 joka seisovi sulana,
heraisena herhettävi
alla kullan kuusen juuren,
alla pensivän petäjän!
"Apata vävyni varsa
90 koropasta kultaisesta,
vaskisesta vakkasesta
pestyin ohrin, lestyin leivin,
keitetyin kesäisin vehnin,
survotuin suvirukihin!
95 "Vie siitä vävyn oronen
soimelle sopimmaiselle,
ylimäiselle sijalle,
ta'impahan tanhuahan!
Sito'os vävyn oronen
100 kultaisista koltsasista
rautaisehen renkaisehen,
patvisehen patsaisehen!
Pankosi vävyn orolle
kappa kauroja etehen,
105 toinen heinän helpehiä,
kolmas ruumenen muruja!
"Sukios vävyn oronen
mursunluisella sualla,
jottei karva katkeaisi,
110 sorajouhi sorkahtaisi!
Kattaos vävyn oronen
loimella hope'isella,
kuomikolla kultaisella,
vanumalla vaskisella!
115 "Kylän poiat, kyyhkyläiset!
Viekätte vävy tupahan,
hivuksin hatuttomana,
käen kintahattomana!
"Vuotas katselen vävyä,
120 jos sopii vävy tupahan
ilman uksen ottamatta,
pihtipuolen purkamatta,
kamanan korottamatta,
kynnyksen alentamatta,
125 soppiseinän sortamatta,
multahirren muuttamatta!
"Ei mahu vävy tupahan,
hyvä lahja laipiohon
ilman uksen ottamatta,
130 pihtipuolen purkamatta,
kamanan korottamatta,
kynnyksen alentamatta,

soppiseinän sortamatta,
multahirren muuttamatta:
135 vävy on päätänsä pitempi,
korvallista korkeampi.
"Kamanat kohottukohot
lakin päästä laskematta,
kynnykset alentukohot
140 kengän kannan koskematta,
pihtipuolet välttyköhöt,
ovet ilman auetkohot
tullessa vävyn tupahan,
astuessa aimo miehen!
145 "Kiitos kaunoisen Jumalan,
jo saapi vävy sisähän!
Vuotas katsahan tupoa,
silmeän tuvan sisähän,
onko täällä pöyät pesty,
150 lavitsat vesin valeltu,
siivottu sileät sillat,
lautalattiat la'aistu!
"Katselen tätä tupoa
– enkä tuota tunnekana,
155 mistä puist' on pirtti tehty,
mistä suoja tänne saatu,
kusta seinät seisotettu
sekä lattiat laottu.
"Sivuseinä on siilin luista,
160 periseinä peuran luista,
oviseinä osman luista,
kamana karitsan luista.
"Orret on omenapuista,
patsas puista patviloista,
165 luaslauat lumpehista,
laki lahnan suomuksista.
"Rahi on rauasta rakettu,
lautsat Saksan laahkoloista,
pöytä kullan kirjoiteltu,
170 silta silkillä silattu.
"Uuni vaskesta valettu,
pankko paasista hyvistä,
kiukoa meren kivistä,
karsina Kalevan puista."
175 Sulho tungeikse tupahan,
alle kattojen ajaikse.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Terve tänneki, Jumala,
alle kuulun kurkihirren,
180 alle kaunihin katoksen!"
Sanoi Pohjolan emäntä:
"Terve, terve tultuasi
tänne pienehen tupahan,
matalaisehen majahan,
185 honkaisehen huonehesen,
petäjäisehen pesähän!
"Ohoh orjapiikaseni,
kylän pantu palkkalainen!
Tuopa tulta tuohen päässä,
190 temmo tervaksen nenässä
katsellakseni vävyä,
nähäkseni sulhon silmät,
sinisetkö vai punaiset
vaiko vaatevalkeuiset!"
195 Orjapiika pikkarainen,
kylän pantu palkkalainen,
toip' on tulta tuohosessa,
tempoi tulta tervaksessa.
"Tuli on tuohinen rämäkkä,
200 savu musta tervaksinen,
vävyn silmät saastuttaisi,
mustuttais' ihanan muo'on:
tuopa tulta tuohuksella,
vahasella valkeaista!"
205 Orjapiika pikkarainen,
kylän pantu palkkalainen,

toip' on tulta tuohuksella,
vahasella valkeaista.
Valkea savu vahainen,
210 tuli kirkas tuohuksinen,
valotti vävyltä silmät,
kirkasti vävyltä kasvot.
"Jo näen vävyni silmät:
ei siniset, ei punaiset
215 eikä vaatevalkeuiset;
meren on vaahen valkeuiset,
meren ruo'on ruskeuiset,
meren kaislan kauneuiset.
"Kylän poiat, kyyhkyläiset!
220 Viekätte tätä vävyä
isoimmille istuimille,
ylimäisille sijoille,
selin seineä sinistä,
pä'in pöyteä punaista,
225 kohin kutsuvierahia,
rinnoin rahvahan remua!"
Siitä Pohjolan emäntä
syötti, juotti vierahia,
syötti suin sulassa voissa,
230 kourin kuorekokkaroissa
noita kutsuvierahia,
vävyänsä liiatenki.
Olipa lohta luotasilla,
sivulla sianlihoa,
235 kupit kukkuraisillansa,
va'it varpelaitehilla
syöä kutsuvierahien
ja vävysen liiatenki.
Sanoi Pohjolan emäntä:
240 "Oi sie piika pikkarainen!
Tuop' on tuopilla olutta,
kanna kaksikorvaisella
noille kutsuvierahille,
vävylleni liiatenki!"
245 Tuop' on piika pikkarainen,
raataja rahan-alainen,
antoi tuopin totta tehä,
viisivantehen vikoa,
huuhtoa humalan parrat,
250 vaahen parrat valkoella
noilta kutsuvierahilta
ja vävyltä liiatenki.
Mitä nyt olut osasi,
virkki viisivantehinen,
255 kun oli luona laulajansa,
kunnollinen kukkujansa?
Olipa vanha Väinämöinen,
virren ponsi polvu'inen,
laaullisna laulajana,
260 parahana taitajana.
Ensin ottavi olutta,
siitä tuon sanoiksi virkki:
"Olukkainen, juomukkainen!
Elä miestä jouten juota!
265 Laita miehet laulamahan,
kultasuut on kukkumahan!
Isännät imehtelevät,
emännät ajattelevat:
joko on laulut lauennehet,
270 ilokielet kirvonnehet,
vai panin pahan oluen,
juoksuttelin juoman kehnon,
kun ei laula laulajamme,
hyreksi hyvät runomme,
275 kuku kultavierahamme,
iloitse ilokäkemme?
"Kukas tässä kukkunevi,
kenpä kielin laulanevi
näissä Pohjolan pioissa,
280 Sariolan juomingissa?

Eipä tässä lautsat laula,
kun ei lautsan istujaiset,
lattiat ei lausahtele,
kun ei lattian kävijät;
285 eikä ikkunat iloitse,
kun ei ikkunan isännät,
eikä pöykä pöyän ääret,
kun ei pöyän äärelliset,
ei ne reppänät remuile,
290 kun ei reppänän alaiset."
Oli lapsi lattialla,
maitoparta pankon päässä.
Lausui lapsi lattialta,
poika pankolta pakisi:
295 "En ole iso iältä,
vahva varren kasvannolta,
vaan kuitenki kaikitenki,
jos ei muut lihavat laula,
miehet paksummat pajaha,
300 verevämmät vierettele,
niin mä laulan, laiha poika,
poika kuiva, kuikuttelen;
laulan laihoilta lihoilta,
kupehilta kuuttomilta
305 tämän iltamme iloksi,
päivän kuulun kunniaksi."
Olipa ukko uunin päällä.
Tuopa tuon sanoiksi virkki:
"Ei ole lasten laululoista,
310 kurjien kujerteloista:
valehia lasten laulut,
tyhjiä tytärten virret!
Anna virsi viisahalle,
laulu lautsan istujalle!"
315 Silloin vanha Väinämöinen
itse tuon sanoiksi virkki:
"Onko tässä nuorisossa,
koko suuressa su'ussa,
ken panisi käen kätehen,
320 ha'an toisehen hakahan
ja saisi sanelemahan,
laikahtaisi laulamahan
päivän päätyvän iloksi,
illan kuulun kunniaksi?"
325 Sanoi ukko uunin päältä:
"Ei ole tässä ennen kuultu,
ei ole kuultu eikä nähty
sinä ilmoisna ikänä
parempata laulajata,
330 tarkempata taitajata,
kuin mitä minä kujerrin,
lauleskelin lapsempana,
laulelin lahen vesillä,
kajahtelin kankahilla,
335 kukkuelin kuusikoilla,
sanelin salometsillä.
"Ääni oli suuri ja sorea,
säveleni sangen kaunis:
se silloin jokena juoksi,
340 vesivirtana vilisi,
kulki kuin lyly lumella,
purjelaiva lainehilla.
Vaan en nyt sanoa saata,
tuot' en tarkoin tunnekana,
345 mikä sorti suuren äänen,
äänen armahan alenti:
ei se nyt jokena juokse,
lainehina lailattele,
on kuin karhi kannostossa,
350 hangella havupetäjä,
reki rannan hiekkasilla,
vene kuivilla kivillä."
Silloin vanha Väinämöinen
itse tuon sanoiksi virkki:

355 "Kun ei toista tullekana
kerallani laulamahan,
yksin lähtenen runoille,
laikahtanen laulamahan:
kun olen luotu laulajaksi,
360 sattunut sanelijaksi,
en kysy kylästä tietä,
päätä virren vierahalta."
Siitä vanha Väinämöinen,
virren ponsi polvu'inen,
365 istuihen ilon teolle,
laulutyölle työntelihe,
ilovirret vieressänsä,
saatavillansa sanaset.
Lauloi vanha Väinämöinen,
370 sekä lauloi jotta taitoi:
ei sanat sanoihin puutu,
virret veisaten vähene;
ennen kalliot kiviä,
umpilammit lumpehia.
375 Siinä lauloi Väinämöinen,
pitkin iltoa iloitsi.
Naiset kaikki naurusuulla,
miehet mielellä hyvällä
kuuntelivat, kummeksivat
380 Väinämöisen väännätystä,
kun oli kumma kuulijanki,
ime ilmankin olijan.
Sanoi vanha Väinämöinen,
virkki virtensä lopulla:
385 "Mitäpä minusta onpi
laulajaksi, taitajaksi!
En minä mitänä saata,
en kuhunkana kykene.
Oisi Luoja laulamassa,
390 suin sulin sanelemassa!
Luoja laulun lauleleisi,
lauleleisi, taiteleisi.
"Laulaisi meret mesiksi,
meren hiekat hernehiksi,
395 meren mullat maltahiksi,
suoloiksi meren someret,
lehot laajat leipämaiksi,
ahovieret vehnämaiksi,
mäet mämmikakkaroiksi,
400 kalliot kananmuniksi.
"Lauleleisi, taiteleisi,
saneleisi, saatteleisi,
laulaisi tähän talohon
läävät täysi lähtemiä,
405 kujat täysi kukkapäitä,
ahot maion antajia,
sata sarven kantajata,
tuhat tuojoa utaren.
"Lauleleisi, taiteleisi,
410 saneleisi, saatteleisi
isännille ilvesturkit,
emännille verkaviitat,
tyttärille ummiskengät,
pojille punaiset paiat.
415 "Annap' ainaki, Jumala,
toisteki, totinen Luoja,
näin näissä elettäväksi,
toiste toimieltavaksi
näissä Pohjolan pioissa,
420 Sariolan juomingissa,
oloset jokena juosta,
me'et virtana vilata
näissä Pohjolan tuvissa,
Sariolan salvoksissa,
425 jotta päivin lauleltaisi,
illoin tehtäisi iloa
iällä tämän isännän,
elinajalla emännän!

"Pankohon Jumala palkan,
430 Luoja koston kostakohon
isännälle pöyän päähän,
emännällen aittahansa,
pojillen apajaveelle,
kangaspuihin tyttärille,
435 jottei konsana katuisi,
vuonna toisna voikahtaisi
näitä pitkiä pitoja,
suuren joukon juominkia!"

22. RUNO

Morsian hunnutetaan, valmistellaan lähtöön ja itketetään.

Kun oli kyllin häitä juotu,
pi'etty pitoja noita,
häitä Pohjolan tuvilla,
pitoja Pimentolassa,
5 sanoi Pohjolan emäntä
Ilmariselle, vävylle:
"Mit' istut, isosukuinen,
maan valio, valvattelet?
Istutko ison hyvyyttä
10 vai emonko armautta
vaiko pirtin valkeutta,
naimakansan kauneutta?
"Et istu ison hyvyyttä,
et emosen armautta
15 etkä pirtin puhtautta,
naimakansan kauneutta:
istut impesi hyvyyttä,
neien nuoren armautta,
valvattisi valkeutta,
20 kassapääsi kauneutta.
"Sulho, viljon veljyeni!
Vuotit viikon, vuota vielä!
Ei ole valmis valvattisi,
suorinut ikisopusi:
25 puol' on päätä palmikolla,
puoli palmikoitsematta.
"Sulho, viljon veljyeni!
Vuotit viikon, vuota vielä!
Ei ole valmis valvattisi,
30 suorinut ikisopusi:
yks' on hiema hiemoitettu,
toinen hiemoiteltavana.
"Sulho, viljon veljyeni!
Viikon vuotit, vuota vielä!
35 Ei ole valmis valvattisi,
suorinut ikisopusi:
vast' on jalka kengitetty,
toinen kengiteltävänä.
"Sulho, viljon veljyeni!
40 Viikon vuotit, vuota vielä!

Ei ole valmis valvattisi,
suorinut ikisopusi:
käsi on toinen kinnastettu,
toinen kinnasteltavana.
45 "Sulho, viljon veljyeni!
Viikon vuotit, et väsynyt:
valmis on nyt valvattisi,
suoriunut sorsasesi.
"Mene jo myöten, myöty neiti,
50 kanssa, kaupattu kananen!
Jo nyt on liittosi likellä,
kovin läsnä lähtöaika,
kun on viejä vieressäsi,
ottajaisesi ovilla:
55 oro suitsia purevi,
reki neittä vuottelevi.
"Oltua rakas rahoihin,
käpäs kättä antamahan,
kiivas kihlan ottelohon,
60 sormuksen sovittelohon,
ole nyt rakas rekehen,
kiivas kirjokorjasehen,
käpäs käymähän kylähän
sekä sievä lähtemähän!
65 "Etpä äijän, nuori neiti,
kahen puolesi katsellut,
yli pääsi ymmärrellyt,
jos te'it ka'utun kaupan,
iän kaiken itkemisen,
70 vuoet voikerrehtamisen,
kun läksit isosi koista,
siirryit syntymäsijoilta,
luota ehtoisen emosi,
kantajasi kartanoilta.
75 "Mi oli sinun eleä
näillä taattosi tiloilla!
Kasvoit kukkana kujilla,
ahomailla mansikkana.
Nousit voille vuotehelta,
80 maioille makoamasta,
venymästä vehnäsille,
pettäjäisille pehusta.
Kun et voinut voita syöä,
silpaisit sianlihoa.
85 "Ei ollut huolta ollenkana,
ajatusta aioinkana:
annoit huolla honkasien,
ajatella aiaksien,
surra suolla suopetäjän,
90 kangaskoivun kankahalla.
Itse liehuit lehtyisenä,
perhosena pyörähtelit,
marjana emosi mailla,
vaapukkana vainiolla.
95 "Lähet nyt talosta tästä,
menet toisehen talohon,
toisehen emon alahan,
perehesen vierahasen.
Toisin siellä, toisin täällä,
100 toisin toisessa talossa!
Toisin siellä torvet soivat,
toisin ukset ulvaisevat,
toisin vierevät veräjät,
sanovat saranarauat.
105 "Et osaa ovissa käyä,
veräjissä vieretellä
talon tyttären tavalla;
et tunne puhua tulta
etkä liettä lämmitteä
110 talon miehen mieltä myöten.
"Niinkö luulit, neito nuori,
niinkö tiesit jotta luulit,
luulit yöksi lähteväsi,
päivällä paloavasi?

115 Etpä yöksi lähtenynnä,
etkä yöksi, et kaheksi:
jopa jou'uit viikommaksi,
kuuksi päiväksi katosit,
iäksi ison majoilta,
120 elinajaksi emosi.
Askelt' on piha pitempi,
kynnys hirttä korkeampi
sinun toiste tullessasi,
kerran kertaellessasi."
125 Neito parka huokaeli,
huokaeli, henkäeli;
suru syämelle panihe,
vesi silmille vetihe.
Itse tuon sanoiksi saatti:
130 "Noinpa tiesin, noinpa luulin,
noinpa arvelin ikäni,
sanoin kaiken kasvinaian:
et sä, neiti, neiti olle
oman vanhemman varassa,
135 oman taaton tanterilla,
vanhan maammosi majoilla.
Äskenpä olisit neiti
miehelähän mennessäsi,
kuin oisi jalka kynnyksellä,
140 toinen korjassa kosijan:
oisit päätäsi pitempi,
korvallista korkeampi.
"Tuota toivoin tuon ikäni,
katsoin kaiken kasvinaian
145 – vuotin kuin hyveä vuotta,
katsoin kuin kesän tuloa.
Jo nyt on toivoni toeksi,
lähtöni lähemmä saanut;
jop' on jalka kynnyksellä,
150 toinen korjassa kosijan.
Enkä tuota tunnekana,
mikä muutti multa mielen:
en lähe ilolla mielin
enkä riemulla eriä
155 tästä kullasta ko'ista,
iän nuoren istumasta,
näiltä kasvinkartanoilta,
ison saamilta eloilta;
lähen, hoikka, huolissani,
160 ikävissäni eriän,
kuin syksyisen yön sylihin,
kevä'isen kierän päälle,
jälen jäällä tuntumatta,
jalan iskun iljangolla.
165 "Miten lieki mieli muien,
mieli muien morsianten?
Tok' ei muut muretta tunne,
kanna kaihoista syäntä,
kuin kannan minä katala,
170 kannan mustoa muretta,
syäntä syen näköistä,
huolta hiilenkarvallista.
"Niin on mieli miekkoisien,
autuaallisten ajatus,
175 kuin keväinen päivännousu,
kevätaamun aurinkoinen.
Mitenpä minunki mieli,
minun synkeä sisuni?
On kuin laaka lammin ranta,
180 kuin pimeä pilven ranta,
kuin syksyinen yö pimeä,
talvinen on päivä musta;
viel' on mustempi sitäki,
synkeämpi syksy-yötä."
185 Olipa akka, askarvaimo,
talon ainoinen asuja.
Hänpä tuon sanoiksi virkki:
"Kutti, kutti, neiti nuori!

Etkö muista, kuin sanelin,
190 sanelin saoinki kerroin:
elä sulho'on ihastu,
elä sulhon suumalohon,
luota silmänluontehesen,
katso jalkoihin jaloihin!
195 Sulovasti suun pitävi,
silmät luopi luopuisasti,
vaikka lempo leukaluissa,
surma suussansa asuisi.
"Noinpa aina neittä neuvoin,
200 orpanaistani opastin:
kun tulevi suuret sulhot,
suuret sulhot, maan kosijat,
sinä vastahan sanele
ja puhele puoleltasi,
205 sanele sanalla tuolla,
lausu tuolla lausehella:
'Ei minusta ollekana,
ollekana, lienekänä
miniäksi vietävätä,
210 orjaksi otettavata.
Ei neiti minun näköinen
osaa orjana eleä,
muista ei mukihin mennä,
olla aina alla kynsin.
215 Toinen kun sanan sanoisi,
minä kaksi vastoaisin;
kun tulisi tukkahani,
hairahtaisi hapsihini,
tukastani tuivertaisin,
220 hapsistani haivertaisin.'
"Et sinä sitä totellut,
et kuullut minun sanoa.
Käeten kävit tulehen,
tieten tervan keittehesen;
225 riensihit revon rekehen,
läksit karhun kantasille,
revon reessänsä veteä,
karhun kauas kannatella,
ikiorjaksi isännän,
230 aikaorjaksi anopin.
"Läksit kouluhun kotoa,
piinahan ison pihoilta.
Kova on koulu käyäksesi,
piina pitkä ollaksesi:
235 siell' on ohjat ostettuna,
varustettu vankirauat,
ei ketänä muuta vasten,
vasten on vaivaista sinua.
"Kohta saat kokea, koito,
240 kokea, kovaosainen,
apen luista leukaluuta,
anopin kivistä kieltä,
ky'yn kylmiä sanoja,
naon niskan-nakkeloita.
245 "Kuules, neiti, kuin sanelen,
kuin sanelen, kuin puhelen!
Olit kukkana kotona,
ilona ison pihoilla:
iso kutsui kuutamaksi,
250 emo päivänpaisteheksi,
veikkosi vesivaloksi,
siskosi siniveraksi.
Menet toisehen talohon,
vierahan emän alahan:
255 ei vieras emosen verta,
vaimo toinen tuojan verta!
Harvoin vieras siivoin sinkui,
harvoin oike'in opetti:
appi haukkuvi havuiksi,
260 anoppisi ahkioksi,
kyty kynnysportahiksi,
nato naisien pahoiksi.

"Äsken sie hyvä olisit,
äsken kerta kelpoaisit:
265 utuna ulos menisit,
savuna pihalle saisit,
lehtisenä lenteleisit,
kipunoina kiiättäisit.
"Et ole lintu lentäjäksi
270 etkä lehti liehujaksi,
et kipuna kiitäjäksi,
savu saajaksi pihalle.
"Voi neiti, sisarueni!
Jo nyt vaihoit, minkä vaihoit!
275 Vaihoit armahan isosi
appehen ani paha'an,
vaihoit ehtoisen emosi
anoppihin ankarahan!
Vaihoit viljon veljyesi
280 kyyttäniskahan kytyhyn,
vaihoit siskosi siveän
naljasilmähän natohon!
Vaihoit liinavuotehesi
nokisihin nuotioihin,
285 vaihoit valkeat vetesi
likaisihin lietehisin,
vaihoit hiekkarantasesi
mustihin muraperihin!
Vaihoit armahat ahosi
290 kanervikkokankahisin,
vaihoit marjaiset mäkesi
kaskikantoihin kovihin!
"Niinkö luulit, neito nuori,
niinkö, kasvava kananen:
295 huolet loppui, työt väheni
tämän illan istumilla,
maata sinne vietäväsi,
unille otettavasi?
"Eip' on maata vieäkänä,
300 unille otetakana:
vasta valvoa pitävi,
vasta huolta hoivatahan,
ajatusta annetahan,
pannahan pahoa mieltä.
305 "Kunis huiskit hunnutoinna,
sinis huiskit huoletoinna:
kunis liikuit liinatoinna,
liikuit liioitta suruitta.
Äsken huntu huolta tuopi,
310 palttina pahoa mieltä,
liina liikoja suruja,
pellava perättömiä.
"Mikäs neitosen kotona!
Niin neito ison kotona,
315 kuin kuningas linnassansa,
yhtä miekkoa vajoa.
Toisin tuon miniä raukan!
Niin miniä miehelässä,
kuin vanki Venäehellä,
320 yhtä vahtia vajoa.
"Teki työtä työn ajalla,
väänti hartian väellä,
hipiä hi'en väessä,
otsa vaahen valkeassa.
325 Kun tulevi toinen aika,
niin tulehen tuomitahan,
ajetahan ahjoksehen,
sen kätehen käsketähän.
"Piteä hänen pitäisi,
330 piteä, piloisen piian,
lohen mieli, kiiskin kieli,
lammin ahvenen ajatus,
suu sären, salakan vatsa,
meriteiren tieto saa'a.
335 "Eipä tieä yksikänä,
ymmärrä yheksänkänä

emon tuomista tytöistä,
vanhempansa vaalimista,
mistä syöjä syntynevi,
340 kaluaja kasvanevi,
lihan syöjä, luun purija,
tukan tuulelle jakaja,
hapsien hajottelija,
ahavalle anneksija.
345 "Itke, itke, neiti nuori!
Kun itket, hyvinkin itke!
Itke kourin kyynelesi,
kahmaloin haluvetesi,
pisaret ison pihoille,
350 lammit taaton lattioille,
itke tulville tupanen,
siltalauat lainehille!
Kun et itke itkettäissä,
itket toiste tullessasi,
355 kun tulet ison kotihin,
kun löyät isosi vanhan
saunahan savuttunehen
kuiva vasta kainalossa.
"Itke, itke, neiti nuori!
360 Kun itket, hyvinkin itke!
Kun et itke itkettäissä,
itket toiste tullessasi,
kun tulet emon kotihin,
kun löyät emosi vanhan
365 läävähän läkähtynehen,
kuollehen kupo sylihin.
"Itke, itke, neiti nuori!
Kun itket, hyvinkin itke!
Kun et itke itkettäissä,
370 itket toiste tullessasi,
kun tulet tähän kotihin,
löyät veikkosi verevän
kujahan kukistunehen,
kartanolle kaatunehen.
375 "Itke, itke, neiti nuori!
Kun itket, hyvinkin itke!
Kun et itke itkettäissä,
itket toiste tullessasi,
kun tulet tähän talohon,
380 löyät siskosi siveän
sotkutielle sortunehen
vanha karttu kainalossa."
Neito parka huokaeli,
huokaeli, henkäeli.
385 Itse loihen itkemähän,
vierähti vetistämähän.
Itki kourin kyyneleitä,
kahmaloin haluvesiä
ison pestyille pihoille,
390 lammit taaton lattialle.
Siitä tuon sanoiksi virkki,
itse lausui ja pakisi:
"Hoi sisaret, sirkkuseni,
entiset ikätoverit,
395 kaikki kasvinkumppalini!
Kuulkottenpa, kuin sanelen!
En nyt tuota tunnekana,
mikä lienehe minulle
iskennä tämän ikävän,
400 tämän huolen hoivannunna,
tämän kaihon kantanunna,
murehen mukaellunna.
"Toisin tiesin, toisin luulin,
toisin toivotin ikäni:
405 käkesin käkenä käyä,
kukahella kukkuroilla
näille päivin päästyäni,
näille tuumin tultuani.
Enpä nyt käkenä käyne,
410 kukahelle kukkuroilla:

olen kuin alli aallokossa,
tavi laajalla lahella
uiessa vilua vettä,
vettä jäistä järkyttäissä.
415 "Voi isoni, voi emoni,
voi on valtavanhempani!
Minnekä minua loitte,
kunne kannoitte katalan
nämät itkut itkemähän,
420 nämät kaihot kantamahan,
nämät huolet huolimahan
ja surut sureksimahan?
"Mahoit ennen, maammo rukka,
425 mahoit, kaunis kantajani,
armas maion-antajani,
ihana imettäjäni,
kapaloia kantosia,
pestä pieniä kiviä,
430 kuin pesit tätä tytärtä,
kapalojit kaunoistasi
näille suurille suruille,
ape'ille miel'aloille!
"Moni muualla sanovi,
435 usea ajattelevi:
ei ole huolta hurnakolla,
ajatusta aioinkana.
Elkätte, hyvät imeiset,
elkätte sitä sanoko!
440 Enemp' on minulla huolta,
kuin on koskessa kiviä,
pajuja pahalla maalla,
kanervia kankahalla.
Hepo ei jaksaisi veteä,
445 rautakisko kingotella
ilman luokin lekkumatta,
vempelen värisemättä
noita, hoikan, huoliani,
mustia mure'itani."
Lauloi lapsi lattialta,
450 kasvavainen karsinasta:
"Mitä neien itkemistä,
suuresti sureksimista!
Anna huolia hevosen,
murehtia mustan ruunan,
455 rautasuisen surkutella,
suuripäisen päivitellä!
Hevosell' on pää parempi,
pää parempi, luu lujempi,
kaulan kaari kantavampi,
460 koko ruumis runsahampi.
"Ei ole itettäviä,
suuresti surettavia.
Ei sinua suolle vieä,
ojavarrellen oteta:
465 vievät viljamättähältä,
vievät vielä viljemmälle;
ottavat oluttuvilta,
ottavat oluemmille.
"Kun katsot kupehellesi,
470 oikealle puolellesi,
onpa sulho suojassasi,
mies verevä vieressäsi!
Hyvä mies, hyvä hevonen,
talon kanta kaikenlainen;
475 pyyhyet pyräjämässä,
vempelellä vieremässä,
rastahat iloitsemassa,
rahkehilla laulamassa;
kuusi kullaista käkeä
480 änkilöillä lekkumassa,
seitsemän siniotusta
reen kokalla kukkumassa.
"Ellös olko milläkänä,

emon tuoma, tuollakana!
485 Et panna pahenemahan,
pannahan paranemahan,
miehen kyntäjän kylelle,
vakoajan vaipan alle,
leivän saajan leuan alle,
490 kalan saajan kainalohon,
hirven hiihtäjän hikehen,
karhun saajan saunasehen.
"Miehen sait mitä jaloimman,
urohia uhke'imman:
495 ei sen jouset jouten olle,
viinet vaarnoilla venyne;
koirat ei ne koissa maanne,
pennut pehkuilla levänne.
"Kolmasti tänä keväinä
500 aivan aika-huomenessa
nousi nuotiotulelta,
havasi havusijalta;
kolmasti tänä keväinä
kaste on silmille karisnut,
505 havut päänsä harjaellut,
varvat vartalon sukinut.
"Mies on joukon jou'uttaja,
uros karjan kasvattaja.
Onpa tällä sulhollamme
510 korvet koivin kulkevia,
särkät säärin juoksevia,
noropohjan noutavia:
sata on sarven kantajata,
tuhat tuojoa utaren;
515 aumoja joka aholla,
purnuja joka purolla,
lepikköiset leipämaina,
ojavieret ohramaina,
karivieret kauramaina,
520 vesivieret vehnämaina,
kaikki rauniot rahoina,
kivet pienet penninkinä."

23. RUNO

Morsianta neuvotaan naidun naisen elämään ja miehelän töihin.

Nyt on neiti neuvominen,
morsian opastaminen.
Kenpä neien neuvojaksi,
impyen opastajaksi?
5 Osmotar, oleva vaimo,
Kalevatar, kaunis impi,
hänpä neittä neuvomahan,
orpoa opastamahan,
miten olla mielevänä,
10 kuten kuuluna asua,
mielevänä miehelässä,
kuuluna anoppelassa.

Saneli sanoilla noilla,
lausui noilla lausehilla:
15 "Morsian, sisarueni,
kapulehti, lempyeni!
Kuules, kuin minä sanelen,
kielin toisin kertoelen!
"Lähet jo, kukka, kulkemahan,
20 mansikka, matelemahan,
verannukka, vieremähän,
sametti, samoamahan
tästä kuulusta ko'ista,
kaunihista kartanosta;
25 tulet toisehen talohon,
perehesen vierahasen.
Toisin toisessa talossa,
muiten muissa vierahissa:
ajatellen astuminen,
30 tuumitellen toimiminen;
ei kuin taaton tanterella,
oman maammon manterella,
laksoloissa laulaminen,
kujilla kukahtaminen.
35 "Kun lähet talosta tästä,
muista kaikki muut kalusi,
ne kolme kotihin heitä:
päivän-päälliset unoset,
emon armahan sanaset,
40 joka kirnun pettäjäiset!
"Kaikki muista muuttelosi
– unikonttisi unoha
kotoisille tyttärille,
kotiuunin korvaselle!
45 Laulut heitä lautsan päähän,
ilovirret ikkunoille,
tyttöys tyvelle vastan,
huimuus hurstin hulpiloille,
pankolle pahat tapasi,
50 laiskuutesi lattialle!
Tahikka kaasolle taritse,
työnnä kaason kainalohon,
kaason vieä vitsikkohon,
kantoa kanervikkohon!
55 "Tapa on uusi ottaminen,
entinen unohtaminen:
taattoarmo heittäminen,
appiarmo ottaminen,
alemma kumartaminen,
60 hyvä lause lahjominen.
"Tapa on uusi ottaminen,
entinen unohtaminen:
maammoarmo heittäminen,
anopp'armo ottaminen,
65 alemma kumartaminen,
hyvä lause lahjominen.
"Tapa on uusi ottaminen,
entinen unohtaminen:
veliarmo heittäminen,
70 kytyarmo ottaminen,
alemma kumartaminen,
hyvä lause lahjominen.
"Tapa on uusi ottaminen,
entinen unohtaminen:
75 sisararmo heittäminen,
natoarmo ottaminen,
alemma kumartaminen,
hyvä lause lahjominen.
"Ellöspä sinä ikänä,
80 kuuna kullan valkeana
tavatoin talohon menkö,
miehuetoin miehelähän!
Tapoja talo kysyvi,
tapoja talo hyväki,
85 mies on mieltä koittelevi,
mies mieltä ani paraski;

äsken tarkka tarvitahan,
jos talo epätapainen,
ja vakainen vaaitahan,
90 jos on mies epäpätöinen.
"Jos ukko susi supussa,
akka karhu karsinassa,
kyty kyinä kynnyksellä,
nato nauloina pihalla,
95 sama on arvo antaminen:
alemma kumartaminen,
kuin ennen emosi luona,
oman taattosi tuvilla
taattoa kumartaminen,
100 maammoasi arvominen.
"Piteä sinun pitävi
pää tarkka, tanea mieli,
aina ankara ajatus,
ymmärrys yhentasainen,
105 iltasella silmät virkut
valkeata vaalimahan,
aamusella korvat tarkat
kukon ääntä kuulemahan.
Konsa kukko kerran lauloi,
110 viel' ei toista virkkanunna,
silloin nuorten nousuaika,
vanhojen lepu'uaika.
"Kun ei kukko laulakana,
ei äännä isännän lintu,
115 piä kuuta kukkonasi,
otavaista oppinasi!
Käyös ulkona use'in,
käyös kuuta katsomassa,
otavaista oppimassa,
120 tähtiä tähyämässä!
"Konsa oike'in otava,
sarvet suorahan suvehen,
pursto perin pohjasehen,
silloin aikasi sinulla
125 nousta luota nuoren sulhon,
saa'a viereltä verevän,
saa'a tulta tuhkasista,
valkeata vakkasesta,
tuli puikkohon puhua
130 lienosti levittämättä.
"Kun ei tulta tuhkasissa,
valkeata vakkasessa,
kutkuttele kullaltasi,
katkuttele kaunoltasi:
135 'Anna tulta, armaiseni,
valkeata, marjaseni!'
"Saat sa piitä pikkaraisen,
tauloa taki vähäisen:
iske tuli tuikahuta,
140 päre pihtihin viritä,
lähe läävä läänimähän,
raavahat ravitsemahan!
Ammovi anopin lehmä,
hirnuvi apen hevonen,
145 ky'yn lehmä kytkäisevi,
naukuvi naon vasikka
heinän hienon heittäjäistä,
apilan ojentajaista.
"Käy kujaset kuurullasi,
150 läävät länkämöisilläsi,
syötä lehmät leyhkeästi,
lammaskarja lauhkeasti!
Olet lehmille ojenna,
juomat vaivaisten vasoille,
155 varsoille valitut korret,
karitsoille hienot heinät!
Eläkä sioille singu,
elä potki porsahia:
kanna kaukalo sioille,
160 purtilonsa porsahille!

"Elä läävässä lepeä,
lamo lammaskarsinassa!
Kun olet läävän lääninynnä,
katsonunna karjan kaiken,
165 jo jou'u takaisin tuolta,
tule tuiskuna tupahan!
Siell' on lapsi itkemässä,
pieni peitetten sisässä,
eikä lausu lapsi rukka,
170 saata kieletöin sanoa,
onko vilu taikka nälkä
tahi muu tapahtumainen,
ennenkuin tulevi tuttu,
kuulevi emonsa äänen.
175 "Vaan tupahan tullessasi
tule neljänä tupahan:
vesikappanen käessä,
lehtiluuta kainalossa,
tulitikku hampahiss
180 – itse ollet neljäntenä.
"Ala sillat siivoella,
lautalattiat la'aista:
visko vettä lattialle,
elä visko lapsen päälle!
185 Nähnet lapsen lattialla,
jos kohta kälynki lapsi:
nosta lapsi lautsaselle,
pese silmät, pää silitä,
anna leipeä kätehen,
190 vuole voita leivän päälle!
Kun ei leipeä talossa,
anna lastunen kätehen!
"Kun saat pöytien pesohon
viikon päästä viimeistäki,
195 pese pöyät, laiat muista,
jalkoja elä unoha!
Lautsaset vesin valele,
seinät siivin siivoele,
lautsat kaikki laitoinensa,
200 seinät pitkin juomuinensa!
"Mi on pöyällä pölyä,
mi tomua ikkunoilla,
nepä siivellä sipaise,
vetäise vesitukolla,
205 etteipä tomu tomaha,
pöly kattohon pölähä!
"Karista katosta karstat,
noet nuoho kiukahasta,
piä patsas muistossasi
210 eläkä orsia unoha,
että tuntuisi tuvaksi,
asunnoksi arvattaisi!
"Kuules, neiti, kuin sanelen,
kuin sanelen, kuin puhelen!
215 Elä suihki sutsunatta
eläkä räämi rätsinättä,
elä liiku liinasetta,
elä kengättä kehaja!
Tuosta sulho suuttuneisi,
220 mies nuori nuristuneisi.
"Noita sie kovin varaja
pihlajaisia pihalla!
Pyhät on pihlajat pihalla,
pyhät oksat pihlajissa,
225 pyhät lehvät oksasilla,
marjaset sitäi pyhemmät,
joilla neittä neuvotahan,
orpoa opetetahan
nuoren miehen mieltä myöten,
230 sulhosen syäntä myöten.
"Piä herkät hiiren korvat,
terävät jalat jäniksen!
Niska nuori notkuttele,
kaula kaunis kaarruttele

235 kuni kasvava kataja
tahi tuore tuomen latva!
"Valvoa sinun pitävi,
aina valvoa, varoa,
ettet pyri pyllyllesi,
240 pankon päähän pitkällesi
etkä vaivu vaattehille,
veteleite vuotehelle!
"Kyty kynnöltä tulevi,
appi aitojen panolta,
245 urohosi ulkotöiltä,
kaunosi kasen ajolta:
vieminen vesiropehut,
käsipyyhe kantaminen,
alaha kumartaminen,
250 mielilause lausuminen.
"Anopp' aitasta tulevi
jauhovakka kainalossa:
juokse vastahan pihalle,
alaha kumarteleite,
255 pyyä vakka kainalosta
tuo tupahan vieäksesi!
"Kun et arvata osanne,
itsestäsi ymmärrellä,
kulle työlle työntyminen,
260 toimelle rupeaminen,
niin taho akalta tietä:
'Oi armas anoppiseni!
Kuinka tässä työt tehä'än,
askarehet arvatahan?'
265 "Akka varsin vastoavi,
anoppi sanan sanovi:
'Noinpa tässä työt tehä'än,
askarehet arvatahan:
survotahan, jauhetahan,
270 kivenpuussa kiikutahan,
vielä vettä kannetahan,
taikinat alustetahan,
halot tuoahan tupahan
pätsin lämmitä-panoksi;
275 siitä leivät leivotahan,
kakut paksut paistetahan,
astiat virutetahan,
hulikkaiset huuhotahan.'
"Kun kuulit akalta työsi,
280 anopilta askarehet,
ota kuivehet kiveltä,
kiirehi kivitupahan!
Sitte sinne saatuasi,
tultua kivitupahan
285 elä kuku kulkullasi,
kalju kaulavarrellasi:
kukkuos kiven kamulla,
lapattaisen laulamalla!
Eläkä ähkeä isosti,
290 kivenpuussa puhkaele,
ettei appi arveleisi,
anoppi ajatteleisi
ä'issäsi ähkeävän,
syämissäsi sysivän!
295 "Seulo jauhot siepottele,
kanna kannella tupahan!
Leivo leivät leppeästi,
vastoa ani visusti,
jottei paikoin jauhot jäisi,
300 toisin selkeät seokset!
"Näet korvon kallellansa:
ota korvonen olalle,
vesikappa kainalohon,
ala astua ve'elle;
305 kanna korvo kaunihisti,
kuleta korennon päässä!
Tule tuulena takaisin,
astuos ahavan lailla,

viikon veellä viipymättä,
310 kaivolle katoamatta,
ettei appi arveleisi,
anoppi ajatteleisi
kuvoasi katselevan,
itseäs' ihastelevan,
315 verevyyttäsi vetehen,
kauneutta kaivosehen!
"Menet pitkälle pinolle,
halkosien suollantahan:
elä halkoa hyleksi,
320 ota halko haapainenki!
Heitä halko hiljallensa,
kovasti kolajamatta,
taikka appi arveleisi,
anoppi ajatteleisi
325 vihoissasi viskelevän,
kiukuissa kolistelevan.
"Kun sa astut aittasehen,
lähet jauhon nouantahan,
elä aittahan asetu,
330 viivy viikon aittatiellä,
taikka appi arvelevi,
anoppi ajattelevi
jauhoja jakelevasi,
antavan kylän akoille.
335 "Lähet astian pesohon,
hulikkojen huuhtelohon:
pese kannut korvinensa,
tuopit uurtehuisinensa!
Maljat huuho – muista laiat,
340 lusikkaiset – muista varret!
"Lusikat piä lu'ussa,
astiasi arvelussa,
ettei koirat kollottele,
kasit noita kannattele,
345 linnut liioin liikuttele,
lapset laittele levälle!
Kyll' on lapsia kylässä,
paljo päitä pienoisia,
jotka kannut kanteleisi,
350 lusikat levitteleisi.
"Iltasaunan saapuessa
veet vetele, vastat kanna,
hauo vastat valmihiksi
saunahan savuttomahan
355 ilman viikon viipymättä,
saunahan katoamatta,
taikka appi arveleisi,
anoppi ajatteleisi
saunan lauoilla lamovan,
360 penkin päässä piehtaroivan.
"Kun tulet tupahan tuolta,
käske appi kylpemähän:
'Oi on armas appiseni!
Jo on sauna joutununna,
365 veet ve'etty, vastat saatu,
kaikki lautaset la'aistu;
mene, kylve kylläitäsi,
valeleite vallaltasi!
Itse lienen löylyn lyöjä,
370 alla lautojen asunen.'
"Kun tulevi kehruuaika,
kankahan ku'onta-aika,
käy elä kynsiä kylästä,
oppia ojan takoa,
375 tointa toisesta talosta,
pirran piitä vierahalta!
"Itse langat kehräele,
omin hyppysin kutehet,
langat laita lievempäiset,
380 rihmat aina kierempäiset!
Keri kiinteä keränen,
viipsinpuulle viskaele,

suvakolle suorittele,
kani siitä kangaspuille!
385 Iske pirta piukkeasti,
nosta niiet notkeasti,
ku'o sarkakauhtanaiset,
hanki villaiset hamoset
yhen villan kylkyestä,
390 talvilampahan takuista,
karvoista kevätkaritsan,
kesäuuhen untuvista!
"Kuules siitä, kuin sanelen,
vielä kerran kertoelen!
395 Keitä ohraiset oluet,
makujuomat maltahiset
yhen ohrasen jyvästä,
puolen puun on poltakselta!
"Kun sa ohria imellät,
400 ma'ustelet maltahia,
elä koukulla kohenna,
kärryksellä käännyttele:
aina kourilla kohenna,
kämmenillä käännyttele!
405 Käypä saunassa use'in,
elä anna iun paheta,
kissan istua ituja,
kasin maata maltahia!
Eläkä sure susia,
410 pelkeä metsän petoja
saunahan samotessasi,
kesken yötä käyessäsi!
"Kun konsa tulevi vieras,
ellös vierasta vihatko!
415 Ainapa hyvä talonen
piti vierahan varoja,
liikoja lihamuruja,
kaunihia kakkaroita.
"Käske vieras istumahan,
420 lausuttele laaskavasti:
syötä vierasta sanoilla,
kunnes keitto kerkeävi!
"Taas kun lähtevi talosta,
jäähyväiset jättelevi,
425 ellös viekö vierastasi
ulkopuolelle ovea:
tuosta sulho suuttuneisi,
kaunosi kamaltuneisi.
"Kun kerran halu tulevi
430 käyä itsesi kylässä,
kysytellen käy kylässä,
lausutellen vierahissa!
Sitte siellä ollessasi
piä taitavat tarinat;
435 elä sie kotia moiti,
alenna anoppiasi!
"Kysyvät kylän miniät
tahi muut kyläiset naiset:
'Antoiko anoppi voita
440 kuin ennen emo kotona?'
Ellös konsana sanoko:
'Ei anna anoppi voita.'
Sano aina annettavan,
kapustalla kannettavan,
445 jos kerran kesässä saanet,
senki toisentalvellista!
"Kuules vielä, kuin sanelen,
kerran toisen kertoelen!
Kun menet talosta tästä,
450 tulet toisehen talohon,
emoa elä unoha,
masentele maammoasi!
Emopa sinun elätti,
imetti ihanat rinnat
455 ihanasta itsestänsä,
valkeasta varrestansa;

monet yöt unetta vietti,
monet atriat unohti
tuuitellessa sinua,
460 vaaliessa pienoistansa.
"Ken emon unohtanevi,
maammonsa masentanevi,
elköhön Manalle menkö,
hyvän tunnon Tuonelahan!
465 Manalassa on makso tuhma,
kova kosto Tuonelassa
emonsa unohtajalle,
maammonsa masentajalle.
Tuonen tyttäret toruvat,
470 Manan neiet riitelevät:
'Kuinka sie emon unohit,
oman maammosi masensit?
Emo on nähnyt suuren vaivan,
kantaja kovan kokenut
475 saunamaassa maatessansa,
olkiloilla ollessansa,
synnytellessä sinua,
katalaista kantaessa.'"
Olipa akka lattialla,
480 akka vanha, vaippa päällä,
kylän kynnysten kävijä,
mieron teien tietelijä.
Hänpä tuon sanoiksi virkki,
itse lausui ja lateli:
485 "Kukko lauloi kullallensa,
kanan lapsi kaunollensa,
varis lauloi vaahtokuulla,
kevätkuulla keikutteli.
Minun lauloa pitäisi,
490 heiän olla laulamatta:
heill' on kultansa kotona,
aina luona armahansa;
minä kullatoin, ko'itoin,
ajan kaiken armahatoin.
495 "Kuules, sisko, kuin sanelen!
Kun menetki miehelähän,
elä noua miehen mieltä,
kuin minä poloinen nouin
miehen mieltä, kiurun kieltä,
500 suuren sulhoni syäntä!
"Olin kukka ollessani,
kasvaessani kanerva,
vesa nuori noustessani,
ympynen yletessäni,
505 mesimarja mainittaissa,
kulta kuiskuteltaessa,
tavi taattoni pihoilla,
lakla maammon lattioilla,
vesilintu veikon luona,
510 sirkkunen sisaren luona.
Kävin kukkana kujilla,
vaapukkana vainiolla,
hersuin hiekkarantasilla,
keikuin kukkakunnahilla;
515 laulelin jokaisen lakson,
joka kummun kukkuelin,
lehot leikkiä pitelin,
ahot ainoista iloa.
"Suu veti revon ritahan,
520 kieli kärpän lautasehen,
mieli neien miehelähän,
tapa toisehen talohon.
Niinpä neiti luotunaki,
tytär tuuiteltunaki
525 – miniäksi miehelähän,
orjaksi anoppelahan.
"Jou'uin, marja, muille maille,
tuomi, toisille vesille,
jou'uin, puola, purtavaksi,
530 mansikka, manattavaksi.

Joka puu puri minua,
joka leppä leikkaeli,
joka koivu koiskaeli,
joka haapa haukkaeli.
535 "Naitihin ma miehelähän,
vietihin anoppelahan.
Sanottihin siell' olevan,
neittä sinne naitaessa,
kuusi kuusista tupoa,
540 kaksin kerroin kammaria,
ahovieret aittamaina,
kujavieret kukkamaina,
ojavieret ohramaina,
kangasvieret kauramaina,
545 purnut puitua eloa,
toiset purnut puitavia,
sata saatuja rahoja,
sata toinen saatavia.
"Sainpa, tuhma, tulleheksi,
550 kälkö, kättä lyöneheksi:
tupa oli kuuella tuella,
seitsemällä seipähällä,
ahot täynnä armotuutta,
lehot täynnä lemmetyyttä,
555 kujat, kurjan, huoliani,
metsät mieliä pahoja,
purnut puitua vihoa,
toiset purnut puimatointa,
sata saatuja sanoja,
560 sata toinen saatavia.
"En mä tuostana totellut,
ko'in kuuluna asua.
Tuolla toivoin kunniata,
tuolla lempeä tavoitin,
565 tulen tuomalla tupahan,
pään päretten poimennalla
– pieksin otsani ovehen,
pääni pihtipuolisehen:
oven suuss' on ouot silmät,
570 kaihat silmät karsinassa,
kierot keskilattialla,
perässä perivihaiset;
tuli suusta tuikahuvi,
kekälehet kielen alta,
575 ilkeän isännän suusta,
alta kielen armottoman.
"En mä tuostana totellut,
ko'in kuitenkin eleä,
olla aina alla armon
580 sekä nöyrä neuvottava;
hyppäsin jänön jaloilla,
kävin kärpän kämmenillä,
panin turkan myöhän maata,
nousin vaivaisen varahin.
585 Saanut en, kurja, kunniata,
leino, lempeä tavannut,
vaikka vuoret vierettäisin,
kalliot kaha panisin.
"Suotta survoin suuret jauhot,
590 kiusan karkeat karistin
syöä ankaran anopin,
tulikulkun kuiskaella
päässä pitkän pintapöyän
kultalaiasta kupista.
595 Itse söin, miniä raukka,
apoin jauhoja kiveltä,
liesipankko pöytänäni,
kapusta lusikkanani.
"Use'in minä utuinen
600 miniänä miehelässä
kannoin suolta sammalia,
noita leivoin leiväkseni,
vettä kaivosta kapalla,
tuota ryypin ryypykseni.

605 Sini söin kaloja, kalki,
sini, koito, kuorehia,
kuni notkuin nuottapuilla,
keikuin keskellä venettä;
en saanut sitä kaloa
610 anoppini antamasta,
joka päiväksi päteisi,
kerraksensa kelpoaisi.
"Kesät kontuja keräsin,
talvet väännin taikon vartta,
615 niinkuin muinenki kasakka
eli orja, palkkalainen.
Ainapa anoppelassa
tuo minulle työnnettihin
riihestä rive'in riusa,
620 saunasta jyke'in loukku,
rannalta rave'in karttu,
suurin taikko tanhuasta.
Ei uskottu uupuvani,
ei varattu vaipuvani,
625 vaikka uupuivat urohot,
vaipuivat hevosen varsat.
"Niin minä, piloinen piika,
te'in työtä työn ajalla,
väännin hartion väellä.
630 Annas tulla toisen aian:
jo tulehen tuomittihin,
sen kätehen käskettihin.
"Suotta soimat nostettihin,
kiusan kielet kannettihin
635 päälle mun hyvän tapani,
päälle kuulun kunniani;
sanat päälleni satoivat,
puhe'et putoelivat
kuin tuimat tulikipunat
640 tahi rautaiset rakehet.
"En mä tuostana epäillyt,
oisin eeskipäin elellyt
akan ankaran apuna,
tulikulkun kumppalina;
645 vaan sepä paha panihe,
sepä suurenti suruni,
kun sulho sueksi muuttui,
kauno karhuksi rupesi,
kylin söi, selin makasi,
650 selin työnsä toimitteli.
"Tuota itkin itsekseni,
ajattelin aitassani.
Muistin muita päiviäni,
entistä elantoani
655 ison pitkillä pihoilla,
emon kaunon kartanolla.
"Sain tuosta sanelemahan,
itse virkin, vierettelin:
'Osasi minun emoni,
660 osasi omenan saa'a,
taisi taimen kasvatella,
ei osannut istutella:
istutti ihanan taimen
ilke'ille istumille,
665 pani paikoille pahoille,
koivun juurille koville,
iäksensä itkemähän,
kuuksensa kujertamahan.
'Oisipa minussa ollut
670 paikoille paremmillenki,
pitemmillenki pihoille,
laajemmille lattioille,
paremmanki varren vasta,
verevämmän miehen verta.
675 Puutuin tuohon pulluksehen,
tartuin tuohon talluksehen:
varikselt' on varren saanut,
korpilta nenän kopannut,

suunsa syövältä suelta,
680 koko muo'on kontiolta.
'Oisinpa mokoman saanut
mäellenki mentyäni:
saanut tieltä tervaskannon,
leppäpökkelön lehosta,
685 pannut turvan turpehesta,
parran naavoista pahoista,
suun kivestä, pään savesta,
silmät kuumista sysistä,
koivun pahkat korviksensa,
690 raian haarukan jaloiksi.'
"Senpä lauloin laitoissani,
huokaelin huolissani.
Sattui kauno kuulemahan,
seinuksella seisomahan!
695 Niin kun tuo tulevi tuolta,
astui aitan portahalle,
jo ma tuon tulosta tunsin,
astunnasta arvaelin:
tukka tuiski tuulettaki,
700 hivus viskoi viimattaki;
ikenet oli irvellänsä,
silmät kiljan kaljallansa,
väätty pihlaja piossa,
käätty karttu kainalossa,
705 jolla lyöä lykkeävi,
kohti päätä kolkkoavi.
"Annas siitä illan tulla!
Kun meni makoamahan,
otti vitsan vierehensä,
710 nahkaruoskan naulaltansa,
ei ketänä muuta vasten,
vasten vaivaista minua.
"Meninpä minäki itse
illalla makoamahan,
715 sulhon vierehen venähyin;
laski sulho vierehensä
– antoi kyllin kyynäspäätä,
viljalta vihaista kättä,
paljo paksuja pajuja,
720 mursunluista ruoskan vartta.
"Nousin kylmältä kyleltä,
viluiselta vuotehelta.
Sulho suorihe jälestä,
ulos uksesta uhitti!
725 Käsi käypi tukkahani,
haparoivi hapsihini,
tukat tuulelle jakeli,
ahavalle anneksivi...
"Mikäs neuvoksi minulle,
730 mikä neuvon antajaksi?
Teräksestä kengät teetin,
paulat vaskesta panetin,
joilla seisoin seinävieret,
kuuntelin kujan perukset,
735 kunnes viihtyisi vihainen,
asettuisi ankarainen.
Eikä viihy viimeinkänä,
ei asetu aioinkana!
"Vilu viimeinki tulevi
740 vihattuna vierressäni,
seinävieret seistessäni,
ollessa oven takana.
Arvelin, ajattelime:
ei minusta lienekänä
745 viikoista vihanpitoa,
kaukaista ylenkatsetta
tässä lemmon leisiossa,
pirujen pesäsijassa.
"Heitin hempeät tupaset,
750 armahat asuinmajani,
läksin, vieno, vieremähän.
Vierin soita, vierin maita,

vierin ventoja vesiä;
vierin veikon pellon päähän
755 siinä kukkui kuivat kuuset,
lauloi lakkapäät petäjät,
kaikki vaakkuivat varikset,
harakat hakahtelivat:
'Ei täällä sinun kotisi
760 eikä synnyntäsijasi!'
"En mä tuotana totellut,
vierin veikkoni piha'an.
Jo mulle veräjät virkki,
kaikki vainiot valitti:
765 'Mitäpä tulet kotihin,
kuta, kurja, kuulemahan?
Jo ammoin isosi kuoli,
kaatui kaunis kantajasi;
veikko sull' on ventovieras,
770 veikon nainen kuin venakko.'
"En mä tuotana totellut,
menin mie toki tupahan.
Annoin kättä kääkäselle:
kylmä kääkä kättä vasten.
775 "Tultua tupahan tuosta
oven suuhun seisotaime.
Korea kotoinen nainen:
ei tule likistämähän,
käy ei kättä antamahan;
780 korea minä itseki:
en mene likistämähän,
käy en kättä antamahan.
Pistän kättä kiukahalle:
kivet kylmät kiukahassa;
785 käännän kättä hiilokselle:
hiilet kylmät hiiloksessa.
"Veikko lautsalla lamovi,
päässä pankon pöllöttävi,
syli syttä hartioilla,
790 vaaksa muulla vartalolla,
kyynärä kyventä päässä,
kortteli kovaa nokea.
"Kysyi veikko vierahalta,
tutkaeli tullehelta:
795 'Mistä vieras veen takoa?'
Minä vainen vastaelin:
'Etkö tunne siskoasi,
entistä emosi lasta?
Me yhen emosen lapset,
800 yhen linnun liekuttamat,
yhen hanhen hautelemat,
yhen pyyn pesästä saamat!'
Tuosta veikko itkemähän,
silmät vettä vieremähän...
805 "Virkkoi veikko naisellensa,
kuiskaeli kullallensa:
'Hanki syöä siskolleni!'
Veikon nainen naljasilmä
kantoi kaalia koasta,
810 jost' oli rakki rasvan syönyt,
koira suolan koitellunna,
Musti murkinan pitännä.
"Virkkoi veikko naisellensa,
kuiskaeli kullallensa:
815 'Tuo olutta vierahalle!'
Veikon nainen naljasilmä
toip' on vettä vierahalle,
ei sitänä siivon vettä:
sisaresten silmivettä,
820 kälysten käenpesintä.
"Vierin jälle veikon luota,
siirryin synnyntäsijalta.
Jou'uin, kurja, kulkemahan,
sain, kurja, samoamahan,
825 raukka, rannat kiertämähän,
vaivainen, vaeltamahan

aina ouoillen oville,
veräjille vierahille,
lapset raukan rannikolle,
830 vaivaiset kylän varahan...
"Moni nyt minulla onpi,
usea olettelevi
virkkaja vihaisen äänen,
äänen tuiman tuikuttaja;
835 ei ole minulla monta
sanan armon antajata,
suin sulin puhelijata,
kiukahalle käskijätä
satehesta saatuani,
840 kylmästä kyhättyäni
hallassa hamehen helmat,
turkin helmat tuppurissa.
"Enpä ennen nuorempana,
en mä uskonut olisi,
845 jos oisi sata sanonut,
tuhat kieltä kertaellut
näille juonin joutuvani,
näille päivin pääseväni,
jotk' on päivät päälle pääsnyt,
850 juonet joutunna kätehen."

24. RUNO

Sulhasta neuvotaan kohtelemaan morsianta hyvin, opettamaan talon tavoille ja kurittamaan varovasti. Morsian laulaa lähtövirren ja hääpari lähtee.

Jo nyt on neiti neuvottuna,
morsian opastettuna.
Vielä virkin veijolleni,
sulholleni suin puhelen:
5 "Sulho, viljon veikkoseni,
vielä veikkoa parempi,
emon lasta armahampi,
ison lasta lauhkeampi!
Kuulesta, ma kuin sanelen,
10 kuin sanelen, kuin puhelen
tästä liinalinnustasi,
saamaisestasi kanasta!
"Kiitä, sulho, onneasi
hyvän saaman saamastasi!
15 Kun kiität, hyvinki kiitä!
Hyvän sait, hyvän tapasit,
hyvän Luojasi lupasi,
hyvän antoi armollinen.
Lue kiitokset isolle,
20 emoselle viel' enemmin,
ku tuuti tytön mokoman,
niin mokoman morsiamen!

"Puhas on neiti puolellasi,
neiti kirkas kihloissasi,
25 valkeainen vallassasi,
soreainen suojassasi,
tytär riski rinnallasi,
vereväinen vieressäsi,
tytär riski, riihenpuija,
30 hempulainen heinänlyöjä,
pulski poukkujen pesijä,
varski vaatevalkaisija,
kensti rihman kehreäjä,
karski kankahan kutoja.
35 "Niin sen piukki pirran ääni,
kuin käki mäellä kukkui;
niin sen suihki sukkulainen,
kuin on portimo pinossa;
niin sen käämi käännähteli,
40 kuin käpy oravan suussa.
Ei kylä sike'in maannut,
linnakunta uinaellut
neien pirran pirkeheltä,
sukkulan surinehelta.
45 "Sulhokainen, nuorukainen,
miehen kanta kaunokainen!
Tao viikate terävä,
vaali vartehen hyvähän,
veistele veräjän suussa,
50 kannon päässä kalkuttele!
Kun tulevi päiväpaiste,
viepä neiti nurmen päälle:
näet, kuin heinä herskähtävi,
kova heinä korskahtavi,
55 vihviläinen viuskahtavi,
suolaheinä suiskahtavi,
mätäs myötähän menevi,
vesan kanta katkeavi.
"Kun tulevi toinen päivä,
60 hanki suora sukkulainen,
pirran-päällinen pätevä,
käärinlauta laaullinen,
vuoli suksekset soreat,
hanki kaikki kangasneuvot!
65 Laita neiti kangaspuille,
pirran-päällinen piohon:
äsken pirta piukkoavi,
kangaspuut kamahtelevi,
kuuluvi kylähän kalske,
70 pirran pirske loitommalle.
Akat tuosta arvelevat,
kysyvät kyläiset naiset:
'Kuka kangasta kutovi?'
Sinun vastata sopivi:
75 'Oma kultani kutovi,
herttaiseni helskyttävi.
Laskiko lapoja kangas,
päästi pirta piitämiä?'
'Ei laske lapoja kangas,
80 päästä ei pirta piitämiä:
on kuin Kuuttaren kutoma,
Päivättären kehreämä,
Otavattaren osaama,
Tähettären täyttelemä.'
85 "Sulhokainen, nuorukainen,
miehen kanta kaunokainen!
Kun nyt lähet kulkemahan,
saat tästä ajelemahan
kera nuoren neitosesi,
90 kanssa kaunihin kanasi,
ellös vainen varpuistasi,
tätä liinalinnuistasi,
ellös vieruhun ve'elkö,
aian kolkkihin ajelko,
95 kaa'atelko kannon päähän,
kivilöihin kiskotelko!

Ei ennen ison ko'issa,
emon kaunon kartanoilla
neittä vieruihin ve'elty,
100 aian kolkkihin ajeltu,
kaa'ateltu kannon päähän,
kivilöihin kiskoteltu.
"Sulhokainen, nuorukainen,
miehen kanta kaunokainen!
105 Ellös viekö neioistasi,
kuletelko kullaistasi
nurkkihin nuhajamahan,
soppihin sohajamahan!
Ei neiti ison kotona,
110 emon entisen tuvilla
eip' on nurkissa nuhannut,
ei sohannut soppiloissa:
aina istui ikkunoissa,
keikkui keskilattioilla,
115 illat taattonsa ilona,
aamut äitin armahana.
"Ellös vainen, sulho rukka,
ellös sie tätä kanaista
viekö vehkahuhmarelle,
120 panko parkin survontahan,
olkileivän leivontahan,
petäjäisen pieksäntähän!
Ei neittä ison kotona,
emon kaunon kartanossa
125 viety vehkahuhmarelle,
pantu parkin survontahan,
olkileivän leivontahan,
petäjäisen pieksäntähän.
"Vieös sä tätä kanoa,
130 vieös viljamättähälle,
ru'ispurnun purkajaksi,
ohrapurnun ottajaksi,
leivän paksun paistajaksi,
oluen osoajaksi,
135 vehnäleivän leipojaksi,
taikinan taputtajaksi!
"Sulho, viljon veljyeni!
Ellös sie tätä kanoa,
ellös meiän hanhoistamme
140 ikävillä itketelkö!
Tulisiko tuhma tunti,
saisi neiollen ikävä,
pistä puuru puikkoloihin
tahi valkko valjahisin,
145 tuo neittä ison kotihin,
emon tuttavan tuville!
"Ellös sie tätä kanaista,
ellös liinalinnuistamme
oletelko orjanasi,
150 palkanpiikana pi'elkö,
elä kiellä kellarista
eläkä aitasta epeä!
Ei neittä ison kotona,
emon kaunon kartanossa
155 oleteltu orjan arvon,
palkanpiikana pi'elty,
ei kielletty kellarista
eikä aitasta evätty:
aina viilti vehnäsiä,
160 katseli kananmunia
maitotiinun tienohilla,
olutpuolikon povella,
aamut aittoja avellen,
illat luhtia lukiten.
165 "Sulhokainen, nuorukainen,
miehen kanta kaunokainen!
Kun neittä hyvin pitelet,
niin hyväksi tunnetahan:
kun tulet apen kotihin,
170 luoksi ainoan anopin,

itseäsi syötetähän,
syötetähän, juotetahan,
hevosesi riisutahan,
tallihin talutetahan,
175 syötetähän, juotetahan,
kauravakka kannetahan.
"Ellös vainen neioistamme,
tätä liinalinnuistamme
sanoko su'uttomaksi,
180 laatiko lajittomaksi!
Onpa tällä neiollamme
suku suuri, laji laaja:
kappa ois kylveä papuja,
jyvä kullenki tulisi,
185 kappa panna pellavaista,
kuitu kullenki tulisi.
"Ellös vainen, sulho rukka,
neioista pahoin pi'elkö,
opastelko orjan ruoskin,
190 nahkaruoskin nau'utelko,
vitsoin viisin vingutelko,
vajan päässä vangutelko!
Eipä neittä ennenkänä,
ei ennen ison kotona
195 opasteltu orjan ruoskin,
nahkaruoskin nau'uteltu,
vitsoin viisin vinguteltu,
vajan päässä vanguteltu.
"Seiso seinänä e'essä,
200 pysy pihtipuolisena:
elä anna anopin lyöä
eläkä apen torua,
elä vierahan vihata,
talon toisen soimaella!
205 Pere käski pieksämähän,
muu väki mukittamahan:
ethän raahi raukaistasi
etkä henno hertaistasi,
vuosin kolmin kuultuasi,
210 ainoisin aneltuasi!
"Neuvo, sulho, neitoasi,
opeta omenoasi,
neuvo neittä vuotehella,
opeta oven takana,
215 vuosikausi kummassaki,
yksi vuosi suusanalla,
toinen silmän iskennällä,
kolmas on jalan polulla!
"Kun ei sitte siitä huoli
220 eikä tuostana totelle,
ota ruoko ruo'ostosta,
karvakorte kankahalta!
Sillä neuvo neitoasi,
neuvo neittä neljäs vuosi,
225 korahuta korttehella,
saran syrjällä syseä;
viel' elä siimalla sivalla,
neittä raipalla rapoa!
"Vaan jos sitte siit' ei huoli,
230 viel' ei tuostana totelle,
veä vitsa viiakosta,
koivu korpinotkelmosta
– tuopa turkin helman alla,
talon toisen tietämättä – :
235 sitä näytä neiollesi,
hepäise, elä sivalla!
"Kun ei vielä siitä huoli,
ota tuostana totella,
neuvo neittä vitsasella,
240 koivun oksalla opasta!
Neuvo nelisnurkkaisessa,
sano sammalhuonehessa,
elä nurmella nukita,
pieksä pellon pientarella:

245 kuuluisi kumu kylähän,
tora toisehen talohon,
naisen itku naapurihin,
metsähän iso meteli.
"Aina hauo hartioita,
250 pehmitä perälihoja,
elä silmiä sivele
eläkä korvia koseta:
kuppi kulmalle tulisi,
sinimarja silmän päälle.
255 Tuostapa kyty kysyisi,
tuosta appi arveleisi,
kylän kyntäjät näkisi,
nauraisi kyläiset naiset:
'Onko tuo soassa ollut,
260 talununna tappelossa,
vai onko suen repimä,
metsän karhun kaapaisema,
vai susiko sulhasena,
karhu kanssakumppalina?'"
265 Olipa ukko uunin päällä,
mieronkierto kiukahalla.
Lausui ukko uunin päältä,
mieronkierto kiukahalta:
"Ellös vainen, sulho rukka,
270 nouatelko naisen mieltä,
naisen mieltä, kiurun kieltä,
kuin minä, poloinen poika!
Lihat ostin, leivät ostin,
voit ostin, oluet ostin,
275 kalat ostin kaikenlaiset,
särpimet monensukuiset,
oluet omilta mailta,
vehnät mailta vierahilta.
"En sillä hyveä saanut
280 enkä siistiä tavannut.
Nainen kun tuli tupahan,
tuli kuin tukan repijä,
muotoansa mullistellen,
silmiänsä väännitellen;
285 aina äyhki ähmissänsä,
vihoissansa virkkaeli,
kutsui kuppeloperäksi,
haukkui halkohakkuriksi.
"Jopa muistin uuen mutkan,
290 toki toisen tien osasin:
kun kolotin koivun oksan,
jo likisti linnuksensa;
kun karsin katajan latvan,
jo kumarsi kullaksensa;
295 kun vielä panin pajuilla,
jo kapusi kaulahani."
Neito parka huokaiseikse,
huokaiseikse, henkäiseikse,
itse itkulle hyräytyi.
300 Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Lässäp' on nyt muien lähtö,
liki saanut muien liitto,
minun lähtöni lähemmä,
minun liittoni likemmä,
305 vaikk' on läyli lähteäki,
erota tukala tunti
tästä kuulusta kylästä,
kaunihista kartanosta,
jossa kasvoin kaunihisti,
310 ylenin ylen ehosti
kaiken kasvantoikäni,
lapsipuolen polveani.
"Enkä tuota ennen luullut
enkä uskonut ikänä,
315 en mä luullut luopuvani,
uskonut eroavani
tämän linnan liepeheltä,
tämän harjun hartiolta.

Jo nyt luulen, jotta luovun,
320 jopa uskon ja eroan:
ero- on tuopit tyhjettynä,
ero- juotuna oluet,
kohta korjat käännettynä
päin ulos, perin tupahan,
325 lappe'in ison latohon,
kalten karjahuonehesen.
"Millä nyt erotessani,
lähtiessäni, katala,
millä maksan maammon maion
330 sekä taattoni hyvyyen,
millä veikon armauen,
mielisiivot siskoseni?
"Kiitän mä, iso, sinua
entisistäni eloista,
335 murkinoista muinaisista,
parahimmista paloista.
"Kiitän mä, emo, sinua
nuorna tuuiteltuasi,
pienoisna pi'eltyäsi,
340 rinnoin ruokkieltuasi.
"Vielä kiitän veikkoseni,
veikkoseni, siskoseni,
kostelen koko perehen,
kaikki kasvinkumppalini,
345 joien joukossa elelin,
kasvoin kanssa kasvinaian.
"Ellös nyt, hyvä isoni,
ellös, ehtoinen emoni,
tahi muu sukuni suuri,
350 heimokuntani heleä,
tuosta huolelle ruvetko,
saako suurelle surulle,
jos menenki muille maille,
kulkenen johonkuhunki!
355 Paistanevi Luojan päivä,
kuu Luojan kumottanevi,
tähet taivon välkynevi,
otavat ojentunevi
ilmassa etempänäki,
360 maailmassa muuallaki,
ei yksin ison pihoilla,
näillä kasvinkartanoilla.
"Lähen nyt tästä kuin lähenki,
tästä kullasta ko'ista,
365 ison saamasta salista,
äitin kestikellarista.
Heitän suoni, heitän maani,
heitän heinikkopihani,
heitän valkeat veteni,
370 heitän hiekkarantaseni
kylpeä kylän akoille,
pasikoia paimenille.
"Heitän suot sorehtijoille,
maat heitän maleksijoille,
375 lepiköt lepeäjille,
kanervikot kaahlajille,
aitavieret astujille,
kujavarret kulkijoille,
pihat pitkin juoksijoille,
380 seinävieret seisojille,
siltalauat siivojille,
lattiat lakasijoille.
Pellot heitän peuran juosta,
salot ilveksen samota,
385 ahot hanhien asua,
lehot lintujen levätä.
"Lähen tästä kuin lähenki
toisen lähtijän keralla
sykysyisen yön sylihin,
390 kevä'isen kierän päälle,
jottei jälki jäällä tunnu,
jalan isku iljangolla,

hangella hamosen toimi,
helman hiepsintä lumella.
395 "Sitte toiste tultuani,
kotihini käytyäni
eipä äiti ääntä kuulle,
iso ei itkua tajunne,
jos ma kulmilla kujerran,
400 päälaella laulattelen:
jo on nousnut nuori nurmi,
kasvanut katajapehko
iholle imettäjäni,
kasvopäille kantajani.
405 "Minun toiste tullessani
näille pitkille pihoille
muut ei tuntene minua
kuin ne kaksi kappaletta:
alimainen aian vitsa,
410 perimäinen pellon seiväs,
nuo on piennä pistämäni,
neitona vitsastamani.
"Emoni mahova lehmä,
minun nuorna juottamani,
415 vasikkana vaalimani,
ammoa rikottelevi
pitkillä piharikoilla,
talvisilla tanterilla:
tuo minua tuntenevi
420 kotoiseksi tyttäreksi.
"Isoni ikioronen,
minun piennä syöttämäni,
neitona apattamani,
hirnua rikottelevi
425 pitkillä piharikoilla,
talvisilla tanterilla:
tuntenevi tuo minua
kotoiseksi tyttäreksi.
"Veikkoni ikuinen koira,
430 minun lasna syöttämäni,
neitona opastamani,
haukkua rikottelevi
pitkillä piharikoilla,
talvisilla tanterilla:
435 tuo minua tuntenevi
kotoiseksi tyttäreksi.
"Muut ne ei minua tunne
kotihini tultuani,
vaikk' on vanhat valkamani,
440 entiset elosijani,
sijoillansa siikasalmet,
asemillansa apajat...
"Jää nyt, pirtti, terveheksi,
pirtti lautakattoinesi!
445 Hyvä on toiste tullakseni,
kaunis kaaputellakseni.
"Jää nyt, sintsi, terveheksi,
sintsi lautasiltoinesi!
Hyvä on toiste tullakseni,
450 kaunis kaaputellakseni.
"Jääpä, piha, terveheksi,
piha pihlajaisinesi!
Hyvä on toiste tullakseni,
kaunis kaaputellakseni.
455 "Jätän kaikki terveheksi:
maat ja metsät marjoinensa,
kujavieret kukkinensa,
kankahat kanervinensa,
järvet saoin saarinensa,
460 syvät salmet siikoinensa,
hyvät kummut kuusinensa,
korpinotkot koivuinensa."
Silloin seppo Ilmarinen
koppoi neien korjahansa,
465 iski virkkua vitsalla,
sanan virkkoi, noin nimesi:

"Jää hyvästi, järven rannat,
järven rannat, pellon penkat,
kaikki mäntyset mäellä,
470 puut pitkät petäjikössä,
tuomikko tuvan takana,
katajikko kaivotiellä,
kaikki maassa marjan varret,
marjan varret, heinän korret,
475 pajupehkot, kuusen juuret,
lepän lehvät, koivun kuoret!"
Siinä seppo Ilmarinen
läksi Pohjolan pihoilta.
Jäivät lapset laulamahan;
480 lapset lauloi jotta lausui:
"Lenti tänne musta lintu,
läpi korven koikutteli,
suostutteli meiltä sorsan,
maanitteli meiltä marjan,
485 otti tuo omenan meiltä,
vietteli ve'en kalasen,
petti pienillä rahoilla,
hope'illa houkutteli.
Ken nyt vie ve'elle meitä,
490 ken joelle juohattavi?
Saapi saavit seistäksensä,
kolataksensa korennot,
olla sillat siivomatta,
lattiat lakaisematta,
495 pinttyä pikarin laiat,
tuopin korvat tummentua."
Itse seppo Ilmarinen
nuoren neitonsa keralla
ajoa kahuttelevi
500 noita Pohjan rannikoita,
simasalmien sivutse,
hietaharjun hartioitse.
Somer soitti, hiekka helkki,
reki vieri, tie vilisi,
505 rahe rautainen ramasi,
jalas koivuinen kolasi,
kapla patvinen pasasi,
vemmel tuominen tutasi,
vinkui vitsaiset saverkot,
510 vapoi vaskirenkahaiset
juostessa hyvän hevosen,
hyvän laukin laukatessa.
Ajoi päivän, tuosta toisen,
ajoi kohta kolmannenki,
515 käsi ohjassa orosen,
toinen neien kainalossa,
jalka laialla rekosen,
jalka toinen viltin alla.
Virkku juoksi, matka joutui,
520 päivä vieri, tie lyheni.
Päivänäpä kolmantena
aletessa aurinkoisen
jo sepon koti näkyvi,
tuvat Ilman tuulottavi.
525 Noki nousi nuoraisena,
savu paksuna pakeni,
tuprusi savu tuvasta,
ylös pilvihin kohosi.

25. RUNO

Hääpari ja saattoväki otetaan vastaan sulhasen kotona, missä juhlat jatkuvat. Väinämöinen käy uudestaan Tuonelassa korjatakseen rikkoutuneen rekensä.

Jopa viikon vuoteltihin,
vuoteltihin, katseltihin
neion nuotehet tulevan
seppo Ilmarin kotihin:
5 silmät vanhoilta valuvi
ikkunoissa istuessa,
polvet nuorilta nojuvi
veräjillä vuottaessa,
lasten jalkoja paleli
10 seinuksilla seisoessa,
kului kengät kesk'-iältä
rantasilla raittaessa.
Niin huomenna muutamana,
päivänä moniahana
15 kumu kuuluvi salolta,
reen kapina kankahalta.
Lokka, luopuisa emäntä,
Kalevatar, kaunis vaimo,
sanan virkkoi, noin nimesi:
20 "Se on poikani rekonen!
Jo tulevi Pohjolasta
nuoren neitonsa keralla!
"Lähes nyt kohti näitä maita,
kohin näitä kartanoita,
25 ison saamille tuville,
vanhemman varustamille!"
Se on seppo Ilmarinen
jo kohta kotihin saapi,
ison saamille pihoille,
30 vanhemman varustamille.
Pyyhyet vihertelevät
vesaisilla vempelillä,
käkyet kukahtelevat
korjan kirjavan kokalla,
35 oravat samoelevat
päällä aisan vaahterisen.
Lokka, luopuisa emäntä,
Kalevatar, vaimo kaunis,
tuossa tuon sanoiksi virkki,
40 itse lausui, noin nimesi:
"Kylä vuotti uutta kuuta,
nuoret päivän nousentoa,
lapset maata mansikkaista,
vesi tervaista venettä;
45 mie en kuuta puolinkana,
päiveä mokominkana:
minä vuotin veijoani,
veijoani, minjoani.
Katsoin aamun, katsoin illan,
50 en tiennyt, mihin katosi,
tokko pientä kasvatteli
vaiko laihoa lihoitti,

kun ei tullut kuitenkana,
vaikka varsinki lupasi
55 tulla jälen tuntuessa,
saa'a jälen jäähtymättä.
"Aina katsoin aamusilla,
päivät päässäni pitelin,
kun ei vieri veijon saani,
60 ei kolaja veijon korja,
näille pienille pihoille,
kape'ille kartanoille.
Oisko olkinen oronen,
reki kaksikaplahinen,
65 senki saaniksi sanoisin,
korjaksi korotteleisin,
jos se veijoni vetäisi,
toisi kaunoni kotihin.
"Niinpä toivoin tuon ikäni,
70 katsoin kaiken päiväkauen;
pääni katsoin kallellehen,
sykeröni syrjällehen,
silmät suorat suikulaksi:
toivoin veijoni tulevan
75 näille pienille pihoille,
kape'ille kartanoille.
Jo tuo viimeinki tulevi,
toki kerran kerkiävi,
vierellä verevä
80 muoto, punaposki puolellansa!
"Sulho, viljon veljyeni!
Lasketapa laukkiotsa,
vietätä hyvä hevonen
entisille heinillensä,
85 taanoisille kauroillensa!
Laai meille terveyttä,
laai meille, laai muille,
laai kaikelle kylälle!
"Tehtyäsi tervehyiset
90 sanele tarinojasi:
matkasitko mainehitta,
kävit tiesi tervehenä,
kun läksit anopin luoksi,
apen ainoan kotihin?
95 Saitko neien, voitit vallan,
sorritko sotiveräjän,
levititkö neien linnan,
pirotitko pystyn seinän,
astuitko anopin sillan,
100 istuitko isännän lautsan?
"Jo tuon näen kyselemättä,
arvoan anelematta:
kävipä tiensä tervehenä,
matkansa imantehena;
105 toip' on hanhen, voitti vallan,
sortipa sotiveräjän,
langettipa lautalinnan,
levitteli lehmusseinän
käyessä anopin luona,
110 apen ainoan ko'issa.
Onp' on sotka suojassansa,
kana kainaloisessansa,
puhas neiti puolellansa,
valkeainen valloissansa.
115 "Kenpä toi tämän valehen,
ken pani pahan sanoman,
sulhon tyhjin tulleheksi,
oron jouten juosneheksi?
Eipä sulho tyhjin tullut,
120 ei oronen jouten juosnut:
on mitä oron veteä,
liinaharjan liikutella!
Hiessäpä hyvä hevonen,
vaahessa valittu varsa
125 tuvun tänne tuotuansa,
verevän ve'ettyänsä.

"Nouse nyt korjasta, korea,
hyvä lahja, laitiosta!
Nouse ilman nostamatta,
130 ylene ylentämättä,
jos on nuori nostajasi,
ylpeä ylentäjäsi!
"Korjasta kohottuasi,
reen perästä päästyäsi
135 astu tietä temminkäistä,
maata maksankarvallista,
sikojen silittämäistä,
porsahien polkemaista,
lampahan latsottamaista,
140 hevon harjan hieromaista!
"Astu hanhen askelilla,
taputa tavin jaloilla
näitä pestyjä
pihoja, tasaisia tanteria,
145 apen saamia pihoja,
anopin asettamia,
veljen veistopenkeriä,
sisaren siniketoja!
Pole jalka portahalle,
150 siirrä sintsin siltaselle,
astu sintsiä simaista;
siitä siirräite sisähän,
alle kuulun kurkihirren,
alle kaunihin katoksen!
155 "Jo täällä tämänki talven,
jopa mennehen kesosen
silta soitti sorsanluinen
sillallista seisojaista,
laki kultainen kumisi
160 laen alla astujaista,
ikkunat iloittelihe
ikkunaisten istujaista.
"Jo täällä tämänki talven,
jopa mennehen kesosen
165 kääkäset käkertelihe
sormuskättä sulkijaista,
kynnykset kykertelihe
hienohelman hempujaista,
ovet aina aukieli
170 ovellista aukojaista.
"Jo täällä tämänki talven,
jopa mennehen kesosen
perin pirtti pyörähteli
pirtillistä pyyhkijäistä,
175 sintsinen sijoittelihe
sintsillistä siivojaista,
vajaset vasertelihe
vajallista vastakättä.
"Jo täällä tämänki talven,
180 jopa mennehen kesosen
piha piilten kääntelihe
lastun pitkän poimijaista,
aittaset alentelihe
aitallista astujaista,
185 orret notkui, parret painui
nuoren vaimon vaattehia.
"Jo täällä tämänki talven,
jopa mennehen kesosen
kujaset kukertelihe
190 kujallista kulkijaista,
lääväset lähentelihe
läävällistä läänijäistä,
tanhuaiset taantelihe
tanhuallista tavia.
195 "Jo täällä tämänki päivän,
jopa päivän eilisenki
aioin ammoi aikalehmä
aamuvihkon antajaista,
hevoisvarsa hirnakoitsi
200 heinävihkon heittäjäistä,

kaikerti kevätkaritsa
palasen parantajaista.
"Jo täällä tämänki päivän,
jopa päivän eilisenki
205 vanhat istui ikkunoissa,
lapset raittoi rantasilla,
naiset seisoi seinuksilla,
pojat porstuan ovilla
nuoren vaimon varronnassa,
210 morsiamen vuotannassa.
"Terve nyt, piha täysinesi,
ulkoinen urohinesi,
terve, vaja täysinesi,
vaja vierahaisinesi,
215 terve, sintsi täysinesi,
tuohikatto kansoinesi,
terve, pirtti täysinesi,
satalauta lapsinesi,
terve, kuu, terve, kuningas,
220 terve nuori nuoekansa!
Ei ole tässä ennen ollut,
eipä ennen eikä eilen
tämän joukon juoleutta,
tämän kansan kauneutta.
225 "Sulho, viljon veljyeni!
Pura pois punaiset paikat,
sivalluta silkkiverhot!
Näytä tuota näätäistäsi,
viisin vuosin käytyäsi,
230 kaheksin katseltuasi!
"Tokko toit, kenen käkesit?
Käkesit käkösen tuoa,
maalta valkean valita,
vesiltä verevän saa'a.
235 "Jo tuon näen kyselemättä,
arvoan anelematta:
toit käkösen tullessasi,
sinisotkan suojassasi,
vihannimman virven latvan
240 vihannasta virviköstä,
tuorehimman tuomen lehvän
tuorehesta tuomikosta."
Olipa lapsi lattialla.
Lausui lapsi lattialta:
245 "Voi veikko, mitä vetelet!
Tervaskannon kauneutta,
tervapuolikon pituutta,
kerinkannan korkeutta!
"Kutti, kutti, sulho rukka!
250 Tuota toivotit ikäsi,
sanoit saavasi sataisen,
tuovasi tuhannen neien.
Jo saitki hyvän sataisen:
– tuon tuhannen tuppeloisen!
255 Sait kuin suolta suovariksen,
aialta ajoharakan,
pellolta pelotuslinnun,
mustan linnun mullokselta!
"Mitä lie ikänsä tehnyt,
260 kuta mennehen kesosen,
kun ei kinnasta kutonut,
saanut sukkoa su'unki?
Tyhjänä tuli tupahan,
annitoinna appelahan:
265 hiiret kopsassa kopasi,
hörppäkorvat lippahassa!"
Lokka, luopuisa emäntä,
Kalevatar, vaimo kaunis,
kuuli kummaisen tarinan.
270 Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Mitä lausuit, lapsi kurja,
kuta, kunnotoin, latelit?
Muista kummat kuulukohon,
häväistykset häälyköhön,

275 eipä tästä neitosesta,
ei tämän talon väestä!
"Jo sanoit pahan sanasen,
sanan kehnon kertaelit
suusta yötisen vasikan,
280 päästä pennun päiväkunnan!
Hyvän on sulho neien saanut,
tuonut maalta maan parahan:
on kuin puola puolikypsi,
kuin on mansikka mäellä,
285 tahi kuin käkönen puussa,
pieni lintu pihlajassa,
koivussa koreasulka,
valorinta vaahteressa.
"Oisi ei saanut Saksastana,
290 tavannut Viron takoa
tämän neitosen soreutta,
tämän allin armautta,
tämän kasvon kauneutta,
tämän muo'on muhkeutta,
295 käsivarren valkeutta,
kaulan hoikan kaarevuutta.
"Eikä neiti tyhjin tullut:
oli turkit tuotavana,
vaipat vasta saatavana
300 ja verat ve'ettävänä.
"Paljo on tällä neitosella
oman värttinän väkeä,
oman kehrän kiertämätä,
oman hyppisen hyveä,
305 vaattehia valkehia,
talvisotkun suorimia,
kevätpäivän valkomia,
kesäkuien kuivomia:
hyvät hurstit huilahukset,
310 päänalaiset pällähykset,
sivallukset silkkihuivit,
vilahukset villavaipat.
"Hyvä mutso, kaunis mutso,
mutso valkeanverevä!
315 Hyvinpä ko'issa kuuluit,
tyttönä ison ko'issa;
hyvin kuulu kuun ikäsi
miniänä miehelässä!
"Elä huolelle rupea,
320 elä huoli huolehtia!
Ei sinua suolle viety,
ojavarrelle otettu:
viety on viljamättähältä,
viety vielä viljemmälle,
325 otettu oluttuvilta,
oluemmille otettu.
"Hyvä neito, kaunis mutso!
Tuotapa kysyn sinulta:
näitkö tänne tullessasi
330 kekoja keräperiä,
näsäpäitä närttehiä?
Ne kaikki tämän talosen,
tämän sulhon kyntämiä,
kyntämiä, kylvämiä.
335 "Neitokainen, nuorukainen!
Tuota nyt sanon sinulle:
kun tunsit talohon tulla,
niin tunne talossa olla!
Hyvä tääll' on mutson olla,
340 kaunis kasvoa miniän,
piossasi piimäpytty,
voivatinen vallassasi.
"Hyvä täss' on neien olla,
kaunis kasvoa kanasen.
345 Täss' on laajat saunan lauat
ja leveät pirtin lautsat,
isännät isosi verrat,
emännät emosi verrat,

pojat onpi veikon verrat,
350 tyttäret sisaren verrat.
"Kun sinun himo tulevi,
noita mielesi tekevi
ison saamia kaloja,
veljen pyitä pyytämiä,
355 niin elä kysy ky'yltä
eläkä ano apelta!
Kysy suorin sulholtasi,
toimittele tuojaltasi!
Ei ole sitä metsässä
360 jalan neljän juoksijata
eikä ilman lintusia,
kahen siiven siukovia,
ei vielä ve'essäkänä
kalaparvea parasta,
365 kuta sinun ei saaja saane,
saaja saane, tuoja tuone.
"Hyvä täss' on neien olla,
kaunis kasvoa kanasen.
Ei ole kiirettä kivelle
370 eikä huolta huhmarelle:
vesi tässä vehnät jauhoi,
koski kuohutti rukihit,
aalto astiat pesevi,
meren vaahti valkaisevi.
375 "Ohoh kullaista kyläistä,
maan parasta paikaistani!
Nurmet alla, pellot päällä,
keskellä kylä välillä;
kylän alla armas ranta,
380 rannassa rakas vetonen:
se sopivi sorsan uia,
vesilinnun vieretellä."
Siitä joukko juotettihin,
syötettihin, juotettihin
385 liioilla lihamuruilla,
kaunihilla kakkaroilla,
olu'illa ohraisilla,
viertehillä vehnäisillä.
Olipa kystä kyllin syöä,
390 kyllin syöä, kyllin juoa
punaisissa purtiloissa,
kaunoisissa kaukaloissa:
pirotella piirahia,
murotella voimuruja,
395 sirotella siikasia,
lohkota lohikaloja
veitsellä hope'isella,
kuraksella kultaisella.
Olut juoksi ostamatoin,
400 mesi markoin maksamatoin,
oluoinen orren päästä,
sima vaarnojen sisästä,
olut huulten huuhtimeksi,
mesi mielten kääntimeksi.
405 Kukapa tuossa kukkujaksi,
lailliseksi laulajaksi?
Vaka vanha Väinämöinen,
laulaja iän-ikuinen,
itse laululle rupesi,
410 töille virtten työntelihe.
Sanovi sanalla tuolla,
lausui tuolla lausehella:
"Veli kullat, veitoseni,
suulliset sanalliseni,
415 kielelliset kumppalini!
Kuulkottenpa, kuin sanelen!
Harvoin on hanhet suutasusten,
sisarukset silmätysten,
harvoin veikot vieretysten,
420 emon lapset laiatusten
näillä raukoilla rajoilla,
poloisilla Pohjan mailla.

"Niin joko laululle lähemme,
töille virtten työnteleimme?
425 Laulanta runoilla töitä,
kukunta kevätkäellä,
painanta sinettärillä,
kuonta kankahattarilla.
"Laulavat Lapinki lapset,
430 heinäkengät heittelevät
hirven harvoilta lihoilta,
peuran pienen pallehilta;
niin miks' en minäki laula,
miks' ei laula meiän lapset
435 ruoalta rukihiselta,
suulta suuruksellisselta?
"Laulavat Lapinki lapset,
heläjävät heinäkengät
vesimaljan juotuansa,
440 petäjäisen purtuansa;
niin miks' en minäki laula,
miks' ei laula meiän lapset
juomilta jyvällisiltä,
olu'ilta ohraisilta?
445 "Laulavat Lapinki lapset,
heläjävät heinäkengät
nokisilta nuotioilta,
hiilisiltä hiertimiltä;
niin miks' en minäki laula,
450 miks' ei laula meiän lapset
alta kuulun kurkihirren,
alta kaunihin katoksen?
"Hyväpä täss' on miesten olla,
armas naistenki asua
455 olutpuolikon povella,
mesitiinun tienohilla,
sivullamme siikasalmet,
luonamme lohiapajat,
joist' ei syöen syömät puutu,
460 juoen juomiset vähene.
"Hyväpä täss' on miesten olla,
armas naistenki elellä.
Ei tässä surulla syöä,
ei eletä huolen kanssa;
465 tässä syöähän surutta,
eletähän huoletoinna
iällä tämän isännän,
elinajalla emännän.
"Kumman tässä ensin kiitän,
470 isännänkö vai emännän?
Ainap' entiset urohot
ensin kiittivät isännän,
ku on suolta suojan saanut,
ko'in korvesta kokenut:
475 tyvin tuonut tyyskät männyt,
latvoin lansatut petäjät,
pannut paikalle hyvälle,
asettanut ankaralle
suuriksi sukutuviksi,
480 kaunihiksi kartanoiksi;
salvannut salosta seinät,
hirret hirmulta mäeltä,
ruotehet rome'ikolta,
malat marjakankahalta,
485 tuohet tuomivaaran päältä,
sammalet sulilta soilta.
"Tupa on tehty tesmällensä,
suoja pantu paikallensa.
Sata oli miestä salvaimella,
490 tuhat oli tuvan katolla
tehessä tätä tupoa,
laaittaissa lattiata.
"Jopa vaan tämän isännän
saaessa tätä tupoa
495 mont' on tukka tuulta nähnyt,
hivus säätä hirveätä.

pojat onpi veikon verrat,
350 tyttäret sisaren verrat.
"Kun sinun himo tulevi,
noita mielesi tekevi
ison saamia kaloja,
veljen pyitä pyytämiä,
355 niin elä kysy ky'yltä
eläkä ano apelta!
Kysy suorin sulholtasi,
toimittele tuojaltasi!
Ei ole sitä metsässä
360 jalan neljän juoksijata
eikä ilman lintusia,
kahen siiven siukovia,
ei vielä ve'essäkänä
kalaparvea parasta,
365 kuta sinun ei saaja saane,
saaja saane, tuoja tuone.
"Hyvä täss' on neien olla,
kaunis kasvoa kanasen.
Ei ole kiirettä kivelle
370 eikä huolta huhmarelle:
vesi tässä vehnät jauhoi,
koski kuohutti rukihit,
aalto astiat pesevi,
meren vaahti valkaisevi.
375 "Ohoh kullaista kyläistä,
maan parasta paikaistani!
Nurmet alla, pellot päällä,
keskellä kylä välillä;
kylän alla armas ranta,
380 rannassa rakas vetonen:
se sopivi sorsan uia,
vesilinnun vieretellä."
Siitä joukko juotettihin,
syötettihin, juotettihin
385 liioilla lihamuruilla,
kaunihilla kakkaroilla,
olu'illa ohraisilla,
viertehillä vehnäisillä.
Olipa kystä kyllin syöä,
390 kyllin syöä, kyllin juoa
punaisissa purtiloissa,
kaunoisissa kaukaloissa:
pirotella piirahia,
murotella voimuruja,
395 sirotella siikasia,
lohkota lohikaloja
veitsellä hope'isella,
kuraksella kultaisella.
Olut juoksi ostamatoin,
400 mesi markoin maksamatoin,
oluoinen orren päästä,
sima vaarnojen sisästä,
olut huulten huuhtimeksi,
mesi mielten kääntimeksi.
405 Kukapa tuossa kukkujaksi,
lailliseksi laulajaksi?
Vaka vanha Väinämöinen,
laulaja iän-ikuinen,
itse laululle rupesi,
410 töille virtten työntelihe.
Sanovi sanalla tuolla,
lausui tuolla lausehella:
"Veli kullat, veitoseni,
suulliset sanalliseni,
415 kielelliset kumppalini!
Kuulkottenpa, kuin sanelen!
Harvoin on hanhet suutasusten,
sisarukset silmätysten,
harvoin veikot vieretysten,
420 emon lapset laiatusten
näillä raukoilla rajoilla,
poloisilla Pohjan mailla.

"Niin joko laululle lähemme,
töille virtten työnteleimme?
425 Laulanta runoilla töitä,
kukunta kevätkäellä,
painanta sinettärillä,
kuonta kankahattarilla.
"Laulavat Lapinki lapset,
430 heinäkengät heittelevät
hirven harvoilta lihoilta,
peuran pienen pallehilta;
niin miks' en minäki laula,
miks' ei laula meiän lapset
435 ruoalta rukihiselta,
suulta suurukselliselta?
"Laulavat Lapinki lapset,
heläjävät heinäkengät
vesimaljan juotuansa,
440 petäjäisen purtuansa;
niin miks' en minäki laula,
miks' ei laula meiän lapset
juomilta jyvällisiltä,
olu'ilta ohraisilta?
445 "Laulavat Lapinki lapset,
heläjävät heinäkengät
nokisilta nuotioilta,
hiilisiltä hiertimiltä;
niin miks' en minäki laula,
450 miks' ei laula meiän lapset
alta kuulun kurkihirren,
alta kaunihin katoksen?
"Hyväpä täss' on miesten olla,
armas naistenki asua
455 olutpuolikon povella,
mesitiinun tienohilla,
sivullamme siikasalmet,
luonamme lohiapajat,
joist' ei syöen syömät puutu,
460 juoen juomiset vähene.
"Hyväpä täss' on miesten olla,
armas naistenki elellä.
Ei tässä surulla syöä,
ei eletä huolen kanssa;
465 tässä syöähän surutta,
eletähän huoletoinna
iällä tämän isännän,
elinajalla emännän.
"Kumman tässä ensin kiitän,
470 isännänkö vai emännän?
Ainap' entiset urohot
ensin kiittivät isännän,
ku on suolta suojan saanut,
ko'in korvesta kokenut:
475 tyvin tuonut tyyskät männyt,
latvoin lansatut petäjät,
pannut paikalle hyvälle,
asettanut ankaralle
suuriksi sukutuviksi,
480 kaunihiksi kartanoiksi;
salvannut salosta seinät,
hirret hirmulta mäeltä,
ruotehet rome'ikolta,
malat marjakankahalta,
485 tuohet tuomivaaran päältä,
sammalet sulilta soilta.
"Tupa on tehty tesmällensä,
suoja pantu paikallensa.
Sata oli miestä salvaimella,
490 tuhat oli tuvan katolla
tehessä tätä tupoa,
laaittaissa lattiata.
"Jopa vaan tämän isännän
saaessa tätä tupoa
495 mont' on tukka tuulta nähnyt,
hivus säätä hirveätä.

Use'in hyvän isännän
jäänyt on kinnasta kivelle,
hattua havun selälle,
500 suohon sukkoa vajonnut.
"Use'in hyvä isäntä
aivan aika-huomenessa
ennen muien nousematta,
kyläkunnan kuulematta
505 nousnut on nuotiotulelta,
havannut havumajoilta,
havu päänsä harjaellut,
kaste pesnyt sirkut silmät.
"Siitäpä hyvä isäntä
510 saapi tuttua tupahan,
lautsantäyen laulajoita,
ikkunat iloitsijoita,
siltalauat lausujoita,
karsinat karehtijoita,
515 seinävieret seisojia,
aitovieret astujia,
pihat pitkin kulkijoita,
maat ristin matelijoita.
"Isännän esinnä kiitin,
520 siitä ehtoisen emännän
ruokien rakentamasta,
pitkän pöyän täyttämästä.
"Hänpä leipoi leivät paksut,
suuret talkkunat taputti
525 käpe'illä kämmenillä,
kyperillä kymmenillä;
nosti leivät leppeästi,
syötti vierahat välehen
liioilla sianlihoilla,
530 kohokuori-kokkaroilla
– terät vieri veitsistämme,
päät putosi puukoistamme
lohen päitä lohkoessa,
hauin päitä halkoessa.
535 "Use'in hyvä emäntä,
tuo tarkka taloinen vaimo,
kuullut on kukotta nousta,
kanan lapsetta karata
näitä häitä hankittaissa,
540 teoksia tehtäessä,
hiivoja rakettaessa,
olosia pantaessa.
"Hyvin on hyvä emäntä,
tuo tarkka taloinen vaimo,
545 osannut oluet panna,
makujuoman juoksutella
iuista imeltyneistä,
make'ista maltahista,
joit' ei puulla puuhaellut,
550 korennolla koukkaellut,
vaanpa kourilla kohenti,
käsivarsin käännytteli
saunassa savuttomassa,
la'aistuilla lautehilla.
555 "Eipä tuo hyvä emäntä,
tuo tarkka taloinen vaimo,
laske iskulle ituja,
päästä maalle maltahia;
käypi saunassa use'in
560 syänyöllä yksinänsä,
ei huoli susia surra,
pelätä metsän petoja.
"Jopa nyt emännän kiitin;
vuotas kiitän patvaskani!
565 Ken on pantu patvaskaksi,
ken otettu oppahaksi?
Kylän paras patvaskana,
kylän onni oppahana.
"Onpa meiän patvaskalla
570 päällä haahen haljakkainen;

se on kaita kainalosta,
soma suolien kohasta.
"Onpa meiän patvaskalla,
onpa kauhtana kapoinen:
575 helmat hietoa vetävi,
takapuolet tanteria.
"Vähän paitoa näkyvi,
pikkaraisen pilkottavi:
on kuin Kuuttaren kutoma,
580 tinarinnan riukuttama.
"Onpa meiän patvaskalla
vyöllä ussakka utuinen,
päivän tyttären kutoma,
kirjokynnen kirjoittama
585 ajalla tulettomalla,
tulen tietämättömällä.
"Onpa meiän patvaskalla
silkkiset sukat jalassa,
silkkiset sukan sitehet,
590 säteriset säärinauhat,
jotk' on kullalla ku'ottu,
hopealla huoliteltu.
"Onpa meiän patvaskalla
Saksan kengät kelvolliset,
595 kuni joutsenet joella,
vesiteiret vieremillä
tahi hanhuet havulla,
muuttolinnut murrikolla.
"Onpa meiän patvaskalla
600 kutrit kullansuortuvaiset,
parta kullanpalmikkoinen;
päässä pystyinen kypäri,
puhki pilvien puhuja,
läpi metsän läiköttäjä,
605 jot' ei saatane sataisin,
tuotane tuhansin markoin.
"Jo nyt kiitin patvaskani;
vuotas kiitän saajanaisen!
Mist' on saatu saajanainen,
610 kust' otettu onnellinen?
"Tuolt' on saatu saajanainen,
tuolt' otettu onnellinen
takoa Tanikan linnan,
uuen linnan ulkopuolta.
615 "Eipä vielä sieltäkänä,
ei perän pereäkänä!
Tuolt' on saatu saajanainen,
tuolt' otettu onnellinen
Vienan päälittä vesiltä,
620 ulapoilta auke'ilta.
"Eipä vielä sieltäkänä,
ei perän pereäkänä!
Kasvoi maalla mansimarja,
punapuola kankahalla,
625 pellolla heleä heinä,
kukka kultainen aholla:
siit' on saatu saajanainen,
siit' otettu onnellinen.
"Saajanaisen suu somainen
630 kuni Suomen sukkulainen;
saajanaisen sirkut silmät
kuni tähet taivahalla;
saajanaisen kuulut kulmat
kuni kuu meren-ylinen.
635 "Onpa meiän saajanaisen
kaula kullankiehkuroissa,
pää kullanvipalehissa,
käet kullankäärilöissä,
sormet kullansormuksissa,
640 korvat kullanhelmilöissä,
kulmat kullansolmuloissa,
silmäripset simpsukoissa.
"Luulin kuun kumottavaksi,
kuu kumotti kultasolki;

645 luulin päivän paistavaksi,
kun sen paistoi paian kaulus;
luulin laivan läikkyväksi,
kun sen läikkyi lakki päässä.
"Jopa kiitin saajanaisen;
650 annas katson kaiken kansan,
onko kansa kaunihina,
väki vanha vänkeänä
sekä nuoriso somana,
koko joukko juoleana!
655 "Jopa katsoin kaiken kansan,
ehkä tiesin ennoltaki:
eip' ole tässä ennen ollut
eikä varsin vasta liene
tämän joukon juoleutta,
660 tämän kansan kauneutta,
väen vanhan vänkeyttä,
väen nuorison somuutta.
Kaikk' on kansa haljakassa
kuni metsä huutehessa:
665 alta on kuin aamurusko,
päältä on kuin päivänkoite.
"Huokeat oli hopeat,
löyhät kullat kutsuloilla,
rahataskut tanterilla,
670 rahakukkarot kujilla
näillä kutsuvierahilla
kutsuloille kunniaksi."
Vaka vanha Väinämöinen,
virren ponsi polvu'inen,
675 siitä siirtihe rekehen,
lähtevi kohin kotia;
laulelevi virsissänsä,
laulelevi, taitelevi.
Lauloi virren, lauloi toisen
680 – virrelläpä kolmannella
kilahti jalas kivehen,
tarttui kapla kannon päähän:
rikkoihe reki runolta,
jalas taittui laulajalta,
685 kapla poikki paukahutti,
laiat irti loskahutti.
Sanoi vanha Väinämöinen,
itse virkkoi, noin nimesi:
"Onko tässä nuorisossa,
690 kansassa kasuavassa,
vaiko tässä vanhalassa,
väessä vähenevässä,
kenpä Tuonelle kävisi,
lähtisi Manan majoille,
695 toisi Tuonelta orasen,
vääntiän Manan väeltä
reki uusi laatiani,
korjanen kohentoani?"
Sekä nuoremmat sanovi,
700 jotta vanhat vastoavi:
"Ei ole tässä nuorisossa
eikä varsin vanhastossa,
koko suuressa su'ussa
niin urosta urheata,
705 jotta Tuonelle menisi,
lähtisi Manan majoille,
toisi Tuonelta orasen,
vääntiän Manan majoilta
reki uusi laatiasi,
710 korjanen kohentoasi."
Silloin vanha Väinämöinen,
laulaja iän-ikuinen,
läksi toiste Tuonelahan,
matkasi Manan majoille.
715 Toi orasen Tuonelasta,
vääntiän Manan majoilta.
Siitä vanha Väinämöinen
laulavi salon sinisen,

salohon tasaisen tammen
720 sekä pihlajan pätevän;
ne kohenti korjaksensa,
painalti jalaksiksensa,
niistä katsoi kaplaksia
sekä väänti vempeleitä:
725 sai korjan kohennetuksi,
re'en uuen laaituksi.
Pisti varsan valjahisin,
ruskean re'en etehen,
itse istuihe rekehen,
730 laskettihe laitiohon.
Vitsattaki virkku juoksi,
helmin lyömättä hevonen
entisille appehille,
taanoisille suuruksille;
735 saattoi vanhan Väinämöisen,
laulajan iän-ikuisen,
oman uksen aukomille,
oman kynnyksen etehen.

26. RUNO

Kutsumaton Lemminkäinen lähtee äidin varoituksista piittaamatta Pohjolan pitoihin ja selviää noidankykyjensä ansiosta matkan haasteista.

Ahti oli saarella asuva,
Kaukoniemen kainalossa.
Oli pellon kynnännässä,
vainion vakoannassa.
5 Korvalta ylen korea,
kovin tarkka kuulennalta.
Kuulevi jumun kylältä,
järyn järvien takoa,
jalan iskun iljeneltä,
10 reen kapinan kankahalta.
Juohtui juoni mielehensä,
tuuma aivohon osasi:
häitä Pohjola pitävi,
salajoukko juominkia!
15 Murti suuta, väänti päätä,
murti mustoa haventa;
veret vierähti pahaksi
poloisilta poskipäiltä.
Heti heitti kynnöksensä,
20 vaon keskivainiolle;
nousi maasta ratsahille,
lähtevi kohin kotia
luoksi armahan emonsa,
tykö valtavanhempansa.
25 Sanoi tuonne saatuansa,
toimitteli tultuansa:

"Oi emoni, vaimo vanha!
Pane ruoka ruttoisesti
syöä miehen nälkähisen,
30 haukata halun-alaisen!
Lämmitä samassa sauna,
pian pirtti riu'uttele,
missä mies puhasteleikse,
sueiksen urosten sulho!"
35 Tuop' on äiti Lemminkäisen
pani ruoan ruttoisesti
syöä miehen nälkähisen,
haukata halun-alaisen
yhen kylyn joutuessa,
40 yhen saunan saapuessa.
Siitä lieto Lemminkäinen
otti ruokoa rutosti;
meni saunahan samassa,
kävi kylpyhuonehesen.
45 Siellä peiponen peseikse,
pulmonen puhasteleikse,
päänsä pellavaspioksi,
kaulanvarren valkeaksi.
Tuli saunasta tupahan.
50 Sanan virkkoi,
noin nimesi:
"Oi emoni, vaimo vanha!
Astu aittahan mäelle,
tuo sieltä somat sopani,
55 kanna vaattehet vakaiset,
jotka päälleni pukisin,
varustaisin varrelleni!"
Emo ennätti kysyä,
vaimo vanha tutkaella:
60 "Kunne lähet, poikueni?
Lähetkö ilveksen ajohon
vaiko hirven hiihäntähän
vai oravan ammuntahan?"

Virkkoi lieto Lemminkäinen,
sanoi kaunis Kaukomieli:
65 "Oi emoni, kantajani!
Lähe en ilveksen ajohon
enkä hirven hiihäntähän,
en oravan ammuntahan;
lähen Pohjolan pitoihin,
70 salajoukon juominkihin.
Tuo mulle somat sopani,
vaka'iset vaatteheni,
häissä häilyteltäväni,
pioissa pi'eltäväni!"
75 Emo kielti poikoansa,
nainen miestänsä epäsi;
epäsi kavetta kaksi,
kielti kolme luonnotarta
lähtemästä Lemminkäistä
80 hyvän Pohjolan pitoihin.
Noin sanoi emo pojalle,
lausui vanhin lapsellensa:
"Ellös menkö, poikueni,
poikueni, Kaukueni,
85 noihin Pohjolan pitoihin,
suuren joukon juominkihin!
Ei sua kutsuttu sinne,
ei tarkoin tahotakana."
Tuop' on lieto Lemminkäinen
90 sanan virkkoi, noin nimesi:
"Kurjat kutsuen menevi,
hyvä ilman hyppeleikse!
Tuoss' on kutsut kuun-ikuiset,
airuhut alinomaiset
95 miekassa tuliterässä,
säilässä säkenevässä."
Tuop' on äiti Lemminkäisen
yhä kielteä käkesi:
"Ellös vainen, poikueni,

100 menkö Pohjolan pitoihin!
Monet on kummat matkallasi,
isot tielläsi imehet,
kolme surmoa kovinta,
kolme miehen kuolemata."
105 Virkkoi lieto Lemminkäinen,
sanoi kaunis Kaukomieli:
"Ain' on surmia akoilla,
kaikin paikoin kuolemia;
ei uros hätäile noita,
110 ei varsin varannekana.
Vaan kuitenki kaikitenki
sano korvin kuullakseni:
mi on surma ensimäinen,
ensimäinen, viimeinenki?"
115 Virkkoi äiti Lemminkäisen,
vaimo vanha vastaeli:
"Sanon surmat syytä myöten
enkä miehen mieltä myöten.
Sanon surman ensimäisen.
120 Se on surma ensi surma:
menet matkoa vähäisen,
pääset tietä päiväyksen:
tulevi joki tulinen
poikkipuolin vastahasi.
125 Joessa tulinen koski,
koskessa tulinen luoto,
luo'olla tulinen korko,
korolla tulinen kokko:
yöt se hammasta hiovi,
130 päivät kynttä kitkuttavi
tulijalle vierahalle,
saavalle käkeävälle."
Virkkoi lieto Lemminkäinen,
sanoi kaunis Kaukomieli:
135 "Se on surma naisen surma,
ei ole kuolema urohon.
Kyllä mä siihen keinon keksin,
arvoan hyvän asian:
laulan leppäisen hevosen,
140 laulan leppäisen urohon
sivutseni siirtymähän,
eestäni vaeltamahan;
itse sorsana sukellan,
allina alenteleime
145 kouritse kokon kynimen,
vaakalinnun varpahitse.
Oi emoni, kantajani!
Sano surma keskimäinen!"
Sanoi äiti Lemminkäisen:
150 "Se on surma toinen surma:
menet matkoa vähäisen,
toki toisen päiväyksen:
tulevi tulinen kuoppa,
se on poikkipuolin tietä,
155 itähän iäti pitkä,
luotehesen loppumatoin,
täynnä kuumia kiviä,
palavia paateroita.
Sinne on satoja saanut,
160 tuhansia tukkueltu,
sa'an miestä miekallista,
tuhat rautaista oritta."
Virkkoi lieto Lemminkäinen,
sanoi kaunis Kaukomieli:
165 "Ei ole siinä miehen surma
eikä kuolema urohon.
Kyllä mä siihen mutkan muistan,
mutkan muistan, keinon keksin:
laulan ma lumesta miehen,
170 uron hangesta hotaisen,
sen tungen tulen väkehen,
vaivaelen valkeahan,
kylpijäksi kuuman saunan

vastan vaskisen keralla;
175 itse siirräime sivutse,
tungeime tulen lävitse,
ettei partana palane,
hivuskutri kurvettune.
Oi emoni, kantajani!
180 Sano surma jälkimäinen!"
Sanoi äiti Lemminkäisen:
"Se on surma kolmas surma:
menet vieläki vähäisen,
pääset siitä päiväyksen,
185 Pohjolan veräjän suulle,
ahtahimpahan alahan:
susi päälle suimistaikse,
karhu toisna kaimistaikse
suulla Pohjolan veräjän,
190 kape'immassa kujassa.
Syönyt on sa'anki miestä,
tuhonnut tuhat urosta,
niin miks' ei sinua söisi,
tuhoaisi turvatointa?"
195 Virkkoi lieto Lemminkäinen,
sanoi kaunis Kaukomieli:
"Uuhi uunna syötäköhön,
rieskana revittäköhön,
vaan ei mies pahempikana,
200 uros untelompikana!
Minua on vyötty miehen vyöllä,
pantu miehen palkimella,
solmittu uron solilla,
jotten vielä jouakana
205 suuhun Untamon susien,
kitahan kirokavetten.
"Muistan ma suelle mutkan,
keksin keinon karhullenki:
suet laulan suitsi-suuhun,
210 karhut rautakahlehisin,
tahi rutjon ruumeniksi,
seulaisen sepalehiksi.
Sillä siitä selvitäime,
pääsen matkani perille."
215 Sanoi äiti Lemminkäisen:
"Et vielä perille päässyt!
Ne oli sinne mennessäsi
matkalla isot imehet,
kolme kummoa kovoa,
220 kolme miehen kuolemata;
viel' on sinne saatuasi
paikalla pahimmat kummat.
Kulet tietä pikkaraisen,
tulet Pohjolan pihalle:
225 aita on rautainen rakettu,
terästarha teeksennelty
maasta asti taivosehen,
taivosesta maahan asti,
keihä'illä seivästetty,
230 maan maoilla aiastettu,
käärmehillä vitsastettu,
sisiliskoilla si'elty;
heitty hännät häilymähän,
pääkurikat kuilumahan,
235 pääkehät kähäjämähän,
päät ulos, sisähän hännät.
"Maass' on toisia matoja,
rata kyitä, käärmehiä
ylös kielin kiehumassa,
240 alas hännin häilymässä.
Yks' on muita kauheampi
eessä portin poikkipuolin,
pitelämpi pirtin hirttä,
paksumpi kujapatsasta,
245 ylös kielin kiehumassa,
suin ylös suhahtamassa,
ei ketänä muuta vasten,

vasten vaivaista sinua."
Virkkoi lieto Lemminkäinen,
250 sanoi kaunis Kaukomieli:
"Seki on surma lapsen surma,
ei ole kuolema urohon.
Tunnen ma tulen lumoa,
valkeaisen vaivutella,
255 ja tunnen maot manata,
käärmehyiset käännytellä.
Äsken päänä eilisenä
kynnin maata kyyn-alaista,
käännin maata käärmehistä
260 aivan paljahin kätösin.
Kyyt pitelin kynsissäni,
käsissäni käärmehyiset;
tapoin kyitä kymmenkunnan,
sa'an mustia matoja:
265 viel' on kynnet kyyn veressä,
käet käärmehen talissa.
Sill' en taia tullakana,
viel' en varsin jouakana
maon suuren suupalaksi,
270 käärmehen käsialaksi:
itse konnat kouristelen,
ilkeät iki puserran,
kyyt on laulan laiemmalle,
maot muutan tien mukahan,
275 astun Pohjolan pihalta,
tungeime tuvan sisähän."
Sanoi äiti Lemminkäisen:
"Ellös vainen, poikueni,
menkö Pohjolan tupahan,
280 Sariolan salvoksihin!
Siell' on miehet miekka vyöllä,
urohot sota-aseissa,
humalassa hullut miehet,
pahat paljo juotuansa.
285 Laulavat sinun poloisen
miekkahan tuliterähän;
jo on laulettu paremmat,
jalommatki jaksettuna."
Virkkoi lieto Lemminkäinen,
290 sanoi kaunis Kaukomieli:
"Jo olen ennenkin elellyt
noilla Pohjolan tuvilla.
Ei minua laula lappi
eikä tunge turjalainen;
295 itse laulan lappalaisen
sekä tungen turjalaisen:
laulan halki hartionsa,
puhki leukansa puhelen,
paian kauluksen kaheksi,
300 rikki rintalastasensa."
Sanoi äiti Lemminkäisen:
"Ohoh poikani poloinen!
Vielä muistat muinaistasi,
kerskut ennen käynnistäsi!
305 Jo olet ennenkin elellyt
noilla Pohjolan tuvilla:
uinut kaikki umpilammit,
koirankieliset kokenut,
käynyt koskia kolisten,
310 myötävirtoja vilisten,
Tuonen kosket tunnustellut,
mitannut Manalan virrat!
Siell' oisit tänäki päänä
ilman äitittä pahatta.
315 "Muistapa, mitä sanelen!
Tulet Pohjolan tuville:
mäki on täynnä seipähiä,
piha täynnä pylvähiä,
ne on täynnä miehen päitä;
320 yks' on seiväs päätöin seiväs
– senpä seipähän nenähän

sinun pääsi leikatahan!"
Virkkoi lieto Lemminkäinen,
sanoi kaunis Kaukomieli:
325 "Hurja noita huolinevi,
epäkelpo keksinevi,
viittä, kuutta vainovuotta,
seitsentä sotakeseä!
Ei noita uro totelle,
330 vääjänne väheäkänä.
Tuo mulle sotisopani,
vanhat vainovaatteheni!
Itse käyn isoni miekan,
katson kalvan taattoseni;
335 viikon on vilussa ollut,
kauan kaihossa sijassa,
itkenyt ikänsä siellä,
kantajata kaipaellut."
Sai siitä sotisopansa,
340 vanhat vainovaattehensa,
isonsa ikuisen miekan,
tuon taaton sotatoverin.
Senpä siltahan sysäsi,
terin työnti lattiahan:
345 miekkanen käessä kääntyi
kuni tuore tuomen latva
tahi kasvava kataja.
Sanoi lieto Lemminkäinen:
"Tuskin on Pohjolan tuvissa,
350 Sariolan salvoksissa
tämän miekan miettijäistä,
tämän kalvan katsojaista."
Jousen seinältä sivalti,
kaaren vahvan vaarnaselta.
355 Sanovi sanalla tuolla,
lausui tuolla lausehella:
"Sen mä mieheksi sanoisin,
urohoksi arveleisin,
joka jouseni vetäisi,
360 kiveräni kiinnittäisi
noilla Pohjolan tuvilla,
Sariolan salvoksilla."
Siitä lieto Lemminkäinen,
tuo on kaunis Kaukomieli,
365 suorihe sotisopihin,
puki vainovaattehisin.
Itse lausui orjallensa,
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Oi on osto-orjaseni,
370 rahan saatu raatajani!
Jou'uta sotaoriini,
valjastele vainovarsa
lähteäkseni pitoihin,
lemmon joukon juominkihin!"
375 Orja nöyrä, neuvottava,
pian pistihe pihalle,
työnti varsan valjahisin,
puikkoihin tulipunaisen.
Sanoi tuolta tultuansa:
380 "Jo olen tehnyt tehtäväni,
suorittanut tuon orosi,
varsan viljon valjastanut."
Siitä lieto Lemminkäisen
luku lähteä tulevi.
385 Käsi käski, toinen kielti,
sormet suoniset pakotti.
Toki läksi, kuin käkesi,
varsin läksi, ei varannut.
Emo neuvoi poikoansa,
390 vanhin lastansa varoitti
oven suusta, orren alta,
kattilan katasijoilta:
"Poikueni, ainueni,
lapseni, vakauteni!
395 Jos sa jou'ut juominkihin,

tapahut mihin tahansa,
juopa puoli tuoppiasi,
keskimaihin maljasesi;
anna toisen toinen puoli,
400 pahemman pahempi puoli:
mato maljassa venyvi,
toukka tuopin pohjukassa."
Vielä neuvoi poikoansa,
varsin lastansa vakusti
405 perimäisen pellon päästä,
veräjältä viimeiseltä:
"Jos sa jou'ut juominkihin,
tapahut mihin tahansa,
istu puolella sijoa,
410 astu puoliaskelella,
anna toisen toinen puoli,
pahemman pahempi puoli,
niin sinusta mies tulevi,
uros selvä selkiävi,
415 läpi käymähän keräjät,
jutut julki polkemahan
urohoisessa väessä,
miehisessä joukkiossa."
Siitä läksi Lemminkäinen
420 istuen oron re'essä;
iski virkkua vitsalla,
heitti helmiruoskasella.
Läksi virkku vieremähän,
hevonen helettämähän.
425 Ajoi aikoa vähäisen,
hyvän hetken hetkutteli:
näki tiellä teirikarjan.
Teiret lentohon lehahti,
lintukarja kapsahutti
430 eestä juoksevan hevosen.
Jäi hitusen höyheniä,
tielle teiren sulkasia.
Ne kokosi Lemminkäinen,
tapaeli taskuhunsa:
435 ei tieä, mikä tulisi,
tapahtuisi taipalella;
kaikki on tarpehen talossa,
hyväksi hätävarana.
Ajoi eellehen vähäisen,
440 kulki tietä pikkuruisen;
jo hepo hörösteleikse,
luppakorva luonteleikse.
Se on lieto Lemminkäinen,
itse kaunis Kaukomieli,
445 kuorustihe korjastansa,
kaarastihe katsomahan:
niin on, kuin sanoi emonsa,
oma vanhempi vakasi!
Aivin on joki tulinen
450 poikitse hevon e'essä.
Joess' on tulinen koski,
koskessa tulinen luoto,
luo'olla tulinen korko,
korolla tulinen kokko:
455 sillä kulkku tulta kuohui,
suu valeli valkeata,
höyhenet tulena tuiski,
säkeninä säihkäeli.
Kaukon kaukoa näkevi,
460 loitompata Lemminkäisen:
"Minnepä menevi Kauko,
kunne läksit, Lemmin poika?"
Virkkoi lieto Lemminkäinen,
sanoi kaunis Kaukomieli:
465 "Läksin Pohjolan pitoihin,
salajoukon juominkihin.
Välty syrjähän vähäisen,
poikellaite tieltä poies,
laske eelle matkamiestä,

470 Lemminkäistä liiatenki,
sivutsesi siirtymähän,
vieretse vaeltamahan!"
Kokko saatteli sanoa,
tulikulkku kuiskahella:
475 "Lasken eelle matkamiehen,
Lemminkäisen liiatenki
– suun kautta samoamahan,
kautta kulkun kulkemahan:
siitä sulle tie menevi
480 mennä tuosta tuon hyväksi
noihin pitkihin pitoihin,
iän kaiken istumihin."
Mitä huoli Lemminkäinen!
Ei tuossa kovin hätäillyt.
485 Tapasip' on taskuhunsa,
löihe kukkaroisehensa,
otti teiren sulkasia;
hieroa hitustelevi
kahen kämmenen välissä,
490 sormen kymmenen sovussa:
siitä syntyi teirikarja,
koko parvi koppeloita.
Syöksi ne kokolle suuhun,
antoi appajan kitahan,
495 kulkkuhun kokon tulisen,
ikenihin iskulinnun.
Sillä siitä selvittihe,
pääsi päivän ensimäisen.
Iski virkkua vitsalla,
500 helähytti helmisellä.
Läks' oronen oikomahan,
hepo helkehyttämähän.
Ajoi matkoa palasen,
piirrätteli pikkuruisen;
505 jo oronen ouostuvi,
hevonen hörähtelevi.

Kohottihe korjastansa,
kaahistihe katsomahan:
niin on, kuin sanoi emonsa,
510 oma vanhempi vakitti!
On eessä tulinen kuoppa,
se on poikkipuolin tietä,
itähän iäti pitkä,
luotehesen loppumatoin,
515 täynnä kuumoa kiveä,
palavata paateroa.
Mitä huoli Lemminkäinen!
Ukkoa rukoelevi:
"Oi Ukko, ylijumala,
520 tahi taatto taivahinen!
Nosta lonka luotehelta,
toinen lännestä lähetä,
kolmas istuta iästä,
kohottele koillisesta,
525 syrjin yhtehen syseä,
lomatusten loukahuta!
Sa'a lunta sauvan varsi,
kiehittele keihäsvarsi
noille kuumille kiville,
530 palaville paateroille!"
Tuo Ukko, ylijumala,
taatto vanha taivahinen,
nosti longan luotehelta,
toisen lännestä lähetti,
535 iätti iästä pilven,
kohotteli koilta ilman,
nepä yhtehen yhytti,
lomakkohon loukahutti.
Satoi lunta sauvan varren,
540 kiehitteli keihäsvarren
noille kuumille kiville,
palaville paateroille:
tulipa luminen lampi,

hyinen järvi muo'ostihe.
545 Siitä lieto Lemminkäinen
lauloi tuohon jäisen sillan
poikitse lumisen lammin,
äyrähästä äyrähäsen.
Sillä sen rovin vaelti,
550 pääsi toisen päiväyksen.
Laski virkkua vitsalla,
helähytti helmisvyöllä.
Sai virkku vilettämähän,
hepo hötkelyttämähän.
555 Virkku juoksi virstan, toisen,
maan paras palan pakeni;
siitä seisahtui äkisti,
ei pakene paikaltansa.
Itse lieto Lemminkäinen
560 kavahtihe katsomahan:
on susi veräjän suulla,
karhu vastassa kujalla,
suulla Pohjolan veräjän,
päässä pitkien kujien.
565 Silloin lieto Lemminkäinen,
itse kaunis Kaukomieli,
tavoitteli taskuhunsa,
kulki kukkaroisehensa;
otti uuhen villasia,
570 hieroa utustelevi
kahen kämmenen kesessä,
sormen kymmenen sovussa.
Puhui kerran kämmenelle:
uuhet juoksuhun uhahti,
575 koko lauma lampahia,
karitsoita aika karja.
Suet sinne ryömäisihe,
karhut kanssa kaimasihe.
Itse lieto Lemminkäinen
580 ajoi eelle matkoansa.
Kulki tietä pikkaraisen,
tuli Pohjolan pihalle.
Aita oli rautainen rakettu,
teräksinen tarha tehty,
585 sata syltä maaemähän,
tuhat syltä taivosehen,
keihä'illä seivästetty,
maan maoilla aiastettu,
käärmehillä kiinnitetty,
590 sisiliskoilla si'elty:
heitty hännät häilymähän,
pääkurikat kuilumahan,
päät vankat vapajamahan,
päät ulos, sisähän hännät.
595 Se on lieto Lemminkäinen
jo tuossa ajattelevi:
"Niin on, kuin sanoi emoni,
kantajani kaikeroitti:
on tuossa mokoma aita
600 pantu maasta taivosehen!
Alahatse kyy matavi,
alemmaksi aita pantu,
ylähätse lintu lenti,
ylemmäksi aita pantu."
605 Tok' ei tuossa Lemminkäinen
huolinut kovin hätäillä.
Veti veitsen huotrastansa,
tupestansa tuiman rauan,
sillä aitoa sivalti,
610 katkoi aiakset kaheksi;
aian rautaisen avasi,
käänti tarhan käärmehisen
viieltä vitsasväliltä,
seitsemältä seipähältä.
615 Itse eellehen ajavi
portin Pohjolan etehen.
Käärme tiellä käänteleikse

cessä portin poikkipuolin,
pitelämpi pirtin hirttä,
620 paksumpi patsasta portin.
Sata silmeä maolla,
tuhat kieltä käärmehellä,
silmät seulan suuruhiset,
kielet pitkät keihovartta,
625 hampahat haravan varren,
selkä seitsemän venettä.
Siinä lieto Lemminkäinen
ei tohi käsiksi käyä
satasilmälle maolle,
630 tuhatkieli-käärmehelle.
Virkkoi lieto Lemminkäinen,
sanoi kaunis Kaukomieli:
"Mato musta, maanalainen,
toukka Tuonen-karvallinen,
635 kulkija kulon-alainen,
lehen lemmon juurehinen,
läpi mättähän menijä,
puun juuren pujottelija!
Kuka sun kulosta nosti,
640 heinän juuresta herätti
maan päälle matelemahan,
tielle teukkalehtamahan?
Kuka nosti nokkoasi,
kuka käski, ken kehoitti
645 päätä pystössä piteä,
kaulan vartta kankeata?
Isosiko vai emosi
vaiko vanhin veljiäsi
vai nuorin sisariasi
650 vaiko muu sukusi suuri?
"Sule nyt suusi, peitä pääsi,
kätke kielesi käpeä,
sykerräite sykkyrähän,
käperräite käppyrähän,
655 anna tietä, puolen tietä,
sivu mennä matkamiehen!
Tahi siirry tieltä poies,
kule, kurja, kursikkohon,
kaaloa kanervikkohon,
660 sala'aite sammalehen,
veäite villakuontalona,
haavan halkona kuleksi, tunge
pääsi turpehesen,
mätä mättähän sisähän
665 – turpehessa sun tupasi,
alla mättähän majasi – :
jospa tuolta pääsi nostat,
Ukko pääsi särkenevi
neuloilla teräsnenillä,
670 rakehilla rautaisilla."
Senpä lausui Lemminkäinen.
Ei sitä mato totellut;
ain' yhä kähäelevi,
ylös kielin kiehahtavi,
675 suin ylös suhahtelevi
pään varalle Lemminkäisen.
Siitä lieto Lemminkäinen
muisti vanhoja sanoja,
ennen eukon neuvomia,
680 äitinsä opettamia.
Sanoi lieto Lemminkäinen,
virkki kaunis Kaukomieli:
"Kun et tuostana totelle
etkä vääjänne vähällä,
685 vielä turvut tuskihisi,
paisut pakkopäivihisi,
halkeat, paha, kaheksi,
konna, kolmeksi muruksi,
kun ma etsinen emosi,
690 haen valtavanhempasi.
Tieän, sykkä, synnyntäsi,

maan kamala, kasvantasi:
Syöjätär sinun emosi,
Vetehinen vanhempasi.
695 "Sylki Syöjätär vesille,
laski kuolan lainehille.
Tuota tuuli tuuitteli,
ve'en henki heilutteli,
tuuitteli vuotta kuusi,
700 senki seitsemän keseä
selvällä meren selällä,
lapovilla lainehilla.
Vesi sen pitkäksi venytti,
päivä paistoi pehmeäksi,
705 ve'en tyrsky maalle työnti,
aalto rannallen ajeli.
"Kulki kolme luonnotarta
rannalla meren rapean,
meren pauhun partahalla.
710 Ne tuon rannalla näkivät;
sanoivat sanalla tuolla:
'Mipä tuostaki tulisi,
kunpa Luoja hengen loisi,
tuolle silmät siunoaisi?'
715 "Päätyi Luoja kuulemassa;
sanan virkkoi, noin nimesi:
'Pahasta paha tulisi,
konna konnan oksennosta,
jos ma tuolle hengen loisin,
720 silmät päähän siunoaisin.'
"Saipa Hiisi kuulemahan,
mies häjy tähyämähän.
Itse luojaksi rupesi;
antoi Hiisi hengen tuolle
725 konnan ilkeän kinalle,
Syöjättären sylkemälle:
siitä kääntyi käärmeheksi,
muuttui mustaksi maoksi.
"Mist' on tuolle henki saatu?
730 Henki Hiien hiiloksesta.
Mist' on syyetty syäntä?
Syöjättäreltä syäntä.
Mist' on aivot ankeloisen?
Virran vankan vaaluvista.
735 Mistä tunto turmiolla?
Kuohusta tulisen kosken.
Mist' on pää pahalle pantu?
Pää pahan pavun jyvästä.
"Mist' on siihen silmät luotu?
740 Lemmon liinan siemenistä.
Mist' on korvat konnan päässä?
Lemmon koivun lehtosista.
Mist' on suuta suunnitettu?
Suu solesta Syöjättären.
745 Mist' on kieli kehnon suussa?
Keitolaisen keihä'ästä.
Mist' on hampahat häjyllä?
Okahista Tuonen ohran.
Mist' on ilkeän ikenet?
750 Ikenistä Kalman immen.
"Mist' on selkä seisotettu?
Hiien hiiliseipähästä.
Mistä häntä häälättynä?
Pahalaisen palmikosta.
755 Mistä suolet solmittuna?
Suolet surman vyöllisestä.
"Siin' oli sinun sukusi,
siinä kuulu kunniasi!
"Mato musta, maanalainen,
760 toukka Tuonen-karvallinen,
maan karva, kanervan karva,
kaiken ilmankaaren karva!
Lähe nyt tieltä matkamiehen,
eestä kulkijan urohon!
765 Anna mennä matkamiehen,

Lemminkäisen leyhytellä
noihin Pohjolan pitoihin,
hyvän synnyn syöminkihin!"
Jo mato kuvattelihe,
770 satasilmä siirtelihe,
kääntelihe käärme paksu,
muuttelihe tien mukahan;
antoi mennä matkamiehen,
Lemminkäisen leyhytellä
775 noihin Pohjolan pitoihin,
salajoukon juominkihin.

27. RUNO

Lemminkäinen vaatii kestitystä Pohjolassa, saa käärmetuopin ja suututtaa isännän. Kilpaloitsinnan päätteeksi Lemminkäinen lyö isännältä pään poikki.

Jo nyt Kaukoni kuletin,
saatoin Ahti Saarelaisen
monen surman suun ohitse,
Kalman kielen kantimetse
5 noille Pohjolan pihoille,
salakansan kartanoille.
Nyt onpi saneltavana,
kielin kertoeltavana,
miten lieto Lemminkäinen,
10 tuo on kaunis Kaukomieli,
tuli Pohjolan tupihin,
Sariolan salvoksihin,
ilman kutsutta pitoihin,
airuhitta juominkihin.
15 Tuop' on lieto Lemminkäinen,
poika, veitikkä verevä,
heti kun tuli tupahan,
astui keskilattialle:
silta liekkui lehmuksinen,
20 tupa kuusinen kumahti.
Sanoi lieto Lemminkäinen,
itse virkki, noin nimesi:
"Terve tänne tultuani,
terve tervehyttäjälle!
25 Kuules, Pohjolan isäntä!
Oisiko talossa tässä
ohria orosen purra,
olutta urohon juoa?"
Itse Pohjolan isäntä
30 istui pitkän pöyän päässä.
Tuop' on tuolta vastoavi,
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Ollevi talossa tässä
tannerta orosen olla.

35 Eikä kielletä sinua,
jos olet siivolla tuvassa,
oven suussa seisomasta,
oven suussa, orren alla,
kahen kattilan välissä,
40 kolmen koukun koskevilla."
Siinä lieto Lemminkäinen
murti mustoa haventa,
kattilaisen-karvallista.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
45 "Lempo tänne lähteköhön
oven suuhun seisomahan,
nokianne nuohomahan,
karstoja karistamahan!
Eip' ennen minun isoni
50 eikä valtavanhempani
seisonut sijalla sillä,
oven suussa, orren alla.
Olipa sijoa silloin:
tanhua orihin olla,
55 tupa pesty miesten tulla,
sopet luoa sormikasta,
vaarnat miesten vanttuhia,
seinät miekkoja laella.
Miksip' ei ole minulle
60 kuin ennen minun isolle?"
Siitä siirtihen ylemmä,
pyörähtihe pöyän päähän;
istuihe rahin nenähän,
petäjäisen penkin päähän:
65 rahi vastahan rasahti,
petäjäinen penkki notkui.
Sanoi lieto Lemminkäinen:
"Enpäs liene lempivieras,
kun ei tuotane olutta
70 tulevalle vierahalle."
Ilpotar, hyvä emäntä,
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Ohoh poika Lemminkäisen!
Mi sinusta vierahasta!
75 Tulit pääni polkemahan,
aivoni alentamahan!
Ohrina oluet meillä,
makujuomat maltahina,
leipomatta vehnäleivät,
80 lihakeitot keittämättä.
Oisit yötä ennen tullut
taikka päiveä jälestä."
Siinä lieto Lemminkäinen
murti suuta, väänti päätä,
85 murti mustoa haventa.
Itse tuon sanoiksi virkki:
"Jop' on täällä syömät syöty,
häät juotu, piot pi'etty,
oluet osin jaeltu,
90 me'et miehin mittaeltu,
kannut kannettu kokohon,
tuopit roukkoihin rovittu!
"Oi sie Pohjolan emäntä,
Pimentolan pitkähammas!
95 Pi'it häät häjyn tavalla,
kutsut koiran kunnialla.
Leipoelit leivät suuret,
panit ohraiset oluet,
laitoit kutsut kuusianne,
100 anojat yheksiänne:
kutsuit kurjat, kutsuit köyhät,
kutsuit ruojat, kutsuit roistot,
kaikki hoikat huonemiehet,
kaitakauhtanat kasakat;
105 muun on kutsuit kaiken kansan
– minun heitit kutsumatta!
"Mintähen tämä minulle
omistani ohristani?

Muut ne kantoi kauhasilla,
110 muut ne tiiskinä tiputti,
minä määrin mätkäelin,
puolikkoisin putkaelin
omiani ohriani,
kylvämiäni jyviä.
115 "En nyt liene Lemminkäinen,
en vieras hyvän-niminen,
kun ei tuotane olutta,
pantane pata tulelle,
keittoa pa'an sisähän,
120 leiviskä sianlihoa,
syöäkseni, juoakseni
päähän matkan päästyäni."
Ilpotar, hyvä emäntä,
hänpä tuon sanoiksi virkki:
125 "Ohoh piika pikkarainen,
orjani alinomainen!
Pane keittoa patahan,
tuo olutta vierahalle!"
Tyttö pieni, tyhjä lapsi,
130 pahin astian pesijä,
lusikkojen luutustaja,
kapustojen kaapustaja
pani keittoa patahan:
luut lihoista, päät kaloista,
135 vanhat naatit naurihista,
kuoret leivistä kovista.
Toi siitä olutta tuopin,
kannun kaljoa pahinta
juoa lieto Lemminkäisen,
140 appoa halun-alaisen.
Itse tuon sanoiksi virkki:
"Tokko lie sinussa miestä,
juojoa tämän oluen,
tämän kannun kaatajata?"
145 Lemminkäinen, lieto poika,
katsoi tuosta tuoppihinsa:
toukka on tuopin pohjukassa,
käärmehiä keskimailla;
äärillä maot mateli,
150 sisiliskot liuahteli.
Sanoi lieto Lemminkäinen,
kauahutti Kaukomieli:
"Tuopin tuojat Tuonelahan,
kannun kantajat Manalle
155 ennen kuun ylenemistä,
tämän päivän päätymistä!"
Siitä tuon sanoiksi virkki:
"Oh sinä olut katala!
Jo nyt jou'uit joutavihin,
160 jou'uit joutavan jälille!
Olut suuhun juotanehe,
ruhkat maahan luotanehe
sormella nimettömällä,
vasemmalla peukalolla!"
165 Tapasip' on taskuhunsa,
kulki kukkaroisehensa.
Otti ongen taskustansa,
väkärauan väskystänsä,
tuonp' on tunki tuoppihinsa,
170 alkoi onkia olutta:
maot puuttui onkehensa,
väkähänsä kyyt vihaiset.
Sa'an nosti sammakoita,
tuhat mustia matoja,
175 loi ne maahan maan hyviksi,
kaikki laski lattialle;
veti veitsensä terävän,
tuon on tuiman tuppirauan,
sillä silpoi päät maoilta,
180 katkoi kaulat käärmehiltä
– joi oluen onneksensa,
me'en mustan mieliksensä.

Sanan virkkoi, noin nimesi:
"En mä liene lempivieras,
185 kun ei tuotane olutta,
parempata juotavata
varavammalla käellä,
suuremmalla astialla,
tahi ei oinasta isetä,
190 suurta sonnia tapeta,
härkeä tupahan tuoa,
sorkkasäärtä huonehesen."
Itse Pohjolan isäntä
sanan virkkoi, noin nimesi:
195 "Mitä sie tulitki tänne,
ken sinua koolle kutsui?"
Virkkoi lieto Lemminkäinen,
sanoi kaunis Kaukomieli:
"Korea kutsuttu vieras,
200 koreampi kutsumatoin.
Kuules, poika pohjolaisen,
itse Pohjolan isäntä!
Anna ostoa olutta,
juomoa rahan-alaista!"
205 Tuopa Pohjolan isäntä
tuosta suuttui ja syäntyi,
kovin suuttui ja vihastui.
Lauloi lammin lattialle
Lemminkäisellen etehen.
210 Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Tuoss' on joki juoaksesi,
lampi laikutellaksesi."
Mitä huoli Lemminkäinen!
Sanan virkkoi, noin nimesi:
215 "En ole vaimojen vasikka
enkä härkä hännällinen
juomahan jokivesiä,
lampivettä lakkimahan."
Itse loihe loitsimahan,
220 laikahtihe laulamahan.
Lauloi sonnin lattialle,
härän suuren, kultasarven:
sepä lammin laikkaeli,
joi jokosen onneksensa.
225 Pohjolainen, pitkä poika,
suen suustansa sukesi;
senpä lauloi lattialle
surmaksi lihavan sonnin.
Lemminkäinen, lieto poika,
230 lauloi valkean jäniksen
lattialle hyppimähän
sen sutosen suun e'essä.
Pohjolainen, pitkä poika,
lauloi koiran koukkuleuan
235 tuon jäniksen tappamahan,
kierosilmän kiskomahan.
Lemminkäinen, lieto poika,
lauloi orrellen oravan,
orsilla kapahumahan,
240 koiran tuota haukkumahan.
Pohjolainen, pitkä poika,
lauloi nää'än kultarinnan:
näätä näppäsi oravan
orren päässä istumasta.
245 Lemminkäinen, lieto poika,
lauloi ruskean reposen:
se söi nää'än kultarinnan,
karvan kaunihin kaotti.
Pohjolainen, pitkä poika,
250 kanan suustansa sukesi
sillalla sipoamahan
tuon reposen suun e'essä.
Lemminkäinen, lieto poika,
haukan suustansa sukesi,
255 kieleltä käpeäkynnen:
sepä kiskalti kanasen.

Sanoi Pohjolan isäntä,
itse lausui, noin nimesi:
"Ei tässä piot paranne,
260 kun ei vierahat vähenne;
talo työlle, vieras tielle
hyvistäki juomingista!
Lähe tästä, hiien heitto,
luota kaiken ihmiskansan!
265 Kotihisi, konna, koita,
paha, maahasi pakene!"
Virkkoi lieto Lemminkäinen,
sanoi kaunis Kaukomieli:
"Ei miestä manaten saa'a,
270 ei miestä pahempatana
sijaltansa siirtymähän,
paikalta pakenemahan."
Silloin Pohjolan isäntä
miekan seinältä sivalti,
275 tempasi tuliteränsä.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Oi sie Ahti Saarelainen
tahi kaunis Kaukomieli!
Mitelkämme miekkojamme,
280 katselkamme kalpojamme,
minunko parempi miekka
vainko Ahti Saarelaisen!"
Sanoi lieto Lemminkäinen:
"Mitä minun on miekastani,
285 kun on luissa lohkiellut,
pääkasuissa katkiellut!
Vaan kuitenki kaikitenki,
kun ei nuo piot paranne,
mitelkämme, katselkamme,
290 kumman miekka mieluhumpi!
Eip' ennen minun isoni
miekkamittoja varannut:
pojastako polvi muuttui,
lapsesta laji väheni!"
295 Otti miekan, riisui rauan,
tempasi tuliteräisen
huotrasta huveksisesta,
vyöstä vennon-selkäisestä.
Mittelivät, katselivat
300 noien miekkojen pituutta:
olipa pikkuista pitempi
miekka Pohjolan isännän,
yhtä kynnen mustukaista,
puolta sormuen niveltä.
305 Sanoi Ahti Saarelainen,
virkkoi kaunis Kaukomieli:
"Sinunpa pitempi miekka:
sinun eellä iskeminen."
Siitä Pohjolan isäntä
310 sivalteli, sieppaeli,
tavoitteli, ei tavannut,
Lemminkäistä päälakehen.
Kerran ortehen osasi,
kamanahan kapsahutti:
315 orsi poikki otskahutti,
kamana kaheksi lenti.
Sanoi Ahti Saarelainen,
virkkoi kaunis Kaukomieli:
"Min teki pahoa orret,
320 kamana tihua työtä,
jotta orsia osoitat,
kamanata kapsuttelet?
"Kuule, poika pohjolaisen,
itse Pohjolan isäntä!
325 Tukela tora tuvassa,
seikat akkojen seassa:
tuvan uuen turmelemme,
lattiat verin panemme.
Käykämme ulos pihalle,
330 ulos pellolle torahan,

tanterelle tappelohon!
Pihalla veret paremmat,
kaunihimmat kartanolla,
luontevaisemmat lumella."
335 Mentihin ulos pihalle.
Tavattihin lehmän talja,
levitettihin pihalle
senp' on päällä seistäksensä.
Sanoi Ahti Saarelainen:
340 "Kuulesta, sa Pohjan poika!
Sinunpa pitempi miekka,
sinun kalpa kauheampi
– ehkä tuon on tarvinnetki,
ennenkuin ero tulevi
345 tahi kaula katkeavi – :
iske päältä, Pohjan poika!"
Iski päältä Pohjan poika.
Iski kerran, iski toisen,
kohta kolmasti rapasi;
350 eipä oike'in osoita,
lipaise lihoakana,
ota ei orvaskettuana.
Sanoi Ahti Saarelainen,
virkkoi kaunis Kaukomieli:
355 "Annapas minäki koitan,
jo se on vuoroni minunki!"
Tuopa Pohjolan isäntä
ei tuosta totella ollut:
yhä iski, ei epäillyt,
360 tarkoitteli, ei tavannut.
Tulta tuiski tuima rauta,
terä varsin valkeata
käessä lieto Lemminkäisen;
läksi loiste loitommaksi,
365 vasten kauloa valahti
tuon on pojan pohjolaisen.
Sanoi kaunis Kaukomieli:
"Ohoh Pohjolan isäntä!
Niinp' on kaulasi, katalan,
370 kuni koite ruskeana!"
Tuopa poika pohjolaisen,
itse Pohjolan isäntä,
sinne siirti silmiänsä
pä'in kauloa omoa.
375 Tuop' on lieto Lemminkäinen
siinä lyöä silpahutti,
iski miestä miekallansa,
kavahutti kalvallansa.
Löip' on kerran luimahutti:
380 laski pään on päältä olka,
kallon kaulalta sivalti;
vei kuin naatin naurihista
tahikka tähkän olesta,
evän kaikesta kalasta.
385 Päähyt pyörähti pihalle,
miehen kallo kartanolle,
kuni nuolen noutaessa
puusta koppelo putosi.
Sata oli seivästä mäellä,
390 tuhat pystössä pihalla,
saoin päitä seipähissä.
Yks' on seiväs ilman päättä:
tuop' on lieto Lemminkäinen
otti pään pojan pätöisen,
395 kantoi kallon kartanolta
senki seipähän nenähän.
Siitä Ahti Saarelainen,
tuo on kaunis Kaukomieli,
tupahan palattuansa
400 sanan virkkoi, noin nimesi:
"Tuo vettä, vihainen piika,
käsiäni pestäkseni
veristä pahan isännän,
häjyn miehen hurmehista!"

405 Pohjan akka syännyksenti,
syännyksenti, suutuksenti.
Lauloi miestä miekallista,
asehellista urosta,
saa miestä miekallista,
410 tuhat kalvan kantajata
pään varalle Lemminkäisen,
Kaukomielen kaulan päälle.

Jo aika tosin tulevi,
päivä liitolle lipuvi,
415 toki käypi tuskemmaksi,
läylemmäksi lankeavi
asuskella Ahti poian,
Lemminkäisen leyhytellä
noissa Pohjolan pioissa,
420 salajoukon juomingissa.

28. RUNO

Lemminkäinen pakenee Pohjolasta äitinsä luo. Äiti neuvoo piilopaikan.

Jo nyt Ahti Saarelainen,
itse lieto Lemminkäinen,
pistäiksen on piilemähän,
painaikse pakenemahan
5 pimeästä Pohjolasta,
sangasta Saran talosta.
Läksi tuiskuna tuvasta,
savuna pihalle saapi
pakohon pahoja töitä,
10 pillojansa piilemähän.
Niin pihalle tultuansa
katseleikse, käänteleikse,
etsi entistä oritta.
Näe ei entistä oroa:
15 näki paaen pellon päässä,
pajupehkon pientarella.
Mikäs neuvoksi tulevi,
mikä neuvon antajaksi,
ettei pää pahoin menisi,
20 tukka turhi'in tulisi,
hivus hieno lankeaisi
näillä Pohjolan pihoilla?
Jo kumu kylästä kuului,
tomu toisista taloista,
25 välkytys kylän väliltä,
silmän isku ikkunoilta.
Tuossa lieto Lemminkäisen,
tuon on Ahti Saarelaisen,
täytyi toisiksi ruveta,
30 piti muiksi muutellaita.
Kokkona ylös kohosi,
tahtoi nousta taivahalle:
päivä poltti poskipäitä,
kuuhut kulmia valaisi.

35 Siinä lieto Lemminkäinen
Ukkoa rukoelevi:
"Oi Ukko, hyvä Jumala,
mies on tarkka taivahinen,
jymypilvien pitäjä,
40 hattarojen hallitsija!
Laaipa utuinen ilma,
luopa pilvi pikkarainen,
jonka suojassa menisin,
kotihini koitteleisin
45 luoksi ehtoisen emoni,
tykö valtavanhempani!"
Lenteä lekuttelevi,
katsoi kerran jälkehensä:
keksi harmoan havukan
50 – sen silmät paloi tulena
kuni pojan pohjolaisen,
Pohjan entisen isännän.
Sanoi harmoa havukka:
"Ohoh Ahti veikkoseni!
55 Muistatko muinaista sotoa,
tasapäätä tappeloa?"
Sanoi Ahti Saarelainen,
virkkoi kaunis Kaukomieli:
"Havukkani, lintuseni!
60 Käännäite kohin kotia!
Sano tuonne tultuasi
pimeähän Pohjolahan:
'Kova on kokko kourin saa'a,
kynälintu kynsin syöä.'"
65 Jo kohta kotihin joutui
luoksi ehtoisen emonsa
suulla surkeannäöllä,
syämellä-synkeällä.
Emo vastahan tulevi
70 kulkiessansa kujoa,
aitoviertä astuessa.
Ennätti emo kysyä:
"Poikueni, nuorempani,
lapseni, vakavampani!
75 Mit' olet pahoilla mielin
Pohjolasta tullessasi?
Onko sarkoin vaarrettuna
noissa Pohjolan pioissa?
Jos on sarkoin vaarrettuna,
80 saat sinä paremman sarkan,
taattosi soasta saaman,
tavoittaman tappelosta."
Sanoi lieto Lemminkäinen:
"Oi emoni, kantajani!
85 Ken mun sarkoin vaarteleisi!
Itse vaartaisin isännät,
vaartaisin sata urosta,
tuhat miestä tunnustaisin."
Sanoi äiti Lemminkäisen:
90 "Mit' olet pahoilla mielin?
Oletko voitettu orihin,
herjattu hevosen varsoin?
Jos olet voitettu orihin,
ostaos ori parempi
95 ison saamilla eloilla,
vanhemman varustamilla!"
Sanoi lieto Lemminkäinen:
"Oi emoni, kantajani!
Ken mun herjaisi hevosin
100 eli varsoin voitteleisi!
Itse herjaisin isännät,
voittaisin oron ajajat,
miehet vankat varsoinensa,
urohot orihinensa."
105 Sanoi äiti Lemminkäisen:
"Mit' olet pahoilla mielin,
kuta synke'in syämin
Pohjolasta tultuasi?

Oletko naisin naurettuna
110 eli piioin pilkattuna?
Jos olet naisin naurettuna
eli piioin pilkattuna,
toiset toiste pilkatahan,
naiset vasta nauretahan."
115 Sanoi lieto Lemminkäinen:
"Oi emoni, kantajani!
Ken mun naisin naurattaisi
eli piioin pilkkoaisi!
Itse nauraisin isännät,
120 kaikki piiat pilkkoaisin,
nauraisin sataki naista,
tuhat muuta morsianta."
Sanoi äiti Lemminkäisen:
"Mi sinulla, poikueni?
125 On sulle satunen saanut
Pohjolassa käyessäsi,
vainko liioin syötyäsi,
syötyäsi, juotuasi
olet öisillä sijoilla
130 nähnyt outoja unia?"
Silloin lieto Lemminkäinen
sai tuossa sanoneheksi:
"Akat noita arvelkohot
öisiä unennäköjä!
135 Muistan yölliset uneni,
sen paremmin päivälliset.
Oi emoni, vanha vaimo!
Sääli säkkihin evästä,
pane jauhot palttinahan,
140 suolat riepuhun sovita!
Pois tuli pojalle lähtö,
matka maasta ottaminen,
tästä kullasta ko'ista,
kaunihista kartanosta:
145 miehet miekkoja hiovat,
kärestävät keihä'itä."
Emo ennätti kysyä,
vaivan nähnyt vaaitella:
"Miksi miekkoja hiovat,
150 kärestävät keihä'itä?"
Virkkoi lieto Lemminkäinen,
sanoi kaunis Kaukomieli:
"Siksi miekkoja hiovat,
kärestävät keihä'itä:
155 mun poloisen pään varalle,
vasten kauloa katalan.
Tuli työ, tapahtui seikka
noilla Pohjolan pihoilla:
tapoin pojan pohjolaisen,
160 itsen Pohjolan isännän.
Nousi Pohjola sotahan,
takaturma tappelohon
vasten vaivaista minua,
yksinäisen ympärille."
165 Emo tuon sanoiksi virkki,
lausui vanhin lapsellensa:
"Jo sanoin minä sinulle,
jo vainen varoittelinki,
yhä kielteä käkesin
170 lähtemästä Pohjolahan.
Mahoit olla oikeassa,
eleä emon tuvilla,
oman vanhemman varassa,
kantajasi kartanossa,
175 ei oisi sotoa saanut,
tapahtunut tappeloa.
"Kunne nyt, poikani poloinen,
kunne, kannettu katala,
lähet pillan piilentähän,
180 työn pahan pakenentahan,
ettei pää pahoin menisi,
kaula kaunis katkeaisi,

tukka turhi'in tulisi,
hivus hieno lankeaisi?"
185 Sanoi lieto Lemminkäinen:
"En tieä sitä sijoa,
kunne painuisin pakohon
pillojani piilemähän.
Oi emoni, kantajani!
190 Kunne käsket piilemähän?"
Sanoi äiti Lemminkäisen,
itse lausui, noin nimesi:
"En mä tieä, kunne käsken,
kunne käsken ja kehoitan.
195 Menet männyksi mäelle,
katajaksi kankahalle,
tuho sielläki tulevi,
kova onni kohtoavi:
use'in mäkinen mänty
200 pärepuiksi leikatahan,
usei'in kataja kangas
seipähiksi karsitahan.
"Nouset koivuksi norolle
tahikka lehtohon lepäksi,
205 tuho sielläki tulisi,
kova onni kohti saisi:
use'in noroinen koivu
pinopuiksi pilkotahan,
use'in lepikkölehto
210 hakatahan halmeheksi.
"Menet marjaksi mäelle,
puolukaksi kankahalle,
näille maille mansikoiksi,
mustikoiksi muille maille,
215 tuho sielläki tulisi,
kova onni kohtoaisi:
noppisivat nuoret neiet,
tinarinnat riipisivät.
"Mene hauiksi merehen,
220 siiaksi silajokehen,
tuho sielläki tulisi,
kova loppu loukahtaisi:
mies nuori, noentolainen,
veisi verkkonsa vesille,
225 nuoret nuotalla vetäisi,
vanhat saisi verkollansa.
"Menet metsähän sueksi,
korpimaille kontioksi,
tuho sielläki tulisi,
230 kova onni kohtoaisi:
mies nuori, noen näköinen,
kärestäisi keihä'änsä
surmataksensa sutoset,
metsän karhut kaataksensa."
235 Silloin lieto Lemminkäinen
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Itse tieän ilke'immät,
paikat arvoan pahimmat,
kussa surma suin pitäisi,
240 kova loppu loukahtaisi.
Oi emo, elättäjäni,
maammo, maion-antajani!
Kunne käsket piilemähän,
kunne käsket ja kehoitat?
245 Aivan on surma suun e'essä,
paha päivä parran päällä,
yksi päivä miehen päätä,
tuskin täytehen sitänä."
Silloin äiti Lemminkäisen
250 itse virkki, noin nimesi:
"Sanon ma hyvänki paikan,
ani armahan nimitän,
missä piillä pillomuksen,
paeta pahan-alaisen:
255 muistan maata pikkuruisen,
tieän paikkoa palasen,

syömätöintä, lyömätöintä,
miekan miehen käymätöintä.
Sie vanno valat ikuiset,
260 valehettomat, vakaiset,
kuunna, kymmennä kesänä
et sotia käyäksesi
hopeankana halulla
tahi kullan tarpehella!"
265 Sanoi lieto Lemminkäinen:
"Vannon mie valat vakaiset,
en kesänä ensimäisnä,
tok' en vielä toisnakana
saa'a suurihin sotihin,
270 noihin miekan melskehisin.
Viel' on haavat hartioissa,
syvät reiät ryntähissä
entisistäkin iloista,
mennehistä melskehistä
275 suurilla sotamä'illä,
miesten tappotanterilla."
Silloin äiti Lemminkäisen
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Otapa isosi pursi,
280 lähe tuonne piilemähän
ylitse meren yheksän,
meri-puolen kymmenettä,
saarehen selällisehen,
luotohon merellisehen!
285 Siell' ennen isosi piili,
sekä piili jotta säilyi
suurina sotakesinä,
vainovuosina kovina;
hyvä oli siellä ollaksensa,
290 armas aikaellaksensa.
Siellä piile vuosi, toinen,
käy kotihin kolmannella
tutuille ison tuville,
vanhempasi valkamoille!"

29. RUNO

Lemminkäinen pakenee Saareen ja laulaa neidot ihastuksiin. Saaren miehet ja koti-ikävä ajavat Lemminkäisen pois. Koti löytyy tuhottuna, äiti elää piilopirtissä.

Lemminkäinen, lieto poika,
itse kaunis Kaukomieli,
saapi säkkihin evästä,
kesävoita vakkahansa,
5 vuoeksensa voita syöä,
toiseksi sianlihoa.
Siitä läksi piilemähän,
sekä läksi jotta joutui.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
10 "Jo lähenki, jo pakenen

koko kolmeksi kesäksi,
viitiseksi vuotoseksi.
Heitän maat matojen syöä,
lehot ilvesten levätä,
15 pellot peuran piehtaroia,
ahot hanhien asua.
"Hyvästi, hyvä emoni!
Kun tulevi Pohjan kansa,
Pimentolan pitkä joukko
20 päätäni kyselemähän,
sanopa samonneheksi,
minun täältä menneheksi
saman kasken kaattuani,
joka jo on leikattuna!"
25 Vetäisi venon vesille,
laski laivan lainehille
teräksisiltä teloilta,
vaskisilta valkamoilta.
Veti puuhun purjehia,
30 vaattehia varpapuuhun;
itse istuvi perähän,
laaittihe laskemahan
kokan koivuisen nojahan,
melan vartevan varahan.
35 Sanan virkkoi, noin nimesi,
itse lausui ja pakisi:
"Puhu, tuuli, purjehesen,
ahava, aja alusta!
Anna juosta puisen purren,
40 mennä mäntyisen venehen
saarelle sanattomalle,
niemelle nimettömälle!"
Tuuli tuuitti venoista,
meren tyrsky työnnytteli
45 selviä selän vesiä,
ulapoita auke'ita;
tuuitteli kuuta kaksi,
kuun on kohta kolmannenki.
Tuossa istui niemen neiet
50 rannalla meren sinisen;
katselevat, käänteleivät,
silmät päin sinistä merta.
Kenpä vuotti veljeänsä,
toivoi taattonsa tulevan;
55 sepä vasta varsin vuotti,
joka vuotti sulhoansa.
Kaukoa näkyvi Kauko,
Kaukon laiva loitompata:
on kuin pieni pilven lonka
60 veen ja taivahan välillä.
Niemen neiet arvelevat,
saaren impyet sanovat:
"Mipä tuo merellä outo,
kupa kumma lainehilla?
65 Kun ollet omainen laiva,
saaren pursi purjeniekka,
niin kohin kotia käänny,
vasten saaren valkamoita:
saisimme sanomat kuulla,
70 viestit mailta vierahilta,
rauhassako rantakansat
vainko vainossa elävät."
Tuuli purjetta punovi,
aalto laivoa ajeli.
75 Pian lieto Lemminkäinen
luotti purren luotoselle,
laski laivan saaren päähän,
saaren niemyen nenähän.
Sanoi tuonne saatuansa,
80 tutkaeli tultuansa:
"Onko saarella sijoa,
maata saaren manterella
veteä venettä maalle,
purtta kuivalle kumota?"

85 Saaren impyet sanovat,
niemen neiet vastoavat:
"Onpa saarella sijoa,
maata saaren manterella
veteä venettä maalle,
90 purtta kuivalle kumota:
tääll' on valkamat varavat,
rannat täynnänsä teloja,
jos saisit saoin venehin,
tulisit tuhansin pursin."
95 Siitä lieto Lemminkäinen
veälti venehen maalle,
purren puisille teloille.
Itse tuon sanoiksi virkki:
"Onko saarella tiloa,
100 maata saaren manterella
piillä miehen pienekkäisen,
paeta vähäväkisen
suurista sotajymyistä,
terän miekan melskehistä?"
105 Saaren impyet sanovat,
niemen neiet vastoavat:
"Onpa saarella tiloa,
maata saaren manterella
piillä miehen pienekkäisen,
110 paeta vähäväkisen:
liiat meill' on linnat täällä,
kalhot kartanot asua,
jos saisi sa'an urosta,
tulisi tuhannen miestä."
115 Siitä lieto Lemminkäinen
sanan virkki, noin nimesi:
"Onko saarella tiloa,
maata saaren manterella,
pieni kolkka koivikkoa
120 ja murunen muuta maata
minun kaski kaatakseni,
hyvä huuhta raatakseni?"
Saaren impyet sanovat,
niemen neiet vastoavat:
125 "Ei ole saarella tiloa,
maata saaren manterella
yhtä selkäsi sijoa,
maata karpion aloa
sinun kaski kaataksesi,
130 hyvä huuhta raataksesi:
saaren maat saroin jaettu,
pellot pirstoin mittaeltu,
aholoista arpa lyöty,
nurmista keräjät käyty."
135 Virkkoi lieto Lemminkäinen,
kysyi kaunis Kaukomieli:
"Onko saarella sijoa,
maata saaren manterella
minun laulut laulellani,
140 pitkät virret vieretellä?
Sanat suussani sulavat,
ikenilläni itävät."
Saaren impyet sanovat,
niemen neiet vastoavat:
145 "Onpa saarella sijoa,
maata saaren manterella
sinun laulut laulellasi,
hyvät virret vieretellä,
lehot leikki lyöäksesi,
150 tanner tanhuellaksesi."
Siitä lieto Lemminkäinen
jopa loihe laulamahan.
Lauloi pihlajat pihoille,
tammet keskitanhu'ille,
155 tammelle tasaiset oksat,
joka oksallen omenan,
omenalle kultapyörän,
kultapyörälle käkösen:

kun käki kukahtelevi,
160 kulta suusta kuohahtavi,
vaski leuoilta valuvi,
hopea hohahtelevi
kultaiselle kunnahalle,
hope'iselle mäelle.
165 Vielä lauloi Lemminkäinen,
vielä lauloi ja saneli,
lauloi hiekat helmilöiksi,
kivet kaikki kiiltäviksi,
puut kaikki punertaviksi,
170 kukat kullankarvaisiksi.
Siitä lauloi Lemminkäinen,
lauloi kaivon kartanolle,
kultakannen kaivon päälle,
kultakapan kannen päälle,
175 josta veikot vettä juovat,
siskot silmiä pesevät.
Lauloi lammin tanterelle,
lampihin siniset sorsat,
kulmat kulta, pää hopea,
180 kaikki varpahat vasesta.
Imehtivät immet saaren,
niemen neiet kummeksivat
Lemminkäisen laulantoa,
urohon osoantoa.
185 Virkkoi lieto Lemminkäinen,
sanoi kaunis Kaukomieli:
"Laulaisin hyvänki virren,
kaunihinki kaikuttaisin,
kun oisin katoksen alla,
190 päässä pitkän pintapöyän.
Kun ei täytyne tupoa,
lainattane lattiata,
jo puran sanat salolle,
kaa'an virret viiakkohon."
195 Saaren impyet sanovat,
niemen neiet arvelevat:
"On meillä tupia tulla,
kalhot kartanot asua,
vieä virtesi vilusta,
200 sanat saa'a ulkoisesta."
Siitä lieto Lemminkäinen
heti tultua tupahan
lauloi tuopit tuonnempata
päähän pitkän pintapöyän,
205 tuopit täytehen olutta,
kannut kaunihit simoa,
va'it varpelaitehille,
kupit kukkurakuvulle:
olipa olutta tuopit,
210 mettä kannut kannettuna,
voita pantuna varalle
ja siihen sianlihoa
syöä lieto Lemminkäisen,
Kaukomielen mielitellä.
215 Kovin on korea Kauko:
eipä syömähän rupea
veitsettä hopeapäättä,
kuraksetta kultaisetta.
Sai veitsen hopeapäisen,
220 lauloi kultaisen kuraksen;
siitä syöpi kylliksensä,
joi olutta onneksensa.
Siitä lieto Lemminkäinen
käveli kyliä myöten
225 saaren impien ilossa,
kassapäien kauneussa.
Kunnepäin on päätä käänti,
siinä suuta suihkatahan,
kunne kättänsä ojenti,
230 siinä kättä käpsätähän.
Kävi öillä öitsimässä,
pime'illä pilkkoisilla.

Ei ollut sitä kyleä,
kuss' ei kymmenen taloa,
235 eik' ollut sitä taloa,
kuss' ei kymmenen tytärtä,
eikäpä sitä tytärtä,
ei sitä emosen lasta,
kunk' ei vierehen venynyt,
240 käsivartta vaivutellut.
Tuhat tunsi morsianta,
sa'an leskiä lepäsi.
Kaht' ei ollut kymmenessä,
kolmea koko sa'assa
245 piikoa pitämätöintä,
leskeä lepäämätöintä.
Niinpä lieto Lemminkäinen
eleä nutustelevi
koko kolmisen keseä
250 saaren suurissa kylissä;
ihastutti saaren immet,
kaikki lesketki lepytti.
Jäi yksi lepyttämättä,
yksi vanha impi rukka.
255 Se on päässä pitkän niemen,
kymmenennessä kylässä.
Jo oli matka mielessänsä
lähteä omille maille.
Tuli vanha impi rukka,
260 itse noin sanoiksi virkki:
"Kauko rukka, miesi kaunis!
Kun et muistane minua,
annan täältä mennessäsi
juosta purtesi kivehen."
265 Ei kuullut kukotta nousta,
kanan lapsetta karata
senki impyen ilohon,
naisen raukan naurantahan.
Niin päivänä muutamana,
270 iltana moniahana
laati liiton noustaksensa
ennen kuuta, kukkoaki.
Nousi ennen liittoansa,
ennen ehtoaikoansa.
275 Läksi kohta kulkemahan,
kylitse vaeltamahan
senki impyen ilohon,
naisen raukan naurantahan.
Yöllä yksin käyessänsä,
280 kulkiessansa kylitse
tuonne niemen pitkän päähän,
kymmenentehen kylähän,
ei nähnyt sitä taloa,
kuss' ei kolmea kotoa,
285 ei nähnyt sitä kotoa,
kuss' ei kolmea urosta,
ei nähnyt sitä urosta,
ku ei miekkoa hionut,
tapparata tahkaellut
290 pään varalle Lemminkäisen.
Silloin lieto Lemminkäinen
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Voi, päivyinen päivä nousi,
armas aurinko kohosi
295 mun, pojan poloisen, päälle,
päälle kaulani katalan!
Lempoko yhen urohon
sovissansa suojelevi,
vaipoissansa varjelevi,
300 kaavuissansa kaitselevi
päälle saaessa satojen,
tuhansien tunkiessa!"
Jäi neiet syliämättä,
sylityt haloamatta.
305 Jo vieri veneteloille
luoksi purtensa poloinen:

purs' on poltettu poroksi,
kypeniksi kyyetelty!
Jo tunsi tuhon tulevan,
310 hätäpäivän päälle saavan.
Alkoi veisteä venettä,
uutta purtta puuhaella.
Puita puuttui purren seppä,
lautoja venon tekijä.
315 Saapi puuta pikkuruisen,
lautoa ani vähäisen:
viisi värttinän murua,
kuusi tainnan taittumoa.
Siitä veistävi venosen,
320 uuen purren puuhoavi.
Teki tieolla venettä,
tietoisilla tehtahilla;
iski kerran: läksi laita,
iski toisen: syntyi toinen,
325 iski kerran kolmannenki:
siitä sai koko venonen.
Jo työnti venon vesille,
laski laivan lainehille.
Sanan virkki, noin nimesi,
330 itse lausui ja pakisi:
"Kupliksi, veno, vesille,
lumpehiksi lainehille!
Kokko, kolme sulkoasi,
kokko, kolme, kaarne, kaksi
335 varaksi vähän venehen,
pahan purren parraspuuksi!"
Astaiksen aluksehensa,
vierähti venon perähän,
alla päin, pahoilla mielin,
340 kaiken kallella kypärin,
kun ei saanut öitä olla
eikä päiviä elellä
saaren impien iloissa,
kassapäien karkeloissa.
345 Virkkoi lieto Lemminkäinen,
sanoi kaunis Kaukomieli:
"Pois tuli pojalle lähtö,
matkansa majoilta näiltä,
näistä impien iloista,
350 kaunokaisten karkeloista.
Vaan toki lähettyäni,
minun täältä mentyäni
eipä impyet iloinne,
kassapäät ei kalketelle
355 näillä tuhmilla tuvilla,
kataloilla kartanoilla."
Jopa itki saaren immet,
niemen neiet vaikeroitsi:
"Mitä läksit, Lemminkäinen,
360 urkenit, urosten sulho?
Läksitkö piikojen pyhyyttä
vainko vaimojen vähyyttä?"
Virkkoi lieto Lemminkäinen,
sanoi kaunis Kaukomieli:
365 "Lähe en piikojen pyhyyttä
enkä vaimojen vähyyttä:
saisin jos sataki naista,
tuhat piikoa pi'ellä.
Sitä läksin, Lemminkäinen,
370 urkenin, urosten sulho,
kun tuli kova ikävä,
ikävä omia maita,
oman maani mansikoita,
oman vaaran vaapukoita,
375 oman niemen neitosia,
oman kartanon kanoja."
Siitä lieto Lemminkäinen
laski laivansa ulomma.
Tuli tuuli, tuon puhalti,
380 tuli aalto, tuon ajeli

selälle meren sinisen,
ulapalle aukealle.
Jäivät raukat rannikolle,
vienoiset vesikivelle,
385 saaren immet itkemähän,
kultaiset kujertamahan.
Sini itki saaren immet,
niemen neiet voikerrehti,
kuni purjepuu näkyvi,
390 rautahankki haimentavi.
Ei he itke purjepuuta,
rautahankkia haloa:
itki purjepuun alaista,
hankkinuoran haltijata.
395 Itse itki Lemminkäinen,
sini itki ja sureksi,
kuni saaren maat näkyvi,
saaren harjut haimentavi.
Ei hän itke saaren maita,
400 saaren harjuja haloa:
itki saaren impy'itä,
noita harjun hanhosia.
Siitä lieto Lemminkäinen
laskevi sinistä merta.
405 Laski päivän, laski toisen.
Päivälläpä kolmannella
nousi tuuli tuulemahan,
ilman ranta riehkumahan,
suuri tuuli luotehinen,
410 kova tuuli koillistuuli:
otti laian, otti toisen,
vikelti koko venehen.
Siitä lieto Lemminkäinen
kääntihe käsin vetehen,
415 läksi sormin soutamahan,
jaloilla meloamahan.
Uituansa yön ja päivän,
melke'in melattuansa
näki pilven pikkuruisen,
420 pilven longan luotehessa.
Sepä maaksi muuttelihe,
niemeksi panettelihe.
Nousi niemelle talohon.
Löyti emännän leipomassa,
425 tyttäret taputtamassa:
"Oi on ehtoinen emäntä!
Kunpa nälkäni näkisit,
asiani arvoaisit,
juosten aittahan menisit,
430 tuiskuna oluttupahan;
toisit tuoppisen olutta,
sirusen sianlihoa,
sen panisit paistumahan,
vuolaisisit voita päälle
435 syöä miehen uupunehen,
juoa uinehen urohon.
Jo olen uinut yöt ja päivät
meren aavan aaltoloita,
joka tuuli turvanani,
440 meren aallot armonani."
Tuopa ehtoinen emäntä
meni aittahan mäelle,
vuoli voita aittasesta,
sirusen sianlihoa;
445 sen panevi paistumahan
syöä miehen nälkähisen,
tuopi tuopilla olutta
juoa uinehen urohon.
Antoi siitä uuen purren,
450 varsin valmihin venehen,
mennä miehen muille maille,
kulkea kotiperille.
Siitä lieto Lemminkäinen,
päästyä kotiperille,

455 tunsi maat on, tunsi rannat,
sekä saaret jotta salmet,
tunsi vanhat valkamansa,
entiset elosijansa;
mäet tunsi mäntyinensä,
460 kummut kaikki kuusinensa
– ei tunne tuvan aloa,
seinän seisontasijoa:
jo tuossa tuvan sijalla
nuori tuomikko tohisi,
465 männikkö tupamäellä,
katajikko kaivotiellä!
Virkkoi lieto Lemminkäinen,
sanoi kaunis Kaukomieli:
"Tuoss' on lehto, jossa liikuin,
470 kivet tuossa, joilla kiikuin,
tuossa nurmet nukkeroimat,
pientarehet piehtaroimat.
Mikä vei tutut tupani,
kuka kaunihit katokset?
475 Tupa on poltettu poroksi,
tuuli tuhkat korjannunna!"
Loihe siitä itkemähän;
itki päivän, itki toisen.
Ei hän itkenyt tupoa
480 eikä aittoa halannut:
itki tuttua tuvassa,
aitallista armastansa.
Linnun lentävän näkevi,
kokkolinnun liitelevän.
485 Sai tuolta kyselemähän:
"Oi sie kokko, lintuseni!
Etkö saattaisi sanoa,
miss' on entinen emoni,
missä kaunis kantajani,
490 ihana imettäjäni?"
Ei kokko mitänä muista
eikä tunne tuhma lintu:
kokko tiesi kuolleheksi
ja kaarne kaonneheksi,
495 miekalla menetetyksi,
tapetuksi tapparalla.
Virkkoi lieto Lemminkäinen,
sanoi kaunis Kaukomieli:
"Ohoh kaunis kantajani,
500 ihana imettäjäni!
Jo olet kuollut, kantajani,
mennyt, ehtoinen emoni,
liha mullaksi lahonnut,
kuuset päälle kasvanehet,
505 katajaiset kantapäihin,
pajut sormien nenähän!
"Kostohon minäki koito,
kostoksi, kovaosainen,
mittaelin miekkoani,
510 kannoin kaunista asetta
noilla Pohjolan pihoilla,
Pimentolan pientarilla
– surmaksi oman sukuni,
kateheksi kantajani!"
515 Katseleikse, käänteleikse:
näki jälkeä hitusen,
ruohossa rutistunutta,
kanervassa katkennutta.
Läksi tietä tietämähän,
520 ojelvoista oppimahan.
Tiehyt metsähän vetävi,
ojelvoinen ottelevi.
Vieri siitä virstan, toisen,
pakeni palasen maata
525 salon synkimmän sisähän,
korven kolkan kainalohon.
Näkevi salaisen saunan,
piilopirtin pikkaraisen

kahen kallion loimassa,
530 kolmen kuusen kulman alla
– siellä ehtoisen emonsa,
tuon on valtavanhempansa.
Siinä lieto Lemminkäinen
ihastui ikihyväksi.
535 Sanovi sanalla tuolla,
lausui tuolla lausehella:
"Ohoh äiti armahani,
oi emo, elättäjäni!
Viel' olet, emo, elossa,
540 vanhempani, valvehella,
kun jo luulin kuolleheksi,
kaiketi kaonneheksi,
miekalla menetetyksi,
keihä'ällä keksityksi!
545 Itkin pois ihanat silmät,
kasvon kaunihin kaotin."
Sanoi äiti Lemminkäisen:
"Viel' olen toki elossa,
vaikkapa piti paeta,
550 pistäitäni piilosalle
tänne synkkähän salohon,
korven kolkan kainalohon.
Suori Pohjola sotoa,
takajoukko tappeloa
555 vasten vaivaista sinua
ja kohti kovaosaista:
poltti huonehet poroksi,
kaikki kaatoi kartanomme."
Sanoi lieto Lemminkäinen:
560 "Oi emoni, kantajani!
Ellös olko milläkänä,
milläkänä, tuollakana!
Tuvat uuet tehtänehe,
paremmat osattanehe,
565 Pohjola so'ittanehe,
Lemmon kansa kaattanehe."
Siitä äiti Lemminkäisen
itse tuon sanoiksi virkki:
"Viikon viivyit, poikueni,
570 kauan, Kaukoni, elelit
noilla mailla vierahilla,
aina ouoilla ovilla,
niemellä nimettömällä,
saarella sanattomalla."
575 Virkkoi lieto Lemminkäinen,
sanoi kaunis Kaukomieli:
"Hyvä oli siellä ollakseni,
lempi liehaellakseni.
Puut siellä punalle paistoi,
580 puut punalle, maat sinelle,
hopealle hongan oksat,
kullalle kukat kanervan.
Siell' oli mäet simaiset,
kalliot kananmunaiset;
585 mettä vuoti kuivat kuuset,
maitoa mahot petäjät,
aian nurkat voita lypsi,
seipähät valoi olutta.
"Hyvä oli siellä ollakseni,
590 armas aikaellakseni.
Siitä oli paha elämä,
siitä outo ollakseni:
pelkäsivät piikojansa,
luulivat lutuksiansa,
595 noita kehnon kellukoita,
paholaisen pallukoita
pahasti pitelevani,
ylimäärin öitsiväni.
Minä piilin piikasia,
600 varoin vaimon tyttäriä,
kuin susi sikoja piili,
havukat kylän kanoja."

30. RUNO

Lemminkäinen lähtee sotaretkelle Pohjolaan Tieran kanssa. Noiduttu pakkanen haittaa matkantekoa, ja eksyneet soturit palaavat kotiin.

Ahti poika, aino poika,
lieto poika Lemminkäinen
aamulla ani varahin,
aivan aika-huomenessa
5 astuihen alusmajoille,
läksi laivavalkamoille.
Siinä itki puinen pursi,
hanka rauta haikeroitsi:
"Mi minusta laatimasta,
10 kurjasta kuvoamasta!
Ei Ahti sotia soua
kuunna, kymmennä kesänä
hopeankana halulla,
kullankana tarpehella."
15 Se on lieto Lemminkäinen
iski purtta vanttuhulla,
kirjasuulla kintahalla.
Itse tuon sanoiksi virkki:
"Elä huoli, hongan pinta,
20 varpelaitainen, valita!
Vielä saat sotia käyä,
tappeloita tallustella:
lienet täynnä soutajia
päivän huomenen perästä."
25 Astuvi emonsa luoksi,
itse tuon sanoiksi virkki:
"Et nyt itkene, emoni,
valittane, vanhempani,
jos menen johonkuhunki,
30 suorime sotatiloille.
Juohtui juoni mieleheni,
tuuma aivohon osasi
kaataakseni Pohjan kansa,
kostoakseni katalat."
35 Emo estellä käkesi,
varoitteli vaimo vanha:
"Ellös menkö, poikaseni,
noihin Pohjolan sotihin!
Siellä surmasi tulevi,
40 kuolemasi kohtoavi."
Mitä huoli Lemminkäinen!
Toki mietti mennäksensä,
lähteäksensä lupasi.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
45 "Mistä saisin miehen toisen,
sekä miehen jotta miekan
Ahille soan avuksi,
liioin voivalle lisäksi?
"Onpa Tiera tieossani,
50 Kuura kuulemaisissani!
Siitä saanen miehen toisen,
sekä miehen jotta miekan
Ahille soan avuksi,
liioin voivalle lisäksi."
55 Kulkevi kylitse tuonne,
teitse Tieran kartanohon.

Sanoi sinne saatuansa,
toimitteli tultuansa:
"Tieraseni, tiettyiseni,
60 armaiseni, ainoiseni!
Tokko muistat muinaistamme,
entistä elämätämme,
kun ennen kahen kävimme
suurilla sotatiloilla?
65 Ei ollut sitä kyleä,
kuss' ei kymmenen taloa;
ei ollut sitä taloa,
kuss' ei kymmenen urosta;
ei ollut sitä urosta
70 eikä miestä melkeätä,
kuta emme kaatanehet
ja kahen kapistanehet."
Iso päätyi ikkunassa
keihäsvartta vuolemassa,
75 emo aitan kynnyksellä
kirnua kolistamassa,
veljekset veräjän suussa
laitioita laatimassa,
sisarekset sillan päässä
80 vaippoja vanuttamassa.
Virkkoi iso ikkunasta,
emo aitan kynnykseltä,
veljekset veräjän suusta,
sisarekset sillan päästä:
85 "Ei Tiera sotahan joua,
Tieran tuura tappelohon!
Tiera on tehnyt kuulun kaupan,
ikikaupan iskenynnä:
vast' on nainut naisen nuoren,
90 ottanut oman emännän;
viel' on nännit näppimättä,
rinnat riuahuttamatta."
Tiera päätyi kiukahalla,
Kuura uunin korvasella:
95 jalan kenki kiukahalla,
toisen pankon partahalla,
veräjällä vyöteleikse,
ulkona kävysteleikse.
Tempoi Tiera keihä'änsä;
100 ei ole keiho suuren suuri
eikä keiho pienen pieni,
keiho keskikertahinen:
heponen sulalla seisoi,
varsa vaapui lappealla,
105 susi ulvoi suoverolla,
karhu karjui naulan tiessä.
Sylkytteli keihoansa,
sylkytteli, nyrskytteli:
sylen syöksi keihäsvartta
110 peltohon saviperähän,
nurmehen nukattomahan,
maahan mättähättömähän.
Työnti Tiera keihä'änsä
Ahin keihojen keselle,
115 sekä läksi jotta joutui
Ahille soan avuksi.
Siitä Ahti Saarelainen
lykkäsi venon vesille
kuni kyyn kulon-alaisen
120 eli käärmehen elävän.
Läksi luoen luotehesen
tuolle Pohjolan merelle.
Silloin Pohjolan emäntä
Pakkasen pahan lähetti
125 tuolle Pohjolan merelle,
ulapalle aukealle.
Itse tuon sanoiksi virkki,
sekä käski jotta lausui:
"Pakko poika pienokainen,
130 oma kaunis kasvattini!

Lähe tuonne, kunne käsken,
kunne käsken ja kehoitan!
Kylmä veitikän venonen,
pursi lieto Lemminkäisen
135 selvälle meren selälle,
ulapalle aukealle!
Kylmä itseki isäntä,
jää'ä veitikkä vesille,
jottei pääse päivinänsä,
140 selviä sinä ikänä,
kun en pääsne päästämähän,
kerinne kehittämähän!"

Pakkanen pahansukuinen
ja poika pahantapainen
145 läksi merta kylmämähän,
aaltoja asettamahan.
Jopa tuonne mennessänsä,
maata matkaellessansa
puut puri lehettömäksi,
150 heinät helpehettömäksi.

Sitte sinne saatuansa
meren Pohjan partahalle,
äärettömän äyrähälle,
heti yönä ensimäisnä
155 lahet kylmi, lammet kylmi,
meren rannat rapsutteli;
viel' ei merta kylmänynnä,
aaltoja asettanunna.
Pieni on peiponen selällä,
160 västäräkki lainehilla:
senki on kynnet kylmämättä,
pää pieni palelematta.

Äsken tuosta toisna yönä
jopa suureksi sukeutui,
165 heittihe hävyttömäksi,
kovin kasvoi kauheaksi.
Kylmi silloin täyen kylmän,
väki pakkasen paleli:
kylmi jäätä kyynäsvarren,
170 satoi lunta sauvan varren,
kylmi veitikän venehen,
Ahin laivan lainehille.

Aikoi kylmeä Ahinki,
jäätеä jalon urohon;
175 jopa kynsiä kyseli,
anoi alta varpahia.
Siitä suuttui Lemminkäinen,
siitä suuttui ja pahastui;
tunki Pakkasen tulehen,
180 työnti rautarauniohon.

Käsin Pakkasen piteli,
kovan ilman kouristeli.
Sanovi sanalla tuolla,
lausui tuolla lausehella:
185 "Pakkanen, Puhurin poika,
talven poika hyyelmöinen!
Elä kylmä kynsiäni,
vaai varpahuisiani
eläkä koske korviani,
190 elä päätäni palele!

"Kyll' on sulla kylmämistä,
paljoki palelemista
ilman ihmisen ihotta,
emon tuoman ruumihitta:
195 kylmä soita, kylmä maita,
kylmä kylmiä kiviä,
palele vesipajuja,
pane haavan pahkuroita,
koivun kuoria kolota,
200 närehiä näykkäele,
elä ihmisen ihoa,
karvoja kavon tekemän!

"Kun et tuosta kyllin saane,
kylmä muita kummempia!

205 Kylmä kuumia kiviä,
palavoita paateroita,
rautaisia kallioita,
vuoria teräksisiä,
Vuoksen koskea kovoa,
210 Imatrata ilkeätä,
kurimuksen kulkun suuta,
kinahmia kauheata!
"Joko nyt sanon sukusi,
kuuluttelen kunniasi?
215 Tieänpä sinun sukusi,
tieän kaiken kasvantasi:
Pakkanen pajuilla syntyi,
kova ilma koivikolla
Pohjolan koan perässä,
220 Pimentolan pirtin päässä
ikiturmasta isosta,
emosta epattomasta.
"Kukas Pakkasen imetti,
kovan ilman kostutteli,
225 kun oli maammo maiotoinna,
emonen utaretoinna?
"Kyyhyt Pakkasen imetti,
kyy imetti, käärme syötti
nännillä nenättömillä,
230 utarella uuttomalla;
pohjaistuuli tuuitteli,
vilu ilma viihytteli
pahoilla pajupuroilla,
here'illä hettehillä.
235 "Sai poika pahantapainen,
tuli turmion-alainen.
Ei ollut nimeä vielä
pojalla epäpäöllä.
Pantihin nimi pahalle:
240 pantihinpa Pakkaseksi.
"Siitä aioilla ajeli,
risukoissa ripsutteli;
kesät heilui hettehissä,
suurimmilla suon selillä;
245 talvet mäiski männiköissä,
pelmusi petäjiköissä,
kolkkaeli koivikoissa,
lepiköissä leyhkäeli.
Kylmi puita ja pehuja,
250 tasoitteli tanteria,
puri puut lehettömäksi,
kanervat kukittomaksi,
pilvat hongista piristi,
laski lastut mäntylöistä.
255 "Joko nyt suureksi sukesit,
ylenit ylen ehoksi,
aioit kylmeä minua,
kohotella korviani,
alta jalkoja anella,
260 päältä kynsiä kysellä?
"Etp' on kylmäne minua,
et pahoin palellekana!
Tulen tungen sukkahani,
kekälehet kenkähäni,
265 hienot hiilet helmoihini,
panun alle paulojeni,
Pakkasen palelematta,
kovan ilman koskematta.
"Tuonne ma sinun manoan
270 Pohjan pitkähän perähän.
Sitte sinne tultuasi,
kotihisi käytyäsi
kylmä kattilat tulelle,
hiilet uunin lietoselle,
275 käet naisen taikinahan,
poika neitosen povehen,
utarihin uuhen maito,
vatsahan hevosen varsa!

"Et sinä sitä totelle,
280 niin tuonne sinun manoan
Hiien hiilien sekahan,
Lemmon liesikiukahille.
Siellä tungeite tulehen,
asetu alasimelle
285 sepän panna paljallansa,
vasaralla valkkaella,
panna paljalla lujasti,
vasaralla vaikeasti!
"Et totelle tuotakana,
290 vääjänne väheäkänä,
vielä muistan muunkin paikan,
arvoan yhen aluen:
vien suusi suven sijahan,
kielesi kesän kotihin,
295 jost' et pääse päivinäsi,
selviä sinä ikänä,
kun en tulle päästämähän
ja käyne kerittämähän."
Pakkanen, Puhurin poika,
300 jo tunsi tuhon tulevan;
alkoi armoa anella.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Tehkämme sula sovinto
toinen ei toistansa viata
305 sinä ilmoisna ikänä,
kuuna kullan valkeana!
"Jos mun kuulet kylmäväksi,
toiste tuhmin liikkuvaksi,
niin tunge tulisijahan,
310 vaivuttele valkeahan,
sepän hiilien sekahan,
alle ahjon Ilmarisen!
Tahi vie suvehen suuni,
kieleni kesän kotihin,
315 etten pääse päivinäni,
selviä sinä ikänä!"
Siitä lieto Lemminkäinen
jätti laivan jäätehesen,
sotapurren puutoksehen,
320 itse eellehen menevi.
Tiera tuossa toisna miesnä
väänti veitikän jälessä.
Tallasi tasaista jäätä,
sileätä siuotteli.
325 Astui päivän, tuosta toisen;
päivänäpä kolmantena
jo näkyvi Nälkäniemi,
kylä kurja kuumottavi.
Astui alle niemen linnan.
330 Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Onko linnassa lihoa
ja kalaista kartanossa
urohille uupuneille,
miehille väsynehille?"
335 Ollut ei linnassa lihoa,
ei kalaista kartanossa.
Virkkoi lieto Lemminkäinen,
sanoi kaunis Kaukomieli:
"Tuli, polta tuhma linna,
340 vesi vieköhön mokoman!"
Itse eistyvi etemmä,
ylös korpehen kohosi,
matkoille majattomille,
teille tietämättömille.
345 Siitä lieto Lemminkäinen,
tuo on kaunis Kaukomieli,
keritsi kiveltä villat,
katkoi karvat kalliolta,
suoritteli sukkasiksi,
350 kiirehteli kintahiksi
vilun suurihin sijoihin,
Pakkasen palelemihin.

Läksi tietä tietämähän,
ojelvoista oppimahan:
355 tiehyt metsähän vetävi,
ojelvoinen ottelevi.
Virkkoi lieto Lemminkäinen,
sanoi kaunis Kaukomieli:
"Ohoh Tiera veikkoseni!
360 Jo nyt jou'uimme johonki,
kuuksi päiväksi kululle,
ilman rannallen iäksi!"
Tiera tuon sanoiksi virkki,
itse lausui, noin nimesi:
365 "Kostohonpa, koito raukat,
kostohon, kovaosaiset,
saimme suurehen sotahan
pimeähän Pohjolahan
– oman hengen heitteheksi,
370 itsemme ikimenoksi
näillä paikoilla pahoilla,
teillä tietämättömillä.
"Emme tuota tunnekana,
emme tunne, emme tieä,
375 mikä tie vetävi meiät,
kuka juoni juohattavi
kuolemahan korven päähän,
kaatumahan kankahalle,
korppien kotisijoille,
380 variksien vainioille.
"Siinä korpit siirtelevät,
linnut liiat kantelevat:
saavat lintuset lihoa,
varikset varia verta,
385 korpit noukan kostuketta
meiän, raukan, raaoistamme;
luumme luovat rauniolle,
kantavat kivikarille.
"Ei tieä emo poloinen
390 eikä kantaja katala,
missä liikkuvi lihansa,
vierevi oma verensä,
onko suuressa soassa,
tasapäässä tappelossa,
395 vaiko suurella selällä,
lakehilla lainehilla,
vai käypi käpymäkeä,
vaelsi varvikkosaloa.
"Ei emo mitänä tieä
400 poloisesta poiastansa:
emo tiesi kuolleheksi,
kantaja kaonneheksi.
Noinpa itkevi emoni,
valittavi vanhempani:
405 'Tuoll' on poikani, poloisen,
tuolla, vaivaisen, varani
Tuonen toukojen panossa,
Kalman maien karhinnassa.
Saapi nyt minun pojalta,
410 minun, laiton, lapseltani,
saapi jouset jouten olla,
jalot kaaret kuivaella,
lintuset hyvin lihota,
pyyt lehossa pyrhistellä;
415 kontiot kovin elellä,
peurat pellon piehtaroia.'"
Virkkoi lieto Lemminkäinen,
sanoi kaunis Kaukomieli:
"Niin on, niin, emo poloinen,
420 niinpä, kantaja katala!
Kasvatit kanoja parven,
koko joukon joutsenia:
tuli tuuli, niin hajotti,
tuli lempo, niin levitti,
425 yhet sinne, toiset tänne,
jonnekunne kolmannetki.

"Kyllä muistan muinaisenki,
arvoan ajan paremman,
kun kulimme kukkasina,
430 marjoina omilla mailla:
moni katsoi muotohomme,
vartehemme valkotteli.
Ei kuin nyt tätä nykyä,
tällä inhalla iällä:
435 yks' on tuuli tuttujamme,
päivä ennen nähtyjämme;
senki pilvet peittelevät,
satehet salaelevat.
"Vaan en huoli huolimahan,
440 suuresti sureksimahan,
jos immet hyvin eläisi,
kassapäiset kalkettaisi,
naiset kaikki naurusuulla,
mesimielin morsiamet,
445 ikävissä itkemättä,
huolihin häviämättä.
"Viel' ei meitä noiat noiu,
noiat noiu, näe näkijät
näille teille kuolevaksi,
450 matkoille masenevaksi,
nuorena nukahtavaksi,
verevänä viereväksi.
"Minkä noiat noitunevat,
kunka nähnevät näkijät,
455 kotihinsa koitukohon,
majahansa maatukohon!
Noitukohot itsiänsä,
laulakohot lapsiansa,
sukuansa surmatkohot,
460 heimoansa herjatkohot!
"Ei ennen minun isoni
eikä valtavanhempani
nouatellut noian mieltä,
lahjoitellut lappalaista.
465 Noin sanoi minun isoni,
noin sanon minä itseki:
varjele, vakainen Luoja,
kaitse, kaunoinen Jumala,
auta armokourallasi,
470 väkevällä vallallasi
miesten mielijuohtehista,
akkojen ajatuksista,
pakinoista partasuien,
pakinoist' on parratointen!
475 Ole ainaisna apuna,
vakaisena vartijana,
ettei poika pois tulisi,
emon tuoma erkaneisi
Luojan luomalta la'ulta,
480 Jumalan sukeamalta!"
Siitä lieto Lemminkäinen,
itse kaunis Kaukomieli,
laati huolista hevoset,
murehista mustat ruunat,
485 päitset päivistä pahoista,
satulat salavihoista.
Hyppäsi hyvän selälle,
hyvän laukin lautasille;
ajoa ramuttelevi
490 Tieran tuttavan keralla.
Ajoi rannat raskutellen,
hiekkarannat herskytellen
luoksi ehtoisen emonsa,
tykö valtavanhempansa.
495 Siihen Kaukoni kaotan
virrestäni viikommaksi,
Tieran tielle toimittelen
kotihinsa kulkemahan.
Itse virren vierähytän,
500 panen toiselle tolalle.

31. RUNO

Veljesvihan päätteeksi Untamo surmaa Kalervon ja lähes koko talonväen. Kalervon poika Kullervo varttuu Untamolassa ja hautoo kostoa. Untamo yrittää saada hänet hengiltä ja laittaa orjan töihin.

Kasvatti emo kanoja,
suuren joukon joutsenia.
Kanat aialle asetti,
joutsenet joelle saattoi.
5 Tuli kokko, niin kohotti,
tuli haukka, niin hajotti,
siipilintu, niin sirotti:
yhen kantoi Karjalahan,
toisen vei Venäjän maalle,
10 kolmannen kotihin heitti.
Minkä vei Venäehelle,
siitä kasvoi kaupanmiesi;
minkä kantoi Karjalahan,
siitä se Kalervo kasvoi;
15 kunkapa kotihin heitti,
se sikesi Untamoinen
ison päiviksi pahoiksi,
emon mielimurtehiksi.
Untamoinen verkot laski
20 Kalervon kalavetehen;
Kalervoinen verkot katsoi,
kalat konttihin kokosi.
Untamo, utala miesi,
sepä suuttui ja vihastui.
25 Teki soan sormistansa,
kämmenpäistänsä keräjät,
toran nosti totkusilta,
artin ahvenmaimasilta.
Torelivat, tappelivat,
30 eikä voita toinen toista:
minkä toistansa tokaisi,
sen sai itse vastahansa.
Jopa tuosta toisen kerran,
kahen, kolmen päivän päästä
35 Kalervoinen kauran kylvi
Untamon tuvan ta'aksi.
Untamolan uljas uuhi
söi Kalervon kaurakylvön.
Kalervoisen kärtsä koira
40 repi uuhen Untamolta.
Untamo uhittelevi
Kalervolle veljellensä,
surmata su'un Kalervon,
lyöä suuret, lyöä pienet,
45 koko kansan kolhaella,
tuvat polttoa poroksi.
Laittoi miehet miekka vyölle,
urohot ase kätehen,
pojat pienet piikki vyölle,
50 kaunot kassara olalle;
läksi suurehen sotahan
vasten veljeä omoa.

Kalervoisen kaunis minjä
istui ikkunan lähellä.
55 Katsoi ulos ikkunasta,
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Onko tuo savu sakea
vai onpi pimeä pilvi
noien peltojen perillä,
60 kujan uuen ulkopäässä?"
Ei ollut ume umakka
eikäpä savu sakea:
ne oli Untamon urohot,
tulla suorivat sotahan.
65 Tuli Untamon urohot,
saivat miehet miekka vyöllä.
Kaatoivat Kalervon joukon,
su'un suuren surmasivat,
talon polttivat poroksi,
70 tasoittivat tantereksi.
Jäi yksi Kalervon impi
kera vatsan vaivaloisen.
Senpä Untamon urohot
veivät kanssansa kotihin
75 pirtin pienen pyyhkijäksi,
lattian lakaisijaksi.
Oli aikoa vähäisen;
syntyi pieni poikalapsi
emollen osattomalle.
80 Miksi tuo nimitetähän?
Emo kutsui Kullervoksi,
Untamo sotijaloksi.
Pantihinpa poika pieni,
orpolapsi laitettihin
85 tuutuhun tutajamahan,
kätkyehen liekkumahan.
Liekkui lapsi kätkyessä,
lapsi liekkui, tukka löyhki.
Liekkui päivän, liekkui toisen;
90 jopa kohta kolmantena,
kun tuo poika potkaisihe,
potkaisihe, ponnistihe,
katkaisi kapalovyönsä,
pääsi päälle peittehensä,
95 särki liekun lehmuksisen,
kaikki riepunsa revitti.
Nähtihin hyvä tulevan,
keksittihin kelpoavan.
Untamola vuottelevi
100 tätä tästä kasvavaksi,
mieltyväksi, miestyväksi,
oike'in urostuvaksi,
saavaksi sataisen orjan,
tuhantisen turpuvaksi.
105 Kasvoi kuuta kaksi, kolme.
Jopa kuuna kolmantena
poika polven korkeuisna
alkoi itse arvaella:
"Kunpa saisin suuremmaksi,
110 vahvistuisin varreltani,
kostaisin isoni kohlut,
maksaisin emoni mahlat!"
Saipa kuulla Untamoinen.
Itse tuon sanoiksi virkki:
115 "Tästä saa sukuni surma,
tästä kasvavi Kalervo!"
Urohot ajattelevat,
akat kaikki arvelevat,
minne poika pantanehe,
120 kunne surma saatanehe.
Pannahanpa puolikkohon,
työnnetähän tynnyrihin;
siitä vieähän vetehen,
lasketahan lainehesen.
125 Käyähänpä katsomahan
kahen, kolmen yön perästä,

joko on hukkunut vetehen,
kuollut poika puolikkohon!
Ei ole hukkunut vetehen,
130 kuollut poika puolikkohon!
Poika oli pääsnyt puolikosta
– istui aaltojen selässä
vapa vaskinen käessä,
siima silkkinen perässä;
135 onkivi meren kaloja,
merivettä mittoavi:
melke'in meressä vettä,
kun on kaksi kauhallista;
oisko oike'in mitata,
140 osa kolmatta tulisi.
Untamo ajattelevi:
"Mihin poika pantanehe,
kunne tuo tuhottanehe,
kusta surma saatanehe?"
145 Käski orjansa kerätä
koivuja, kovia puita,
honkia satahavuja,
tiettäviä tervaksia
yhen poian polttimeksi,
150 Kullervon kaottimeksi.
Koottihin, keräeltihin
koivuja, kovia puita,
honkia satahavuja,
tiettäviä tervaksia,
155 tuohia tuhat rekeä,
sata syltä saarnipuita.
Tuli puihin tuiskattihin,
roviohon roiskattihin,
siihen poika paiskattihin
160 keskelle tulen palavan.
Paloi päivän, tuosta toisen,
paloi päivän kolmannenki.
Käytihin katsastamahan:
poik' oli porossa polvin,
165 kypenissä kyynäsvarsin,
hiilikoukkunen käessä,
millä tulta kiihottavi,
hiiliä kokoelevi,
katomatta karvankana,
170 kutrisen kähertymättä!
Untamo ä'itteleikse:
"Mihin poika pantanehe,
kunne tuo tuhottanehe,
surma tuolle saatanehe?"
175 Poika puuhun hirtetähän,
tammehen ripustetahan.
Kului yötä kaksi, kolme,
saman verran päiviäki.
Untamo ajattelevi:
180 "Aik' on käyä katsomahan,
joko Kullervo katosi,
kuoli poika hirsipuuhun."
Laittoi orjan katsomahan.
Orja toi sanan takaisin:
185 "Ei ole Kullervo kaonnut,
kuollut poika hirsipuuhun!
Poika puuta kirjoittavi
pieni piikkonen käessä.
Koko puu kuvia täynnä,
190 täynnä tammi kirjoitusta:
siinä miehet, siinä miekat,
siinä keihä'ät sivulla."
Mitäs autti Untamoisen
tuon pojan katalan kanssa!
195 Kuinka surmat suoritteli,
kuinka kuolemat sukesi,
poika ei puutu surman suuhun
eikä kuole kuitenkana.
Piti viimeinki väsyä
200 suorimasta surmiansa,

kasvatella Kullervoinen,
orja poikana omana.
Sanoi Untamo sanansa,
itse virkki, noin nimesi:
205 "Kun elänet kaunihisti,
aina siivolla asunet,
saat olla talossa tässä,
orjan töitä toimitella.
Palkka pannahan jälestä,
210 ansiosta arvatahan:
vyöhyt vyöllesi korea
tahi korvalle kolahus."
Kun oli Kullervo kohonnut,
saanut vartta vaaksan verran,
215 tuopa työlle työnnetähän,
raaolle rakennetahan,
lapsen pienen katsontahan,
sormi pienen souantahan:
"Katso lasta kaunihisti,
220 syötä lasta, syö itseki!
Rievut virrassa viruta,
pese pienet vaattehuiset!"
Katsoi lasta päivän, kaksi:
käen katkoi, silmän kaivoi.
225 Siitä kohta kolmannella
lapsen tauilla tapatti,
rievut viskoi virran vieä,
kätkyen tulella poltti.
Untamo ajattelevi:
230 "Ei tämä tähän sopiva
lapsen pienen katsontahan,
sormi pienen souantahan!
En tieä, kuhun panisin,
kulle työlle työnteleisin.
235 Panenko kasken kaa'antahan?"
Pani kasken kaa'antahan.
Kullervo, Kalervon poika,
tuossa tuon sanoiksi virkki:
"Äsken lienen mies minäki,
240 kun saan kirvehen kätehen,
paljo katsoa parempi,
entistäni armahampi:
lienen mies viien veroinen,
uros kuuen-kummallinen."
245 Meni seppolan pajahan.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Oi on seppo veikkoseni!
Taos mulle tapparainen!
Tao kirves miestä myöten;
250 rauta raatajan mukahan!
Lähen kasken kaa'antahan,
solkikoivun sorrantahan."
Seppä tarpehen takovi,
kirvehen kerittelevi.
255 Saip' on kirves miestä myöten,
rauta raatajan mukahan.
Kullervo, Kalervon poika,
hioi siitä kirvehensä;
päivän kirvestä hiovi,
260 illan vartta valmistavi.
Suorihe kasken ajohon
korkealle korpimaalle,
parahasen parsikkohon,
hirveähän hirsikköhön.
265 Iski puuta kirvehellä,
tempasi tasaterällä:
kerralla hyvätki hirret,
pahat puolella menevi.
Vihoin kaatoi viisi puuta,
270 kaiketi kaheksan puuta.
Siitä tuon sanoiksi virkki,
itse lausui, noin nimesi:
"Lempo tuota raatakohon!
Hiisi hirret kaatakohon!"

275 Kavahutti kannon päähän,
niin huhuta heiahutti,
vihellytti, viuahutti.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Sini kaski kaatukahan,
280 koivu solki sortukahan,
kuni ääni kuulunevi,
kuni vierrevi vihellys!
"Elköhön vesa venykö,
elköhön koretko korsi
285 sinä ilmoisna ikänä,
kuuna kullan valkeana
kaskessa Kalervon poian,
otoksessa oivan miehen!
"Ottaisiko maa orahan,
290 nousisiko nuori laiho,
sekä korsi korteuisi,
jotta varsi varteuisi,
elköhön tereä tehkö,
varsi päätä valmistako!"
295 Untamoinen, mies utala,
kävi tuota katsomahan
kaskea Kalervon poian,
ajamoa uuen orjan:
ei kaski kaselle tunnu,
300 ajamaksi nuoren miehen.
Untamo ajattelevi:
"Ei tämä tähän sopiva!
Hyvän hirsikön pilasi,
kaatoi parsikon parahan!
305 En tieä, kuhun panisin,
kulle työlle työnteleisin.
Panenko aitojen panohon?"
Pani aitojen panohon.
Kullervo, Kalervon poika,
310 jopa aitoa panevi.
Kohastansa kokkahongat
aiaksiksi asettelevi,
kokonansa korpikuuset
seipähiksi pistelevi;
315 veti vitsakset lujahan
pisimmistä pihlajista;
pani aian umpinaisen,
veräjättömän kyhäsi.
Siitä tuon sanoiksi virkki,
320 itse lausui, noin nimesi:
"Ku ei lintuna kohonne,
kahen siiven siuotelle,
elköhön ylitse pääskö
aiasta Kalervon poian!"
325 Untamo osaelevi
tulla tuota katsomahan
aitoa Kalervon poian,
sotaorjan sortamoa.
Näki aian aukottoman,
330 raottoman, reiättömän,
jok' oli pantu maaemästä,
ylös pilvihin osattu.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Ei tämä tähän sopiva!
335 Pani aian aukottoman,
veräjättömän kyhäsi,
tuon on nosti taivosehen,
ylös pilvihin kohotti:
en tuosta ylitse pääse
340 enkä reiästä sisälle!
En tieä, mihin panisin,
kulle työlle työnteleisin.
Panenko puimahan rukihit?"
Pani puimahan rukihit.
345 Kullervo, Kalervon poika,
jo oli puimassa rukihit:
pui rukihit ruumeniksi,
olet kaunaksi kaotti.

Tulipa isäntä tuohon,
350 kävi itse katsomahan
puintoa Kalervon poian,
Kullervoisen kolkintoa:
rukihit on ruumenina,
olet kaunoina kahisi!
355 Untamo ä'itteleikse:
"Ei ole tästä raatajasta!
Kulle työlle työntänenki,
työnsä tuhmin turmelevi.
Joko vien Venäehelle
360 tahi kaupin Karjalahan
Ilmariselle sepolle,
sepon paljan painajaksi?"
Möi siitä Kalervon poian,
pani kaupan Karjalahan
365 Ilmariselle sepolle,
takojalle taitavalle.
Minpä seppo tuosta antoi?
Äijän seppo tuosta antoi:
kaksi kattilarania,
370 kolme koukun puoliskoa,
viisi viikatekulua,
kuusi kuokan kuolioa
miehestä mitättömästä,
orjasta epäpäöstä.

32. RUNO

Ilmariselle orjaksi myyty Kullervo pannaan paimeneksi. Ilmarisen emäntä lähettää karjan laitumelle lukemalla suojaloitsut.

Kullervo, Kalervon poika,
sinisukka äijön poika,
hivus keltainen, korea,
kengän kauto kaunokainen,
5 jo kohta sepon ko'issa
kysyi työtä iltasella
isännältä iltaseksi,
emännältä aamuseksi:
"Työt tässä nimettäköhön,
10 nimi työlle pantakohon,
kulle työlle työntyminen,
raaolle rakentuminen!"
Seppo Ilmarin emäntä,
tuopa tuossa arvelevi,
15 kulle työlle uusi orja,
raaolle rahan-alainen.
Pani orjan paimeneksi,
karjan suuren kaitsijaksi.
Tuopa ilkoinen emäntä,
20 sepän akka irvihammas,
leipoi leivän paimenelle,
kakun paksun paistelevi:
kauran alle, vehnän päälle,
keskelle kiven kutovi.

25 Kakun voiti voiheralla,
kuoren rasvalla rakenti,
pani orjalle osaksi,
palaseksi paimenelle.
Itse orjoa opasti,
30 sanan virkkoi, noin nimesi:
"Ellös tätä ennen syökö
karjan mentyä metsälle!"
Siitä Ilmarin emäntä
laittoi karjan laitumelle.
35 Sanovi sanalla tuolla,
lausui tuolla lausehella:
"Lasken lehmäni leholle,
maion antajat aholle,
hatasarvet haavikolle,
40 kourusarvet koivikolle;
työnnän kuuta ottamahan,
talia tavottamahan
ahomailta auke'ilta,
leve'iltä lehtomailta,
45 korke'ilta koivikoilta,
mataloilta haavikoilta,
kultaisilta kuusikoilta,
hope'isilta saloilta.
"Katso, kaunoinen Jumala,
50 varjele, vakainen Luoja,
varjele vahingon tieltä,
kaitse kaikista pahoista,
ettei tuskihin tulisi,
häpe'ihin hämmentyisi!
55 "Kuin katsoit katollisessa,
alla varjon vartioitsit,
niin katso katottomassa,
vaali vartijattomassa,
jotta karja kaunistuisi,
60 eistyisi emännän vilja
hyvänsuovan mieltä myöten,
pahansuovan paitsi mieltä!
"Kun lie kurjat paimeneni,
ylen kainut karjapiiat,
65 paju pannos paimeneksi,
leppä lehmän katsojaksi,
pihlaja pitelijäksi,
tuomi tuojaksi kotihin
emännäisen etsimättä,
70 muun väen murehtimatta!
"Kun ei paju paimentane,
pihlaja hyvin pi'elle,
leppä ei lehmiä ajane,
tuomi ei kotihin tuone,
75 niin pane parempiasi,
työnnä luonnon tyttäriä
minun viljan viitsijäksi,
katsojaksi karjan kaiken!
Paljo on piikoja sinulla,
80 saoin käskyn kuulijoita,
eläjiä ilman alla,
luonnottaria hyviä.
"Suvetar, valio vaimo,
Etelätär, luonnon eukko,
85 Hongatar, hyvä emäntä,
Katajatar, kaunis neiti,
Pihlajatar, piika pieni,
Tuometar, tytär Tapion,
Mielikki, metsän miniä,
90 Tellervo, Tapion neiti!
Katso'ote karjoani,
viitsiöte viljoani
kesä kaikki kaunihisti,
lehen aika leppeästi,
95 lehen puussa liehuessa,
ruohon maassa roikatessa!
"Suvetar, valio vaimo,
Etelätär, luonnon eukko!

Heitä hienot helmuksesi,
100 esiliinasi levitä
karjalleni katteheksi,
pienilleni peitteheksi,
vihoin tuulen tuulematta,
vihoin saamatta satehen!
105 "Kaitse karjani pahoista,
varjele vahingon teiltä,
noista soista soiluvista,
lähtehistä läilyvistä,
heiluvista hettehistä,
110 pyöre'istä pyötiköistä,
ettei tuskihin tulisi,
häpe'ihin hämmentyisi,
sorkka suohon sorkahtaisi,
hettehesen herkähtäisi
115 ylitse Jumalan tunnin,
päitse aivon autuahan!
"Tuo'os torvi tuonnempata,
tuolta taivahan navalta,
mesitorvi taivosesta,
120 simatorvi maaemästä!
Puhu tuohon torvehesi,
kumahuta kuuluhusi:
puhu kummut kukkahaksi,
kangasvieret kaunihiksi,
125 ahovieret armahaksi,
lehtovieret leppeäksi,
suovieret sulaksi meeksi,
hetevieret vierteheksi!
"Siitä syötä karjoani,
130 raavahiani ravitse,
syöttele metisin syömin,
juottele metisin juomin!
Syötä kullaista kuloa,
hope'ista heinän päätä
135 heraisista hettehistä,
läikkyvistä lähtehistä,
koskilta kohisevilta,
jokiloilta juoksevilta,
kultaisilta kunnahilta,
140 hope'isilta ahoilta!
"Kaivo kultainen kuvoa
kahen puolen karjan maata,
josta karja vettä joisi,
simoa siretteleisi
145 utarihin uhkuvihin,
nisihin pakottavihin:
saisi suonet soutamahan,
maitojoet juoksemahan,
maitopurot purkemahan,
150 maitokosket kuohumahan,
puhumahan maitoputket,
maitohormit huokumahan,
joka aika antamahan,
joka vuoro vuotamahan
155 ylitse vihanki suovan,
pahansuovan sormiloitse,
maion saamatta manalle,
katehesen karjanannin!
"Paljo on niitä ja pahoja,
160 kut maion manalle vievät,
katehesen karjanannin,
lehmän tuoman toisialle;
vähä on niitä ja hyviä,
kut maion manalta saavat,
165 piimänsä kylän piolta,
tuorehensa toisialta.
"Ei ennen minun emoni
kysynyt kylästä mieltä,
tointa toisesta talosta;
170 sai se maitonsa manalta,
piimänsä pitelijältä,
tuorehensa toisialta.

Antoi tulla tuonnempata,
ehtiä etempätäki:
175 tulla maion Tuonelasta,
Manalasta, maankin alta,
tulla yöllä yksinänsä,
pimeällä piilokkali,
kuulematta kunnottoman,
180 kelvottoman keksimättä,
vihansuovan sortamatta,
katehen kaehtimatta.
"Noin sanoi minun emoni,
noin sanon minä itseki:
185 minne viipyi lehmän vilja,
kunne maitoni katosi?
Onko viety vierahalle,
kytketty kylän pihoille,
mieron porttojen povehen,
190 katehien kainalohon,
vai on puihin puuttununna,
metsihin menehtynynnä,
levennynnä lehtomaille,
kaonnunna kankahille?
195 "Ei maito manalle joua,
lehmän vilja vierahalle,
mieron porttojen povehen,
katehien kainalohon
eikä puihin puuttumahan,
200 metsihin menehtymähän,
lehtoihin levenemähän,
kaatumahan kankahalle.
Maito koissa tarvitahan,
ajan kaiken kaivatahan:
205 koissa vuottavi emäntä
katajainen rainta käessä.
"Suvetar, valio vaimo,
Etelätär, luonnon eukko!
Käy nyt, syötä Syötikkini
210 sekä juota Juotikkini,
herustele Hermikkiä,
tuorustele Tuorikkia,
anna maito Mairikille,
Omenalle uuet piimät
215 hele'istä heinänpäistä,
kaunihista kastikoista,
mairehista maaemistä,
metisistä mättähistä,
nurmelta mesinukalta,
220 maalta marjanvartiselta,
kanervan-kukattarilta,
heinän-helpehettäriltä,
pilven piimätyttäriltä,
taivahan-navattarilta,
225 tuoa maitoiset maruet,
aina uhkuvat utaret
lypseä lyhyen vaimon,
pienen piian piukutella!
"Nouse, neitonen, norosta,
230 hienohelma, hettehestä,
neiti lämmin, lähtehestä,
puhasmuotoinen, muasta!
Ota vettä lähtehestä,
jolla kastat karjoani,
235 jotta karja kaunistuisi,
eistyisi emännän vilja
ennen käymistä emännän,
katsomista karjapiian,
emännän epäpätöisen,
240 ylen kainun karjapiian.
"Mielikki, metsän emäntä,
lavekämmen karjan eukko!
Työnnä pisin piikojasi,
paras palkkalaisiasi,
245 viitsimähän viljoani,
katsomahan karjoani

tänä suurena suvena,
Luojan lämminnä kesänä,
Jumalan suaitsemana,
250 antamana armollisen!
"Tellervo, Tapion neiti,
metsän tyttö tylleröinen,
utupaita, hienohelma,
hivus keltainen, korea,
255 jok' olet karjan kaitselija,
viitsijä emännän viljan
mieluisassa Metsolassa,
tarkassa Tapiolassa!
Kaitse karja kaunihisti,
260 viitsi vilja virkeästi!
"Kaitse kaunoisin kätösin,
somin sormin suorittele,
su'i ilveksen iholle,
kampua kalan evälle,
265 karvalle meren kapehen,
metsän uuhen untuvalle!
Illan tullen, yön pimeten,
hämärien hämmetessä
saata karjani kotihin,
270 etehen hyvän emännän,
hete heiluva selällä,
maitolampi lautasilla!
"Päivän mennessä majoille,
iltalinnun laulellessa
275 itse virki viljalleni,
sano sarvijuonelleni:
'Kotihinne, kourusarvet,
maion antajat, majalle!
Koissa on hyvä ollaksenne,
280 maa imara maataksenne;
korpi on kolkko käyäksenne,
ranta raikutellaksenne.
Kotihinne tullaksenne
vaimot valkean tekevät
285 nurmelle mesinukalle,
maalle marjanvartiselle.'
"Nyyrikki, Tapion poika,
siniviitta viian poika!
Tyvin pistä pitkät kuuset,
290 latvoin lakkapäät petäjät
sillaksi likasijoille,
paikaksi pahoille maille,
suosulihin, maasulihin,
lätäkköihin läilyvihin!
295 Anna käyä käyräsarven,
haarasorkan sorkutella,
joutua joka savulle
viatoinna, vilpitöinnä,
ilman suohon sortumatta,
300 likahan litistymättä!
"Kun ei karja tuosta huoli,
yöksi ei kulkene kotihin,
Pihlajatar, piika pieni,
Katajatar, kaunis neiti,
305 leikkoa lehosta koivu,
ota vitsa viiakosta,
käyös piiska pihlajainen,
katajainen karjanruoska
takoa Tapion linnan,
310 tuolta puolen Tuomivaaran!
Aja karja kartanolle,
saunan lämmitä-panolle,
kotihin kotoinen karja,
metsän karja Metsolahan!
315 "Otsonen, metsän omena,
mesikämmen käyretyinen!
Tehkämme sulat sovinnot,
rajarauhat rapsakamme
iäksemme, ilmaksemme,
320 polveksemme, päiviksemme,

ettet sorra sorkkasäärtä,
kaa'a maion kantajata
tänä suurena suvena,
Luojan lämminnä kesänä!
325 "Kun sa kuulet kellon äänen
tahi torven toitotuksen,
lyöte maata mättähälle,
nurmelle nukahtamahan,
tunge korvasi kulohon,
330 paina pääsi mättähäsen!
Tahi korpehen kokeos,
saaos sammalhuonehesen,
mene toisille mä'ille,
muille kummuille kuvahu,
335 jottei kuulu karjan kello
eikä paimenen pakina!
"Otsoseni, ainoiseni,
mesikämmen, kaunoiseni!
En sua kiellä kiertämästä
340 enkä käymästä epeä;
kiellän kielen koskemasta,
suun ruman rupeamasta,
hampahin hajottamasta,
kämmenin käpyämästä.
345 "Käyös kaarten karjamaita,
piilten piimäkankahia,
kierten kellojen remua,
ääntä paimenen paeten!
Konsa on karja kankahalla,
350 sinä suolle soiverraite;
kun karja solahti suolle,
silloin korpehen kokeos!
Karjan käyessä mäkeä
astu sie mäen alatse;
355 karjan käyessä alatse
mene sie mäkeä myöten!
Astuessansa aholla
sinä viere viiakkoa;
viiakkoa vierressänsä
360 sinä astuos ahoa!
Kule kullaisna käkenä,
hope'isna kyyhkyläisnä,
siirry siikana sivutse,
veteleite veen kalana,
365 viere villakuontalona,
kule pellavaskupona,
kätke kynnet karvoihisi,
hampahat ikenihisi,
jottei karja kammastuisi,
370 pieni vilja pillastuisi!
"Anna rauha raavahille,
sorkkasäärille sovinto,
käyä karjan kaunihisti,
soreasti sorkutella
375 poikki soista, poikki maista,
halki korven kankahista,
ettet koske konsakana,
rupea rumanakana!
"Muista muinainen valasi
380 tuolla Tuonelan joella,
kynsikoskella kovalla,
Luojan polvien e'essä!
Lupa sulle annettihin
kolme kertoa kesässä
385 käyä kellon kuuluvilla,
tiukujen tirinämailla,
vaan eipä sitä suattu
eikä annettu lupoa
ruveta rumille töille,
390 häpeähän hämmentyä.
"Jos sulle viha tulisi,
hampahat halutteleisi,
visko viitahan vihasi,
honkihin pahat halusi!

395 Hakkoa lahoa puuta,
kaa'a koivunpökkelöitä,
vääntele vesihakoja,
määhki marjamättähiä!
"Kun tulevi ruoan tarvis,
400 syöä mielesi tekevi,
syö'ös sieniä metsästä,
murra muurahaiskekoja,
juuria punaisen putken,
Metsolan mesipaloja
405 ilman ruokaruohoittani,
minun henkiheinittäni!
"Metsolan metinen amme
hapata hihittelevi
kultaisella kunnahalla,
410 hope'isella mäellä:
siin' on syöä syölähänki,
juoa miehen juolahanki,
eikä syöen syömät puutu,
juoen juomiset vähene.
415 "Niin teemme ikisovinnot,
ikirauhat ratkoamme
eleäksemme ehosti,
kesän kaiken kaunihisti:
maat on meillä yhtehiset,
420 evähät erinomaiset.
"Vaan jos tahtonet tapella,
eleä soan tavalla,
tapelkamme talvikauet,
lumiajat luskailkamme!
425 Suven tullen, suon sulaen,
lätäkköjen lämmitessä
ellös tänne tulkokana
karjan kullan kuuluville!
"Josp' on tullet näille maille,
430 sattunet saloille näille,
täällä aina ammutahan.
Kun ei ampujat kotona,
on meillä osaavat vaimot,
emännät alinomaiset,
435 jotka tiesi turmelevi,
matkasi pahoin panevi,
ettet koske konsakana,
rupea rumanakana
ylitse tahon Jumalan,
440 päitse auvon autuahan.
"Oi Ukko, ylijumala!
Kun kuulet toen tulevan,
muuta muiksi lehmäseni,
kamahuta karjaseni,
445 kiviksi minun omani,
kantoloiksi kaunoiseni,
kumman maata kulkiessa,
vantturan vaeltaessa!
"Kun ma otsona olisin,
450 mesikämmennä kävisin,
en mä noissa noin asuisi
aina akkojen jaloissa.
Onpa maata muuallaki,
tarhoa taempanaki
455 juosta miehen joutilahan,
virattoman viiletellä,
käyä halki kämmenpääsi,
poikki pohkealihasi,
sinisen salon sisässä,
460 korven kuulun kainalossa.
"Käpy- on kangas käyäksesi,
hiekka helkytelläksesi,
tie on tehty mennäksesi,
meren ranta juostaksesi
465 Pohjan pitkähän perähän,
Lapin maahan laakeahan.
Siell' on onni ollaksesi,
armas aikaellaksesi,

käyä kengättä kesällä,
470 sykysyllä syylingittä
suurimmilla suon selillä,
leve'illä liettehillä.
"Kun et tuonne mennekänä
etkä oike'in osanne,
475 ota juoni juostaksesi,
polku poimetellaksesi
tuonne Tuonelan salolle
tahi Kalman kankahalle!
Siell' on suohut sorkutella,
480 kanervikko kaalaella,
siellä Kirjos, siellä Karjos,
siellä muita mullukoita
rautaisissa rahkehissa,
kymmenissä kytky'issä.
485 Siellä laihatki lihovat,
lihaviksi luutki saavat.
"Lepy, lehto, kostu, korpi,
lempeä, salo sininen!
Anna rauha raavahille,
490 sorkkasäärille sovinto
tänä suurena suvena,
Herran hellennä kesänä!
"Kuippana, metsän kuningas,
metsän hippa halliparta!
495 Korjaele koiriasi,
raivaele rakkiasi!
Pistä sieni sieramehen,
toisehen omenamarja,
jottei henki haisahtele,
500 tuuhahtele karjan tuuhku!
Silmät silkillä sitele,
korvat kääri käärehellä,
jottei kuule kulkevia,
ei näe käveleviä!
505 "Kun ei tuosta kyllin liene,
ei vielä kovin varone,
kiellä poies poikoasi,
epeä äpärettäsi!
Saattele saloilta näiltä,
510 näiltä rannoilta rapoa,
kape'ilta karjan mailta,
leve'iltä liepehiltä!
Kätke koirasi kolohon,
rakkisi rapoa kiinni
515 kultaisihin kytky'ihin,
hihnoihin hope'isihin,
jottei pilloa pitäisi,
häpehiä hämmentäisi!
"Kun ei tuosta kyllin liene,
520 ei vielä sitä varone,
Ukko, kultainen kuningas,
hope'inen hallitsija,
kuule kultaiset sanani,
armahaiset lauseheni!
525 Paina panta pihlajainen
ympäri nenän nykerän!
Kun ei pihlaja pitäne,
niin sä vaskesta valata;
jos ei vaski vahva liene,
530 panta rautainen rakenna!
Vaan jos rauan ratkaisnehe,
vielä mennehe vioille,
syökse kultainen korento
leukaluusta leukaluuhun,
535 päät on päättele lujasti,
kotkoa kovasti kiinni,
ettei liiku liiat leuat,
harvat hampahat hajoa,
kun ei rauoin ratkottane,
540 teräksillä temmottane,
veitsillä veristettäne,
kirvehellä kiskottane!"

Siitä Ilmarin emäntä,
tuo takojan tarkka vaimo,
545 lehmät läävästä lähetti,
laski karjan laitumelle,
pani paimenen perähän,
orjan lehmien ajohon.

33. RUNO

Kullervo katkaisee perintöveitsensä leikatessaan Ilmarisen emännän leipomaa kivistä leipää. Hän ajaa karjan suohon ja noituu karhut ja sudet Ilmarisen emännän kimppuun.

Kullervo, Kalervon poika,
otti konttihin evästä,
ajoi lehmät suota myöten,
itse kangasta kapusi.
5 Sanan virkki vierressänsä,
kertoeli käyessänsä:
"Voi minä poloinen poika,
voi poika polon-alainen!
Jo minä johonki jou'uin,
10 jou'uin joutavan jälille,
härän hännän paimeneksi,
vasikkojen vaalijaksi,
joka suon on sotkijaksi,
maan pahan matelijaksi!"
15 Istui maahan mättähälle,
päätyi päivän rintehesen.
Siinä virkki virsissänsä,
lauluissansa noin lateli:
"Paistapa, Jumalan päivä,
20 Herran kehrä, hellittele
sepon karjan kaitsijalle,
poloiselle paimenelle,
elä Ilmarin tuville,
emännällen ensinkänä!
25 Emäntä hyvin elävi,
vehnäsiä viiltelevi,
piirosia pistelevi,
voita päälle vuolaisevi.
Paimen parka kuivan leivän,
30 kuivan kuoren kurskuttavi,
kauraisen kavertelevi,
lemettisen leikkoavi,
olkisen ojentelevi,
petäjäisen peiputtavi,
35 veen lipillä luikkoavi
märän mättähän nenästä.
"Mene, päivä, viere, vehnä,
alene, Jumalan aika!
Kule, päivä, kuusikolle,
40 viere, vehnä, vitsikölle,

karkoa katajikolle,
lennä leppien tasalle!
Päästä paimenta kotihin
voivatia vuolemahan,
45 rieskoa repäisemähän,
kakkaroita kaivamahan!"
  Silloin Ilmarin emäntä,
paimenen pajattaessa,
Kullervoisen kukkuessa,
50 jo oli vuollut voivatinsa,
itse rieskansa reväisnyt,
kakkaransa kaivaellut;
keittänyt vetisen vellin,
kylmän kaalin Kullervolle,
55 jos' oli rakki rasvan syönyt,
Musti murkinan pitänyt,
Merkki syönyt mielin määrin,
Halli haukannut halunsa.
  Lintunen lehosta lauloi,
60 pieni lintu pensahasta:
"Jos oisi aika orjan syöä,
isottoman illastella."
  Kullervo, Kalervon poika,
katsoi pitkän päivän päälle.
65 Itse tuon sanoiksi virkki:
"Jo nyt on aika atrioia,
aika ruoalle ruveta,
evähiä etsiskellä."
  Ajoi lehmänsä levolle,
70 karjan maata kankahalle;
itse istui mättähälle,
vihannalle turpehelle.
Laski laukkunsa selästä,
otti leivän laukustansa,
75 katselevi, kääntelevi.
Tuosta tuon sanoiksi virkki:
"Moni on kakku päältä kaunis,
kuorelta kovin sileä,
vaan on silkkoa sisässä,
80 akanoita alla kuoren."
  Veti veitsensä tupesta
leivän leikkaellaksensa:
veitsi vierähti kivehen,
kasahutti kalliohon;
85 terä vieri veitsosesta,
katkesi kurauksuesta.
  Kullervo, Kalervon poika,
katselevi veitsyttänsä,
itse päätyi itkemähän.
90 Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Yks' oli veitsi veikkoutta,
yksi rauta rakkautta,
isän saamoa eloa,
vanhemman varustamata;
95 senki katkaisin kivehen,
karahutin kalliohon,
leipähän pahan emännän,
pahan vaimon paistamahan!
  "Millä nyt maksan naisen
100 naurun,
naisen naurun, piian pilkan,
akan ilkeän evähät,
pahan porton paistannaiset?"
  Varis vaakkui varvikosta,
105 varis vaakkui, korppi koikkui:
"Oi on kurja kullansolki,
ainoa Kalervon poika!
Mit' olet mielellä pahalla,
syämellä synkeällä?
110 Ota vitsa viiakosta,
koivu korven notkelmosta,
aja suolle sontareiet,
lehmät liejuhun levitä
puolen suurille susille,

toisen korven kontioille!
115 "Kaikoa suet kokohon,
karhut kaikki katrahasen!
Suet pistä Pienikiksi,
karhut Kyytäksi kyhäise,
aja karjana kotihin,
120 kirjavana kartanolle!
Sillä maksat naisen naurun,
pahan vaimon parjaukset."
Kullervo, Kalervon poika,
itse tuon sanoiksi virkki:
125 "Malta, malta, hiien huora!
Jos itken isoni veistä,
vielä itkenet itseki,
itket lypsylehmiäsi."
Otti vitsan viiakosta,
130 katajaisen karjanruoskan;
sorti suohon lehmäkarjan,
härät murtohon murenti
puoliksi susien syöä,
puolen korven kontioille.
135 Suet lausui lehmäsiksi,
karhut karjaksi rakenti,
minkä pisti Pienikiksi,
kunka Kyytäksi kyhäisi.
Lonkui päivä lounahasen,
140 kiertyi keski-illoillensa,
kulki kuusikon tasalle,
lenti lehmäslypsykselle.
Tuo pahainen paimen raiska,
Kullervo, Kalervon poika,
145 ajoi kontiot kotihin,
susikarjan kartanolle.
Vielä neuvoi karhujansa,
susillensa suin puheli:
"Repäise emännän reisi,
150 pure puoli pohkeata,
kun tulevi katsomahan,
lyykistäikse lypsämähän!"
Teki luikun lehmän luista,
härän sarvesta helinän,
155 torven Tuomikin jalasta,
pillin Kirjon kinterestä.
Lujahutti luikullansa,
toitahutti torvellansa
kolmasti kotimäellä,
160 kuuesti kujosten suussa.
Tuop' on Ilmarin emäntä,
sepon akka, selvä nainen,
viikon maiotta viruvi,
kesävoitta kellettävi.
165 Kuuli suolta soittamisen,
kajahuksen kankahalta.
Sanovi sanalla tuolla,
lausui tuolla lausehella:
"Ole kiitetty, Jumala!
170 Torvi soipi, karja saapi!
Mist' on orja sarven saanut,
torven raataja tavannut,
kun tuo soitelleen tulevi,
toitatellen torvettavi,
175 puhki korvani puhuvi,
läpi pääni läylentävi?"
Kullervo, Kalervon poika,
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Suolt' on orja sarven saanut,
180 tuonut torven liettehestä.
Jo nyt on karjasi kujalla,
lehmät lääväpellon päässä;
saaospa savun panohon,
käyös lehmät lypsämähän!"
185 Sepä Ilmarin emäntä
käski muorin lypsämähän:
"Käypä, muori, lypsämähän,

karkoa katajikolle,
lennä leppien tasalle!
Päästä paimenta kotihin
voivatia vuolemahan,
45 rieskoa repäisemähän,
kakkaroita kaivamahan!"
Silloin Ilmarin emäntä,
paimenen pajattaessa,
Kullervoisen kukkuessa,
50 jo oli vuollut voivatinsa,
itse rieskansa reväisnyt,
kakkaransa kaivaellut;
keittänyt vetisen vellin,
kylmän kaalin Kullervolle,
55 jos' oli rakki rasvan syönyt,
Musti murkinan pitänyt,
Merkki syönyt mielin määrin,
Halli haukannut halunsa.
Lintunen lehosta lauloi,
60 pieni lintu pensahasta:
"Jos oisi aika orjan syöä,
isottoman illastella."
Kullervo, Kalervon poika,
katsoi pitkän päivän päälle.
65 Itse tuon sanoiksi virkki:
"Jo nyt on aika atrioia,
aika ruoalle ruveta,
evähiä etsiskellä."
Ajoi lehmänsä levolle,
70 karjan maata kankahalle;
itse istui mättähälle,
vihannalle turpehelle.
Laski laukkunsa selästä,
otti leivän laukustansa,
75 katselevi, kääntelevi.
Tuosta tuon sanoiksi virkki:
"Moni on kakku päältä kaunis,
kuorelta kovin sileä,
vaan on silkkoa sisässä,
80 akanoita alla kuoren."
Veti veitsensä tupesta
leivän leikkaellaksensa:
veitsi vierähti kivehen,
kasahutti kalliohon;
85 terä vieri veitsosesta,
katkesi kurauksuesta.
Kullervo, Kalervon poika,
katselevi veitsyttänsä,
itse päätyi itkemähän.
90 Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Yks' oli veitsi veikkoutta,
yksi rauta rakkautta,
isän saamoa eloa,
vanhemman varustamata;
95 senki katkaisin kivehen,
karahutin kalliohon,
leipähän pahan emännän,
pahan vaimon paistamahan!
"Millä nyt maksan naisen
100 naurun,
naisen naurun, piian pilkan,
akan ilkeän evähät,
pahan porton paistannaiset?"
Varis vaakkui varvikosta,
105 varis vaakkui, korppi koikkui:
"Oi on kurja kullansolki,
ainoa Kalervon poika!
Mit' olet mielellä pahalla,
syämellä synkeällä?
110 Ota vitsa viiakosta,
koivu korven notkelmosta,
aja suolle sontareiet,
lehmät liejuhun levitä
puolen suurille susille,

toisen korven kontioille!
115 "Kaikoa suet kokohon,
karhut kaikki katrahasen!
Suet pistä Pienikiksi,
karhut Kyytäksi kyhäise,
aja karjana kotihin,
120 kirjavana kartanolle!
Sillä maksat naisen naurun,
pahan vaimon parjaukset."
Kullervo, Kalervon poika,
itse tuon sanoiksi virkki:
125 "Malta, malta, hiien huora!
Jos itken isoni veistä,
vielä itkenet itseki,
itket lypsylehmiäsi."
Otti vitsan viiakosta,
130 katajaisen karjanruoskan;
sorti suohon lehmäkarjan,
härät murtohon murenti
puoliksi susien syöä,
puolen korven kontioille.
135 Suet lausui lehmäsiksi,
karhut karjaksi rakenti,
minkä pisti Pienikiksi,
kunka Kyytäksi kyhäisi.
Lonkui päivä lounahasen,
140 kiertyi keski-illoillensa,
kulki kuusikon tasalle,
lenti lehmäslypsykselle.
Tuo pahainen paimen raiska,
Kullervo, Kalervon poika,
145 ajoi kontiot kotihin,
susikarjan kartanolle.
Vielä neuvoi karhujansa,
susillensa suin puheli:
"Repäise emännän reisi,
150 pure puoli pohkeata,
kun tulevi katsomahan,
lyykistäikse lypsämähän!"
Teki luikun lehmän luista,
härän sarvesta helinän,
155 torven Tuomikin jalasta,
pillin Kirjon kinterestä.
Lujahutti luikullansa,
toitahutti torvellansa
kolmasti kotimäellä,
160 kuuesti kujosten suussa.
Tuop' on Ilmarin emäntä,
sepon akka, selvä nainen,
viikon maiotta viruvi,
kesävoitta kellettävi.
165 Kuuli suolta soittamisen,
kajahuksen kankahalta.
Sanovi sanalla tuolla,
lausui tuolla lausehella:
"Ole kiitetty, Jumala!
170 Torvi soipi, karja saapi!
Mist' on orja sarven saanut,
torven raataja tavannut,
kun tuo soitelleen tulevi,
toitatellen torvettavi,
175 puhki korvani puhuvi,
läpi pääni läylentävi?"
Kullervo, Kalervon poika,
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Suolt' on orja sarven saanut,
180 tuonut torven liettehestä.
Jo nyt on karjasi kujalla,
lehmät lääväpellon päässä;
saaospa savun panohon,
käyös lehmät lypsämähän!"
185 Sepä Ilmarin emäntä
käski muorin lypsämähän:
"Käypä, muori, lypsämähän,

raavahat rakentamahan!
Enpä itse ennättäisi
190 taikinan alustehelta."
Kullervo, Kalervon poika,
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Ainapa hyvät emännät,
taitavat taloiset vaimot
195 itse ennen lehmät lypsi,
itse raavahat rakenti."
Siitä Ilmarin emäntä
sai itse savupanolle,
tuosta lypsylle tulevi.
200 Katsoi kerran karjoansa,
silmäeli siivatoita;
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Karja on kaunihin näköinen,
siivatat sileäkarvat,
205 kaikki ilveksen iholla,
metsän uuhen untuvalla,
tuntuvilla tummelilla,
nännillä näpähyvillä."
Lyhmistihe lypsämähän,
210 heittihe heruttamahan.
Veti kerran, tuosta toisen,
kohta kolmatta yritti:
susi päälle suimastaikse,
karhu päälle kuopaiseikse.
215 Susi suun revittelevi,
karhu kiskoi kinttusuonet,
puri puolen pohkeata,
katkoi kannan sääriluusta.
Kullervo, Kalervon poika,
220 sillä kosti piian pilkan,
piian pilkan, naisen naurun,
pahan vaimon palkan maksoi.
Ilmarin iso emäntä
itse loihe itkemähän,
225 sanan virkkoi, noin nimesi:
"Pahoin teit sä, paimo parka!
Ajoit kontiot kotihin,
suet suurille pihoille!"
Kullervo, Kalervon poika,
230 tuopa tuohon vastaeli:
"Pahoin tein mä, paimen parka,
et hyvin, emäntä parka!
Leivoit sie kivisen leivän,
kakun paistoit kallioisen:
235 ve'in veitseni kivehen,
karahutin kalliohon
– ainoan isoni veitsen,
sukukuntani kuraksen!"
Sanoi Ilmarin emäntä:
240 "Oi sie paimo, armas paimo!
Myöstytäpä miettehesi,
perin lausu lausehesi,
päästä suen suutehista,
karhun kynnestä kavista!
245 Mie sun paioilla parannan,
kaatioilla kaunistelen,
syötän voilla, vehnäsillä,
juotan rieskamaitosilla;
vuoen syötän raatamatta,
250 toisen työlle työntämättä.
"Kun et jou'u päästämähän,
käy pian kerittämähän,
kohta kaaun kuolijaksi,
muutun mullan muotoiseksi."
255 Kullervo, Kalervon poika,
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Kun on kuollet, kuolkosipa,
kaotkosi, kun kaonnet!
Sija on maassa mennehillä,
260 kalmassa kaonnehilla,
maata mahtavaisimmanki,

leve'immänki levätä."
Sanoi Ilmarin emäntä:
"Oi Ukko, ylijumala!
265 Jou'uttele jousi suuri,
katso kaaresi parahin,
pane vaskinen vasama
tuon tulisen jousen päälle!
Työnnytä tulinen nuoli,
270 ammu vaskinen vasama,
ammu kautta kainaloien,
halki hartiolihojen:
kaa'a tuo Kalervon poika,
ammu kurja kuolijaksi
275 nuolella teräsnenällä,
vasamalla vaskisella!"
Kullervo, Kalervon poika,
itse tuon sanoiksi virkki:
"Oi Ukko, ylijumala!
280 Elä sie minua ammu!
Ammu Ilmarin emäntä,
kaota katala nainen
siirtymättänsä sijalta,
kulkematta kunnekana!"
285 Siitä Ilmarin emäntä,
tuo tarkan takojan nainen,
vieri kohta kuolijaksi,
kaatui kattilanoeksi
oman pirttinsä pihalle,
290 kape'ille kartanoille.
Se oli meno nuoren naisen,
kanssa kaunihin emännän,
jot' oli viikon valvateltu,
vuosin kuusin kuulusteltu
295 Ilmarin iki-iloksi,
sepon kuulun kunniaksi.

34. RUNO

Kullervo pakenee Ilmarisen luota, harhailee kodittomana ja löytää äitinsä elossa. Äiti kertoo Kullervon sisaren kadonneen marjametsään.

Kullero, Kalervon poika,
sinisukka äijön lapsi,
hivus keltainen, korea,
kengän kauto kaunokainen,
5 itse läksi astumahan
luota seppo Ilmarisen,
ennenkuin isäntä saisi
naisen kuolon korvihinsa,
painuisi pahoille mielin,
10 tapahtuisi tappelohon.
Läksi soitellen seposta,
ilon lyöen Ilman mailta,
kullervoiten kankahalla,
patakoitellen palolla:

15 suo sorahti, maa järähti,
kangas vastahan kajahti
Kullervoisen soitantoa,
ilkeän ilonpitoa.
Kuului se sepon pajahan.
20 Seppo seisottui pajassa,
sai kujalle kuulemahan,
kartanolle katsomahan,
mikä soitanta salolla,
kullervointa kankahalla.
25 Jo näki toet totiset,
valehettomat, vakaiset:
näki naisen nukkunehen,
kaunoisensa kaatunehen,
kaatunehen kartanolle,
30 kellistynehen keolle.
Siihen seppo seisottihe
syämellä synkeällä.
Puuttui yöksi itkemähän,
viikoksi vetistämähän.
35 Mieli ei tervoa parempi,
syän ei syttä valkeampi.
Itse Kullervo käveli,
astui eelle jonnekunne,
päivän korpia kovia,
40 hiien hirsikankahia.
Illan tullen, yön pimeten
päätyi maahan mättähälle.
Siinä istuvi isotoin,
armotoin ajattelevi:
45 "Mikä lie minunki luonut,
kuka kurjaisen kuvannut
kuuksi päiväksi kululle,
iäkseni ilman alle?
"Kotihinsa muut menevät,
50 majoillensa matkoavat:
mull' on korvessa kotini,
kankahalla kartanoni,
tuulessa tulisijani,
satehessa saunan löyly.
55 "Ellöspä, hyvä Jumala,
elkösi sinä ikänä
luoko lasta luonnotointa
eikä aivan armotointa,
isotointa alle ilman,
60 emotointa ensinkänä,
niinkuin loit minun, Jumala,
minun kurjaisen kuvasit,
loit kuin lokkien sekahan,
karille meren kajavan!
65 Päivä pääskyille tulevi,
varpusille valkenevi,
ilo ilman lintusille;
ei minulle milloinkana,
tule ei päivä polvenensa,
70 ei ilo sinä ikänä!
"En tieä tekijätäni
enkä tunne tuojoani.
Liekö telkkä tielle tehnyt,
sorsa suolle suorittanut,
75 tavi rannalle takonut,
koskelo kiven kolohon?
"Piennä jäin minä isosta,
matalana maammostani.
Iso kuoli, äiti kuoli,
80 kuoli muu sukuni suuri;
jätti mulle jäiset kengät,
sukat uhkuiset unohti;
jätti jäisille jälille,
pyöriville portahille,
85 joka suohon sortumahan,
likahan litistymähän...
"Vaan en nyt iällä tällä,
en mä vielä jouakana

soille sotkuportahiksi,
90 silloiksi likasijoille.
Enkä sinnes suohon sorru,
kunnes kannan kahta kättä,
viittä sormea viritän,
kynttä kymmentä ylennän."
95 Jopa juohtui mielehensä,
puuttui aivohon ajatus
käyä Untamon kylähän,
kostoa isonsa kohlut,
ison kohlut, maammon mahlat,
100 itsensä pahoin-piännät.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Vuota, vuota, Untamoinen,
maltapa, sukuni surma!
Kun tulen minä sotahan,
105 tokko saan tuvat tuhaksi,
kartanot kekälehiksi?"
Tuli akka vastahansa,
siniviitta viian eukko.
Hänpä tuon sanoiksi virkki,
110 itse lausui, noin nimesi:
"Kunne läksit, Kullervoinen,
kaaloat, Kalervon poika?"
Kullervo, Kalervon poika,
sanan virkkoi, noin nimesi:
115 "Juohtui mielehen minulle,
puuttui aivohon ajatus
mennä tuonne toisialle,
käyä Untamon kylähän,
kostoa sukuni surma,
120 ison kohlut, maammon mahlat,
polttoa tuvat tuhaksi,
kypeniksi kyyetellä."
Akka tuo sanoiksi virkki,
itse lausui, noin nimesi:
125 "Ei ole surmattu sukusi,
viel' ei kaatunut Kalervo.
On sulla iso elossa,
maammo maille tervehenä."
"Oi on armas akkaseni!
130 Sano, armas akkaseni:
missäpä minun isoni,
kussa kaunis kantajani?"
"Tuollapa sinun isosi,
tuolla kaunis kantajasi
135 Lapin laajalla rajalla,
kalalammin laitehella."
"Oi on armas akkaseni!
Sano, armas akkaseni:
mitenkä mä sinne pääsnen,
140 kuten kulkea osannen?"
"Hyvä on sinne päästäksesi,
ouonkin osataksesi,
korven kolkka käyäksesi,
joen ranta juostaksesi.
145 Astut päivän, tuosta toisen,
astut kohta kolmannenki,
kulet kohti luotehesen.
Vaara vastahan tulevi:
sie astu alatse vaaran,
150 käy vaaran vasenta puolta!
Tuostapa joki tulevi
oikealle puolellesi:
käy sitä joen sivua
kolmen kosken kuohumitse!
155 Tulet niemen tutkaimehen,
pääyt päähän pitkän kaiskun;
tupa on niemen tutkaimessa,
kalasauna kaiskun päässä:
siinäpä iso elävi,
160 siinä kaunis kantajasi,
siinäpä sisaresiki,
kaksi kaunista tytärtä."

Kullervo, Kalervon poika,
läksi tuosta astumahan.
165 Astui päivän, tuosta toisen,
astui kohta kolmannenki,
kulki kohti luotehesen.
Tuli vaara vastahansa:
hän astui alaisin puolin,
170 vaaran lievettä vasenta.
Joutuvi joelle tuosta:
astuvi joen sivua,
jokivarrutta vasenta.
Kulki kolmen kosken kautta,
175 tuli niemen tutkaimehen,
päätyi päähän pitkän niemen:
tupa oli niemen tutkaimessa,
kalasauna kaiskun päässä.
Meni hän tupahan tuosta
180 – eipä tunneta tuvassa:
"Mistä vieras veen takoa,
kusta kulkijain kotoisin?"
"Etkö tunne poikoasi,
tunne et lastasi omoa,
185 jonka Untamon urohot
veivät kanssansa kotihin
ison vaaksan varrellisna,
emon värttinän pituisna?"
Emo ennätti sanoa,
190 vaimo vanha lausuella:
"Ohoh poikani poloinen,
ohoh kurja kullansolki!
Ettäpäs elävin silmin
näitä maita matkaelet,
195 kun jo itkin kuolleheksi,
jo kauan kaonneheksi!
"Kaks' oli poikoa minulla,
kaksi kaunista tytärtä.
Niist' oli osattomalta
200 kaksi vanhinta kaonnut:
poika suurehen sotahan,
tyttö tietämättömihin.
Poikani tuli takaisin,
eipä tyttö tullekana."
205 Kullervo, Kalervon poika,
itse ennätti kysyä:
"Kunne tyttösi katosi,
minne sai sisarueni?"
Emo tuon sanoiksi virkki,
210 itse lausui, noin nimesi:
"Tuonne tyttöni katosi,
tuonne sai sisaruesi:
läksi marjahan metsälle,
alle vaaran vaapukkahan;
215 sinnepä kana katosi,
lintu kuoli liian surman,
surmahan sanattomahan,
nimen tietämättömähän.
"Kenen tyttöä ikävä?
220 Kenen muun, kun ei emonsa!
Emon etso eellimäisnä,
emon etso, emon kaiho.
Läksinpä, emo poloinen,
etsimähän tyttöäni;
225 juoksin korvet kontiona,
salot saukkona samosin.
Etsin päivän, tuosta toisen,
etsin kohta kolmannenki.
Päivän kolmannen perästä,
230 viikon päästä viimeistäki
nousin suurelle mäelle,
korkealle kukkulalle.
Huusin tuosta tyttöäni,
kaonnutta kaihoelin:
235 'Missä olet, tyttöseni?
Tule jo, tyttöni, kotihin!'

"Noinpa huusin tyttöäni,
kaonnutta kaipaelin.
Vaarat vastahan saneli,
240 kankahat kajahtelivat:
'Elä huua tyttöäsi,
elä huua, hoilaele!
Ei se saa sinä ikänä,
ei paloa polvenansa
245 emon entisen tiloille,
taaton vanhan valkamoille.'"

35. RUNO

Kullervo epäonnistuu kotitöissä. Veromatkalla hän tapaa sisarensa, jota ei tunnista, ja viettelee tämän. Sisar hukuttautuu, Kullervo palaa kotiin ja suunnittelee kostoa Untamolle.

Kullervo, Kalervon poika,
sinisukka äijön lapsi,
sai tuosta elelemähän
alla varjon vanhempien;
5 ei saanut älyämähän,
miehen mieltä ottamahan,
kun oli kaltoin kasvateltu,
tuhmin lasna tuuiteltu
luona kalton kasvattajan,
10 tuon on tuhman tuuittajan.
Poika työlle työnteleikse,
raaolle rakenteleikse.
Kaalasi kalastamahan,
nuotan suuren souantahan.
15 Itse tuossa noin sanovi,
airo käessä arvelevi:
"Veänkö väen mukahan,
souan tarmoni takoa
vai veän asun mukahan,
20 souan tarpehen takoa?"
Perimies perältä lausui,
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Jos veät väen mukahan,
souat tarmosi takoa,
25 et vetäne purtta poikki
etkä hankoja hajalle."
Kullervo, Kalervon poika,
veälti väen mukahan,
souti tarmonsa takoa:
30 souti poikki puiset hangat,
katajaiset kaaret katkoi,
venon haapaisen hajotti.
Sai Kalervo katsomahan.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
35 "Ei sinusta soutajaksi!
Souit poikki puiset hangat,

katajaiset kaaret katkoit,
koko haapion hajotit!
Mene nuotan tarvontahan!
40 Lienet tarpoja parempi."
Kullervo, Kalervon poika,
meni nuotan tarvontahan.
Itse tuossa tarpoimelta
sanan virkkoi, noin nimesi:
45 "Tarvonko olan takoa,
panen miehuuen nojassa
vai panen asun mukahan,
tarvon tarpehen takoa?"
Vetäjä sanansa virkki:
50 "Mi on siitä tarpojasta,
ku ei tarvo olan takoa,
pane miehuuen nojassa!"
Kullervo, Kalervon poika,
tarpaisi olan takoa,
55 pani miehuuen nojassa:
ve'en velliksi seotti,
tarpoi nuotan tappuroiksi,
kalat liivaksi litsotti.
Sai Kalervo katsomahan.
60 Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Ei sinusta tarpojaksi!
Tarvoit nuotan tappuroiksi,
ruumeniksi pullot rouhit,
selykset paloin paloitit!
65 Lähe viemähän vetoja,
maarahoja maksamahan!
Lienet matkassa parempi,
taipalella taitavampi."
Kullervo, Kalervon poika,
70 sinisukka äijön lapsi,
hivus keltainen, korea,
kengän kauto kaunokainen,
läksi viemähän vetoja,
maajyviä maksamahan.
75 Vietyä vetoperänsä,
maajyväset maksettua
rekehensä reutoaikse,
kohennaikse korjahansa.
Alkoi kulkea kotihin,
80 matkata omille maille.
Ajoa järyttelevi,
matkoansa mittelevi
noilla Väinön kankahilla,
ammoin raatuilla ahoilla.
85 Neiti vastahan tulevi,
hivus kulta hiihtelevi
noilla Väinön kankahilla,
ammoin raatuilla ahoilla.
Kullervo, Kalervon poika,
90 jo tuossa piättelevi;
alkoi neittä haastatella,
haastatella, houkutella:
"Nouse, neito, korjahani,
taaksi maata taljoilleni!"
95 Neiti suksilta sanovi,
hiihtimiltä hiioavi:
"Surma sulle korjahasi,
tauti taaksi taljoillesi!"
Kullervo, Kalervon poika,
100 sinisukka äijön lapsi,
iski virkkua vitsalla,
helähytti helmivyöllä.
Virkku juoksi, matka joutui,
tie vieri, reki rasasi.
105 Ajoa järyttelevi,
matkoansa mittelevi
selvällä meren selällä,
ulapalla aukealla.
Neiti vastahan tulevi,
110 kautokenkä kaaloavi

selvällä meren selällä,
ulapalla aukealla.
Kullervo, Kalervon poika,
hevoista piättelevi,
115 suutansa sovittelevi,
sanojansa säätelevi:
"Tule korjahan, korea,
maan valio, matkoihini!"
Neiti vastahan sanovi,
120 kautokenkä kalkuttavi:
"Tuoni sulle korjahasi,
Manalainen matkoihisi!"
Kullervo, Kalervon poika,
sinisukka äijön lapsi,
125 iski virkkua vitsalla,
helähytti helmivyöllä.
Virkku juoksi, matka joutui,
reki vieri, tie lyheni.
Ajavi karettelevi,
130 matkoansa mittelevi
noilla Pohjan kankahilla,
Lapin laajoilla rajoilla.
Neiti vastahan tulevi,
tinarinta riioavi
135 noilla Pohjan kankahilla,
Lapin laajoilla rajoilla.
Kullervo, Kalervon poika,
hevoistansa hillitsevi,
suutansa sovittelevi,
140 sanojansa säätelevi:
"Käy, neito, rekoseheni,
armas, alle vilttieni,
syömähän omeniani,
puremahan päähkeniä!"
145 Neiti vastahan sanovi,
tinarinta riuskuttavi:
"Sylen, kehno, kelkkahasi,
retkale, rekosehesi!
Vilu on olla viltin alla,
150 kolkko korjassa eleä."
Kullervo, Kalervon poika,
sinisukka äijön lapsi,
koppoi neíon korjahansa,
reualti rekosehensa,
155 asetteli taljoillensa,
alle viltin vieretteli.
Neiti tuossa noin sanovi,
tinarinta riitelevi:
"Päästä pois minua tästä,
160 laske lasta vallallensa
kunnotointa kuulemasta,
pahalaista palvomasta,
tahi potkin pohjan puhki,
levittelen liistehesi,
165 korjasi pilastehiksi,
rämäksi re'en retukan!"
Kullervo, Kalervon poika,
sinisukka äijön lapsi,
aukaisi rahaisen arkun,
170 kimahutti kirjakannen;
näytteli hope'itansa,
verkaliuskoja levitti,
kultasuita sukkasia,
vöitänsä hopeapäitä.
175 Verat veivät neien mielen,
raha muutti morsiamen,
hopea hukuttelevi,
kulta kuihauttelevi.
Kullervo, Kalervon poika,
180 sinisukka äijön lapsi,
tuossa neittä mairotteli,
kuihutteli, kutkutteli,
käsi orosen ohjaksissa,
toinen neitosen nisoissa.

185 Siinä neitosen kisasi,
tinarinnan riu'utteli
alla vaipan vaskikirjan,
päällä taljan taplikkaisen.
Jo antoi Jumala aamun,
190 toi Jumala toisen päivän.
Niin neiti sanoiksi virkki,
kysytteli, lausutteli:
"Mist' olet sinä sukuisin,
kusta, rohkea, rotuisin?
195 Lienet suurtaki sukua,
isoa isän aloa."
Kullervo, Kalervon poika,
sanan virkkoi, noin nimesi:
"En ole sukua suurta,
200 enkä suurta enkä pientä,
olen kerran keskimäistä:
Kalervon katala poika,
tuhma poika tuiretuinen,
lapsi kehjo keiretyinen.
205 Vaan sano oma sukusi,
oma rohkea rotusi,
jos olet sukua suurta,
isoa isän aloa!"
Neiti varsin vastoavi,
210 sanan virkkoi, noin nimesi:
"En ole sukua suurta,
enkä suurta enkä pientä,
olen kerran keskimäistä:
Kalervon katala tyttö,
215 tyhjä tyttö tuiretuinen,
lapsi kehjo keiretyinen.
"Ennen lasna ollessani
emon ehtoisen eloilla
läksin marjahan metsälle,
220 alle vaaran vaapukkahan.
Poimin maalta mansikoita,
alta vaaran vaapukoita;
poimin päivän, yön lepäsin.
Poimin päivän, poimin toisen;
225 päivälläpä kolmannella
en tiennyt kotihin tietä:
tiehyt metsähän veteli,
ura saatteli salolle.
"Siinä istuin jotta itkin.
230 Itkin päivän jotta toisen;
päivänäpä kolmantena
nousin suurelle mäelle,
korkealle kukkulalle.
Tuossa huusin, hoilaelin.
235 Salot vastahan saneli,
kankahat kajahtelivat:
'Elä huua, hullu tyttö,
elä, mieletöin, melua!
Ei se kuulu kumminkana,
240 ei kuulu kotihin huuto.'
"Päivän päästä kolmen, neljän,
viien, kuuen viimeistäki
kohennihin kuolemahan,
heitihin katoamahan.
245 Enkä kuollut kuitenkana,
en mä kalkinen kaonnut!
"Oisin kuollut, kurja raukka,
oisin katkennut, katala,
äsken tuosta toisna vuonna,
250 kohta kolmanna kesänä
oisin heinänä helynnyt,
kukoistellut kukkapäänä,
maassa marjana hyvänä,
punaisena puolukkana,
255 nämät kummat kuulematta,
haikeat havaitsematta."
Sai toki sanoneheksi,
kerran kertoelleheksi:

heti repsahti re'estä,
260 siitä juoksihe jokehen,
kosken kuohu'un kovahan,
palavahan pyörtehesen.
Siihen surmansa sukesi,
kuolemansa kohtaeli;
265 löyti turvan Tuonelassa,
armon aaltojen seassa.
Kullervo, Kalervon poika,
pyyhältihe korjastansa,
alkoi itkeä isosti,
270 valitella vaikeasti:
"Voi poloinen, päiviäni,
voipa, kurja, kummiani,
kun pi'in sisarueni,
turmelin emoni tuoman!
275 Voi isoni, voi emoni,
voi on valtavanhempani!
Minnekä minua loitte,
kunne kannoitte katalan?
Parempi olisin ollut
280 syntymättä, kasvamatta,
ilmahan sikeämättä,
maalle tälle täytymättä.
Eikä surma suorin tehnyt,
tauti oike'in osannut,
285 kun ei tappanut minua,
kaottanut kaksiöisnä."
Veitsin länkensä levitti,
rauoin rahnoi rahkehensa,
hyppäsi hyvän selälle,
290 hyvän laukin lautasille.
Ajavi palasen maata,
pikkaraisen piirrältävi,
päätyvi ison pihoille,
oman taaton tanterelle.
295 Emo päätyvi pihalle:
"Oi emoni, kantajani!
Kun oisit, emo kuluni,
synnyteltäissä minua
pannut saunahan savua,
300 lyönyt saunan salpa päälle,
tukahuttanut savuhun,
kaottanut kaksiöisnä,
vienyt hurstilla vetehen,
upotellut uutimella,
305 luonut tuutusen tulehen,
liekun lietehen sysännyt!
"Oisiko kylä kysynyt:
'Missä tuutunen tuvasta,
mitä sauna salpa päällä?'
310 Sinä oisit vastannunna:
'Tuutusen tulessa poltin,
liekun liesivalkeassa.
Saunassa te'in ituja,
ma'ustelin maltahia.'"
315 Emo ennätti kysyä,
vanhempansa tutkaella:
"Mi sinulla, poikaseni,
mikä kumma kuulumassa?
On kuin Tuonelta tulisit,
320 Manalalta matkoaisit!"
Kullervo, Kalervon poika,
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Jo nyt on kummat kuulununna,
turmiot tapahtununna,
325 kun pi'in oman sisaren,
turmelin emoni tuoman!
"Tulin viennästä vetojen,
maarahojen maksannasta.
Päätyi neito vastahani;
330 mie tuota kisauttelin:
se oli sisarueni,
se oman emoni lapsi!

"Se jo surmansa sukesi,
kuolemansa kohtaeli
335 kosken kuohu'un kovahan,
palavahan pyörtehesen.
Itse en nyt tieäkänä,
arvoa, älyäkänä,
kunne surmani sukean,
340 kunne, kurja, kuoletaime:
suuhun ulvovan sutosen,
karhun kiljuvan kitahan
vainko vatsahan valahan,
meren hauin hampahisin?"
345 Emo tuon sanoiksi virkki:
"Ellös menkö, poikaseni,
suuhun ulvovan sutosen,
karhun kiljuvan kitahan
eläkä vatsahan valahan,
350 hauin hirmun hampahisin!
Onpa suurta Suomen nientä,
sankoa Savon rajoa
piillä miehen pillojansa,
hävetä pahoja töitä,
355 piillä vuotta viisi, kuusi,
ynnähän yheksän vuotta,
kunnes aika armon tuopi,
vuoet huolen huojentavi."
Kullervo, Kalervon poika,
360 sanan virkkoi, noin nimesi:
"Enkä lähe piilemähän,
en, paha, pakenemahan!
Lähen surman suun esille,
Kalman kartanon oville,
365 suurille sotasijoille,
miesten tappotanterille:
viel' on Unto oikeana,
mies katala kaatamatta,
kostamatta taaton kohlut,
370 maammon mahlat maksamatta,
muistamatta muutki vaivat,
itseni hyvin-piännät."

36. RUNO

Kullervo hyvästelee omaisensa, tuhoaa koko Untamolan ja palaa kotiin, jossa elossa on enää koira. Osuttuaan sisarensa viettelypaikalle Kullervo tekee itsemurhan.

Kullervo, Kalervon poika,
sinisukka äijön lapsi,
siitä suorikse sotahan,
vainotielle valmistaikse.
5 Hioi hetken miekkoansa,
toisen keihoa teroitti.
Emo tuon sanoiksi virkki:
"Ellös, poikani poloinen,

saako suurehen sotahan,
10 menkö miekan melskehesen!
Ken suotta sotahan saapi,
tahallansa tappelohon,
se soassa surmatahan,
tapetahan tappelossa,
15 miekkoihin menetetähän,
kalpoihinsa kaaetahan.
"Lähet vuohella sotahan,
kaurihilla tappelohon.
Pian vuohi voitetahan,
20 kauris kaatahan likahan:
tulet koiralla kotihin,
sammakolla saat piha'an."
Kullervo, Kalervon poika,
sanan virkkoi, noin nimesi:
25 "En mä silloin suohon sorru
enkä kaau kankahalle,
korppien kotisijoille,
variksien vainioille,
kun sorrun sotatiloille,
30 vaivun vainotanterille.
Somap' on sotahan kuolla,
kaunis miekan kalskehesen!
Sorea sotainen tauti:
äkin poika pois tulevi,
35 potematta pois menevi,
laihtumatta lankeavi."
Tuon emo sanoiksi virkki:
"Kun sinä sotahan kuolet,
mitä jääpi taatollesi
40 vanhan päivänsä varaksi?"
Kullervo, Kalervon poika,
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Kuolkohon kujarikoille,
kaatukohon kartanolle!"
45 "Mitä jääpi maammollesi
vanhan päivänsä varaksi?"
"Kuolkohon kupo sylihin,
läävähän läkähtyköhön!"
"Mitä jääpi veikollesi
50 päivän vastaisen varaksi?"
"Metsähän menettyköhön,
vainiolle vaipukohon!"
"Mitä jääpi siskollesi
päivän vastaisen varaksi?"
55 "Kaivotielle kaatukohon,
sotkutielle sortukohon!"
Kullervo, Kalervon poika,
kohta lähtevi ko'ista.
Sanovi sanan isolle:
60 "Hyvästi, hyvä isoni!
Itketkö sinä minua,
koskas kuulet kuolleheksi,
kansasta kaonneheksi,
sortuneheksi su'usta?"
65 Tuon isä sanoiksi virkki:
"En minä sinua itke,
jospa kuulen kuolleheksi:
poika toinen tehtänehe,
poika paljoa parempi,
70 äijeä älykkähämpi."
Kullervo, Kalervon poika,
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Enkä itke mie sinua,
kuulisinko kuolleheksi.
75 Saan minä mokoman taaton:
suun savesta, pään kivestä,
silmät suolta karpaloista,
parran kuivista kuloista,
jalat raian haarukasta,
80 muun lihan lahosta puusta."
Virkkoi siitä veikollensa:
"Jää hyvästi, veikkoseni!

Itketkö sinä minua,
koskas kuulet kuolleheksi,
85 kansasta kaonneheksi,
sortuneheksi su'usta?"
Veikko tuon sanoiksi virkki:
"En itke minä sinua,
josko kuulen kuolleheksi:
90 veli toinen saatanehe,
veli paljoa parempi,
kahta mointa kaunihimpi."
Kullervo, Kalervon poika,
sanan virkkoi, noin nimesi:
95 "Enkä itke mie sinua,
kuulisinko kuolleheksi.
Saan minä mokoman veljen:
pään kivestä, suun savesta,
silmät suolta karpaloista,
100 hiukset kuivista kuloista,
jalat raian haarukasta,
muun lihan lahosta puusta."
Sanoi siitä siskollensa:
"Hyvästi, sisarueni!
105 Itketkö sinä minua,
koskas kuulet kuolleheksi,
kansasta kaonneheksi,
sortuneheksi su'usta?"
Noin sisar sanoiksi virkki:
110 "En itke minä sinua,
josko kuulen kuolleheksi:
veli toinen saatanehe,
veli paljoa parempi,
äijeä älykkähämpi."
115 Kullervo, Kalervon poika,
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Enkä itke mie sinua,
kuulisinko kuolleheksi.
Saan minä mokoman siskon:
120 pään kivestä, suun savesta,
silmät suolta karpaloista,
hiukset kuivista kuloista,
korvat lammin lumpehista,
varren vaahteren vesasta."
125 Sanoi siitä äitillensä:
"Äitiseni, armaiseni,
minun kaunis kantajani,
kultainen kulettajani!
Itketkö sinä minua,
130 koskas kuulet kuolleheksi,
kansasta kaonneheksi,
sortuneheksi su'usta?"
Tuon emo sanoiksi virkki,
itse lausui, noin nimesi:
135 "Et älyä äitin mieltä,
arvoa emon syäntä.
Itkenpä minä sinua,
kun sun kuulen kuolleheksi,
väestä vähenneheksi,
140 sortuneheksi su'usta:
itken tulville tupamme,
siltalauat lainehille,
kujat kaikki kuurullani,
läävät länkämöisilläni;
145 lumet itken iljeniksi,
iljenet suliksi maiksi,
sulat maat vihottaviksi,
vihottavat viereviksi.
"Mit' en itkeä ilenne,
150 kut' en voine voivotella,
itkeä inehmisissä,
itken saunassa saloa,
yliset kulasvesille,
saunan lauat lainehille."
155 Kullervo, Kalervon poika,
sinisukka äijön lapsi,

läksi soitellen sotahan,
iloitellen tappelohon.
Soitti suolla, soitti maalla,
160 kajahutti kankahalla,
rojahutti ruohokossa,
kulahutteli kulossa.
Vieri viestinen jälestä,
sai sanoma korvihinsa:
165 "Jo iso kotona kuoli,
vaipui valtavanhempasi.
Käypäs tuota katsomahan,
kuten kuollut hauatahan!"
Kullervo, Kalervon poika,
170 hänpä varsin vastaeli:
"Kun lie kuollut, kuolkahansa!
On meillä kotona ruuna,
millä maahan vietäkähän,
kalmahan katettakahan!"
175 Soitti suolla mennessänsä,
patakoitteli palolla.
Vieri viestinen jälestä,
sai sanoma korvihinsa:
"Jo veli kotona kuoli,
180 vaipui lapsi vanhempasi.
Käypäs tuota katsomahan,
kuten kuollut hauatahan!"
Kullervo, Kalervon poika,
hänpä varsin vastaeli:
185 "Kun lie kuollut, kuolkahansa!
On siellä ori kotona,
millä maahan vietäkähän,
kalmahan katettakahan!"
Soitti suolla käyessänsä,
190 kullervoitsi kuusikossa.
Vieri viestinen jälestä,
sai sanoma korvihinsa:
"Jo sisar kotona kuoli,
vaipui lapsi vanhempasi.
195 Käypäs tuota katsomahan,
kuten kuollut hauatahan!"
Kullervo, Kalervon poika,
hänpä varsin vastaeli:
"Kun lie kuollut, kuolkahansa!
200 On meillä kotona tamma,
millä maahan vietäkähän,
kalmahan katettakahan!"
Kulaten kulossa astui,
heläellen heinikossa.
205 Vieri viestinen jälestä,
sai sanoma korvihinsa:
"Kuoli ehtoinen emosi,
kaatui maire maammuesi.
Käypäs tuota katsomahan,
210 miten miero hautoavi!"
Kullervo, Kalervon poika,
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Voi minä poloinen poika,
kun kuoli emo minulta,
215 uupui uutimen tekijä,
vaipui vaipan kirjoittaja,
pitkän piustan kehreäjä,
väkivärttinän vetäjä;
enk' ollut luona luopuessa,
220 läsnä hengen lähtiessä!
Lie kuollut kovin viluhun
vainko leivän puuttehesen?
"Kuollut koissa pestäköhön
Saksan saippuavesillä,
225 silkkihin si'eltäköhön,
palttinoihin pantakohon!
Siitä maahan vietäköhön,
kalmahan katettakohon,
itkuvirsin vietäköhön,
230 laulaen lasettakohon!

En vielä kotihin joua:
viel' on Unto kostamatta,
mies katala kaatamatta,
ilkeä hävittämättä."
235 Meni soitellen sotahan,
ilon lyöen Untolahan.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Oi Ukko, ylijumala!
Jos nyt mulle miekan saisit
240 sekä kalvan kaunihimman,
joka joukolle pitäisi,
saattaisi satalu'ulle!"
Saip' on miekan mielehisen,
kalvan kaikkien parahan,
245 jolla kaatoi kaiken kansan,
joukon Untamon hävitti.
Tuvat poltteli poroksi,
kypeniksi kyyetteli:
kivet jätti kiukahista,
250 pitkän pihlajan pihoista.
Kullervo, Kalervon poika,
jo tuosta kotihin kääntyi
ison entisen tuville,
vanhempansa vainioille:
255 tupa on tyhjä tultuansa,
autio avattuansa;
ei tulla likistämähän,
käyä kättä antamahan.
Antoi kättä hiilokselle:
260 hiilet kylmät hiiloksessa.
Tuosta tunsi tultuansa:
ei ole emo elossa.
Pisti kättä kiukahalle:
kivet kylmät kiukahassa.
265 Tuosta tunsi tultuansa:
ei ole iso elossa.
Loi on silmät sillan päälle:
silta kaikki siivomatta.
Tuosta tunsi tultuansa:
270 ei ole sisar elossa.
Vieri valkamavesille:
ei venettä valkamassa.
Tuosta tunsi tultuansa:
ei ole veli elossa.
275 Loihe siitä itkemähän;
itki päivän, itki toisen.
Itse tuon sanoiksi virkki:
"Oi on ehtoinen emoni!
Mitäs mulle tänne heitit
280 eläessä tällä maalla?
"Et kuule, emo, minua,
jos ma silmillä siherrän
eli kulmilla kujerran,
päälaella lausuelen!"
285 Emo hauasta havasi,
alta mullan muistuttavi:
"Jäihän multa Musti koira
käyäksesi metsämaille.
Ota koirasi keralle,
290 mene tuonne metsämaille,
ylös korpehen kohoa
metsän tyttöjen tyköhön,
sinipiikojen pihalle,
havulinnan liepehille,
295 evähiä etsimähän,
antia anelemahan!"
Kullervo, Kalervon poika,
otti koiransa keralle,
läksi tietä telkkimähän,
300 korpehen kohoamahan.
Kävi matkoa vähäisen,
astui tietä pikkaraisen;
tuli tuolle saarekselle,
tuolle paikalle tapahtui,

305 kuss' oli piian pillannunna,
turmellut emonsa tuoman.
Siin' itki ihana nurmi,
aho armahin valitti,
nuoret heinät hellitteli,
310 kuikutti kukat kanervan
tuota piian pillamusta,
emon tuoman turmelusta:
eikä nousnut nuori heinä,
kasvanut kanervan kukka,
315 ylennyt sijalla sillä,
tuolla paikalla pahalla,
kuss' oli piian pillannunna,
emon tuoman turmellunna.
Kullervo, Kalervon poika,
320 tempasi terävän miekan;
katselevi, kääntelevi,
kyselevi, tietelevi.
Kysyi mieltä miekaltansa,
tokko tuon tekisi mieli
325 syöä syyllistä lihoa,
viallista verta juoa.
Miekka mietti miehen mielen,
arvasi uron pakinan.
Vastasi sanalla tuolla:
330 "Miks' en söisi mielelläni,
söisi syyllistä lihoa,
viallista verta joisi?
Syön lihoa syyttömänki,
juon verta viattomanki."
335 Kullervo, Kalervon poika,
sinisukka äijön lapsi,
pään on peltohon sysäsi,
perän painoi kankahasen,
kären käänti rintahansa,
340 itse iskihe kärelle.
Siihen surmansa sukesi,
kuolemansa kohtaeli.
Se oli surma nuoren miehen,
kuolo Kullervo urohon,
345 loppu ainakin urosta,
kuolema kovaosaista.
Silloin vanha Väinämöinen,
kunpa kuuli kuolleheksi,
Kullervon kaonneheksi,
350 sanan virkkoi, noin nimesi:
"Elkötte, etinen kansa,
lasta kaltoin kasvatelko
luona tuhman tuuittajan,
vierahan väsyttelijän!
355 Lapsi kaltoin kasvattama,
poika tuhmin tuuittama
ei tule älyämähän,
miehen mieltä ottamahan,
vaikka vanhaksi eläisi,
360 varreltansa vahvistuisi."

37. RUNO

Ilmarinen itkee kuollutta vaimoaan. Hän takoo kultaneidon mutta pettyy sen kylmyyteen.

Se on seppo Ilmarinen
naista itki illat kaiket,
yöt itki unettomana,
päivät einehettömänä;
5 aamut aikaisin valitti,
huomeniset huokaeli,
kun oli kuollut nuori nainen,
kaunis kalmahan katettu.
Eipä kääntynyt käessä
10 vaskinen vasaran varsi,
kuulunut pajasta kalke
yhen kuuhuen kululla.
Sanoi seppo Ilmarinen:
"En tieä, poloinen poika,
15 miten olla, kuin eleä.
Istun yön eli makoan,
äijä on yötä, tunti tuhma,
vaivoja, matala mahti.
"Ikävät on iltaseni,
20 apeat on aamuseni,
äsken yöllä äitelämpi,
havatessa haikeampi.
Ei ole iltoja ikävä,
ei apea aamujani,
25 mure muita aikojani:
ihanaistani ikävä,
apeainen armastani,
mure mustakulmaistani.
"Jo vainen iällä tällä
30 use'in minun utuisen
keskiöisissä unissa
koura tyhjeä kokevi,
käsi vaalivi valetta
kupehelta kummaltaki."
35 Seppo naisetta elävi,
puolisotta vanhenevi.
Itki kuuta kaksi, kolme.
Niinpä kuulla neljännellä
poimi kultia mereltä,
40 hope'ita lainehilta;
keräsi kekosen puita,
kolmekymmentä rekoista;
puunsa poltti hiililöiksi,
hiilet ahjohon ajeli.
45 Otti noita kultiansa,
valitsi hope'itansa
sykysyisen uuhen verran,
verran talvisen jäniksen.
Työnti kullat kuumentohon,
50 ajoi ahjohon hopeat,
pani orjat lietsomahan,
palkkalaiset painamahan.
Orjat lietsoi löyhytteli,
palkkalaiset painatteli
55 kintahattomin kätösin,
hatuttoman hartioisen.

Itse seppo Ilmarinen
ahjoa kohentelevi,
pyyti kullaista kuvaista,
60 hope'ista morsianta.
Ei orjat hyvästi lietso
eikä paina palkkalaiset.
Se on seppo Ilmarinen
itse löihe lietsomahan.
65 Lietsahutti kerran, kaksi,
niin kerralla kolmannella
katsoi ahjonsa alusta,
lietsehensä liepehiä,
mitä ahjosta ajaikse,
70 tungeikse tulisijasta.
Uuhi ahjosta ajaikse,
lähetäikse lietsehestä,
karva kulta, toinen vaski,
kolmas on hopeakarva.
75 Muut tuota ihastelevi,
ei ihastu Ilmarinen.
Sanoi seppo Ilmarinen:
"Se susi sinuista toivoi!
Toivon kullaista sopua,
80 hope'ista puolisoa."
Siitä seppo Ilmarinen
uuhen työntävi tulehen.
Liitti kultia lisäksi,
hope'ita täytteheksi,
85 pani orjat lietsomahan,
palkkalaiset painamahan.
Orjat lietsoi löyhytteli,
palkkalaiset painatteli
kintahattomin kätösin,
90 hatuttoman hartioisen.
Itse seppo Ilmarinen
ahjoa kohentelevi,
pyyti kullaista kuvoa,
hope'ista morsianta.
95 Ei orjat hyvästi lietso
eikä paina palkkalaiset.
Se on seppo Ilmarinen
itse loihe lietsomahan.
Lietsahutti kerran, kaksi,
100 niin kerralla kolmannella
katsoi ahjonsa alusta,
lietsehensä liepehiä,
mitä ahjosta ajaikse,
lähetäikse lietsehestä.
105 Varsa ahjosta ajaikse,
lähetäikse lietsehestä,
harja kulta, pää hopea,
kaikki vaskesta kaviot.
Muut tuota hyvin ihastui,
110 ei ihastu Ilmarinen.
Sanoi seppo Ilmarinen:
"Se susi sinuista toivoi!
Toivon kullaista sopua,
hope'ista puolisoa."
115 Siitä seppo Ilmarinen
varsan työntävi tulehen.
Liitti kultia lisäksi,
hope'ita täytteheksi,
pani orjat lietsomahan,
120 palkkalaiset painamahan.
Orjat lietsoi löyhytteli,
palkkalaiset painatteli
kintahattomin kätösin,
hatuttoman hartioisen.
125 Itse seppo Ilmarinen
ahjoa kohentelevi,
pyyti kullaista kuvoa,
hope'ista morsianta.
Ei orjat hyvästi lietso
130 eikä paina palkkalaiset.

Se on seppo Ilmarinen
itse loihe lietsomahan.
Lietsahutti kerran, kaksi,
niin kerralla kolmannella
135 katsoi ahjonsa alusta,
lietsehensä liepehiä,
mitä ahjosta ajaikse,
lähetäikse lietsehestä.
Neiti ahjosta ajaikse,
140 kultaletti lietsehestä,
pää hopea, kassa kulta,
varsi kaikki kaunokainen.
Muut tuota pahoin pelästyi,
ei pelästy Ilmarinen.
145 Siitä seppo Ilmarinen
takoi kullaista kuvoa,
takoi yön levähtämättä,
päivän pouahuttamatta.
Jalat laati neitoselle,
150 jalat laati, käet kuvasi:
eipä jalka nousekana,
käänny käet syleilemähän.
Takoi korvat neiollensa:
eipä korvat kuulekana.
155 Niin sovitti suun sorean,
suun sorean, sirkut silmät.
Saanut ei sanoa suuhun
eikä silmähän suloa.
Sanoi seppo Ilmarinen:
160 "Oisi tuo sorea neito,
kun oisi sanallisena,
mielellisnä, kielellisnä."
Saattoi siitä neitosensa
utuisehen uutimehen,
165 pehme'ille pääaloille,
sulkkuisille vuotehille.
Siitä seppo Ilmarinen
lämmitti kylyn utuisen,
laati saunan saipuaisen;
170 vastat varpaiset varusti,
vettä kolme korvollista,
jolla peiponen peseikse,
pulmunen puhasteleikse
noista kullan kuonasista.
175 Kylpi seppo kyllitellen,
valelihe vallotellen.
Neien vierehen venähti
utuisehen uutimehen,
teltahan teräksisehen,
180 rankisehen rautaisehen.
Siinä seppo Ilmarinen
heti yönä ensimäisnä
kyllä peitettä kysyvi,
vaippoja varustelevi,
185 kahet, kolmet karhuntaljat,
viiet, kuuet villavaipat,
maata kera puolisonsa,
tuon on kultaisen kuvansa.
Se oli kylki kyllä lämmin,
190 ku oli vasten vaippojansa;
ku oli nuorta neittä vasten,
vasten kullaista kuvoa,
se oli kylki kylmimässä,
oli hyyksi hyytymässä,
195 meren jääksi jäätymässä,
kiveksi kovoamassa.
Sanoi seppo Ilmarinen:
"Ei tämä hyvä minulle!
Vienen neien Väinölähän
200 Väinämöiselle varaksi,
polviseksi puolisoksi,
kainaloiseksi kanaksi."
Viepi neien Väinölähän.
Sitte sinne tultuansa

205 sanan virkkoi, noin nimesi:
"Oi sie vanha Väinämöinen!
Tuossa on sinulle tyttö,
neiti kaunis katsannolta,
eik' ole suuri suun piolta,
210 kovin leuoilta leveä."
Vaka vanha Väinämöinen
katsahti kuvoa tuota,
luopi silmät kullan päälle.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
215 "Miksi toit minulle tuota,
tuota kullan kummitusta?"
Sanoi seppo Ilmarinen:
"Miksi muuksi kuin hyväksi!
Polviseksi puolisoksi,
220 kainaloiseksi kanaksi."
Sanoi vanha Väinämöinen:
"Oi on seppo veikkoseni!
Tunge neitosi tulehen,
tao kaikiksi kaluiksi,
225 tahi vie Venäehelle,
saata Saksahan kuvasi
rikkahien riian naia,
suurien soan kosia!
Ei sovi minun su'ulle,
230 ei minullen itselleni
naista kullaista kosia,
hope'ista huolitella."
Siitä kielti Väinämöinen,
epäsi suvannon sulho,
235 kielti kansan kasvavaisen,
epäsi yleneväisen
kullalle kumartamasta,
hopealle horjumasta.
Sanovi sanalla tuolla,
240 lausui tuolla lausehella:
"Elkätte, pojat poloiset,
vasta kasvavat urohot,
ollette elonkeraiset
elikkä elottomatki,
245 sinä ilmoisna ikänä,
kuuna kullan valkeana
naista kullaista kosiko,
hope'ista huolitelko!
Kylmän kulta kuumottavi,
250 vilun huohtavi hopea."

38. RUNO

Ilmarisen toinen kosioretki Pohjolaan johtaa morsiamenryöstöön. Ilmarinen laulaa vastahakoisen morsiamen lokiksi kivelle.

Tuop' on seppo Ilmarinen,
takoja iän-ikuinen,
heitti kultaisen kuvansa,
hope'isen neitosensa.
5 Pisti varsan valjahisin,
ruskean re'en etehen,
itse istuvi rekehen,
kohennaikse korjahansa.
Lähteäksensä lupasi
10 sekä mietti mennäksensä
pyytämähän Pohjolasta
toista Pohjolan tytärtä.
Sai päivän ajaneheksi,
tuosta toisen vierneheksi;
15 päivälläpä kolmannella
tuli Pohjolan pihalle.
Louhi, Pohjolan emäntä,
itse päätyvi pihalle.
Sai tuossa sanelemahan,
20 kääntihe kyselemähän
oman lapsensa oloa,
asuntoa armahansa
miniänä miehelässä,
naisena anoppelassa.
25 Se on seppo Ilmarinen
alla päin, pahoilla mielin,
kaiken kallella kypärin
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Ellös nyt, anoppiseni,
30 ellös sie kyselkö tuota,
elämiä tyttäresi,
asuntoa armahasi!
Jo sen on surma suin pi'ellyt,
kova loppu loukahtanut.
35 Maassa on jo marjaseni,
kankahassa kaunoiseni,
mustakulmani kulossa,
hopeani heinikossa.
Läksin toista tyttöäsi,
40 nuorempata neitoasi.
Annapa, anoppiseni,
työnnä toinen tyttäresi
naisen entisen eloille,
sijalle sisaruensa!"
45 Louhi, Pohjolan emäntä,
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Pahoin tein minä poloinen,
pahoinpa, polon-alainen,
kun ma lapseni lupasin,
50 työnsin sulle toisenkana
nuorena nukahtamahan,
verevänä vieremähän:
annoin kuin sutosen suuhun,
karhun kiljuvan kitahan.
55 "En nyt toista annakana,
en mä työnnä tyttöäni

nokiesi nuohojaksi,
karstojesi kaapijaksi.
Ennen työnnän tyttäreni,
60 laitan lapseni vakavan
koskehen kohisevahan,
palavahan pyörtehesen,
Manalan matikan suuhun,
Tuonen hauin hampahisin."
65 Siitä seppo Ilmarinen
murti suuta, väänti päätä,
murti mustoa haventa,
käänti päätä käiväräistä.
Itse tunkihe tupahan,
70 alle kattojen ajoihe.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Tulepa minulle, tyttö,
sijalle sisaruesi,
naisen entisen eloille
75 mesileivän leipojaksi,
oluen osoajaksi!"
Lauloi lapsi lattialta,
sekä lauloi jotta lausui:
"Pois on, liika, linnastamme,
80 mies outo, ovilta näiltä!
Tukon linnoa tuhosit,
palan linnoa pahensit
kerran ennen käytyäsi,
ovillen osattuasi.
85 "Neitonen, sinä sisari!
Elä sulho'on ihastu,
elä sulhon suun pitohon
eläkä jalkoihin jaloihin!
Sulholl' on suen ikenet,
90 revon koukut kormanossa,
karhun kynnet kainalossa,
veren juojan veitsi vyöllä,
jolla päätä piirtelevi,
selkeä siretteleví."
95 Neiti itse noin saneli
Ilmariselle sepolle:
"En lähe minä sinulle
enkä huoli huitukoille!
Tapoit naisen ennen naiun,
100 surmasit sisarueni:
vielä tappaisit minunki,
surmoaisit itseniki.
Onpa tässä neitosessa
paremmanki miehen verta,
105 kaunihimman varren kauppa,
koreamman korjan täysi,
paikoille paremmillenki,
isommille istuimille,
ei sepon sysisijoille,
110 miehen tuhmaisen tulille."
Se on seppo Ilmarinen,
takoja iän-ikuinen,
murti suuta, väänti päätä,
murti mustoa haventa.
115 Saautti tytön samassa,
käärälti käpälihinsä,
läksi tuiskuna tuvasta,
riepsahti rekensä luoksi;
työnnälti tytön rekehen,
120 koksahutti korjahansa.
Läksi kohta kulkemahan,
valmistui vaeltamahan,
käsi ohjassa orosen,
toinen neien nännisillä.
125 Neiti itki ja urisi,
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Sain nyt suolle karpalohon,
vehkahan vesiperille;
tuonne ma kana katoan,
130 kuolen, lintu, liian surman!

"Kuule, seppo Ilmarinen!
Kun et laskene minua,
potkin korjasi paloiksi,
sären reen repalehiksi,
135 potkin poikki polvillani,
sären säärivarsillani."
Se on seppo Ilmarinen
itse tuon sanoiksi virkki:
"Sentähen sepon rekosen
140 laiat rautahan rakettu,
jotta potkia pitävi,
hyvän immen heiskaroia."
Neitonen kujertelevi,
vyö vaski valittelevi,
145 sormiansa murtelevi,
katkovi kätösiänsä.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Kun et laskene minua,
laulaime meren kalaksi,
150 syvän aallon siikaseksi."
Se on seppo Ilmarinen
itse tuon sanoiksi virkki:
"Etpä sinä sinne pääse:
minä haukina jälessä."
155 Neitonen kujertelevi,
vyö vaski valittelevi,
sormiansa murtelevi,
katkovi kätösiänsä.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
160 "Kun et laskene minua,
metsähän menetteleime,
kärpäksi kiven kolohon."
Se on seppo Ilmarinen
itse tuon sanoiksi virkki:
165 "Etpä sinä sinne pääse:
minä saukkona jälessä."
Neitonen kujertelevi,
vyö vaski valittelevi,
sormiansa murtelevi,
170 katkovi kätösiänsä.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Kun et laskene minua,
kiuruna kiverteleime
taaksi pilven piilemähän."
175 Se on seppo Ilmarinen
itse tuon sanoiksi virkki:
"Etpä sinä sinne pääse:
minä kokkona jälessä."
Kulki matkoa palasen,
180 ajoi tietä pikkuruisen.
Jo hepo höryeleikse,
luppakorva luonteleikse.
Neiti päätänsä kohotti,
näki jälkiä lumessa.
185 Kysytteli, lausutteli:
"Mi on tästä poikki juosnut?"
Sanoi seppo Ilmarinen:
"Jänö on juosnut siitä poikki."
Neiti parka huokaiseikse,
190 huokaiseikse, henkäiseikse.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Voi minua, kurja raukka!
Parempi minun olisi,
parempi oletteleisi
195 jänön juoksevan jälillä,
koukkupolven polkemilla,
kuin tämän kosijan reessä,
viirunaaman viltin alla.
Jänön on karvat kaunihimmat,
200 jänön suumalo somempi."
Se on seppo Ilmarinen
puri huulta, vaänti päätä;
ajoa kahattelevi.
Ajoi matkoa palasen:

205 taas hepo höryeleikse,
luppakorva luonteleikse.
Neiti päätänsä kohotti,
näki jälkiä lumessa.
Kysytteli, lausutteli:
210 "Mi on tästä poikki juosnut?"
Sanoi seppo Ilmarinen:
"Repo on juosnut siitä poikki."
Neiti parka huokaiseikse,
huokaiseikse, henkäiseikse.
215 Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Voi minua, kurja raukka!
Parempi minun olisi,
parempi oletteleisi
revon reyhkävän re'essä,
220 aina käyvän ahkiossa,
kuin tämän kosijan reessä,
viirunaaman viltin alla.
Revon on karvat kaunihimmat,
revon suumalo somempi."
225 Se on seppo Ilmarinen
puri huulta, väänti päätä;
ajoa kahattelevi.
Ajoi matkoa palasen:
taas hepo höryeleikse,
230 luppakorva luonteleikse.
Neiti päätänsä kohotti,
näki jälkiä lumessa.
Kysytteli, lausutteli:
"Mi on tästä poikki juosnut?"
235 Sanoi seppo Ilmarinen:
"Hukka on juosnut siitä poikki."
Neiti parka huokaiseikse,
huokaiseikse, henkäiseikse.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
240 "Voi minua, kurja raukka!
Parempi minun olisi,
parempi oletteleisi
hukan hurskavan jälillä,
alakärsän askelilla,
245 kuin tämän kosijan reessä,
viirunaaman viltin alla.
Hukan on karva kaunihimpi,
hukan suumalo somempi."
Se on seppo Ilmarinen
250 puri huulta, väänti päätä.
Ajoa kahattelevi
yöksi uutehen kylähän.
Matkalta väsynehenä
seppo nukkuvi sike'in
255 – toinen naista naurattavi
mieheltä unekkahalta.
Siitä seppo Ilmarinen
aamulla havattuansa
murti suuta, väänti päätä,
260 murti mustoa haventa.
Sanoi seppo Ilmarinen,
itse mietti, noin nimesi:
"Joko luome laulamahan,
laulan moisen morsiamen
265 metsähän metsän omaksi
vai vetehen veen omaksi?
"En laula metsän omaksi:
metsä kaikki kaihostuisi;
enkäpä ve'en omaksi:
270 vieroaisi veen kalaset.
Ennen kaa'an kalvallani,
menettelen miekallani."
Miekka mietti miehen kielen,
arvasi uron pakinan.
275 Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Ei liene minua luotu
naisia menettämähän,
kataloita kaatamahan."

Se on seppo Ilmarinen
280 jopa loihe laulamahan,
syäntyi sanelemahan.
Lauloi naisensa lokiksi
luo'olle lekottamahan,
veen karille kaikkumahan,
285 nenät nienten niukumahan,
vastatuulet vaapumahan.
Siitä seppo Ilmarinen
rekehensä reutoaikse.
Ajoa kahattelevi
290 alla päin, pahoilla mielin;
matkasi omille maille,
tuli maille tuttaville.
Vaka vanha Väinämöinen
tiellä vastahan tulevi.
295 Sai tuosta sanelemahan:
"Veli, seppo Ilmarinen!
Mit' olet pahoilla mielin,
kahta kallella kypärin
Pohjolasta tullessasi?
300 Miten Pohjola elävi?"
Sanoi seppo Ilmarinen:
"Mi on Pohjolan eleä!
Siell' on Sampo jauhamassa,
kirjokansi kallumassa:
305 päivän jauhoi syötäviä,
päivän toisen myötäviä,
kolmannen kotipitoja.
"Jotta sanon kuin sanonki,
vielä kerran kertaelen:
310 mi on Pohjolan eleä,
kun on Sampo Pohjolassa!
Siin' on kyntö, siinä kylvö,
siinä kasvo kaikenlainen,
siinäpä ikuinen onni."
315 Sanoi vanha Väinämöinen:
"Veli, seppo Ilmarinen!
Minne heitit naisen nuoren,
kunne kuulun morsiamen,
kun sa tyhjänä tuletki,
320 aina naisetta ajelet?"
Se on seppo Ilmarinen
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Lauloin ma mokoman naisen
meren luo'olle lokiksi.
325 Nyt se lokkina lojuvi,
kajavana kaakahtavi,
kiljuvi vesikivillä,
kariloilla kaljahuvi."

39. RUNO

Väinämöinen ja Ilmarinen lähtevät ryöstämään Sampoa Pohjolasta. Väinämöinen puhuttelee itkevää purtta ja soutu alkaa. Lemminkäinen liittyy mukaan.

Vaka vanha Väinämöinen
itse tuon sanoiksi virkki:
"Ohoh seppo Ilmarinen!
Lähtekämme Pohjolahan
5 hyvän Sammon saa'antahan,
kirjokannen katsantahan!"
Se on seppo Ilmarinen
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Ei ole Sampo saatavana,
10 kirjokansi tuotavana
pimeästä Pohjolasta,
summasta Sariolasta!
Siell' on Sampo saatettuna,
kirjokansi kannettuna
15 Pohjolan kivimäkehen,
vaaran vaskisen sisähän
yheksän lukon ta'aksi;
siihen juuret juurruteltu
yheksän sylen syvähän,
20 yksi juuri maaemähän,
toinen vesiviertehesen,
kolmas on kotimäkehen."
Sanoi vanha Väinämöinen:
"Veli seppo, veikkoseni!
25 Lähtekämme Pohjolahan
tuon on Sammon saa'antahan!
Laatikamme laiva suuri,
johon Sampo saatetahan,
kirjokansi kannetahan
30 Pohjolan kivimäestä,
vaaran vaskisen sisästä,
yheksän lukon takoa!"
Sanoi seppo Ilmarinen:
"Vakavampi maisin matka.
35 Lempo menköhön merelle,
surma suurelle selälle!
Siellä tuuli turjuttaisi,
siellä viskaisi vihuri,
saisi sormet soutimeksi,
40 kämmenet käsimeloiksi."
Sanoi vanha Väinämöinen:
"Vakavampi maisin matka,
vakavampi, vaikeampi,
vielä muuten mutkaisempi.
45 Lysti on venon vesillä,
purren juosta jolkutella,
ve'et väljät välkytellä,
selät selvät seurustella:
tuuli purtta tuuittavi,
50 aalto laivoa ajavi,
länsituuli läikyttävi,
etelä e'elle viepi.

Vaan kuitenki kaikitenki,
kun et mieline merisin,
55 niin on maisin matkatkamme,
rantaisin ratustelkamme!
"Tao nyt mulle uusi miekka,
tee miekka tuliteräinen,
jolla hurttia hutelen,
60 Pohjan kansan kaikottelen
saaessa otolle Sammon
tuonne kylmähän kylähän,
pimeähän Pohjolahan,
summahan Sariolahan!"
65 Tuo on seppo Ilmarinen,
takoja iän-ikuinen,
tunki rautoja tulehen,
teräksiä hiiloksehen,
kultia koko piosen,
70 hope'ita kourallisen.
Laittoi orjat lietsomahan,
palkkalaiset painamahan.
Orjat lietsoi löyhytteli,
hyvin painoi palkkalaiset:
75 rauta vellinä venyvi,
teräs taipui tahtahana,
hopea vetenä välkkyi,
kulta läikkyi lainehena.
Siitä seppo Ilmarinen,
80 takoja iän-ikuinen,
katsoi alle ahjoksensa,
lietsimensä liepehelle:
näki miekan syntyväksi,
pää kullan kuvauvaksi.
85 Otti ainehet tulesta,
tempasi hyvät takehet
ahjosta alasimelle,
vasarille, valkkamille.
Takoi miekan mieltä myöten,
90 kalvan kaikkien parahan,
jonka kullalla kuvasi,
hopealla huolitteli.
Vaka vanha Väinämöinen
tuli tuota katsomahan.
95 Sai miekan tuliteräisen
kätehensä oikeahan.
Katselevi, kääntelevi;
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Onko miekka miestä myöten,
100 kalpa kantajan mukahan?"
Olipa miekka miestä myöten,
kalpa kantajan mukahan,
jonka kuu kärestä paistoi,
päivä paistoi lappeasta,
105 tähet västistä välötti,
hevonen terällä hirnui,
kasi naukui naulan päässä,
penu putkessa puhusi.
Sylkytteli miekkoansa
110 vuoren rautaisen raossa.
Itse tuon sanoiksi virkki:
"Jo minä terällä tällä
vaikka vuoret poikki löisin,
kalliot kaha jakaisin!"
115 Itse seppo Ilmarinen
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Milläpä minä poloinen,
millä, tuima, turveleime,
hyöteleime, vyöteleime
120 maan varalle, veen varalle?
Joko luustoihin lueime,
rautapaitoihin paneime,
teräsvöihin telkitäime?
Mies on luustossa lujempi,
125 rautapaiassa parempi,
teräsvyössä tenhoisampi."

Lähteä luku tulevi,
liitto käyä kerkiävi.
Yks' on vanha Väinämöinen,
130 toinen seppo Ilmarinen
läksivät hevon hakuhun,
kuloharjan kuuntelohon,
suvikunnan suitset vyöllä,
varsan valjahat olalla.
135 Kahen etsivät hevoista,
päätä puitse katselevat,
tarkasti tähystelevät
ympäri salon sinisen:
löytivät hevon lehosta,
140 kuloharjan kuusikosta.
Vaka vanha Väinämöinen,
toinen seppo Ilmarinen
painoi päähän kullan päitset,
suvikunnan suitset suuhun.
145 Ajoa ratustelevat
kahen miehen rantamaata:
kuului rannalta kujerrus,
valitanta valkamalta.
Vaka vanha Väinämöinen
150 sanan virkkoi, noin nimesi:
"Siell' on impi itkemässä,
kana kaikerrehtamassa!
Joko käymme katsomahan,
likeltä tähystämähän?"
155 Itse astuvi likemmä,
meni luota katsomahan.
Eipä impi itkekänä
eikä kaikerra kananen:
oli pursi itkemässä,
160 venonen valittamassa.
Virkki vanha Väinämöinen
luoksi purren päästyänsä:
"Mitä itket, puinen pursi,
vene hankava, valitat?
165 Itketkö sä puisuuttasi,
hankavuuttasi haveksit?"
Pursi puinen vastoavi,
vene hankava sanovi:
"Vesille venosen mieli
170 tervaisiltaki teloilta,
mieli neien miehelähän
korkeastaki ko'ista.
Sitä itken, pursi raukka,
vene vaivainen, valitan:
175 itken viejäistä vesille,
laskijaista lainehille.
"Sanottihin tehtäessä,
laulettihin laitettaissa
saatavan sotivenettä,
180 vainopurtta puuhattavan,
tuovan täyteni eloa,
alustani aartehia:
ei ole sotahan saatu,
eloteillen ensinkänä!
185 "Muut purret, pahatki purret,
ne aina sotia käyvät,
tappeloita tallustavat;
kolme kertoa kesässä
tuovat täytensä rahoja,
190 alustansa aartehia.
Minä, veistämä venonen,
satalauta laaittama,
tässä lahon lastuillani,
venyn veistännäisilläni.
195 Pahimmatki maan matoset
alla kaarien asuvat,
linnut ilman ilke'immät
pesän pielessä pitävät,
kaikki korven konnikatki
200 kokillani koksentavat.

Oisi kahta kaunihimpi,
kahta, kolmea parempi
olla mäntynä mäellä,
petäjänä kankahalla,
205 oksilla oravan juosta,
penun alla pyörähellä."
Vaka vanha Väinämöinen
tuossa tuon sanoiksi virkki:
"Elä itke, puinen pursi,
210 vene hankava, havise!
Kohta saat sotia käyä,
tappeloita tallustella.
"Lienet pursi Luojan luoma,
Luojan luoma, tuojan tuoma,
215 syrjin syökseite vetehen,
laion aalloillen ajaite,
ilman kouran koskematta,
käen päälle käyttämättä,
olkapään ojentamatta,
220 käsivarren vaalimatta!"
Pursi puinen vastoavi,
vene hankava sanovi:
"Eipä muu sukuni suuri
eikä veljeni, venoset,
225 lähe työnnyttä vesille,
laskematta lainehille,
kun ei kourin koskettane,
käsivarsin käännettäne."
Sanoi vanha Väinämöinen:
230 "Jos ma sun vesille työnnän,
joko juokset soutamatta,
airoilla avittamatta,
huoparilla huopimatta,
puhumatta purjehesen?"
235 Pursi puinen vastoavi,
vene hankava sanovi:
"Eipä muu sukuni suuri
eikä toinen joukkioni
juokse sormin soutamatta,
240 airoilla avittamatta,
huoparilla huopimatta,
puhumatta purjehesen."
Vaka vanha Väinämöinen
tuosta tuon sanoiksi virkki:
245 "Joko juokset soutamalla,
airoilla avittamalla,
huoparilla huopimalla,
puhumalla purjehesen?"
Pursi puinen vastoavi,
250 vene hankava sanovi:
"Jo vainen sukuni muuki,
kaikki veljeni, venoset,
juoksi sormin soutamalla,
airoilla avittamalla,
255 huoparilla huopimalla,
puhumalla purjehesen."
Siitä vanha Väinämöinen
heitti hiekalle hevosen,
painoi puuhun marhaminnan,
260 ohjat oksalle ojenti,
lykkäsi venon vesille,
lauloi purren lainehille.
Kysytteli puista purtta,
sanan virkkoi, noin nimesi:
265 "Oi sie kaareva venonen,
pursi puinen, hankaniekka!
Ootko kaunis kannannalta,
kuin oot kaunis katsonnalta?"
Pursi puinen vastoavi,
270 vene hankava sanovi:
"Oonpa kaunis kannannalta
sekä pohjalta sijava:
soutoa sa'an urohon,
ilman istua tuhannen."

275 Siitä vanha Väinämöinen
lauloa hyrähtelevi.
Lauloi ensin laitapuolen
sukapäitä sulhosia,
sukapäitä, piipioja,
280 saapasjalkoja jaloja.
Lauloi toisen laitapuolen
tinapäitä tyttäriä,
tinapäitä, vaskivöitä,
kultasormia somia.
285 Lauloi vielä Väinämöinen
teljot täytehen väkeä,
ne on vanhoa väkeä,
iän kaiken istunutta,
kuss' oli vähän sijoa
290 nuorukaisilta esinnä.
Itse istuvi perähän,
kokan koivuisen kuvulle,
lasketteli laivoansa.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
295 "Juokse, pursi, puittomia,
vene, väljiä vesiä!
Kule kuplina merellä,
lumpehina lainehilla!"
Pani sulhot soutamahan,
300 neiet ilman istumahan.
Sulhot souti, airot notkui:
eipä matka eistykänä.
Pani neiet soutamahan,
sulhot ilman istumahan.
305 Neiet souti, sormet notkui:
eipä matka eistykänä.
Muutti vanhat soutamahan,
nuoret päältä katsomahan.
Vanhat souti, päät vapisi:
310 eipä vielä matka eisty.
Siitä seppo Ilmarinen
itse istui soutamahan:
jopa juoksi puinen pursi,
pursi juoksi, matka joutui.
315 Loitos kuului airon loiske,
kauas hankojen hamina.
Soutavi sorehtelevi:
teljot rytkyi, laiat notkui,
airot piukki pihlajaiset,
320 airon pyörät pyinä vinkui,
terät teirinä kukerti,
nenä joikui joutsenena,
perä kaarskui kaarnehena,
hangat hanhina havisi.
325 Itse vanha Väinämöinen
laskea karehtelevi
perässä punaisen purren,
melan vartevan varassa.
Niemi matkalla näkyvi,
330 kylä kurja kuumottavi.
Ahti niemellä asuvi,
Kauko niemen kainalossa.
Kalatuutta Kauko itki,
leivätyyttä Lemminkäinen,
335 Ahti aitan pieneyttä,
veitikkä osan vähyyttä.
Veisti laitoja venehen,
uuen purren pohjapuuta
päässä pitkän nälkäniemen,
340 paltalla kylän katalan.
Se oli korvalta korea,
silmältä sitäi parempi.
Loi silmänsä luotehelle,
käänti päätä päivän alle:
345 kaaren kaukoa näkevi,
pilven longan loitompata.
Eipä kaari ollutkana
eikä pieni pilven lonka:

oli pursi kulkemassa,
350 venonen vaeltamassa
selvällä meren selällä,
ulapalla aukealla;
mies puhas perässä purren,
mies sorea soutimilla.
355 Sanoi lieto Lemminkäinen:
"En mä tunne tuota purtta,
keksi kelvoista venettä;
souten Suomesta tulevi,
airon iske'in iästä,
360 melan luoen luotehesen."
Jo huhuta huikahutti,
mäjellytti, mäikähytti,
huuti mies nenästä niemen,
verevä vesien poikki:
365 "Kenen on veno vesillä,
kenen laiva lainehilla?"
Miehet purresta puhuvat
sekä vaimot vastoavat:
"Mi olet mies metsän asuja,
370 uros korven kolkuttaja,
kun et tunne tuota purtta,
keksi Väinölän venettä,
et tunne peräurosta
etkä miestä airollista?"
375 Sanoi lieto Lemminkäinen:
"Jo tunnen peränpitäjän
ja älyän airollisen:
vaka vanha Väinämöinen
itse on perän piossa,
380 Ilmarinen airollisna.
Minnekkä menette, miehet,
kunne läksitte, urohot?"
Sanoi vanha Väinämöinen:
"Kohti pohjaista kulemme,
385 kohti kuohuja kovia,
lakkipäitä lainehia:
Sampoa tapoamahan,
kirjokantta katsomahan
Pohjolan kivimäestä,
390 vaaran vaskisen sisästä."
Sanoi lieto Lemminkäinen:
"Ohoh vanha Väinämöinen!
Otapa minua, miestä,
urohoksi kolmanneksi,
395 kun saat Sammon nostantahan,
kirjokannen kannantahan!
Vielä mieki miesnä maksan,
jos saisi tapella tarve:
annan käskyn kämmenille,
400 olkapäilleni opaston."
Vaka vanha Väinämöinen
otti miehen matkoihinsa,
veitikän venosehensa.
Se on lieto Lemminkäinen
405 jo tulla tuhuttelevi,
käyä luikerrehtelevi.
Tuopi laian tullessansa
venehesen Väinämöisen.
Sanoi vanha Väinämöinen:
410 "Oisi puuta purressani,
laitoa venehessäni,
parahiksi painoaki.
Miksi laitat laitoasi,
puuta purtehen liseät?"
415 Sanoi lieto Lemminkäinen:
"Ei vara venettä kaa'a,
tuki suovoa tuhoa.
Use'in merellä Pohjan
tuuli laitoa kysyvi,
420 vastatuuli varppehia."
Sanoi vanha Väinämöinen:
"Sentähen sotavenosen

rinta rautahan rakettu
ja tehty teräsnenähän,
425 jottei tuulen tuiki vieä
eikä viskoa vihurin."

40. RUNO

Vene karahtaa hauen hartioille. Hauki paloitellaan ja Väinämöinen valmistaa siitä kanteleen.

Vaka vanha Väinämöinen
laskea karehtelevi
tuon on pitkän niemen päästä,
kylän kurjan kuuluvilta.
5 Laski laulellen vesiä,
ilon lyöen lainehia.
Neiet niemien nenissä
katselevat, kuuntelevat:
"Mi lienee ilo merellä,
10 mikä laulu lainehilla,
ilo entistä parempi,
laulu muita laatuisampi?"
Laski vanha Väinämöinen,
laski päivän maavesiä,
15 päivän toisen suovesiä,
kolmannen kosen vesiä.
Siinä lieto Lemminkäinen
muisti muutaman sanansa
korvalla tulisen kosken,
20 pyhän virran pyörtehessä.
Sanovi sanalla tuolla,
lausui tuolla lausehella:
"Heitä, koski, kuohuminen,
vesi vankka, vellominen!
25 Kosken tyttö, kuohuneiti!
Istuite kihokivelle,
kihopaaelle paneite!
Sylin aaltoja aseta,
käsin kääri käppyröitä,
30 kourin kuohuja kohenna,
jottei riusko rinnoillemme
eikä päällemme päräjä!
"Akka aaltojen-alainen,
vaimo kuohun-korvallinen!
35 Nouse kourin kuohun päälle,
yskin aallollen ylene
kuohuja kokoamahan,
vaahtipäitä vaalimahan,
jottei syytöintä syseä,
40 viatointa vierettele!
"Kivet keskellä jokea,
paaet kuohun kukkuralla
otsansa alentakohon,
päälakensa painakohon
45 matkalta punaisen purren,
tieltä tervaisen venehen!

"Kun ei tuosta kyllin liene,
Kivi-Kimmo, Kammon poika,
väännä reikä vääntimellä,
50 puhkaise purasimella
keskelle kosen kiveä,
pahan paaen palleahan,
juosta purren puuttumatta,
venehen vikaumatta!
55 "Kun ei tuosta kyllin liene,
veen isäntä, vuon alio,
kivet saata sammaliksi,
hauin vuoluksi venonen
kuohuja kulettaessa,
60 mäkipäitä mentäessä!
"Neiti kosken-korvallinen,
impi virran-vierellinen!
Kehreäs utuinen lanka
utuisesta kuontalosta!
65 Veä lankasi ve'elle,
sinerväsi lainehelle,
jota pitkin purren juosta,
tervarinnan teuotella,
mennä miehen melkeänki,
70 äkkiouonkin osata!
"Melatar on, mielivaimo!
Ota mieluisa melasi,
jollapa piät pereä,
noitivirrat viilettelet
75 katehen koan e'etse,
noian ikkunan alatse!
"Kun ei tuosta kyllin liene,
Ukko, taivahan jumala,
piä miekalla pereä,
80 tuijota tupettomalla,
jotta juosta puisen purren,
mennä mäntyisen venehen!"
Itse vanha Väinämöinen
laskea karehtelevi.
85 Laski louhien lomitse
noita kuohuja kovia;
eikä puutu puinen pursi,
vene tietäjän takellu.
Äsken tuonne tultuansa
90 noille väljille vesille
puuttui pursi juoksemasta,
venonen pakenemasta.
Pursi puuttuvi lujahan,
vene vieremättömäksi.
95 Se on seppo Ilmarinen,
toinen lieto Lemminkäinen
pistivät melan merehen,
lastun kuusen lainehesen;
päästeä nytystelevät
100 tuota purtta puutoksesta:
ei ota venonen juosta
eikä pääse puinen pursi.
Vaka vanha Väinämöinen
sanan virkkoi, noin nimesi:
105 "Oi sie lieto Lemmin poika!
Kallistaite katsomahan,
miss' on pursi puuttumassa,
venonen takistumassa
näillä väljillä vesillä,
110 vienolla alantehella,
kivelläkö vai haolla
vaiko muulla vastuksella!"
Se on lieto Lemminkäinen
pyörähtihe katsomahan.
115 Katsovi venosen alle,
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Ei ole veno kivellä,
ei kivellä, ei haolla:
vene on hauin hartioilla,
120 ve'en koiran konkkaluilla!"

Vaka vanha Väinämöinen
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Jotaki joessa onpi,
hakojaki, haukiaki.
125 Kun lie hauin hartioilla,
ve'en koiran konkkaluilla,
veä miekalla vetehen,
katkaise kala kaheksi!"
Se on lieto Lemminkäinen,
130 poika, veitikkä verevä,
miekan vyöltänsä vetävi,
luunpurijan puoleltansa.
Veti miekalla meryttä,
alta laian laskettavi:
135 itse vierähti vetehen,
kourin aaltohon kohahti.
Siitä seppo Ilmarinen
tarttui tukkahan urosta,
nostalti merestä miehen.
140 Itse tuon sanoiksi virkki:
"Kaikki on mieheksi kyhätty,
pantu parran kantajaksi,
lisäksi satalu'ulle,
tuhannelle täytteheksi!"
145 Miekan vyöltänsä vetävi,
tupestansa tuiman rauan,
jolla kalhaisi kaloa,
alta laian läimähytti:
miekka murskaksi mureni,
150 eipä hauki tiennytkänä.
Vaka vanha Väinämöinen
tuossa tuon sanoiksi virkki:
"Ei ole teissä puolta miestä,
ei urosta kolmannesta!
155 Kun konsa tulevi tarve,
miehen mieltä vaaitahan,
silloin mieli melkeässä,
kaikki toimi toisialla."
Itse miekkansa veälti,
160 tempasi terävän rauan.
Työnti miekkansa merehen,
alle laian langetteli
kalahauin hartioihin,
ve'en koiran konkkaluihin.
165 Miekka luottihe lujahan,
kitasihin kiinnittihe.
Siitä vanha Väinämöinen
nostalti kaloa tuota,
veti haukia ve'estä:
170 hauki katkesi kaheksi;
pursto pohjahan putosi,
pää kavahti karpahasen.
Jo otti venonen juosta,
pääsi pursi puutoksesta.
175 Vaka vanha Väinämöinen
luotti purren luotoselle,
ravahutti rantasehen.
Katselevi, kääntelevi
tuota hauin pääpaloa.
180 Itse tuon sanoiksi virkki:
"Ken on vanhin sulholoista,
sepä hauki halkomahan,
kala viploin viiltämähän,
pää paloiksi pahkomahan!"
185 Miehet purresta puhuvat,
vaimot lausui laitasilta:
"Saajanpa käet sulimmat,
sormet pyytäjän pyhimmät."
Vaka vanha Väinämöinen
190 veti veitsen huotrastansa,
kyleltänsä kylmän rauan,
jolla hauin halkaisevi,
pahkovi kalan paloiksi.
Itse tuon sanoiksi virkki:

195 "Ken on nuorin neitosista,
sepä hauki keittämähän
murkinaisiksi muruiksi,
kalaisiksi lounahiksi!"
Kävi neiet keittämähän
200 – kävi kilvan kymmenenki.
Siitä hauki keitetähän,
murkinoiahan muruina.
Jäipä luita luotoselle,
kalanluita kalliolle.
205 Vaka vanha Väinämöinen
noita tuossa katselevi,
katselevi, kääntelevi.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Mikä tuostaki tulisi,
210 noista hauin hampahista,
leveästä leukaluusta,
jos oisi sepon pajassa,
luona taitavan takojan,
miehen mahtavan käsissä?"
215 Sanoi seppo Ilmarinen:
"Ei tule tyhjästä mitänä,
kalan ruotasta kalua,
ei seponkana pajassa, luona
taitavan takojan,
220 miehen mahtavan käsissä."
Vaka vanha Väinämöinen
itse tuon sanoiksi virkki:
"Näistäpä toki tulisi
kalanluinen kanteloinen,
225 kun oisi osoajata,
soiton luisen laatijata."
Kun ei toista tullutkana,
ei ollut osoajata,
soiton luisen laatijata,
230 vaka vanha Väinämöinen
itse loihe laatijaksi,
tekijäksi teentelihe.
Laati soiton hauinluisen,
suoritti ilon ikuisen.
235 Kust' on koppa kanteletta?
Hauin suuren leukaluusta.
Kust' on naulat kanteletta?
Ne on hauin hampahista.
Kusta kielet kanteletta?
240 Hivuksista Hiien ruunan.
Jo oli soitto suorittuna,
valmihina kanteloinen,
soitto suuri hauinluinen,
kantelo kalaneväinen.
245 Tuli tuohon nuoret miehet,
tuli nainehet urohot,
tuli pojat puol'-ikäiset
sekä pienet piikalapset,
tytöt nuoret, vaimot vanhat,
250 naiset keskikertaisetki,
kanteletta katsomahan,
soittoa tähyämähän.
Vaka vanha Väinämöinen
käski nuoren, käski vanhan,
255 käski keskikertaisenki
soittamahan sormillansa
tuota ruotaista romua,
kalanluista kanteletta.
Soitti nuoret, soitti vanhat,
260 soitti keskikertaisetki.
Nuoret soitti, sormet notkui,
vanhat väänti, pää vapisi:
ei ilo ilolle nousnut,
soitto soitolle ylennyt.
265 Sanoi lieto Lemminkäinen:
"Oi te pojat puol'älyiset,
teki tyttäret typerät
sekä muu katala kansa!

Ei ole teissä soittajata,
270 oike'in osoajata!
Tuokatte minulle soitto,
kantakatte kanteloinen
kahen polven pystyn päähän,
kynnen kymmenen nenähän!"
275 Siitä lieto Lemminkäinen
saip' on kantelon käsille,
ilon itsensä likemmä,
soiton alle sormiensa.
Soittoa sovittelevi,
280 kanteletta kääntelevi:
eipä soitto soitakana,
ei ilo iloakana.
Sanoi vanha Väinämöinen:
"Ei ole tässä nuorisossa,
285 kansassa kasuavassa
eikä vanhassa väessä
tuon on soiton soittajaista,
tuon ilon iloajaista.
Joko Pohjola paremmin
290 saisi soiton soittamahan,
tuon ilon iloamahan,
jospa laitan Pohjolahan?"
Laittoi soiton Pohjolahan,
saatatti Sariolahan.
295 Soitti pojat Pohjolassa,
soitti pojat jotta piiat,
soitti miehet naisekkahat
sekä naiset miehekkähät.
Itsekin emäntä soitti,
300 tuota käänti, tuota väänti,
tuota sormin suoritteli,
kynsin kymmenin piteli.
Soitti pojat Pohjolassa,
soitti kansa kaikenlainen.
305 Ei ilo ilolle tunnu
eikä soitto soitannalle:
kielet kierohon kävivät,
jouhet parkuivat pahasti,
ääni kaikkui karkeasti,
310 soitto julmasti sorisi.
Sokea sopessa nukkui,
ukko vanha uunin päällä.
Ukko uunilta havannut,
kiukahalta kirsahtanut
315 urahti unisijalta,
nurahutti nurkastansa:
"Heretkätte, heittäkätte,
luokatte, lopettakatte!
Puhki korvani puhuvi,
320 läpi pääni läylentävi,
kaikki käypi karvoilleni,
viepi viikoksi uneni!
"Jos ei soitto Suomen kansan
vasta vaikuta ilolle
325 eli uuvuta unehen,
maku'usen maanittele,
niin vetehen visko'otte,
aaltoihin upottaotte,
tahi viekötte takaisin,
330 soitto tuonne saattaotte
miehen tehnehen käsille,
sormille sovittelijan!"
Soitto kielin kerkiävi,
kantelo sanoin kajahui:
335 "En vielä vetehen joua,
alle aaltojen asetu!
Ennen soitan soittajalla,
vangun vaivan nähnehellä."
Jopa vietihin visusti,
340 kannettihin kaunihisti
miehen laatijan kätehen,
pyytänehen polvuksille.

41. RUNO

Väinämöinen soittaa kannelta. Eläimet, luonnonhenget, haltiat, nuoret ja vanhat saapuvat kuulolle. Väinämöisen kyyneleistä syntyy helmiä.

Vaka vanha Väinämöinen,
laulaja iän-ikuinen,
sormiansa suorittavi,
peukaloitansa pesevi.
5 Istuiksen ilokivelle,
laulupaaelle paneikse
hope'iselle mäelle,
kultaiselle kunnahalle.
Otti soiton sormillensa,
10 käänti käyrän polvillensa,
kantelen kätensä alle.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Tulkohonpa kuulemahan,
ku ei liene ennen kuullut
15 iloa ikirunojen,
kajahusta kanteloisen!"
Siitä vanha Väinämöinen
alkoi soittoa somasti
hauinruotaista romua,
20 kalanluista kanteletta.
Sormet nousi notkeasti,
peukalo ylös keveni.
Jo kävi ilo ilolle,
riemu riemulle remahti,
25 tuntui soitto soitannalle,
laulu laululle tehosi.
Helähteli hauin hammas,
kalan pursto purkaeli,
ulvosi upehen jouhet,
30 jouhet ratsun raikkahuivat.
Soitti vanha Väinämöinen.
Ei ollut sitä metsässä
jalan neljän juoksevata,
koivin koikkelehtavata,
35 ku ei tullut kuulemahan,
iloa imehtimähän.
Oravat ojentelihe
lehväseltä lehväselle;
tuohon kärpät kääntelihe,
40 aioillen asettelihe.
Hirvet hyppi kankahilla,
ilvekset piti iloa.
Heräsi susiki suolta,
nousi karhu kankahalta
45 petäjäisestä pesästä,
kutiskosta kuusisesta.
Susi juoksi suuret matkat,
karhu kankahat samosi;
viimein aiallen asettui,
50 veräjälle vieretäikse:
aita kaatui kalliolle,
veräjä aholle vieri.
Siitä kuusehen kuvahti,
petäjähän pyörähytti
55 soitantoa kuulemahan,
iloa imehtimähän.

Tapiolan tarkka ukko,
itse Metsolan isäntä,
ja kaikki Tapion kansa,
60 sekä piiat jotta poiat,
kulki vuoren kukkulalle
soittoa tajuamahan.
Itseki metsän emäntä,
Tapiolan tarkka vaimo,
65 sinisukkahan siroikse,
punapaulahan paneikse;
loihe koivun konkelolle,
lepän lengolle levahti
kanteloista kuulemahan,
70 soittoa tajuamahan.
Mi oli ilman lintujaki,
kahen siiven sirkovia,
ne tulivat tuiskutellen,
kiiätellen kiirehtivät
75 kunnioa kuulemahan,
iloa imehtimähän.
Kokko kun kotona kuuli
sen sorean Suomen soiton,
heitti pentunsa pesähän;
80 itse loihe lentämähän
soittohon sulan urohon,
Väinämöisen vääntelöhön.
Korkealta kokko lenti,
halki pilvien havukka,
85 allit aalloilta syviltä,
joutsenet sulilta soilta.
Pieniäki peiposia,
lintuja livertäviä,
sirkkuja satalukuisin,
90 leivoja liki tuhatta
ilmassa ihastelivat,
hartioilla haastelivat,
tehessä isän iloa,
soitellessa Väinämöisen.
95 Itse ilman luonnottaret,
ilman impyet ihanat,
iloa imehtelivät,
kanteloista kuuntelivat;
mikä ilman vempelellä,
100 taivon kaarella kajotti,
mikä pienen pilven päällä,
rusoreunalla rehotti.
Tuo Kuutar, korea impi,
neiti Päivätär pätevä
105 pitelivät pirtojansa,
niisiänsä nostelivat,
kultakangasta kutoivat,
hope'ista helskyttivät
äärellä punaisen pilven,
110 pitkän kaaren kannikalla.
Kunpa saivat kuullaksensa
tuon sorean soiton äänen,
jo pääsi piosta pirta,
suistui sukkula käestä,
115 katkesihe kultarihmat,
helkähti hopeaniiet.
Ei sitä oloista ollut,
ei ollut ve'essäkänä
evän kuuen kulkevata,
120 kalaparvea parasta,
ku ei tullut kuulemahan,
iloa imehtimähän.
Uipi hauit hangotellen,
ve'en koirat vengotellen,
125 lohet luo'oilta samosi,
siikaset syväntehiltä.
Säret pienet, ahvenetki,
mujehetki, muut kalatki
rinnoin ruokohon ajaikse,
130 rantahan rakenteleikse

virttä Väinön kuulemahan,
soittoa tajuamahan.
Ahto, aaltojen kuningas,
ve'en ukko ruohoparta,
135 ve'en kalvolle veäikse,
luikahaikse lumpehelle;
siinä kuunteli iloa.
Itse tuon sanoiksi virkki:
"En ole mointa ennen kuullut
140 sinä ilmoisna ikänä,
soitantoa Väinämöisen,
iloa ikirunojan!"
Sisarekset sotkottaret,
rannan ruokoiset kälykset,
145 hiipoivat hivuksiansa,
hapsiansa harjasivat
harjalla hopeapäällä,
sukimella kultaisella.
Saivat kuulla äänen ouon,
150 tuon on soitannan sorean:
sulkahti suka vetehen,
haihtui harja lainehesen.
Jäi hivukset hiipomatta,
tukat kesken suorimatta.
155 Itseki ve'en emäntä,
ve'en eukko ruokorinta,
jopa nousevi merestä
ja lapaikse lainehesta;
ruokorintahan rivahti,
160 väännäikse vesikarille
tuota ääntä kuulemahan,
soitantoa Väinämöisen,
kun oli ääni kummanlainen,
soitanto ylen sorea.
165 Se siihen sike'in nukkui,
vaipui maata vatsallehen
kirjavan kiven selälle,
paaen paksun pallealle.
Siinä vanha Väinämöinen
170 soitti päivän, soitti toisen.
Ei ollut sitä urosta
eikä miestä urheata,
ollut ei miestä eikä naista
eikä kassan kantajata,
175 kellen ei itkuksi käynyt,
kenen syäntä ei sulannut.
Itki nuoret, itki vanhat,
itki miehet naimattomat,
itki nainehet urohot,
180 itki pojat puol'-ikäiset,
sekä pojat jotta neiet,
jotta pienet piikasetki,
kun oli ääni kummanlainen,
ukon soitanto suloinen.
185 Itsensäki Väinämöisen
kyynel vieri kyykähteli.
Tippui tilkat silmistänsä,
vierivät vesipisarat,
karkeammat karpaloita,
190 herkeämmät hernehiä,
pyöreämmät pyyn munia,
päreämmät päitä pääskyn.
Ve'et vieri silmästänsä,
toiset toisesta noruvi.
195 Putosivat poskipäille,
kaunihille kasvoillensa,
kaunihilta kasvoiltansa
leve'ille leuoillensa,
leve'iltä leuoiltansa
200 rehe'ille rinnoillensa,
rehe'iltä rinnoiltansa
päteville polvillensa,
päteviltä polviltansa
jalkapöyille jaloille,

205 jalkapöyiltä jaloilta
maahan alle jalkojensa
läpi viien villavaipan,
kautta kuuen kultavyönsä,
seitsemän sinihamosen,
210 sarkakauhtanan kaheksan.
Vierivät vesipisarat
luota vanhan Väinämöisen
rannalle meren sinisen,
rannalta meren sinisen
215 alle selvien vesien,
päälle mustien murien.
Siitä vanha Väinämöinen
itse tuon sanoiksi virkki:
"Onko tässä nuorisossa,
220 nuorisossa kaunoisessa,
tässä suuressa su'ussa,
isossa isän alassa
kyyneleni poimijata
alta selvien vesien?"
225 Nuoret tuossa noin sanovi
sekä vanhat vastoavi:
"Ei ole tässä nuorisossa,
nuorisossa kaunoisessa,
tässä suuressa su'ussa,
230 isossa isän alassa
kyynelesi poimijata
alta selvien vesien."
Sanoi vanha Väinämöinen,
itse virkki, noin nimesi:
235 "Kenpä toisi kyyneleni,
poimisi vesipisarat
alta selvien vesien,
saisi multa sulkaturkin."
Tuli korppi koikotellen.
240 Sanoi vanha Väinämöinen:
"Käyös, korppi, kyyneleni
alta selvien vesien!
Annan sulle sulkaturkin."
Eipä korppi saanutkana.
245 Kuuli tuon sininen sotka,
niin tuli sininen sotka.
Sanoi vanha Väinämöinen:
"Use'in, sininen sotka,
suullasi sukelteleihet,
250 ve'essä vilotteleihet:
käypä, poimi kyyneleni
alta selvien vesien!
Saat sinä parahan palkan:
annan sulle sulkaturkin."
255 Kävi sotka poimimahan
Väinämöisen kyyneleitä
alta selvien vesien,
päältä mustien murien.
Poimi kyynelet merestä,
260 kantoi Väinölle kätehen:
jo oli muiksi muuttunehet,
kasvanehet kaunoisiksi,
helmiksi heristynehet,
simpsukoiksi siintynehet,
265 kuningasten kunnioiksi,
valtojen iki-iloiksi.

42. RUNO

Sammon ryöstö: Väinämöinen loitsii soitollaan Pohjolan väen uneen, Sampo revitään juuriltaan ja soudetaan pois. Raivostunut Louhi nostattaa sumun, Iku-Turson ja myrskyn.

Vaka vanha Väinämöinen,
toinen seppo Ilmarinen,
kolmas lieto Lemmin poika,
tuo on kaunis Kaukomieli,
5 läksi selvälle merelle,
lake'ille lainehille
tuonne kylmähän kylähän,
pimeähän Pohjolahan,
miehen syöjähän sijahan,
10 urohon upottajahan.
Kenpä tuossa soutajaksi?
Yks' on seppo Ilmarinen.
Sepä tuossa soutajaksi
airoillen ylimäisille;
15 toinen lieto Lemminkäinen
airoillen alimaisille.
Vaka vanha Väinämöinen
itse istuihe perähän.
Laskea karehtelevi;
20 laski halki lainehien,
noien kuohujen kovien,
lakkipäien lainehien
vasten Pohjan valkamoita,
ennen tiettyjä teloja.
25 Jopa tuonne tultuansa,
matkan päähän päästyänsä
vetivät venosen maalle,
tempasivat tervarinnan
teloille teräksisille,
30 valkamoille vaskisille.
Tulivat tuville tuosta,
pian pistihe sisälle.
Kysyi Pohjolan emäntä,
tutkaeli tullehilta:
35 "Mipä miehillä sanoma,
urohilla uusi tieto?"
Vaka vanha Väinämöinen,
tuopa tuohon vastoavi:
"Sammosta sanomat miesten,
40 kirjokannesta urosten:
saimme Sampuen jaolle,
kirjokannen katselulle."
Itse Pohjolan emäntä
sanan virkkoi, noin nimesi:
45 "Ei pyyssä kahen jakoa,
oravassa miehen kolmen.
Hyvä on Sampuen hyrätä,
kirjokannen kahnatella
Pohjolan kivimäessä,
50 vaaran vaskisen sisässä.
Hyvä olla itseniki
Sammon suuren haltijana."

Vaka vanha Väinämöinen
sanan virkkoi, noin nimesi:
55 "Kun et antane osoa,
tuota Sammon toista puolta,
niin on kaiken kantanemme,
vienemme venehesemme."
Louhi, Pohjolan emäntä,
60 tuo tuosta pahoin pahastui.
Kutsui Pohjolan kokohon,
nuoret miehet miekkoinensa,
urohot asehinensa
pään varalle Väinämöisen.
65 Vaka vanha Väinämöinen
kävi kanteloisehensa,
itse istui soittamahan,
alkoi soittoa somasti.
Tuota kaikki kuulemahan,
70 iloa imehtimähän,
miehet mielellä hyvällä,
naiset suulla nauravalla,
urohot vesissä silmin,
pojat maassa polvillansa.
75 Väkeä väsyttelevi,
rahvahaista raukaisevi:
kaikki nukkui kuuntelijat
sekä vaipui katselijat;
nukkui nuoret, nukkui vanhat
80 Väinämöisen soitantohon.
Siitä viisas Väinämöinen,
tietäjä iän-ikuinen,
tapasi on taskuhunsa,
kulki kukkaroisehensa.
85 Ottavi uniset neulat,
voiteli unella silmät,
ripset ristihin panevi,
painoi luomet lukkosehen
väeltä väsyneheltä,
90 urohilta uinuvilta:
pani pitkähän unehen,
viikommaksi nukkumahan
koko Pohjolan perehen
ja kaiken kyläisen kansan.
95 Meni Sammon saa'antahan,
kirjokannen katsontahan
Pohjolan kivimäestä,
vaaran vaskisen sisästä,
yheksän lukon takoa,
100 takasalvan kymmenennen.
Tuossa vanha Väinämöinen
lauloa hyrähtelevi
vaaran vaskisen ovilla,
kivilinnan liepehillä:
105 jopa liikkui linnan portit,
järkkyi rautaiset saranat.
Itse seppo Ilmarinen,
tuopa tuossa toisna miesnä.
Voilla voiti lukkoloita,
110 saranoita rasvasilla,
jottei ukset ulvahuisi
eikä naukuisi saranat.
Lukot sormin luksutteli,
salvat kuokalla kohotti:
115 jo lukot lusuna vieri,
ovet vahvat aukieli.
Siitä vanha Väinämöinen
itse tuon sanoiksi virkki:
"Oi sie lieto Lemmin poika,
120 ylimäinen ystäväni!
Mene Sampo ottamahan,
kirjokansi kiskomahan!"
Tuopa lieto Lemminkäinen
tahi kaunis Kaukomieli,
125 kyllä kärkäs käskemättä,
kehumattaki kepeä,

meni Sammon saa'antahan,
kirjokannen kiskontahan.
Sanoi tuonne mennessänsä,
130 kerskaeli käyessänsä:
"Mi lienee minussa miestä,
urosta Ukon pojassa,
senpä Sampo siirtyköhön,
kirjokansi kääntyköhön
135 jalan oikean avulla,
takakannan koskemalla!"
Siirrytteli Lemminkäinen,
siirrytteli, käännytteli,
sylin Sampoa syleili,
140 polvin maassa puuhaeli:
eipä Sampo liikukana,
kirjokansi kallukana;
sen oli juuret juurruteltu
yheksän sylen syvähän.
145 Hyvä on härkä Pohjolassa,
jok' on vahva vartalolta,
ylen sitkeä sivulta,
suonilta kovin sorea;
sen on syltä sarvet pitkät,
150 puolentoista turpa paksu.
Otti härän heinikosta,
auran pellon pientarelta;
sillä kynti Sammon juuret,
kirjokannen kiinnittimet:
155 saipa Sampo liikkumahan,
kirjokansi kallumahan.
Siitä vanha Väinämöinen,
toinen seppo Ilmarinen,
kolmas lieto Lemminkäinen
160 saattelivat Sammon suuren
Pohjolan kivimäestä,
vaaran vaskisen sisästä.
Veivät sen venosehensa,
latjasivat laivahansa.
165 Saivat Sammon purtehensa,
kirjokannen kaarillensa;
työntivät venon vesille,
satalauan lainehille.
Tyrskähti veno vetehen,
170 läksi laioin lainehesen.
Kysyi seppo Ilmarinen,
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Minne Sampo saatetahan,
kunnepa kuletetahan
175 näiltä paikoilta pahoilta,
poloisesta Pohjolasta?"
Vaka vanha Väinämöinen
itse virkki, noin nimesi:
"Tuonne Sampo saatetahan,
180 kirjokansi kaimatahan
nenähän utuisen niemen,
päähän saaren terhenisen,
siellä onnen ollaksensa,
ainian asuaksensa.
185 On siellä vähän sijoa,
toki paikkoa palanen,
syömätöintä, lyömätöintä,
miekan miehen käymätöintä."
Siitä vanha Väinämöinen
190 läksi poies Pohjolasta,
läksi mielellä hyvällä,
iloten omille maille.
Itse tuossa noin saneli:
"Käänny, pursi, Pohjolasta,
195 käännäite kohen kotia,
perin maille vierahille!
"Tuuittele, tuuli, purtta,
soutele, vesi, venettä,
anna airoillen apua,
200 huoparille huoitusta

noilla väljillä vesillä,
ulapoilla auke'illa!
"Oisiko airot pikkaraiset,
soutajat vähäväkiset,
205 pienoiset peränpitäjät,
lapset laivan hallitsijat,
anna, Ahto, airojasi,
venettäsi, veen isäntä,
airot uuet ja paremmat,
210 mela toinen ja lujempi,
itse airoillen asetu,
sovitaite soutamahan!
Anna juosta puisen purren,
rautahangan hakkaella
215 halki kuohujen kovien,
lakkipäien lainehien!"
Siitä vanha Väinämöinen
laskea karehtelevi.
Itse seppo Ilmarinen,
220 toinen lieto Lemminkäinen,
nepä tuossa soutelevat,
soutelevat, joutelevat
selviä selän vesiä,
lake'ita lainehia.
225 Sanoi lieto Lemminkäinen:
"Olipa ennen aikoinani,
oli vettä soutajalla
sekä virttä laulajalla.
Vaan ei nyt, nykyisin aioin
230 tuota kuulla kulloinkana
venehessä vierentätä,
lainehilla laulantata."
Vaka vanha Väinämöinen
sanan virkkoi, noin nimesi:
235 "Ei vesillä vieremistä,
lainehilla laulamista!
Laulu laiskana pitävi,
virret sou'un viivyttävi.
Päivä kultainen kuluisi,
240 yöhyt kesken yllättäisi
näillä väljillä vesillä,
lake'illa lainehilla."
Se on lieto Lemminkäinen
sanan virkkoi, noin nimesi:
245 "Aika kuitenki kuluvi,
päivä kaunis karkelevi,
yö tulla tuhuttelevi,
hämärä häkyttelevi,
jos et laula polvenasi,
250 hyrehi sinä ikänä."
Laski vanha Väinämöinen
selkeä meren sinisen,
laski päivän, laski toisen.
Päivänäpä kolmantena
255 tuo on lieto Lemminkäinen
kerran toisen kertaeli:
"Miks' et laula, Väinämöinen,
hyrehi, hyväntöläinen,
hyvän Sammon saatuasi,
260 tien oikein osattuasi?"
Vaka vanha Väinämöinen,
hänpä varman vastoavi:
"Varahainen laulannaksi,
aikainen ilonpioksi.
265 Äsken laulanta sopisi,
ilon teentä kelpoaisi,
kun omat ovet näkyisi,
omat ukset ulvahtaisi."
Sanoi lieto Lemminkäinen:
270 "Oisinko itse perässä,
lauleleisin voiessani,
kukkuisin kyetessäni;
ehk' ei toiste voiakana,
ei kyllin kyetäkänä.

275 Kun et lauloa luvanne,
itse laululle rupean."
Siinä lieto Lemminkäinen,
tuo on kaunis Kaukomieli,
suutansa sovittelevi,
280 säveltänsä säätelevi.
Sai itse hyräilemähän,
loihe, kurja, kukkumahan
äreällä äänellänsä,
käreällä kulkullansa.
285 Lauloi lieto Lemminkäinen,
karjahteli Kaukomieli;
suu liikkui, järisi parta,
leukapielet lonkaeli.
Laulu kuului loitommalle,
290 vierähys vesien poikki,
kuului kuutehen kylähän,
seitsemän selän ylitse.
Kurki istui kannon päässä,
märän mättähän nenässä,
295 sormiluitansa lukevi,
jalkojansa nostelevi.
Sepä säikähti kovasti
Lemminkäisen laulantata.
Päästi kurki kumman kulkun,
300 säikähti pahan sävelen;
heti loihe lentämähän,
lenti poikki Pohjolahan.
Sitte tuonne tultuansa,
Pohjan suolle saatuansa
305 vielä parkaisi pahasti,
äkeästi ärjähteli:
sillä Pohjolan herätti,
pahan vallan valveutti.
Nousi Pohjolan emäntä
310 unen pitkän maattuansa.
Kävi karjakartanohon,
juoksi riistariihen luoksi;
katselevi karjoansa,
elojansa arvelevi:
315 ei ollut karjoa kaonnut,
riistettynä riistojansa.
Jo kävi kivimäelle,
vaaran vaskisen ovelle.
Sanoi tuonne tultuansa:
320 "Voi, poloinen, päiviäni!
Jop' on täällä vieras käynyt,
kaikki lukot lonkaellut,
liikutellut linnan portit,
särkenyt saranarauat!
325 Oisko täältä Sampo saatu,
otettu omin lupinsa?"
Jo oli sieltä Sampo saatu,
anastettu kirjokansi
Pohjolan kivimäestä,
330 vaaran vaskisen sisästä,
yheksän lukon takoa,
takasalvan kymmenennen.
Louhi, Pohjolan emäntä,
tuo tuosta pahoin pahastui,
335 katsoi valtansa vajuvan,
alenevan arvionsa.
Uutarta rukoelevi:
"Ututyttö, terhenneiti!
Seulo seulalla utua,
340 terhenistä tepsuttele,
laske talma taivahalta,
auer ilmasta alenna
selvälle meren selälle,
ulapalle aukealle,
345 jottei päästä Väinämöisen,
osata uvantolaisen!
"Kun ei tuosta kyllin tulle,
Iku-Turso, Äijön poika,

nosta päätäsi merestä,
350 lakkoasi lainehesta!
Kaataos Kalevan miehet,
upota uvantolaiset,
hävitä häjyt urohot
alle aaltojen syvien!
355 Saata Sampo Pohjolahan
venehestä vierimättä!
"Kun ei tuosta kyllin tulle,
oi Ukko, ylijumala,
ilman kultainen kuningas,
360 hope'inen hallitsija,
rakenna rajuinen ilma,
nosta suuri säien voima!
Luo tuuli, lähetä aalto
aivan vastahan venettä,
365 jottei päästä Väinämöisen,
kulkea uvantolaisen!"
Ututyttö, neiti terhen,
u'un huokuvi merelle,
sumun ilmahan sukesi;
370 piti vanhan Väinämöisen
kokonaista kolme yötä
sisässä meren sinisen
pääsemättänsä perille,
kulkematta kunnekana.
375 Yön kolmen levättyänsä
sisässä meren sinisen
virkki vanha Väinämöinen,
itse lausui, noin nimesi:
"Ei ole mies pahempikana,
380 uros untelompikana
u'ulla upottaminen,
terhenellä voittaminen."
Veti vettä kalvallansa,
merta miekalla sivalti.
385 Sima siukui kalvan tiestä,
mesi miekan roiskehesta:
nousi talma taivahalle,
utu ilmoillen yleni.
Selvisi meri sumusta,
390 meren aalto auteresta;
meri suureksi sukeutui,
maailma isoksi täytyi.
Oli aikoa vähäinen,
pirahteli pikkarainen.
395 Jo kuului kova kohina
viereltä veno punaisen;
nousi kuohu korkeaksi
vasten purtta Väinämöisen.
Siinä seppo Ilmarinen
400 toki säikähti kovasti:
veret vieri kasvoiltansa,
puna poskilta putosi.
Veti viltin päänsä päälle,
yli korvien kohenti,
405 peitti kasvot kaunihisti,
silmänsä sitäi paremmin.
Itse vanha Väinämöinen
katsoi vierellä vesiä,
loi silmät sivulle purren.
410 Näki kummoa vähäisen:
Iku-Turso, Äijön poika,
vieressä veno punaisen
nosti päätänsä merestä,
lakkoansa lainehesta.
415 Vaka vanha Väinämöinen
saipa korvat kourihinsa.
Korvista kohottelevi,
kysytteli, lausutteli,
sanan virkkoi, noin nimesi:
420 "Iku-Turso, Äijön poika!
Miksi sie merestä nousit,
kuksi aallosta ylenit

etehen imehnisille,
saanikka Kalevan poian?"
425 Iku-Turso, Äijön poika,
eikä tuo ihastu tuosta
eikä tuo kovin pelästy
eikä varsin vastaele.
Vaka vanha Väinämöinen
430 tarkoin toiste tutkaeli,
kolmasti kovin kysyvi:
"Iku-Turso, Äijön poika!
Miksi sie merestä nousit,
kuksi aallosta ylenit?"
435 Iku-Turso, Äijön poika,
jo kerralla kolmannella
sanan vastaten sanovi:
"Siksi mie merestä nousin,
siksi aallosta ylenin:
440 oli mielessä minulla
surmata suku Kalevan,
saa'a Sampo Pohjolahan.
Kun nyt lasket lainehisin,
heität vielä herjan hengen,
445 enpä toiste tullekana
etehen imehnisille."
Silloin vanha Väinämöinen
heitti herjan lainehisin.
Itse tuon sanoiksi virkki:
450 "Iku-Turso, Äijön poika!
Ellös sie merestä nousko,
ellös aallosta yletkö
etehen imehnisille
tämän päivyen perästä!"
455 Senpä päivyen perästä
ei Turso merestä nouse
etehen imehnisille,
kuni kuuta, aurinkoa,
kuni päiveä hyveä,
460 ilmoa ihailtavata.
Siitä vanha Väinämöinen
laski eelle laivoansa.
Oli aikoa vähäinen,
pirahteli pikkarainen.
465 Jo Ukko, ylijumala,
itse ilmojen isäntä,
virkki tuulet tuulemahan,
säät rajut rajuamahan.
Nousi tuulet tuulemahan,
470 säät rajut rajuamahan.
Kovin läikkyi länsituuli,
luoetuuli tuikutteli;
enemmän etelä tuuli,
itä inkui ilkeästi;
475 kauheasti kaakko karjui,
pohjonen kovin porasi.
Tuuli puut lehettömäksi,
havupuut havuttomaksi,
kanervat kukattomaksi,
480 heinät helpehettömäksi.
Nosti mustia muria
päälle selvien vesien.
Kovin silloin tuulet tuuli,
aallot hakkasi alusta.
485 Veivät harpun hauinluisen,
kantelon kalaneväisen
väen Vellamon hyväksi,
Ahtolan iki-iloksi.
Ahto aalloilta havainnut,
490 Ahon lapset lainehilta;
ottivat sorean soiton,
kotihinsa korjasivat.
Siinä vanhan Väinämöisen
ve'et silmihin vetihe.
495 Itse tuon sanoiksi virkki:
"Sinne sattui saalahani,

meni mielisoittimeni,
katosi iki-iloni!
En tuota enämpi saane
500 sinä ilmoisna ikänä
hauin hampahan iloa,
kalanluista luikutusta."
Itse seppo Ilmarinen,
tuopa tuiki tuskautui.
505 Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Voi, poloinen, päiviäni,
kun läksin selille näille,
ulapoille auke'ille,
polin puulle pyörivälle,
510 varvalle vapisevalle!
Jo on tukka tuulta nähnyt,
hivus säätä hirveätä,
parta päiviä pahoja,
nähnyt näilläki vesillä;
515 harvoin on havaita tainnut
tuulta ennen tuon näöistä,
noita kuohuja kovia,
lakkipäitä lainehia.
Jo nyt on tuuli turvanani,
520 meren aalto armonani!"
Vaka vanha Väinämöinen,
tuopa tuossa arvelevi:
"Ei venossa vieremistä,
purressa parahtamista!
525 Itku ei hä'ästä päästä,
parku päivistä pahoista."
Siitä tuon sanoiksi virkki,
itse lausui, noin nimesi:
"Vesi, kiellä poikoasi,
530 laine, lastasi epeä,
Ahto, aaltoja aseta,
Vellamo, ve'en väkeä,
ettei parsku parraspuille,
pääse päälle kaarieni!
535 "Nouse, tuuli, taivahalle,
ylös pilvihin ajaite,
sukuhusi, syntyhysi,
heimohon, perehesesi!
Elä kaa'a puista purtta,
540 vierrä hongaista venettä!
Ennen kaa'a puut palolla,
kuuset kummuilla kumoa!"
Se on lieto Lemminkäinen,
itse kaunis Kaukomieli,
545 sanan virkkoi, noin nimesi:
"Tule, kokko turjalainen!
Tuopa kolme sulkoasi,
kokko, kolme, kaarne, kaksi
varaksi vähän venehen,
550 pahan purren parraspuuksi!"
Itse laitoa lisäsi,
varppehia valmisteli;
liitti tuohon liikalaiat,
koko sylen korkeuiset,
555 aallon käymättä ylitse,
partahille parskumatta.
Jo oli kyllin laitoaki,
venehessä varppehia
tuulen tuiman tuikutella,
560 aallon ankaran lykätä,
kuohuja kulettaessa,
mäkipäitä mentäessä.

43. RUNO

Taistelu Sammosta: Pohjolan sotajoukko ajaa ryöstäjiä takaa, syntyy taistelu, Sampo hajoaa ja palaset putoavat mereen.

Louhi, Pohjolan emäntä,
kutsui Pohjolan kokohon.
Pani joukon jousihinsa,
laittoi miehet miekkoihinsa;
5 rakenteli Pohjan purren,
suoritti sotavenosen.
Latoi miehet laivahansa,
suoritti sotaurohot,
kuni sotka poikasensa,
10 tavi lapsensa latovi:
sata miestä miekallista,
tuhat jousella urosta.
Kohenteli purjepuita,
vaatevarpoja varasi;
15 nosti puuhun purjehia,
vaattehia varpapuihin,
kuin on pitkän pilven longan,
pilven tönkän taivahalla.
Siitä läksi laskemahan,
20 sekä läksi jotta joutui
Sampoa tapoamahan
venehestä Väinämöisen.
Vaka vanha Väinämöinen
laskevi sinistä merta.
25 Itse tuon sanoiksi virkki,
puhui purtensa perästä:
"Oi sie lieto Lemmin poika,
ylimäinen ystäväni!
Nouse purjepuun nenähän,
30 vaatevarpahan ravaha!
Katsaise etinen ilma,
tarkkoa takainen taivas,
onko selvät ilman rannat,
onko selvät vai sekavat!"
35 Tuopa lieto Lemminkäinen,
poika, veitikkä verevä,
hyvin kärkäs käskemättä,
kehumattaki kepeä,
nousi purjepuun nenähän,
40 vaatevarpahan ravahti.
Katsoi iät, katsoi lännet,
katsoi luotehet, etelät,
katsoi poikki Pohjan rannan.
Siitä tuon sanoiksi virkki:
45 "Selvänä etinen ilma,
taakea takainen taivas:
pieni on pilvi pohjosessa,
pilven lonka luotehessa."
Sanoi vanha Väinämöinen:
50 "Jo vainen valehtelitki!
Ei se pilvi ollekana,
pilven lonka lienekänä:
se on pursi purjehinen.
Katso toiste tarkemmasti!"
55 Katsoi toiste, katsoi tarkoin.
Sanovi sanalla tuolla:

"Saari kaukoa näkyvi,
etähältä haamottavi;
havukoita haavat täynnä,
60 koivut kirjokoppeloita."
Sanoi vanha Väinämöinen:
"Jo vainen valehtelitki!
Havukoita ei ne olle
eikä kirjokoppeloita:
65 ne on Pohjan poikasia.
Katso tarkoin kolmannesti!"
Se on lieto Lemminkäinen
katsoi kerran kolmannenki.
Sanovi sanalla tuolla,
70 lausui tuolla lausehella:
"Jo tulevi Pohjan pursi,
satahanka hakkoavi!
Sata on miestä soutimilla,
tuhat ilman istumassa!"
75 Silloin vanha Väinämöinen
jo tunsi toet totiset.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Soua, seppo Ilmarinen,
soua, lieto Lemminkäinen,
80 soutakatte, kaikki kansa,
jotta juoksisi venonen,
pursi eestä ennättäisi!"
Souti seppo Ilmarinen,
souti lieto Lemminkäinen,
85 souti kansa kaikenlainen.
Lyllyivät melat lylyiset,
hangat piukki pihlajaiset,
vene honkainen vapisi;
nenä hyrski hylkehenä,
90 perä koskena kohisi,
vesi kiehui kelloloissa,
vaahti palloissa pakeni.
Kilvan kiskoivat urohot,
miehet veikaten vetivät:
95 eipä matka eistykänä,
ei pakene puinen pursi
eestä purren purjehisen,
tuon on Pohjolan venehen.
Silloin vanha Väinämöinen
100 jo tunsi tuhon tulevan,
hätäpäivän päälle saavan.
Arvelee, ajattelevi,
miten olla, kuin eleä.
Itse tuon sanoiksi virkki:
105 "Vielä mä tuohon mutkan muistan,
keksin kummoa vähäisen."
Tavoittihe tauloihinsa,
tunkihe tuluksihinsa.
Otti piitä pikkuruisen,
110 tauloa taki vähäisen;
ne merehen mestoavi
yli olkansa vasemman.
Sanovi sanalla tuolla,
lausui tuolla lausehella:
115 "Tuosta tulkohon karinen,
salasaari kasvakohon,
johon juosta Pohjan purren,
satahangan halkiella
meren myrskyn hiertimessä,
120 lainehen rapa'imessa!"
Se siitä kariksi kasvoi,
loihe luo'oksi merehen,
itähän pitemmin puolin,
poikkipuolin pohjosehen.
125 Tulla puikki Pohjan pursi,
halki aallon hakkoavi:
jopa joutuvi karille,
puuttui luotohon lujasti.
Lenti poikki puinen pursi,
130 satakaari katkieli;

mastot maiskahti merehen,
purjehet putoelivat
noiksi tuulen vietäviksi,
ahavan ajeltaviksi.
135 Louhi, Pohjolan emäntä,
jaloin juoksevi vetehen,
läksi purtta nostamahan,
laivoa kohottamahan.
Ei ota vene yletä
140 eikä pursi liikahella:
kaikk' oli kaaret katkennunna,
kaikki hangatki hajalla.
Arvelee, ajattelevi.
Itse tuon sanoiksi virkki:
145 "Mikäs neuvoksi tulevi,
kukas pannahan etehen?"
Jopa muiksi muutaltihe,
tohti toisiksi ruveta.
Otti viisi viikatetta,
150 kuusi kuokan kuolioa:
nepä kynsiksi kyhäsi,
kohenteli kouriksensa;
puolen purtta särkynyttä:
senpä allensa asetti;
155 laiat siiviksi sivalti,
peräpuikon purstoksensa;
sata miestä siiven alle,
tuhat purston tutkaimehen,
sata miestä miekallista,
160 tuhat ampujaurosta.
Levitäikse lentämähän,
kokkona kohotteleikse.
Lenteä lekuttelevi
tavoitellen Väinämöistä:
165 siipi pilviä sipaisi,
toinen vettä vieprahteli.
Veen emonen, vaimo kaunis,
hänpä tuon sanoiksi virkki:
"Oi on vanha Väinämöinen!
170 Käännä päätä päivän alta,
luo'os silmät luotehesen,
katso taaksesi vähäisen!"
Vaka vanha Väinämöinen
käänti päätä päivän alta,
175 luopi silmät luotehesen,
katsoi taaksensa vähäisen:
jo tulevi Pohjan eukko,
lintu kumma liitelevi,
harte'ista kuin havukka,
180 vaakalintu vartalolta!
Yllättävi Väinämöisen.
Lenti purjepuun nenähän,
vaatevarpahan rapasi,
päähän pielen seisotaikse:
185 oli pursi päin pu'ota,
laiva laioin kallistua.
Siinä seppo Ilmarinen
heitäikse Jumalahansa,
Luojahansa luotteleikse.
190 Sanovi sanalla tuolla:
"Varjele, vakainen Luoja,
kaitse, kaunoinen Jumala,
ettei poika pois tulisi,
emon lapsi lankeaisi
195 Luojan luomalta lu'ulta,
Jumalan sukeamalta!
"Ukko, julkinen jumala,
itse taatto taivahinen!
Tuo mulle tulinen turkki,
200 päälleni panuinen paita,
jonka suojasta sotisin
ja takoa tappeleisin,
ettei pää pahoin menisi,
tukka turhi'in tulisi

205 rauan kirkkahan kisassa,
terän tuiman tutkaimessa!"
Itse vanha Väinämöinen
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Ohoh Pohjolan emäntä!
210 Joko saat jaolle Sammon
nenähän utuisen niemen,
päähän saaren terhenisen?"
Sanoi Pohjolan emäntä:
"En lähe jakohon Sammon
215 sinun kanssasi, katala,
kerallasi, Väinämöinen!"
Itse Sampoa tavoitti
venehestä Väinämöisen.
Siinä lieto Lemminkäinen
220 miekan vyöltänsä vetäisi,
tempasi terävän rauan
vasemmalta puoleltansa;
kokon kourille kokevi,
räpylöille räimilöivi.
225 Iski lieto Lemminkäinen,
sekä iski jotta lausui:
"Maahan miehet, maahan miekat,
maahan untelot urohot,
sa'at miehet siiven alta,
230 kymmenet kynän nenästä!"
Virkki tuossa Pohjan eukko,
puhui purjepuun nenästä:
"Oi sie lieto, Lemmin poika,
Kauko rukka, mies katala!
235 Pettelit oman emosi,
valehtelit vanhempasi:
sanoit et käyväsi sotoa
kuunna, kymmennä kesänä
kullankana tarpehella,
240 hopeankana halulla!"
Vaka vanha Väinämöinen,
tietäjä iän-ikuinen,
arvasi ajan olevan,
tunsi hetken tulleheksi.
245 Jo veti melan merestä,
tammen lastun lainehesta;
sillä kalhaisi kavetta,
iski kynsiä kokolta:
muut kynnet meni muruiksi,
250 jäi yksi sakarisormi.
Pojat siiviltä putosi,
melskahti merehen miehet,
sata miestä siiven alta,
tuhat purstolta urosta.
255 Itse kokko kopsahtihe,
kapsahutti kaaripuille,
kuni puusta koppeloinen,
kuusen oksalta orava.
Siitä Sampoa tavoitti
260 sormella nimettömällä.
Sammon vuoalti vetehen,
kaatoi kaiken kirjokannen
punapurren laitimelta
keskelle meren sinisen:
265 siinä sai muruiksi Sampo,
kirjokansi kappaleiksi.
Niin meni muruja noita,
Sammon suuria paloja
alle vienojen vesien,
270 päälle mustien murien;
ne jäivät ve'en varaksi,
ahtolaisten aartehiksi.
Siitäp' ei sinä ikänä,
kuuna kullan valkeana
275 vesi puuttune varoja,
ve'en Ahto aartehia.
Jäipä toisia muruja,
pienempäisiä paloja

selälle meren sinisen,
280 meren laajan lainehille,
tuulen tuuiteltavaksi,
aaltojen ajeltavaksi.
Niitä tuuli tuuitteli,
meren läikkä läikytteli
285 selällä meren sinisen,
meren laajan lainehilla.
Tuuli maalle työnnytteli,
aalto rannallen ajeli.
Vaka vanha Väinämöinen
290 näki tyrskyn työntelevän,
hyrskyn maalle hylkeävän,
aallon rannallen ajavan
noita Sampuen muruja,
kirjokannen kappaleita.
295 Hän tuosta toki ihastui.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Tuost' on siemenen sikiö,
alku onnen ainiaisen,
tuosta kyntö, tuosta kylvö,
300 tuosta kasvu kaikenlainen!
Tuosta kuu kumottamahan,
onnen päivä paistamahan
Suomen suurille tiloille,
Suomen maille mairehille!"
305 Louhi, Pohjolan emäntä,
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Vielä mä tuohon mutkan muistan,
mutkan muistan, keinon keksin
kynnöllesi, kylvöllesi,
310 karjoillesi, kasvuillesi,
kuillesi kumottaville,
päivillesi paistaville:
tungen kuuhuen kivehen,
päivän kätken kalliohon;
315 annan pakkasen palella,
vilun ilman viivytellä
kyntöjäsi, kylvöjäsi,
elojasi, toukojasi;
saatan rautaisen rakehen,
320 teräksisen tellittelen
halmehillesi hyville,
parahille pelloillesi.
"Nostan karhun kankahalta,
harvahampahan havuilta
325 ruuniasi ruhtomahan,
tammojasi tappamahan,
karjojasi kaatamahan,
lehmiä levittämähän.
Kansan tauilla tapatan,
330 surmoan sukusi kaiken,
ettei kuulla kuun ikänä
maailmassa mainittavan."
Silloin vanha Väinämöinen
itse tuon sanoiksi virkki:
335 "Ei minua laula lappi
eikä tunge turjalainen!
Jumalall' on ilman viitta,
Luojalla avaimet onnen,
ei katehen kainalossa,
340 vihansuovan sormen päässä.
"Kun ma luome Luojahani,
turvoan Jumalahani,
saa se toukat touoistani,
viholliset viljastani,
345 tonkimasta toukojani,
kasvujani kaatamasta,
orahia ottamasta,
viljoa vihoamasta.
"Sinä, Pohjolan emäntä,
350 tunge turmiot kivehen,
pahat paina kalliohon,
vaivat vuorehen valitse,

elä kuuta kulloinkana,
aurinkoa milloinkana!
355 "Anna pakkasen palella,
vilun ilman viivytellä
omia orahiasi,
kylvämiäsi jyviä!
Sa'a rauaista raetta,
360 teräksistä telkyttele
oman auran kääntämille,
Pohjan peltojen perille!
"Nosta karhu kankahalta,
viiasta vihainen kissa,
365 korvesta koverakoura,
havun alta harvahammas
Pohjolan kujan perille,
Pohjan karjan käytäville!"
Siitä Pohjolan emäntä
370 sanan virkkoi, noin nimesi:
"Jo minulta valta vaipui,
jo aleni arvioni:
eloni meni merehen,
Sampo särkyi lainehisin!"
375 Läksi itkien kotihin,
polotellen pohjosehen.
Ei saanut sanottavata
koko Sammosta kotihin;
veipä kuitenki vähäisen
380 sormella nimettömällä:
kantoi kannen Pohjolahan,
sai rivan Sariolahan.
Siit' on polo Pohjolassa,
elo leivätöin Lapissa.
385 Vaka vanha Väinämöinen
itse maalle mentyänsä
löyti Sampuen muruja,
kirjokannen kappaleita
rannalta merelliseltä,
390 hienoiselta hietiköltä.
Saattoi Sampuen muruset,
kirjokannen kappalehet
nenähän utuisen niemen,
päähän saaren terhenisen,
395 kasvamahan, karttumahan,
saamahan, satoamahan
olu'iksi ohraisiksi,
leiviksi rukihisiksi.
Siinä vanha Väinämöinen
400 itse tuon sanoiksi virkki:
"Anna, Luoja, suo, Jumala,
anna onni ollaksemme,
hyvin ain' eleäksemme,
kunnialla kuollaksemme
405 suloisessa Suomenmaassa,
kaunihissa Karjalassa!
"Varjele, vakainen Luoja,
kaitse, kaunoinen Jumala,
miesten mielijuohtehista,
410 akkojen ajatuksista!
Kaa'a maalliset katehet,
ve'elliset velhot voita!
"Ole puolla poikiesi,
aina lastesi apuna,
415 aina yöllisnä tukena,
päivällisnä vartijana,
vihoin päivän paistamatta,
vihoin kuun kumottamatta,
vihoin tuulen tuulematta,
420 vihoin saamatta satehen,
pakkasen palelematta,
kovan ilman koskematta!
"Aita rautainen rakenna,
kivilinna liitättele
425 ympäri minun eloni,
kahen puolen kansoani,

maasta saaen taivosehen,
taivosesta maahan asti,
asukseni, ainokseni,
430 tuekseni, turvakseni,
jottei liika liioin söisi,
vastus viljalta vitaisi
sinä ilmoisna ikänä,
kuuna kullan valkeana!"

44. RUNO

Mereen kadonnutta kanteletta etsitään ja uusi rakennetaan surujaan valittavasta puusta, käen kukkumista kultanauloista ja laulavan neidon hiuksista. Luonto iloitsee soitosta.

Vaka vanha Väinämöinen
arvelevi aivossansa:
"Nytpä soitanto sopisi,
ilon teentä kelpoaisi
5 näillä uusilla oloilla,
kaunihilla kartanoilla!
Vaan on kantele kaonnut,
iloni iäti mennyt
kalaisehen kartanohon,
10 lohisehen louhikkohon,
meren hauan haltijoille,
Vellamon ikiväelle.
Eikä tuota tuonekana,
Ahto antane takaisin.
15 "Oi on seppo Ilmarinen!
Taoit ennen, taoit eilen,
taopa tänäki päänä!
Tao rautainen harava,
haravahan piit tiheät,
20 piit tiheät, varsi pitkä,
jolla lainehet haroan,
laposille aallot lasken,
meren ruoikot ru'olle,
rannat kaikki karhikoille,
25 soitto jälle saa'akseni,
kantelo tavatakseni
kalaisesta kaartehesta,
lohisesta louhikosta!"
Se on seppo Ilmarinen,
30 takoja iän-ikuinen,
takoi rautaisen haravan
varren vaskisen keralla.
Piit takoi satoa syltä,
varren viittä valmisteli.
35 Siitä vanha Väinämöinen
otti rautaisen haravan.
Astui tietä pikkaraisen,
kulki matkoa palasen
teloille teräksisille,
40 vaskisille valkamoille.

Tuoss' oli purtta, kaksi purtta,
kaksi valmista venettä
teloilla teräksisillä,
vaskisilla valkamoilla:
45 yksi pursi uusi pursi,
toinen pursi vanha pursi.
Sanoi vanha Väinämöinen,
virkki uuelle venolle:
"Lähepä, veno, vesille,
50 pursi, aalloillen ajaite
käsivarren kääntämättä,
peukalon pitelemättä!"
Läksipä veno vesille,
pursi aalloillen ajoihe.
55 Vaka vanha Väinämöinen
itse istuihe perähän;
läksi merta luutimahan,
lainetta lakaisemahan.
Luopi lumpehet kokohon,
60 haravoipi rannan raiskat,
ruoposteli ruo'on ruutut,
ruo'on ruutut, kaislan kaitut,
joka hauanki harasi,
karit kaikki karhieli:
65 eipä saanut, ei tavannut
hauinluista soittoansa,
ikimennyttä iloa,
kaonnutta kanteloa.
Vaka vanha Väinämöinen
70 astuvi kohen kotia
alla päin, pahoilla mielin,
kaiken kallella kypärin.
Itse tuon sanoiksi kertoi:
"Ei tuota enämpi olle
75 hauin hampahan iloa,
kalanluista luikutusta!"
Astuessansa ahoa,
saloviertä vierressänsä
kuuli koivun itkeväksi,
80 puun visan vetistäväksi.
Jopa luoksi luontelihe,
lähemmäksi laittelihe.
Kysytteli, lausutteli:
"Mit' itket, ihana koivu,
85 puu vihanta, vierettelet,
vyöhyt valkea, valitat?
Ei sua sotahan viedä,
ei tahota tappelohon."
Koivu taiten vastaeli,
90 itse virkki puu vihanta:
"Niinpä muutamat sanovi,
moniahat arvelevi
elävän minun ilossa,
riemussa remuelevan:
95 minä hoikka huolissani,
ikävissäni iloitsen,
panen pakkopäivissäni,
murehissa murmattelen.
"Typeryyttä, tyhjä, itken,
100 vajauttani valitan,
kun olen osatoin, raukka,
tuiki, vaivainen, varatoin
näillä paikoilla pahoilla,
lake'illa laitumilla.
105 "Osalliset, onnelliset
tuota toivovat alati
kesän kaunihin tulevan,
suven suuren lämpiävän.
Toisinpa minä typerä,
110 minä vaivainen varoan
– kuoreni kolottavaksi,
lehtivarvat vietäväksi!
"Useinpa minun utuisen,
use'in, utuisen raukan,

115 lapset kerkeän keväimen
luokseni lähenteleikse,
veitsin viisin viiltelevät
halki mahlaisen mahani.
Paimenet pahat kesällä
120 vievät vyöni valkeaisen,
ken lipiksi, ken tupeksi,
kenpä marjatuohiseksi.
"Use'in minun utuisen,
use'in, utuisen raukan,
125 tytöt allani asuvat,
vierelläni viehkuroivat,
lehvät päältä leikkelevät,
varvat vastoiksi sitovat.
"Use'in minä utuinen,
130 use'in, utuinen raukka,
kaaetahan kaskipuiksi,
pinopuiksi pilkotahan.
Kolmasti tänäi kesänä,
tänä suurena suvena
135 miehet allani asuivat,
kirvestänsä kitkuttivat
mun poloisen pään menoksi,
heikon henkeni lähöksi.
"Se oli ilo kesästä,
140 riemu suuresta suvesta.
Ei ole talvi sen parempi,
lumen aika armahampi.
"Jopa aina aikaisehen
mure muo'on muuttelevi,
145 pääni painuvi pahaksi,
kasvot käypi kalveaksi
muistellessa mustat päivät,
pahat ajat arvellessa.
"Siitä tuuli tuskat tuopi,
150 halla huolet haike'immat:
tuuli vie vihannan turkin,
halla kaunihin hamehen.
Niin minä vähävarainen,
minä, koito koivu raukka,
155 jään aivan alastomaksi,
varsin vaattehettomaksi
vilussa värisemähän,
pakkasessa parkumahan."
Sanoi vanha Väinämöinen:
160 "Elä itke, puu vihanta,
vesa lehti, vierettele,
vyöhyt valkea, valita!
Saat sinä olevan onnen,
elon uuen armahamman;
165 kohta itkenet ilosta,
riemusta remahutellet."
Siitä vanha Väinämöinen
koivun soitoksi kuvasi.
Veisteli kesäisen päivän,
170 kalkutteli kanteletta
nenässä utuisen niemen,
päässä saaren terhenisen.
Veisti kopan kanteletta,
emäpuun iloa uutta,
175 kopan koivusta lujasta,
emäpuun visaperästä.
Sanoi vanha Väinämöinen,
itse lausui, noin nimesi:
"Tuoss' on koppa kanteletta,
180 emäpuu iki-iloa.
Mistä naulat saatanehe,
vääntimet perittänehe?"
Kasvoi tammi tanhualla,
puu pitkä pihan perällä,
185 tammessa tasaiset oksat,
joka oksalla omena,
omenalla kultapyörä,
kultapyörällä käkönen.

Kun käki kukahtelevi,
190 sanoin viisin virkkelevi,
kulta suusta kumpuavi,
hopea valahtelevi
kultaiselle kunnahalle,
hope'iselle mäelle:
195 siitä naulat kantelehen,
vääntimet visaperähän!
Sanoi vanha Väinämöinen,
itse virkki, noin nimesi:
"Sain ma naulat kantelehen,
200 vääntimet visaperähän.
Vielä uupuvi vähäisen,
viittä kieltä kanteloinen.
Mistä tuohon kielet saisin,
äänöset asetteleisin?"
205 Läksi kieltä etsimähän.
Astuvi ahoa myöten:
istui immikkö aholla,
nuori neitonen norolla.
Ei se impi itkenynnä,
210 ei varsin ilonnutkana;
ilman lauloi itseksensä:
lauloi iltansa kuluksi,
sulhon toivossa tulevan,
armahansa aikehessa.
215 Vaka vanha Väinämöinen
tuonne kengättä kepitti,
ilman hampsi hattaratta.
Sitte sinne tultuansa
alkoi hapsia anella.
220 Itse tuon sanoiksi virkki:
"Anna, impi, hapsiasi,
hieprukka, hivuksiasi
kanteloisen kielosiksi,
ääniksi ilon ikuisen!"
225 Antoi impi hapsiansa,
hienoja hivuksiansa;
antoi hasta viisi, kuusi
sekä seitsemän hivusta:
siit' on kielet kantelessa,
230 ääntimet iki-ilossa.
Saip' on soitto valmihiksi.
Siitä vanha Väinämöinen
istuiksen alakivelle,
paatiselle portahalle.
235 Otti kantelon käsille,
ilon itsensä lähemmä.
Kären käänti taivahalle,
ponnen polville tukesi:
ääniä asettelevi,
240 säveliä sääntelevi.
Sai äänet asetetuksi,
soittonsa sovitetuksi,
niin käänti alakäsille,
poikkipuolin polvillensa.
245 Laski kynttä kymmenkunnan,
viisi sormea viritti
kielille kapahumahan,
sävelille hyppimähän.
Siinä vanha Väinämöinen
250 kun on soitti kanteletta
käsin pienin, hoikin sormin,
peukaloin ulos kiverin,
jopa virkki puu visainen,
vesa lehti vieretteli,
255 kukahti käkösen kulta,
hivus impyen ilosi.
Sormin soitti Väinämöinen,
kielin kantelo kajasi:
vuoret loukkui, paaet paukkui,
260 kaikki kalliot tärähti,
kivet laikkui lainehilla,
somerot vesillä souti,

petäjät piti iloa,
kannot hyppi kankahilla.
265 Kälykset Kalevan naiset,
kesken kirjan neulomisen
ne tuohon jokena juoksi,
kaikki virtana vilisi,
nuoret naiset naurusuulla,
270 emännät ilolla mielin
soitteloa kuulemahan,
iloa imehtimähän.
Mi oli miehiä lähellä,
ne kaikki lakit käessä;
275 mi oli akkoja lähellä,
ne kaikki käsi posella.
Tyttäret vesissä silmin,
pojat maassa polvillansa
kanteloista kuuntelivat,
280 iloa imehtelivät.
Sanoivat samalla suulla,
yhen kielen kerkesivät:
"Ei ole tuota ennen kuultu
noin suloista soitantoa,
285 sinä ilmoisna ikänä,
kuuna kullan valkeana!"
Kuuluvi sorea soitto,
kuului kuutehen kylähän.
Eik' ollut sitä otusta,
290 ku ei tullut kuulemahan
tuota soittoa suloista,
kajahusta kanteloisen.
Mi oli metsän eläintä,
kyykistyivät kynsillehen
295 kanteloista kuulemahan,
iloa imehtimähän.
Ilman linnut lentäväiset
varvuille varustelihe,
veen kalaset kaikenlaiset
300 rantahan rakentelihe.
Matosetki maanalaiset
päälle mullan muuttelihe
– käänteleivät, kuuntelevat
tuota soittoa suloista,
305 kantelen iki-iloa,
Väinämöisen väännätystä.
Siinä vanha Väinämöinen
kyllä soitteli somasti,
kajahutti kaunihisti.
310 Soitti päivän, soitti toisen
yhtehen rupeamahan,
yhen aamun atriahan,
yhen vyönsä vyötäntähän,
yhen paitansa panohon.
315 Kun hän soitteli kotona,
huonehessa honkaisessa,
niin katot kajahtelivat,
permannot pemahtelivat;
laet lauloi, ukset ulvoi,
320 kaikki ikkunat iloitsi,
kiukoa kivinen liikkui,
patsas patvinen pajahti.
Kun hän kulki kuusikossa,
vaelti petäjikössä,
325 kuusoset kumartelihe,
männyt mäellä kääntelihe,
käpöset keolle vieri,
havut juurelle hajosi.
Kun hän liikahti lehossa
330 tahi astahti aholla,
lehot leikkiä pitivät,
ahot ainoista iloa,
kukat kulkivat kutuhun,
vesat nuoret notkahteli.

45. RUNO

Louhi lähettää tauteja Kalevalaan, Väinämöinen parantaa ne loitsimalla.

Louhi, Pohjolan emäntä,
sai sanoman korvihinsa
Väinölän eleleväksi,
Kalevalan kasvavaksi
5 Sammon saauilla muruilla,
kirjokannen kappaleilla.
Tuo tuota kovin kaehti.
Itse aina arvelevi,
minkä surman suorittaisi,
10 kunka kuoleman kokisi
tuolle Väinölän väelle,
kansalle kalevalaisten.
Ukkoa rukoelevi,
Pauannetta palvoavi:
15 "Oi Ukko, ylijumala!
Kaataos Kalevan kansa
rakehilla rautaisilla,
neuloilla teräsnenillä!
Tahikka tauilla tapata,
20 surmoa suku katala,
miehet pitkille pihoille,
naiset läävän lattioille!"
Tyttö oli Tuonelan sokea,
Loviatar, vaimo vanha,
25 pahin Tuonen tyttäriä,
ilke'in manattaria,
alku kaikille pahoille,
tuhansille turmioille.
Sill' oli muoto mustanlainen,
30 iho inhon-karvallinen.
Tuopa musta Tuonen tyttö,
ulappalan umpisilmä,
teki tielle vuotehensa,
pahnansa pahalle maalle.
35 Selin tuulehen makasi,
kaltoin säähän karkeahan,
perin viimahan viluhun,
kohin päivänkoittehesen.
Tuli suuri tuulen puuska,
40 iästä iso vihuri,
tuuli tuhman raskahaksi,
kostutti kohulliseksi
aholla vesattomalla,
maalla mättähättömällä.
45 Kantoi kohtua kovoa,
vatsantäyttä vaikeata;
kantoi kuuta kaksi, kolme,
neljännenki, viiennenki,
kuuta seitsemän, kaheksan,
50 ympäri yheksän kuuta,
vaimon vanha'an lukuhun
kuuta puolen kymmenettä.
Yheksännen kuun lopulla,
kuun alulla kymmenennen
55 kohtu kääntyvi kovaksi,
painuvi pakolliseksi;

eikä synny syntyminen,
luovu luomaiset sikiöt.
Siirrälti sijan aloa,
60 paneutti toisen paikan.
Meni portto poikimahan,
tulen lautta lapsimahan
kahen kallion välihin,
viien vuoren viukelohon:
65 eipä tuolla synty synny,
luovu luomainen sikiö.
Etsi synnytössijoa,
vatsansa vajennusmaata
heiluvilla hettehillä,
70 läikkyvillä lähtehillä:
ei siellä sijoa saanut,
vajennusta vatsallensa.
Synnytteli poikiansa,
vajenteli vatsoansa
75 kuohussa tulisen kosken,
ve'en vankan vääntehessä,
alla kolmen kosken koprun,
alla äyrähän yheksän;
vaan ei vielä synty synny,
80 kehnon kohtu ei kevene.
Alkoi itkeä iletys,
parkua paha kuvatus.
Ei tieä, mihin menisi,
kunne kulkea pitäisi
85 vatsansa vajentamahan,
poikiansa poikimahan.
Puhui pilvestä Jumala,
lausui Luoja taivahalta:
"Tuoll' on suolla kolmisoppi
90 rannalla meryttä vasten,
pimeässä Pohjolassa,
sangassa Sariolassa.
Mene sinne poikimahan,
kohtusi keventämähän!
95 Siellä silma tarvitahan,
väkeäsi vuotetahan."
Tuopa musta Tuonen tyttö,
ilkeä Manalan impi,
tuli Pohjolan tuville,
100 Sariolan saunan maille
latomahan lapsiansa,
saamahan sikiöitänsä.
Louhi, Pohjolan emäntä,
Pohjan akka harvahammas,
105 vei tuon saunahan saloa,
kylin kylpyhuonehesen,
kyläkunnan kuulematta,
sanan saamatta kylähän.
Lämmitti saloa saunan,
110 rikenehen riuahutti;
oluella ukset voiti,
kasti kaljalla saranat,
jottei ukset ulvonunna,
saranat narahtanunna.
115 Siitä tuon sanoiksi virkki,
itse lausui, noin nimesi:
"Kave eukko, luonnon tyttö,
kave kultainen, korea,
jok' olet vanhin vaimoloita,
120 ensin emä itselöitä!
Juokse polvesta merehen,
vyö lapasta lainehesen,
ota kiiskiltä kinoa,
matehelta nuljaskata,
125 jolla voiat luun lomia,
sivelet sivuja myöten,
päästät piian pintehistä,
vaimon vatsanvääntehistä,
tästä tuskasta kovasta,
130 vatsantyöstä vaikeasta!

"Kun ei tuosta kyllin liene,
oi Ukko, ylijumala,
tule tänne tarvittaissa,
käy tänne kutsuttaessa!
135 Tääll' on piika pintehessä,
vaimo vatsanvääntehessä
saunassa savun seassa,
kylän kylpyhuonehessa.
"Ota kultainen kurikka
140 kätehesi oikeahan!
Sillä haittoja hajota,
pihtipuoliset porota,
lukot Luojan lonkahuta,
takasalvat poikki taita
145 mennä suuren, mennä pienen,
kulkea vähäväkisen!"
Siinä tuo paha pahennus,
Tuonen tyttö umpisilmä
jopa vatsansa vajenti,
150 latoi lapsensa vihaiset
alla vaipan vaskikirjan,
alla uutimen utuisen.
Teki poikoa yheksän
yhtenä kesäisnä yönä,
155 yhen löylyn lyötävillä,
yhen saunan saatavilla,
yhestä vatsan väestä,
kohuntäyestä kovasta.
Nimitteli poikiansa,
160 laaitteli lapsiansa,
kuin kuki tekemiänsä,
itse ilmi luomiansa:
minkä pisti pistokseksi,
kunka änkäsi ähyksi,
165 minkä laati luuvaloksi,
kunka riieksi risasi;
minkä painoi paiseheksi,
kunka ruohutti ruveksi,
minkä syöjäksi sysäsi,
170 kunka ruhtosi rutoksi.
Jäi yksi nimittämättä,
poika pahnan-pohjimmainen.
Senpä sitte käski tuonne,
työnti velhoiksi vesille,
175 noi'iksi noroperille,
katehiksi kaikin paikoin.
Louhi, Pohjolan emäntä,
muut on käski käyä tuonne
nenähän utuisen niemen,
180 päähän saaren terhenisen.
Ärrytti äkäiset luomat,
tavattomat tauit työnti
vasten Väinölän väkeä,
surmaksi su'un Kalevan.
185 Pojat Väinölän potevi,
läsivi Kalevan kansa
tautia tavattomia,
nimen tietämättömiä:
alta lattiat lahovi,
190 päältä peite märkänevi.
Silloin vanha Väinämöinen,
tietäjä iän-ikuinen,
läksi päitä päästämähän,
henkiä lunastamahan,
195 läksi Tuonelle sotahan,
kera tauin tappelohon.
Saattoi saunan lämpimäksi,
kivet löylyn lyötäväksi
puuhu'illa puhtahilla,
200 ve'en tuomilla haloilla.
Vei on vettä verhossansa,
kantoi vastat varjossansa,
hauteli haluiset vastat,
satalatvat lauhutteli.

205 Löi siitä simaisen löylyn,
mesilöylyn löyhäytti
läpi kuumien kivien,
palavojen paaterojen.
Sanovi sanalla tuolla,
210 lausui tuolla lausehella:
"Tule nyt löylyhyn, Jumala,
iso ilman, lämpimähän
tekemähän terveyttä,
rauhoa rakentamahan!
215 Pyyhi pois pyhät kipunat,
pyhät saastat sammuttele,
lyötä maahan liika löyly,
paha löyly pois lähetä,
ettei polta poikiasi,
220 turmele tekemiäsi!
"Minkä vettä viskaelen
noille kuumille kiville,
se me'eksi muuttukohon,
simaksi sirahtakohon!
225 Juoskohon joki metinen,
simalampi laikkukohon
läpi kiukahan kivisen,
läpi saunan sammalisen!
"Ei nyt meitä syyttä syöä
230 eikä tauitta tapeta,
ei luvatta suuren Luojan,
ilman surmatta Jumalan.
Kenpä meitä syyttä söisi,
suuhunsa omat sanansa,
235 päähänsä pahat panonsa,
ajatukset itsehensä!
"Jos ei minussa miestä liene,
urosta Ukon pojassa
rikkehistä riisumahan,
240 päättehistä päästämähän,
onp' on itsessä Ukossa,
joka pilviä pitävi,
poutapilvessä asuvi,
hattaroissa hallitsevi.
245 "Oi Ukko, ylijumala,
pilven-päällinen jumala!
Tule tänne tarvittaissa,
ajaite anottaessa
nämä tuskat tuntemahan,
250 hätäpäivät häätämähän,
rikonnaiset riisumahan,
puutunnaiset purkamahan!
"Tuo mulle tulinen miekka,
säkehinen säilä kanna,
255 jolla ma pahat pitelen,
ilkeät iki asetan,
tuskat tuulen teitä myöten,
kivut aavoillen ahoille!
"Tuonne ma kipuja kiistän,
260 tuonne tuskia manoan
kivisihin kellarihin,
rautaisihin raunioihin,
kiviä kivistämähän,
paasia pakottamahan.
265 Ei kivi kipuja itke,
paasi ei vaivoja valita,
vaikka paljo pantahisi,
määrättä mätettähisi.
"Kiputyttö, Tuonen neiti,
270 joka istut kipukivellä
joen kolmen juoksevassa,
veen kolmen jaka'imessa
jauhaen kipukiveä,
Kipuvuorta väännätellen!
275 Käy kivut kereämähän
kitahan kiven sinisen,
tahi vieretä vetehen,
syytäise meren syvähän,

tuulen tuntumattomahan,
280 päivän paistamattomahan!
"Kun ei tuosta kyllin liene,
Kivutar, hyvä emäntä,
Vammatar, valio vaimo,
tule kanssa, käy keralla
285 tekemähän terveyttä,
rauhoa rakentamahan!
Tee kivut kivuttomaksi,
vammat värjymättömäksi,
jotta saisi sairas maata,
290 huono huoletta levätä,
tuskahinen tunnin olla,
vikahinen vieretellä!
"Ota kivut kippasehen,
vaivat vaskivakkasehen,
295 kivut tuonne vieäksesi,
vammat vaivutellaksesi
keskelle Kipumäkeä,
Kipuvuoren kukkulata!
Siellä keittäös kipuja
300 pikkuisessa kattilassa,
yhen sormen mentävässä,
peukalon mahuttavassa!
"Kivi on keskellä mäkeä,
reikä keskellä kiveä,
305 jok' on väätty vääntiällä,
puhkaistu purasimella:
siihen kivut kiskotahan,
pahat vammat vallatahan,
tuskat tuimat tungetahan,
310 pakkopäivät painetahan
öin yrittämättömiksi,
päivin pääsemättömiksi."
Siitä vanha Väinämöinen,
tietäjä iän-ikuinen,
315 vielä voiteli vikoja,
noita vammoja valeli
yheksillä voitehilla,
kaheksilla katsehilla.
Sanovi sanalla tuolla,
320 lausui tuolla lausehella:
"Oi Ukko, ylijumala,
mies on vanha taivahinen!
Iätä iästä pilvi,
nosta lonka luotehesta,
325 länkä lännestä lähetä!
Sa'a mettä, sa'a vettä
kipehille voitehiksi,
vammoille valantehiksi!
"En minä mitänä voine,
330 kun ei Luojani luvanne.
Avun Luoja antakohon,
avun tuokohon Jumala
minun silmin nähtyäni,
käsin päällä käytyäni,
335 suin sulin puheltuani,
hengin henkäeltyäni!
"Kuhun ei käteni käyne,
käyköhön käet Jumalan;
kuhun ei sormeni sopine,
340 sopikohon Luojan sormet!
Luojan on somemmat sormet,
Luojan kämmenet käpeät.
"Tule nyt, Luoja, loitsimahan,
Jumala, puhelemahan,
345 kaikkivalta, katsomahan!
Tehkös yöllä terveheksi,
päivällä imanteheksi,
jottei tuska päällä tunnu,
kipu keskeä kivistä,
350 pakko ei syämehen paneite,
jottei tunnu pikkuistana,
vaivoa vähäistäkänä

sinä ilmoisna ikänä,
kuuna kullan valkeana!"
355 Vaka vanha Väinämöinen,
tietäjä iän-ikuinen,
sillä riisui rikkehiä,
purkaeli puuttehia.
Poies poisti poikenluomat,
360 paranti pahat panoset,
päästi kansan kuolemasta,
Kalevan katoamasta.

46. RUNO

Louhi nostaa karhun Kalevalan karjan päälle, Väinämöinen käy karhunkaatoon. Pidetään karhunpeijaiset. Väinämöinen kuvailee karhun synnyn ja palauttaa saaliin takaisin metsään.

Sai sanoma Pohjolahan,
tieto kylmähän kylähän
Väinölän vironneheksi,
Kalevalan pääsneheksi
5 noista nostamavioista,
tauista tavattomista.
Louhi, Pohjolan emäntä,
Pohjan akka harvahammas,
tuo tuosta kovin pahastui.
10 Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Vielä muistan muunki keinon,
toki toisen tien osoan:
nostan karhun kankahalta,
korvesta koverakouran
15 päälle Väinölän elojen,
Kalevalan karjan päälle."
Nosti karhun kankahalta,
kontion kovilta mailta
noille Väinölän ahoille,
20 Kalevalan karjamaille.
Vaka vanha Väinämöinen
itse tuon sanoiksi virkki:
"Veli, seppo Ilmarinen!
Taos mulle uusi keihäs,
25 tao keiho kolmisulka
varren vaskisen keralla!
Ois' otso otettavana,
rahakarva kaattavana
ruuniani ruhtomasta,
30 tammojani tahtomasta,
kaatamasta karjoani,
lehmiä levittämästä."
Seppo keihyen takovi,
eikä pitkän, ei lyhyen,
35 takoi keskilaaullisen:
sen susi sulalla seisoi,
kontio terän kohalla,
hirvi hiihti suoverossa,

varsa varrella samosi,
40 peura potki ponnen päässä.
Satoi siitä uutta lunta,
hiukan hienoista vitiä,
sykysyisen uuhen verran,
verran talvisen jäniksen.
45 Sanoi vanha Väinämöinen,
itse virkki, noin nimesi:
"Mieleni minun tekevi,
mieli käyä Metsolassa
metsän tyttöjen tykönä,
50 sinipiikojen pihoilla.
"Lähen miehistä metsälle,
urohista ulkotöille.
Ota, metsä, miehiksesi,
urohiksesi, Tapio!
55 Auta onni ottamahan,
metsän kaunis kaatamahan!
"Mielikki, metsän emäntä,
Tellervo, Tapion vaimo!
Kytke kiinni koiroasi,
60 rakentele rakkiasi
kuusamisehen kujahan,
talahasen tammisehen!
"Otsonen, metsän omena,
mesikämmen källeröinen!
65 Kun kuulet minun tulevan,
miehen aimo astelevan,
kytke kynnet karvoihisi,
hampahat ikenihisi,
ettei koske konsakana,
70 liikuta lipeänänä!
"Otsoseni, ainoiseni,
mesikämmen, kaunoiseni!
Lyöte maata mättähälle,
kaunihille kalliolle,
75 hongat päällä huojumassa,
kuuset päällä kuulumassa!
Siinä, otso, pyörteleite,
mesikämmen, käänteleite,
kuni pyy pesänsä päällä,
80 hanhi hautomaisillansa!"
Siinä vanha Väinämöinen
kuuli koiran haukkuvaksi,
penun julki juttavaksi
pikkusilmäisen pihalla,
85 tasakärsän tanhu'illa.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Luulin kukkuvan käkösen,
lempilinnun laulelevan;
ei käki kukahakana,
90 lempilintu laulakana:
tääll' on koirani komehin,
otukseni oivallisin
otsosen tuvan ovella,
miehen kaunon kartanolla!"
95 Vaka vanha Väinämöinen
siinä otsosen tapasi;
säteriset sängyt kaati,
sijat kultaiset kumosi.
Sanovi sanalla tuolla,
100 lausui tuolla lausehella:
"Ole kiitetty, Jumala,
ylistetty, Luoja yksin,
kun annoit otson osaksi,
salon kullan saalihiksi!"
105 Katselevi kultoansa.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Otsoseni, ainoiseni,
mesikämmen, kaunoiseni!
Elä suutu suottakana!
110 En minä sinua kaannut:
itse vierit vempeleltä,
hairahit havun selältä,

puhki puiset kaatiosi,
halki haljakan havuisen.
115 Sykysyiset säät lipeät,
päivät pilviset pimeät.
"Metsän kultainen käkönen,
kaunis karva röyhetyinen!
Heitä nyt kylmille kotosi,
120 asuinmaasi autiaksi,
koivunoksainen kotosi,
vasunvarpainen majasi!
Lähe, kuulu, kulkemahan,
metsän auvo, astumahan,
125 käymähän, käpeäkenkä,
sinisukka, sipsomahan
näiltä pieniltä pihoilta,
kape'ilta käytäviltä
urohoisehen väkehen,
130 miehisehen joukkiohon!
Ei siellä pahoin pi'etä,
ei eletä kehnon lailla:
sima siellä syötetähän,
mesi nuori juotetahan
135 tulevalle vierahalle,
saavalle käkeävälle.
"Lähe nyt tästä kuin lähetki,
tästä pienestä pesästä
alle kuulun kurkihirren,
140 alle kaunihin katoksen!
Niin sä luikkaos lumella,
kuni lumme lammin päällä,
niin sä haihaos havulla,
kuni oksalla orava!"
145 Siitä vanha Väinämöinen,
laulaja iän-ikuinen,
astui soitellen ahoja,
kajahellen kankahia
kera kuulun vierahansa,
150 kanssa karvalallusensa.
Jo soitto tupahan kuului,
alle kattojen kajahus.
Virkahti väki tuvassa,
kansa kaunis vieretteli:
155 "Kuulkottes tätä kumua,
salon soittajan sanoja,
käpylinnun kälkytystä,
metsän piian pillin ääntä!"
Vaka vanha Väinämöinen
160 itse ennätti pihalle.
Vierähti väki tuvasta,
kansa kaunis lausutteli:
"Joko on kulta kulkemassa,
hopea vaeltamassa,
165 rahan armas astumassa,
tenka tietä poimimassa?
Mesijänkö metsä antoi,
ilveksen salon isäntä,
koska laulaen tulette,
170 hyreksien hiihtelette?"
Vaka vanha Väinämöinen
tuossa tuon sanoiksi virkki:
"Sanomiks' on saukko saatu,
virsiksi Jumalan vilja;
175 sillä laulaen tulemme,
hyreksien hiihtelemme.
"Eikä saukko ollekana,
eikä saukko eikä ilves:
itse on kuulu kulkemassa,
180 salon auvo astumassa,
mies vanha vaeltamassa,
verkanuttu vieremässä.
Kun lie suotu vierahamme,
ovet auki paiskatkatte,
185 vaan kun lie vihattu vieras,
kiinni lyökätte lujahan!"

Väki vastaten sanovi,
kansa kaunis vieretteli:
"Terve, otso, tultuasi,
190 mesikämmen, käytyäsi
näille pestyille pihoille,
kaunoisille kartanoille!
"Tuota toivoin tuon ikäni,
katsoin kaiken kasvinaian
195 soivaksi Tapion torven,
metsän pillin piukovaksi,
kulkevaksi metsän kullan,
saavaksi salon hopean
näille pienille pihoille,
200 kape'ille käytäville.
"Toivoin kuin hyveä vuotta,
katsoin kuin kesän tuloa,
niinkuin suksi uutta lunta,
lyly liukasta lipua,
205 neiti nuorta sulhokaista,
punaposki puolisoa.
"Illat istuin ikkunoissa,
aamut aitan portahilla,
veräjillä viikkokauet,
210 kuukauet kujaisten suussa,
talvikauet tanhu'illa.
Lumet seisoin tanteriksi,
tanteret suliksi maiksi,
sulat maat somerikoiksi,
215 somerikot hiesukoiksi,
hiesukot vihottaviksi.
Ajattelin aamut kaiket,
päivät päässäni pitelin,
missä viikon otso viipyi,
220 salon armas aikaeli,
oisiko Virohon viernyt,
maasta Suomen sorkehtinut."
Siitä vanha Väinämöinen
itse tuon sanoiksi virkki:
225 "Minne vienen vierahani,
kulettanen kultaiseni?
Tokko laittanen latohon,
pannen pahnahuonehesen?"
Väki vastaten sanovi,
230 kansa kaunis vieretteli:
"Tuonne vienet vierahamme,
kulettanet kultaisemme
alle kuulun kurkihirren,
alle kaunihin katoksen.
235 Siell' on syömät suoriteltu,
juomaneuvot jou'uteltu,
kaikki sillat siivottuna,
lakaistuna lattiaiset;
kaikki vaimot vaatehtinna
240 pukemihin puhtahisin,
sore'ihin pääsomihin,
valke'ihin vaattehisin."
Siitä vanha Väinämöinen
itse virkki, noin nimesi:
245 "Otsoseni, lintuseni,
mesikämmen, kääröseni!
Viel' on maata käyäksesi,
kangasta kavutaksesi.
"Lähes nyt, kulta, kulkemahan,
250 armas, maata astumahan,
mustasukka, muikumahan,
verkahousu, vieremähän,
käymähän tiaisen teitä,
varpusen vaeltamia
255 alle viien viilohirren,
alle kuuen kurkiaisen!
"Varo'otte, vaimo raukat,
ettei karja kammastuisi,
pieni vilja pillastuisi,
260 vikoisi emännän vilja

tullessa otson tuville,
karvaturvan tunkeitessa!
"Pois on, pojat, porstuasta,
piiat, pihtipuolisista
265 uron tullessa tupahan,
astuessa aimo miehen!
"Metsän otsonen, omena,
metsän kaunis källeröinen!
Ellös piikoja pelätkö,
270 kassapäitä kammastelko
eläkä vaimoja varoa,
sure sylttysukkaisia!
Mi on akkoja tuvassa,
ne on kaikki karsinahan
275 miehen tullessa tupahan,
astuessa aika poian!"
Sanoi vanha Väinämöinen:
"Terve tänneki, Jumala,
alle kuulun kurkiaisen,
280 alle kaunihin katoksen!
Mihin nyt heitän hempuseni,
lasken karvalalluseni?"
Väki vastahan sanovi:
"Terve, terve tultuasi!
285 Tuohon liitä lintusesi,
kulettele kultaisesi
petäjäisen pienan päähän,
rautaisen rahin nenähän
turkin tunnusteltavaksi,
290 karvojen katseltavaksi!
"Elä, otso, tuosta huoli
eläkä pane pahaksi,
jos tulevi turkin tunti,
karvojen katsanto-aika!
295 Ei tuhota turkkiasi,
karvojasi ei katsota
herjojen hetalehiksi,
vaivaisien vaattehiksi."
Siitä vanha Väinämöinen
300 otatti otsolta turkin,
pani aitan parven päähän;
lihat liitti kattilahan,
kuparihin kullattuhun,
vaskipohjahan patahan.
305 Jo oli pa'at tulella,
vaskilaiat valkealla,
täpittynä, täytettynä
liioilla lihamuruilla;
suolat saatettu sekahan,
310 jotk' oli tuotu tuonnempata,
saatu suolat Saksanmaalta,
Vienan pääliltä vesiltä,
souttu Suolasalmen kautta,
laivan päältä laskettuna.
315 Kun oli keitto keitettynä,
saatu kattilat tulelta,
jopa saalis saatettihin,
käpylintu käytettihin
päähän pitkän pintapöyän
320 kultaisihin kuppiloihin
simoa sirettämähän,
olosia ottamahan.
Petäjäst' oli pöytä tehty,
va'it vaskesta valettu,
325 lusikkaiset hopeasta,
veitset kullasta kuvattu.
Kupit kaikki kukkusilla,
va'it varpelaitasilla
metsän mieliantehia,
330 salon kullan saalihia.
Siinä vanha Väinämöinen
itse tuon sanoiksi virkki:
"Kummun ukko kultarinta,
Tapion talon isäntä,

335 Metsolan metinen vaimo,
metsän ehtoisa emäntä,
mies puhas, Tapion poika,
mies puhas, punakypärä,
Tellervo, Tapion neiti,
340 kanssa muu Tapion kansa!
Tule nyt häihin härkösesi,
pitkävillasi pitoihin!
Nyt on kyllin kystä syöä,
kyllin syöä, kyllin juoa,
345 kyllin itsensä piteä,
kyllin antoa kylälle."
Väki tuossa noin sanovi,
kansa kaunis vieretteli:
"Miss' on otso syntynynnä,
350 rahankarva kasvanunna?
Tokko tuo olilla syntyi,
kasvoi saunan karsinassa?"
Silloin vanha Väinämöinen
itse tuon sanoiksi virkki:
355 "Ei otso olilla synny
eikä riihiruumenilla!
Tuoll' on otso synnytelty,
mesikämmen käännytelty
luona kuun, malossa päivän,
360 otavaisen olkapäillä,
ilman impien tykönä,
luona luonnon tyttärien.
"Astui impi ilman äärtä,
neiti taivahan napoa,
365 kävi pilven piirtä myöten,
taivahan rajoa myöten
sukassa sinertävässä,
kirjavassa kaplukassa,
villavakkanen käessä,
370 karvakoppa kainalossa.
Viskoi villan pään vesille,
laski karvan lainehille.
Tuota tuuli tuuitteli,
ilma lieto liikutteli,
375 ve'en henki heilutteli,
aalto rannalle ajeli,
rannalle salon simaisen,
nenähän metisen niemen.
"Mielikki, metsän emäntä,
380 Tapiolan tarkka vaimo,
koppoi kuontalon vesiltä,
villat hienot lainehilta.
"Siitä liitti liukkahasti,
kapaloitsi kaunihisti
385 vaahterisehen vasuhun,
kaunoisehen kätkyehen.
Nostatti kapalonuorat,
vitjat kultaiset kuletti
oksalle olovimmalle,
390 lehvälle leve'immälle.
"Tuuitteli tuttuansa,
liekutteli lempeänsä
alla kuusen kukkalatvan,
alla penseän petäjän.
395 Siinä otsosen sukesi,
jalokarvan kasvatteli
vieressä metisen viian,
simaisen salon sisässä.
"Kasvoi otso kaunihiksi,
400 yleni ylen ehoksi:
lyhyt jalka, lysmä polvi,
tasakärsä talleroinen,
pää levyt, nenä nykerä,
karva kaunis röyhetyinen.
405 Ei ollut vielä hampahia
eikä kynsiä kyhätty.
"Mielikki, metsän emäntä,
itse tuon sanoiksi virkki:

'Kyheäisin kynnet tuolle,
410 kanssa hampahat hakisin,
kun tuo ei vioille saisi,
painuisi pahoille töille.'
"Niin otso valansa vannoi
polvilla metsän emännän,
415 eessä julkisen Jumalan,
alla kasvon kaikkivallan,
ei tehäksensä pahoa,
ruveta rumille töille.
"Mielikki, metsän emäntä,
420 Tapiolan tarkka vaimo,
läksi hammasta hakuhun,
kynsiä kyselemähän
pihlajilta piuke'ilta,
katajilta karke'ilta,
425 jukaisilta juurikoilta,
kesunkannoilta kovilta:
eipä sieltä kynttä saanut
eikä hammasta tavannut.
"Honka kasvoi kankahalla,
430 kuusi kummulla yleni,
hongassa hopeaoksa,
kultaoksa kuusosessa:
ne kapo käsin tavoitti,
niistä kynsiä kyhäsi,
435 niitä liitti leukaluuhun,
ikenihin istutteli.
"Siitä laski lallokkinsa,
ulos lempensä lähetti;
pani suota soutamahan,
440 viitoa vitaisemahan,
ahoviertä astumahan,
kangasta kapuamahan.
Käski käyä kaunihisti,
soreasti sorkutella,
445 elellä ajat iloiset,
kulutella kuulut päivät
suon selillä, maan navoilla,
kisakangasten perillä,
käyä kengättä kesällä,
450 sykysyllä syylingittä;
asua ajat pahemmat,
talvikylmät kyhmästellä
tuomisen tuvan sisässä,
havulinnan liepehellä,
455 kengällä korean kuusen,
katajikon kainalossa,
alla viien villavaipan,
alla kaapuan kaheksan.
"Sieltä sain nyt saalihini,
460 ehätin tämän eräni."
Väki nuori noin sanovi,
väki vanha virkkelevi:
"Mitä tehen metsä mieltyi,
metsä mieltyi, korpi kostui,
465 ihastui salon isäntä,
taipui ainoinen Tapio,
jotta antoi ainokkinsa,
menetti mesikkisensä?
Oliko keihon keksimistä
470 eli nuolen noutamista?"
Vaka vanha Väinämöinen
itse tuon sanoiksi virkki:
"Hyvin meihin metsä mieltyi,
metsä mieltyi, korpi kostui,
475 ihastui salon isäntä,
taipui ainoinen Tapio.
"Mielikki, metsän emäntä,
Tellervo, Tapion neiti,
metsän neiti muoto kaunis,
480 metsän piika pikkarainen,
läksi tietä neuvomahan,
rastia rakentamahan,

tien vieriä viittomahan,
matkoa opastamahan.
485 Veisti pilkat pitkin puita,
rastit vaaroihin rakenti
jalon otsosen oville,
rahasaaren rantehille.
"Sitte sinne tultuani,
490 perillen osattuani
ei ollut keihon keksimistä,
ampuen ajelemista:
itse vieri vempeleltä,
horjahti havun selältä;
495 risut rikkoi rintapäänsä,
varvut vatsansa hajotti."
Siitä tuon sanoiksi virkki,
itse lausui, noin nimesi:
"Otsoseni, ainoiseni,
500 lintuseni, lempiseni!
Päästä nyt tänne pääripasi,
pujota puraisimesi,
heitä harvat hampahasi,
liitä leukasi leveät!
505 Eläkä pane pahaksi,
jos meille mikä tulisi,
luien luske, päien pauke,
kova hammasten kolina!
"Jo otan nenän otsolta
510 nenän entisen avuksi;
en ota osattomaksi
enkä aivan ainoaksi.
"Otan ma otsolta korvan
korvan entisen avuksi;
515 en ota osattomaksi
enkä aivan ainoaksi.
"Otan ma otsolta silmän
silmän entisen avuksi;
en ota osattomaksi
520 enkä aivan ainoaksi.
"Otan ma otsan otsolta
otsan entisen avuksi;
en ota osattomaksi
enkä aivan ainoaksi.
525 "Otan ma otsolta turvan
turvan entisen avuksi;
en ota osattomaksi
enkä aivan ainoaksi.
"Otan ma otsolta kielen
530 kielen entisen avuksi;
en ota osattomaksi
enkä aivan ainoaksi.
"Sen nyt mieheksi sanoisin,
urohoksi arvoaisin,
535 joka umpiluut lukisi,
saisi sarjahampahuiset
leuasta teräksisestä
rusamilla rautaisilla."
Eipä toista tullutkana,
540 ei ollut urosta tuota.
Itse umpiluut lukevi,
sarjahampahat sanovi
alla luisten polviensa,
rautaisten rusamiensa.
545 Otti hampahat otsolta.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Metsän otsonen, omena,
metsän kaunis källeröinen!
Nyt on matka käyäksesi,
550 retki reiahellaksesi
tästä pienestä pesästä,
matalaisesta majasta
korkeampahan kotihin,
avarampahan asuhun.
555 "Lähe nyt, kulta, kulkemahan,
rahan armas, astumahan,

sivutse sikojen teistä,
poikki porsasten poluista
vasten varvikkomäkeä,
560 kohti vuorta korkeata
petäjähän penseähän,
honkahan havusatahan!
Hyvä siin' on ollaksesi,
armas aikaellaksesi
565 – kuuluvilla karjan kellon,
luona tiukujen tirinän."
Vaka vanha Väinämöinen
jo tuli kotihin tuolta.
Väki nuori noin sanovi,
570 kansa kaunis lausutteli:
"Minne saatit saalihisi,
kunne ennätit eräsi?
Lienet jäälle jättänynnä,
uhkuhun upottanunna,
575 suomutihin sortanunna,
kaivanunna kankahasen."
Vaka vanha Väinämöinen
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Enpä jäälle jättänynnä,
580 uhkuhun upottanunna:
siinä koirat siirteleisi,
linnut liiat peitteleisi;
enkä suohon sortanunna,
kaivanunna kankahasen:
585 siinä toukat turmeleisi,
söisi mustat muurahaiset.
"Tuonne saatin saalihini,
ehätin erän vähäni
kultakunnahan kukulle,
590 vaskiharjun hartioille.
Panin puuhun puhtahasen,
honkahan havusatahan,
oksalle olovimmalle,
lehvälle leve'immälle
595 iloksi inehmisille,
kunnioiksi kulkijoille.
"Ikenin panin itähän,
silmin loin on luotehesen.
Enkä aivan latvasehen:
600 oisin luonut latvasehen,
siinä tuuli turmeleisi,
ahava pahoin panisi;
enkä pannut maavarahan:
oisin pannut maavarahan,
605 siat siinä siirteleisi,
alakärsät käänteleisi."
Siitä vanha Väinämöinen
laikahtihe laulamahan
illan kuulun kunniaksi,
610 päivän päätyvän iloksi.
Sanoi vanha Väinämöinen,
itse lausui, noin nimesi:
"Piä nyt, pihti, valkeata,
jotta lauloa näkisin!
615 Lauloa luku tulevi,
suuni soia tahtelevi."
Siinä lauloi jotta soitti,
pitkin iltoa iloitsi.
Lausui laulunsa lopulla,
620 itse virkki viimeiseksi:
"Anna toisteki, Jumala,
vastaki, vakainen Luoja,
näin näissä ilottavaksi,
toiste toimiteltavaksi,
625 näissä häissä pyylypoian,
pitkävillaisen pioissa!
"Anna ainaki, Jumala,
toisteki, totinen Luoja,
rastia rakettaviksi,
630 puita pilkoteltaviksi

urohoisessa väessä,
miehisessä joukkiossa!
"Anna ainaki, Jumala,
toisteki, totinen Luoja,
635 soivaksi Tapion torven,
metsän pillin piukovaksi
näillä pienillä pihoilla,
kape'illa kartanoilla!
"Päivät soisin soitettavan,
640 illat tehtävän iloa
näillä mailla, mantereilla,
Suomen suurilla tiloilla,
nuorisossa nousevassa,
kansassa kasuavassa."

47. RUNO

Väinämöisen soitto houkuttelee taivaanvalot alas, Louhi kätkee ne ja tulen. Ukko iskee uuden tulen, kipinä singahtaa veteen ja siika nielee sen. Siian syö toinen kala, joka edelleen päätyy kolmannen sisuksiin.

Vaka vanha Väinämöinen
kauan soitti kanteletta,
sekä soitti jotta lauloi,
jotta ilmankin iloitsi.
5 Soitto kuului kuun tupihin,
ilo päivän ikkunoille.
Kuu tuvastahan tulevi,
astui koivun konkelolle,
päivä päätyi linnastansa,
10 loihe latvahan petäjän
kanteletta kuulemahan,
iloa imehtimähän.
Louhi, Pohjolan emäntä,
Pohjan akka harvahammas,
15 siitä päivän kiinni saapi,
kuuhuen käsin tavoitti,
kuun on koivun konkelolta,
päivän latvasta petäjän.
Ne kohta kotihin saattoi,
20 pimeähän Pohjolahan.
Kätki kuun kumottamasta
kirjarintahan kivehen,
lauloi päivän paistamasta
vuorehen teräksisehen.
25 Itse tuossa noin saneli:
"Ellös täältä ilman pääskö,
nousko, kuu, kumottamahan,
pääskö, päivä, paistamahan,
kun en käyne päästämähän,
30 itse tulle noutamahan
yheksän orihin kanssa,
yhen tamman kantamalla!"
Kun oli kuun kulettanunna
sekä päivän saattanunna

35 Pohjolan kivimäkehen,
rautaisehen kalliohon,
jopa valkean varasti,
tulen Väinölän tuvilta:
sai tuvat tulettomaksi,
40 pirtit valkeattomaksi.
Jo oli yö alinomainen,
pitkä, pilkkoisen pimeä.
Oli yö Kalevalassa,
noilla Väinölän tuvilla
45 sekä tuolla taivahassa,
Ukon ilman istuimilla.
Tukela on tuletta olla,
vaiva suuri valkeatta,
ikävä inehmisien,
50 ikävä itsen Ukonki.
Tuo Ukko, ylijumala,
itse ilman suuri luoja,
alkoi tuota ouostella.
Arvelee, ajattelevi,
55 mikä kumma kuun e'essä,
mikä terhen päivän tiessä,
kun ei kuu kumotakana
eikä päivä paistakana.
Astui pilven äärtä myöten,
60 taivahan rajoa myöten
sukassa sinertävässä,
kirjavassa kaplukassa;
kävi kuuta etsimähän,
päiveä tapoamahan:
65 eipä kuuta löyäkänä,
päiveä tapoakana.
Tulta iski ilman Ukko,
valahutti valkeata
miekalla tuliterällä,
70 säilällä säkenevällä;
iski tulta kyntehensä,
järskytti jäsenehensä
ylähällä taivosessa,
tähtitarhojen tasalla.
75 Saipa tulta iskemällä.
Kätkevi tulikipunan
kultaisehen kukkarohon,
hope'isehen kehä'än.
Antoi neien tuuitella,
80 ilman immen vaapotella
kuun uuen kuvoamaksi,
uuen auringon aluksi.
Neiti pitkän pilven päällä,
impi ilman partahalla
85 tuota tulta tuuitteli,
valkeaista vaapotteli
kultaisessa kätkyessä,
hihnoissa hope'isissa.
Hope'iset orret notkui,
90 kätkyt kultainen kulisi,
pilvet liikkui, taivot naukui,
taivon kannet kallistihe
tulta tuuiteltaessa,
valkeaista vaapottaissa.
95 Impi tulta tuuitteli,
vaapotteli valkeaista,
tulta sormilla somitti,
käsin vaali valkeaista:
tuli tuhmalta putosi,
100 valkea varattomalta,
kätösiltä kääntelijän,
sormilta somittelijan.
Taivas reikihin repesi,
ilma kaikki ikkunoihin.
105 Kirposi tulikipuna,
suikahti punasoronen,
läpi läikkyi taivosista,
puhki pilvistä pirisi,

läpi taivahan yheksän,
110 halki kuuen kirjokannen.
Sanoi vanha Väinämöinen:
"Veli, seppo Ilmarinen!
Lähtekämme katsomahan,
saakamme opastumahan,
115 mikä tuo tuli tulonen,
outo valkea valahti
yläisistä taivosista
alaisihin maaemihin,
jos olisi kuun kehänen
120 eli päivän pyöryläinen!"
Läksivät urosta kaksi.
Astuivat, ajattelivat,
miten tuonne tullaksensa
ja kuten osataksensa
125 tulen siirtymäsijoille,
valkean valantomaille.
Joki joutuvi etehen,
melkeän meren tapainen.
Siinä vanha Väinämöinen
130 alkoi veisteä venettä,
alla korven kolkutella.
Toinen seppo Ilmarinen
laati kuusesta meloja,
petäjästä järkäleitä.
135 Sai venonen valmihiksi
hankoinensa, airoinensa;
niin veivät venon vesille.
Soutelevat, joutelevat
ympäri Nevan jokea,
140 Nevan nientä kiertelevät.
Ilmatar, ihana impi,
vanhin luonnon tyttäristä,
tuopa vastahan tulevi
puhutellen, lausutellen:
145 "Mitä miehiä olette,
kuinka teitä kutsutahan?"
Sanoi vanha Väinämöinen:
"Merimiehiä olemme,
minä vanha Väinämöinen,
150 toinen seppo Ilmarinen.
Vaan sano oma sukusi,
kuin sinua kutsutahan!"
Vaimo tuon sanoiksi virkki:
"Minä olen vanhin vaimoksia,
155 vanhin ilman impilöitä,
ensin emä itselöitä,
joll' on vihki viien vaimon,
muoto kuuen morsiamen.
Minne te menette, miehet,
160 kunne läksitte, urohot?"
Sanoi vanha Väinämöinen,
itse virkki, noin nimesi:
"Tukehtui tulonen meiltä,
vaipui meiltä valkeainen.
165 Viikon on tuletta oltu,
pime'issä piileskelty.
Nyt on meillä mielessämme
mennä tulta tietämähän,
jok' on tullut taivahasta,
170 päältä pilvien pu'onnut."
Vaimo tuon sanoiksi virkki,
itse lausui, noin nimesi:
"Tuli on tuima tie'ettävä,
valkeainen vaaittava.
175 Jo teki tuli tekoset,
valkea vahingot laati!
Tuikahti tulikipuna,
putosi punakeränen
Luojan luomilta tiloilta,
180 Ukon ilman iskemiltä
läpi taivahan tasaisen,
halki tuon ihalan ilman,

puhki reppänän retuisen,
kautta kuivan kurkihirren
185 Tuurin uutehen tupahan,
Palvoisen laettomahan.
"Sitte sinne tultuansa
Tuurin uutehen tupahan
panihe pahoille töille,
190 löihe töille törke'ille:
rikkoi rinnat tyttäriltä,
neitosilta nännit näppi,
turmeli pojalta polvet,
isännältä parran poltti.
195 "Äiti lastansa imetti
kätkyessä vaivaisessa.
Tuohon tultua tulonen
jo teki pahinta työtä:
poltti lapsen kätkyestä,
200 poltti paarmahat emolta.
Se lapsi meni Manalle,
toki poika Tuonelahan,
ku oli luotu kuolemahan,
katsottu katoamahan
205 tuskissa tulen punaisen,
vaike'issa valkeaisen.
"Niin emo enemmän tiesi,
ei emo Manalle mennyt;
se tunsi tulen manata,
210 valkeaisen vaivutella
läpi pienen neulansilmän,
halki kirvehen hamaran,
puhki kuuman tuuran putken,
pitkin pellon pientaretta."
215 Vaka vanha Väinämöinen
itse ennätti kysyä:
"Kunne tulet tuosta läksi,
kunne kiiähti kipunat
Tuurin pellon pientarelta?
220 Metsällenkö vai merelle?"
Vaimo vastaten sanovi,
itse virkki, noin nimesi:
"Tuli tuosta mennessänsä,
valkeainen vierressänsä
225 ensin poltti paljo maita,
paljo maita, paljo soita;
viimein vierähti vetehen,
aaltoihin Aluen järven:
se oli syttyä tulehen,
230 säkehinä säihkyellä.
"Kolmasti kesäisnä yönä,
yheksästi syksy-yönä,
kuohui kuusien tasalle,
ärjyi päälle äyrähien
235 tuon tuiman tulen käsissä,
varin valkean väessä.
"Kuohui kuiville kalansa,
arinoille ahvenensa.
Kalat tuossa katselevat,
240 ahvenet ajattelevat,
miten olla, kuin eleä:
ahven itki aittojansa,
kalat kartanoisiansa,
kiiski linnoa kivistä.
245 "Läksi ahven kyrmyniska,
tavoitti tulisoroista:
eipä ahven saanutkana.
Niin meni sinervä siika:
se nieli tulisorosen,
250 vajotteli valkeaisen.
"Jo vettyi Aluen järvi,
pääsi päältä äyrästensä
sijallensa entiselle
yhtenä kesäisnä yönä.
255 "Oli aikoa vähäisen:
tuli tuska nielijälle,

vaikea vajottajalle,
pakko paljo syönehelle.
"Uiskenteli, kuiskenteli.
260 Uipi päivän, uipi toisen
siikasaarien sivuja,
lohiluotojen lomia,
tuhannen nenätse niemen,
sa'an saaren kainalotse.
265 Joka niemi neuvon pisti,
joka saari sai sanoman:
'Ei ole vienossa ve'essä,
Aluessa ankehessa
kalan kurjan nielijätä,
270 katalan kaottajata
näissä tuskissa tulosen,
vaivannoissa valkeaisen.'
"Niin kuuli kulea kuuja,
nieli tuon sinervän siian.
275 Oli aikoa vähäisen:
tuli tuska nielijälle,
vaikea vajottajalle,
pakko paljo syönehelle.
"Uiskenteli, kuiskenteli.
280 Uipi päivän, uipi toisen
lohiluotojen lomia,
kalahauin kartanoita,
tuhannen nenitse niemen,
sa'an saaren kainaloitse.
285 Joka niemi neuvon pisti,
joka saari sai sanoman:
'Ei ole vienossa ve'essä,
Aluessa ankehessa
kalan kurjan appajata,
290 katalan kaottajata
tuskissa tulen palavan,
vaivannoissa valkeaisen.'
"Niin tuli halea hauki,
nieli tuon kulean kuujan.
295 Oli aikoa vähäisen:
tuli tuska nielijälle,
vaikea vajottajalle,
pakko paljo syönehelle.
"Uiskenteli, kuiskenteli.
300 Uipi päivän, uipi toisen
lokkiluotojen lomitse,
kajavan kivikaritse,
tuhannen nenätse niemen,
sa'an saaren kainalotse.
305 Joka niemi neuvon pisti,
joka saari sai sanoman:
'Ei ole vienossa ve'essä,
Aluessa ankehessa
kalan kurjan nielijätä,
310 katalan kaottajata
tuskissa tulen palavan,
vaivannoissa valkeaisen.'"
Vaka vanha Väinämöinen,
toinen seppo Ilmarinen
315 nuotan niinisen kutovi,
katajaisen kaikuttavi;
sen painoi pajuvesillä,
raian kuorilla rakenti.
Vaka vanha Väinämöinen
320 työnti naiset nuottaselle.
Läksi naiset nuottaselle,
sisarekset silpomahan.
Soutelevat, luitelevat
niemi nientä, saari saarta,
325 lohiluotojen lomatse,
siikasaarien sivutse
ruskeahan ruoikkohon,
kaunihisen kaislikkohon.
Pyritähän, pyyetähän,
330 ve'etähän, vellotahan

– nurin nuotta potketahan,
väärin veetähän apaja:
ei saa'a sitä kaloa,
kuta kilvoin pyyetähän.
335 Veljekset vesille läksi,
miehet nuotalle menevät.
Pohetahan, potketahan,
ve'etähän, vennotahan
lahen suita, luo'on päitä,
340 Kalevan kivikaria:
ei saa'a kaloa tuota,
mitä tarkoin tarvittihin.
Tullut ei halea hauki
vienoilta lahen vesiltä
345 eikä suurelta selältä:
kalat pienet, verkot harvat.
Jo tuossa kalat valitti,
hauki hauille sanovi,
kysyi siika säynähältä,
350 lohi toiselta lohelta:
"Joko kuoli kuulut miehet,
katosi Kalevan poiat,
liinanuotan nuikuttajat,
lankapaulan laaittajat,
355 suuren tarpoimen talujat,
pitkän varren vaikuttajat?"
Kuuli vanha Väinämöinen.
Itse tuon sanoiksi virkki:
"Ei ole kuollehet urohot,
360 kaatunut Kalevan kansa.
Yksi kuoli, kaksi syntyi,
joill' on tarpoimet paremmat,
varret vaaksoa pitemmät,
nuotat kahta kauheammat."

48. RUNO

Pellava kylvetään ja siitä valmistetaan nuotta, jolla pyydetään kipinän niellyt kala. Tuli pääsee irti ja polttaa metsää, kunnes se vangitaan Kalevalan tupiin. Ilmarinen parantaa palovammojaan loitsuin.

Vaka vanha Väinämöinen,
tietäjä iän-ikuinen,
tuosta tuumille tulevi,
ajeleiksen arveloille
5 nuotan liinaisen kutoa,
satahisen saautella.
Jopa tuon sanoiksi virkki,
itse lausui, noin nimesi:
"Onko liinan kylväjätä,
10 kylväjätä, kyntäjätä,
verkko valmistellakseni,
satasilmä saa'akseni

kalan kurjan tappajaksi,
katalan kaottajaksi?"
15 Löytähän vähäisen maata,
paikkoa palamatointa
suurimmalla suon selällä,
kahen kantosen lomassa.
Kannon juuri kaivetahan:
20 sieltä löytyi liinan siemen
Tuonen toukan kätköksestä,
maan maon varustamista.
Olipa tuhkia läjänen,
koko kuivia poroja
25 purren puisen polttamilta,
venehen kyettämiltä.
Siihen liina kylvettihin,
kypenihin kynnettihin,
rannallen Aluen järven,
30 peltohon saviperähän.
Siitä silloin taimi nousi,
pensi pellavas peritöin,
liina liitotoin yleni
yhtenä kesäisnä yönä.
35 Yöllä liina kylvettihin,
kuutamella kynnettihin,
perattihin, koirittihin,
nyhettihin, riivittihin,
terävästi temmottihin,
40 rotevasti rohkittihin.
Vietihin likohon liina;
sai pian lionneheksi.
Nopeasti nostettihin,
kiirehesti kuivattihin.
45 Kohta tuotihin kotihin,
pian luista luistettihin,
loteasti loukuttihin,
lipeästi lipsuttihin.
Hapeasti harjattihin,
50 hämysillä häpsittihin,
joutui kohta kuontalolle,
välehemmin värttinälle,
yhtenä kesäisnä yönä,
kahen päivyen kesellä.
55 Sen sisaret kehreävät,
kälykset kävylle lyövät,
veljet verkoksi kutovat,
apet ainoille panevat.
Siinäkö käpynen kääntyi,
60 palautui painopalko,
kun sai nuotta valmihiksi,
lankapaula laaituksi
yhtenä kesäisnä yönä,
vielä puolessa sitäki!
65 Saipa nuotta valmihiksi,
lankapaula laaituksi,
perältä satoa syltä,
siulat seitsentä satoa.
Sen kivestivät somasti,
70 lau'ustivat laatuisasti.
Nuoret nuotalle menevät,
vanhat koissa arvelevat:
tokko tuota saatanehe,
mitä mielin pyyetähän?
75 Ve'etähän, vennotahan,
pyyetähän, pynnetähän:
ve'etähän pitkin vettä,
pohetahan poiken vettä.
Saa'ahan vähän kaloja:
80 kiiskiä kirokaloja,
ahvenia ruotaisia,
särkiä sapikkahia;
ei saatu sitä kaloa,
kuta vasten nuotta tehty.
85 Sanoi vanha Väinämöinen:
"Oi on seppo Ilmarinen!

Lähtekämme itse tuonne,
kera verkkojen vesille!"
Läksivät urosta kaksi,
90 veivät verkkonsa vesille.
Yksi siula heitettihin
saarehen selällisehen,
siula toinen heitettihin
niittykannan niemeksehen;
95 nostin tuonne laaitahan
vanhan Väinön valkamahan.
Pohetahan, potketahan,
ve'etähän, vennätähän.
Saa'ahan kaloja kyllin:
100 ihveniä, ahvenia,
tuimenia, taimenia,
lahnoja, lohikaloja,
kaikkia ve'en kaloja;
ei saa'a kaloa tuota,
105 kuta vasten nuotta tehty,
lankapaula laaittuna.
Silloin vanha Väinämöinen
vielä verkkoja lisäsi;
jatkoi siuloja sivulta
110 viiellä sylisa'alla,
köyttä saalla seitsemällä.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Viekämme syville verkot,
etemmä ehättäkämme,
115 vetäkämme vettä vielä
toki toinenkin apajas!"
Verkot vietihin syville,
ennätettihin etemmä;
ve'ettihin vettä vielä
120 toki toinenkin apajas.
Siinä vanha Väinämöinen
itse tuon sanoiksi virkki:
"Vellamo, ve'en emäntä,
ve'en eukko ruokorinta!
125 Tules paian muuttelohon,
vaattehen vajehtelohon!
Sinull' on rytinen paita,
merenvaahtivaippa päällä,
tuulen tyttären tekemä,
130 Aallottaren antelema:
minä annan liinapaian,
panen aivan aivinaisen;
se on Kuuttaren kutoma,
Päivättären kehreämä.
135 "Ahto, aaltojen isäntä,
satahauan hallitsija!
Ota virpi viittä syltä,
salko seitsentä tapoa,
jolla selät seuruelet,
140 meren pohjat meuruelet,
nostat ruotaisen romuen,
kaiotat kalaisen karjan
tämän nuotan nostimille,
satalauan laskimille,
145 kalaisista kaartehista,
lohisista loukeroista,
suurilta selän navoilta,
synkiltä syväntehiltä,
päivän paistamattomilta,
150 hiekan hieromattomilta!"
Pikku mies merestä nousi,
uros aalloista yleni;
seisovi meren selällä.
Siitä tuon sanoiksi virkki:
155 "Onko tarve tarpojata,
puun pitkän pitelijätä?"
Vaka vanha Väinämöinen
itse tuon sanoiksi virkki:
"Onpa tarve tarpojata,
160 puun pitkän pitelijätä."

Mies pieni, uros vähäinen,
hongan rannalta hotaisi,
puun pitkän petäjiköstä,
paaen painoi tarpoimeksi.
165 Kyselevi, lauselevi:
"Tarvonko väen mukahan,
oike'in olan takoa,
vai tarvon asun mukahan?"
Vanha viisas Väinämöinen
170 sanan virkkoi, noin nimesi:
"Jos tarvot asun mukahan,
äijä on siinä tarpomista."
Mies pieni, uros vähäinen,
jo nyt tuossa tarpaisevi,
175 tarpovi asun mukahan;
kaiotti kaloja paljon
tuon on nuotan nostimille,
satalauan laskimille.
Seppo airoilla asuvi;
180 vaka vanha Väinämöinen
itse on nuotan nostajana,
lankapaulan lappajana.
Sanoi vanha Väinämöinen:
"Jo nyt on kalainen karja
185 tämän nuotan nostimilla,
satalauan laskimilla."
Siitä nuotta nostetahan,
puretahan, puistetahan
venehesen Väinämöisen:
190 saa'ahan kalainen karhi,
kut' oli vasten nuotta tehty,
lankapaula laaittuna.
Vaka vanha Väinämöinen
viiletti venehen maalle
195 sivuhun sinisen sillan,
päähän portahan punaisen.
Siivosi kalaisen karhin,
purki ruotaisen romuen:
sai sieltä halean hauin,
200 kut' oli viikon pyyettynä.
Silloin vanha Väinämöinen
itse tuossa arvelevi:
"Ruohinko käsin ruveta
ilman rautarukkasitta,
205 kivisittä kintahitta,
vaskisitta vanttuhitta?"
Senpä kuuli Päivän poika.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Minä hauin halkoaisin,
210 tohtisin käsiksi käyä,
kun oisi isoni puukko,
veitsi valtavanhempani."
Vieri veitsi taivosesta,
puukko pilvistä putosi,
215 pää kulta, terä hopea,
vieri vyölle Päivän poian.
Niin pätevä Päivän poika
tuon veitsen käsin tavoitti;
sillä hauin halkaisevi,
220 suu levän levittelevi.
Vatsassa halean hauin
löytähän kulea kuuja;
vatsassa kulean kuujan,
siell' oli sileä siika.
225 Halkaisi sileän siian:
sai sieltä sinikeräsen
siian suolen soukerosta,
kolmannesta koukerosta.
Kehitti sinikeräsen:
230 sisältä sinikeräsen
putosi punakeränen.
Purki tuon punakeräsen:
keskeltä punakeräsen
tapasi tulisorosen,

235 jok' oli tullut taivosesta,
puhki pilvien pu'onnut,
päältä taivosen kaheksan,
ilmalta yheksänneltä.
Väinämöisen arvellessa,
240 millä tuota vietänehe
tupihin tulettomihin,
pime'ihin pirttilöihin,
jopa tuikahti tulonen,
pääsi käestä Päivän poian.
245 Poltti parran Väinämöisen;
sepolta sitäi pahemmin
tuli poltti poskipäitä,
käsiänsä kärventeli.
Meni siinä mennessänsä
250 aalloitse Aluen järven.
Karkasi katajikolle,
niin paloi katajakangas;
kohautti kuusikkohon:
poltti kuusikon komean.
255 Vieri vieläkin etemmä,
poltti puolen Pohjan maata,
sakaran Savon rajoa,
kahen puolen Karjalata.
Vaka vanha Väinämöinen
260 itse läksi astumahan,
ylös korpehen kohosi
tuon tuiman tulen jälille.
Tapasi tulosen tuolta
kahen kannon juuren alta,
265 leppäpökkelön sisästä,
lahokannon kainalosta.
Siinä vanha Väinämöinen
itse tuon sanoiksi virkki:
"Tulonen, Jumalan luoma,
270 luoma Luojan, valkeainen!
Syyttäpä menit syville,
asiatta aivan kauas!
Teet paremmin, kun paloat
kivisehen kiukahasen,
275 kytkeihet kypenihisi,
himmennäihet hiilihisi,
päivällä pi'eltäväksi
kotapuissa koivuisissa,
yöllä piileteltäväksi
280 kehän kultaisen kuvussa."
Tempasi tulikipunan
palavoihin pakkuloihin,
koivun kääpihin kovihin,
vaskisehen kattilahan.
285 Kantoi tulta kattilassa,
koivun kuorella kuletti
nenähän utuisen niemen,
päähän saaren terhenisen:
sai tuvat tulelliseksi,
290 pirtit valkealliseksi.
Itse seppo Ilmarinen
syrjin syöstihe merehen,
veäikse vesikivelle,
rantapaaelle paneikse
295 tuskissa tulen palavan,
vaike'issa valkeaisen.
Siinä tulta tummenteli,
valkeaista varventeli.
Sanovi sanalla tuolla,
300 lausui tuolla lausehella:
"Tulonen, Jumalan luoma,
panu, poika Aurinkoisen!
Mikä sun pani pahaksi,
jotta poltit poskiani,
305 kuumotit kupehiani,
ääriäni ärjöttelit?
"Millä nyt tulta tummentelen,
valkeaista varventelen,

teen tulen tehottomaksi,
310 valkean varattomaksi,
ettei viikkoa vihoisi,
kovin kauan karvastaisi?
"Tule, tytti, Turjan maalta,
neiti, laskeite Lapista
315 hyyssä sukka, jäässä kenkä,
hallassa hamehen helmat,
hyinen kattila käessä,
jäinen kauha kattilassa!
Viskoa vilua vettä,
320 riittehistä ripsuttele
paikoille palanehille,
tulen tuhmille vihoille!
"Kun ei tuosta kyllin liene,
tule, poika, Pohjolasta,
325 lapsi, täyestä Lapista,
mies pitkä, Pimentolasta,
korpikuusien kokoinen,
suopetäjän suuruhinen,
hyiset kintahat käessä,
330 hyiset saappahat jalassa,
hyinen lakki päälaella,
hyinen vyöhyt vyölle vyötty!
"Tuo'os hyytä Pohjolasta,
jäätä kylmästä kylästä!
335 Paljo on hyytä Pohjolassa,
jäätä kylmässä kylässä:
hyyss' on virrat, jäässä järvet,
ilmat kaikki iljenessä;
hyiset hyppivät jänikset,
340 jäiset karhut karkelevat
keskellä lumimäkeä,
lumivaaran liepehellä;
hyiset joutsenet joluvat,
jäiset sorsat soutelevat
345 keskellä lumijokea,
jäisen kosken korvaksella.
"Hyytä kelkalla vetäös,
jäätä reellä reutoellos
tuiman tunturin laelta,
350 vaaran vankan liepeheltä!
Sillä hyyllä hyy'yttele,
jäävilulla jäähyttele
tulen viemiä vikoja,
panun tuiki paahtamia!
355 "Kun ei tuosta kyllin liene,
oi Ukko ylijumala,
Ukko, pilvien pitäjä,
hattarojen hallitsija,
iätä iästä pilvi,
360 jänkä lännestä lähetä,
syrjin yhtehen syseä,
lomatusten loukahuta!
Sa'a hyytä, sa'a jäätä,
sa'a voietta hyveä
365 paikoille palanehille,
vian tuiki tullehille!"
Sillä seppo Ilmarinen
tuota tulta tummenteli,
valkeata vaimenteli.
370 Sai seppo paranneheksi,
entisellehen ehoksi
tuimista tulen vioista.

49. RUNO

Ilmarinen takoo kuun ja auringon, mutta ne eivät valaise. Taivaanvalot uhataan vapauttaa Pohjolasta väkisin, mutta Louhi päästää ne irti. Väinämöinen tervehtii kuuta ja aurinkoa.

Ain' on päivä paistamatta,
kuu kulta kumottamatta
noilla Väinölän tuvilla,
Kalevalan kankahilla.
5 Vilu viljalle tulevi,
karjoille olo kamala,
outo ilman lintusille,
ikävä imehnoisille,
kun ei konsa päivyt paista
10 eikä kuuhuet kumota.
Hauki tiesi hauan pohjat,
kokko lintujen kulennan,
tuuli haahen päiväyksen;
ei tieä imehnon lapset,
15 milloin aamu alkanevi,
milloin yö yrittänevi
nenässä utuisen niemen,
päässä saaren terhenisen.
Nuoret neuvoa pitävät,
20 ikäpuolet arvelevat,
kuinka kuutta lietänehe,
päivättä elettänehe
noilla raukoilla rajoilla,
poloisilla Pohjan mailla.
25 Neiet neuvoa pitävät,
orpanat osaelevat.
Päätyvät sepon pajahan.
Sanovat sanalla tuolla:
"Nouse, seppo, seinän alta,
30 takoja, kiven takoa
takomahan uutta kuuta,
uutta auringon keheä!
Pah' on kuun kumottamatta,
outo päivän paistamatta."
35 Nousi seppo seinän alta,
takoja kiven takoa
takomahan uutta kuuta,
uutta auringon kehäistä.
Kuun on kullasta kuvasi,
40 hopeasta päivän laati.
Tuli vanha Väinämöinen,
ovelle asetteleikse.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Oi on seppo veikkoseni!
45 Mitä paukutat pajassa,
ajan kaiken kalkuttelet?"
Se on seppo Ilmarinen
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Kuuta kullaista kuvoan,
50 hope'ista aurinkoa
tuonne taivahan laelle,
päälle kuuen kirjokannen."

Silloin vanha Väinämöinen
itse tuon sanoiksi virkki:
55 "Ohoh seppo Ilmarinen!
Jo nyt laait joutavia!
Ei kumota kulta kuuna,
paista päivänä hopea."
Seppo kuuhuen kuvasi,
60 takoi päivän valmihiksi.
Noita nosteli halulla,
kaunihisti kannatteli,
kuun on kuusen latvasehen,
päivän pitkän männyn päähän.
65 Hiki vieri viejän päästä,
kaste kantajan otsasta
työssä tuiki työlähässä,
nostannassa vaikeassa.
Saipa kuun kohotetuksi,
70 auringon asetetuksi,
kuun on kuusen kukkuralle,
päivyen petäjän päähän:
eipä kuu kumotakana
eikä päivyt paistakana.
75 Silloin vanha Väinämöinen
itse tuon sanoiksi virkki:
"Nyt on aika arvan käyä,
miehen merkkiä kysyä,
minne meiltä päivä päätyi,
80 kunne meiltä kuu katosi."
Itse vanha Väinämöinen,
tietäjä iän-ikuinen,
leikkasi lepästä lastut,
laittoi lastut laaullensa,
85 kävi arvat kääntämähän,
sormin arvat suortamahan.
Sanovi sanalla tuolla,
lausui tuolla lausehella:
"Kysyn Luojalta lupoa,
90 vaain varsin vastinetta.
Sano totta, Luojan merkki,
juttele, Jumalan arpa:
minne meiltä päivä päätyi,
kunne meiltä kuu katosi,
95 kun ei ilmoisna ikänä
nähä noita taivahalla?
"Sano, arpa, syytä myöten,
elä miehen mieltä myöten,
tuo tänne toet sanomat,
100 varmat liitot liikahuta!
Jos arpa valehteleisi,
niin arvo alennetahan:
arpa luoahan tulehen,
merkki miesten poltetahan."
105 Toi arpa toet sanomat,
merkki miesten vastoavi:
sanoi päivän saaneheksi,
kuun tuonne kaonneheksi
Pohjolan kivimäkehen,
110 vaaran vaskisen sisähän.
Vaka vanha Väinämöinen
siitä tuon sanoiksi virkki:
"Jos ma nyt lähen Pohjolahan,
Pohjan poikien poluille,
115 saan ma kuun kumottamahan,
päivä kullan paistamahan."
Jopa läksi jotta joutui
pimeähän Pohjolahan.
Astui päivän, astui toisen:
120 päivänäpä kolmantena
jo näkyvi Pohjan portti,
kivikummut kuumottavi.
Ensin huuti huikahutti
tuolla Pohjolan joella:
125 "Tuokatte venettä tänne
joen poikki päästäkseni!"

Kun ei huuto kuulununna
eikä tuotuna venettä,
keräsi kekosen puita,
130 kuivan kuusen lehväsiä;
teki tulen rantaselle,
saavutti savun sakean.
Tuli nousi taivahalle,
savu ilmahan sakeni.
135 Louhi, Pohjolan emäntä,
itse päätyi ikkunahan.
Katsoi tuonne salmen suuhun,
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Mi tuolla tuli palavi,
140 tuolla saaren salmen suulla?
Pieni on sotatuliksi,
suuri nuottavalke'iksi."
Itse poika pohjolaisen
pian pistihe pihalle
145 katsomahan, kuulemahan,
tarkasti tähyämähän:
"On tuolla joen takana
mies kempi kävelemässä."
Siinä vanha Väinämöinen
150 jo huhusi toisen kerran:
"Tuo venettä, Pohjan poika,
Väinämöiselle venettä!"
Niin sanovi Pohjan poika,
itse lausui, vastaeli:
155 "Ei täältä venehet joua.
Tule sormin soutimina,
kämmenin käsimeloina
poikki Pohjolan joesta!"
Siinä vanha Väinämöinen
160 arvelee, ajattelevi:
"Sep' ei miesi lienekänä,
ku on tieltä myösteleikse."
Meni haukina merehen,
siikana silajoelle,
165 pian uipi salmen poikki,
välehen välin samosi.
Astui jalan, astui toisen,
Pohjan rannalle rapasi.
Niin sanovi Pohjan poiat,
170 paha parvi pauhoavi:
"Käypä Pohjolan pihalle!"
Meni Pohjolan pihalle.
Pohjan poikaset sanovat,
paha parvi pauhoavi:
175 "Tules Pohjolan tupahan!"
Meni Pohjolan tupahan;
jalan polki porstuahan,
laski kääkähän kätensä,
siitä tunkihe tupahan,
180 ajoihe katoksen alle.
Siellä miehet mettä juovat,
simoa sirettelevät,
miehet kaikki miekka vyöllä,
urohot sota-aseissa
185 pään varalle Väinämöisen,
surmaksi suvantolaisen.
Nuo kysyivät tullehelta,
sanoivat sanalla tuolla:
"Ku sanoma kurjan miehen,
190 tuuma uinehen urohon?"
Vaka vanha Väinämöinen
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Kuusta on sanomat kummat,
päivästä iki-imehet.
195 Minnes meiltä päivä päätyi,
kunnes meiltä kuu katosi?"
Pohjan poikaset sanovi,
paha parvi lausueli:
"Tuonne teiltä päivä päätyi,
200 päivä päätyi, kuu katosi

kirjarintahan kivehen,
rautaisehen kalliohon.
Sielt' ei pääse päästämättä,
selviä selittämättä."
205 Silloin vanha Väinämöinen
itse tuon sanoiksi virkki:
"Kun ei kuu kivestä pääsne,
pääsne päivä kalliosta,
käykämme käsirysyhyn,
210 ruvetkamme miekkasille!"
Veti miekan, riisti rauan,
tempasi tupesta tuiman,
jonka kuu kärestä paistoi,
päivä västistä välähyi,
215 hepo seisovi selällä,
kasi naukui naulan tiessä.
Mittelivät miekkojansa,
koittelivat korttiansa:
olipa pikkuista pitempi
220 miekka vanhan Väinämöisen,
yhtä ohrasen jyveä,
olen kortta korkeampi.
Mentihin ulos pihalle,
tasarinnan tanterelle.
225 Siitä vanha Väinämöinen
löip' on kerran leimahutti,
löipä kerran, löipä toisen:
listi kuin naurihin napoja,
lippasi kuin liinan päitä
230 päitä Pohjan poikasien.
Siitä vanha Väinämöinen
kävi kuuta katsomahan,
päiveä kerittämähän
kirjarinnasta kivestä,
235 vuoresta teräksisestä,
rautaisesta kalliosta.
Astui tietä pikkuruisen,
kulki matkoa vähäisen,
niin näki vihannan saaren.
240 Saarell' on komea koivu,
koivun alla paasi paksu,
alla paaen kallioinen,
yheksin ovia eessä,
saoin salpoja ovilla.
245 Keksi piirtämän kivessä,
valeviivan kalliossa.
Veti miekkansa tupesta,
kirjoitti kivehen kirjan
miekalla tuliterällä,
250 säilällä säkenevällä:
katkesi kivi kaheksi,
paasi kolmeksi pakahtui.
Vaka vanha Väinämöinen
katsovi kiven rakohon:
255 siellä kyyt olutta juovat,
maot vierrettä vetävät
kirjavan kiven sisässä,
maksankarvaisen malossa.
Sanoi vanha Väinämöinen,
260 itse lausui, noin nimesi:
"Sentähen emäntä raukat
vähemmin olutta saavat,
kunp' on kyyt oluen juovat,
maot viertehen vetävät."
265 Leikkasip' on pään maolta,
katkoi kaulan käärmeheltä.
Sanovi sanalla tuolla,
lausui tuolla lausehella:
"Elköhön sinä ikänä,
270 tämän päivyen perästä
kyyt juoko olosiamme,
maot mallasjuomiamme!"
Siitä vanha Väinämöinen,
tietäjä iän-ikuinen,

275 kourin koitteli ovia,
salpoja sanan väellä:
ei ovet käsin avau,
salvat ei sanoista huoli.
Silloin vanha Väinämöinen
280 itse tuon sanoiksi virkki:
"Akka mies asehitoinna,
konna kirves-kuokatoinna."
Kohta lähtevi kotia,
alla päin, pahoilla mielin,
285 kun ei vielä kuuta saanut
eikä päiveä tavannut.
Sanoi lieto Lemminkäinen:
"Ohoh vanha Väinämöinen!
Miks'et ottanut minua
290 kanssasi karehtijaksi?
Oisi lukot luikahtanna,
takasalvat taittununna,
pääsnyt kuu kumottamahan,
nousnut päivä paistamahan."
295 Vaka vanha Väinämöinen
itse tuon sanoiksi virkki:
"Ei salvat sanoilla taitu,
lukot loihulla murene
eikä kourin koskemalla,
300 käsivarsin vääntämällä."
Meni sepponsa pajahan.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
"Ohoh seppo Ilmarinen!
Taos kuokka kolmihaara,
305 tao tuuria tusina,
avaimia aika kimppu,
jolla kuun kivestä päästän,
päivän päästän kalliosta!"
Se on seppo Ilmarinen,
310 takoja iän-ikuinen,
takoi miehen tarpehia;
takoi tuuria tusinan,
avaimia aika kimpun,
kelpo kimpun keihä'itä,
315 eikä suurta eikä pientä,
takoi kerran keskoisia.
Louhi, Pohjolan emäntä,
Pohjan akka harvahammas,
siitti siivet sulkinensa,
320 levahutti lentämähän.
Lenteli liki kotia,
tuosta loihe loitommaksi,
poikki Pohjolan merestä
sepon Ilmarin pajalle.
325 Aukoi seppo ikkunansa,
katsoi, kuin tulisi tuuli:
ei ollut tulento tuulen,
oli harmoa havukka.
Se on seppo Ilmarinen
330 sanan virkkoi, noin nimesi:
"Mit' olet, otus, hakeva,
istut alla ikkunani?"
Lintu kielelle paneikse,
havukkainen haastelevi:
335 "Ohoh seppo Ilmarinen,
takoja alinomainen,
kuin olet kovin osaava,
varsin taitava takoja!"
Sanoi seppo Ilmarinen,
340 itse lausui, noin nimesi:
"Ei tuo kumma ollekana,
jos olen takoja tarkka,
kun olen taivoa takonut,
ilman kantta kalkutellut."
345 Lintu kielelle paneikse,
havukkainen haastelevi:
"Mitä, seppo, siitä laait,
kuta, rautio, rakennat?"

Se on seppo Ilmarinen
350 sanan vastaten sanovi:
"Taon kaularenkahaista
tuolle Pohjolan akalle,
jolla kiinni kytketähän
vaaran vankan liepehesen."
355 Louhi, Pohjolan emäntä,
Pohjan akka harvahammas,
jo tunsi tuhon tulevan,
hätäpäivän päälle saavan.
Heti loihe lentämähän,
360 pääsi poies Pohjolahan.
Laski kuun kivestä irti,
päästi päivän kalliosta.
Itse muuksi muutaltihe,
kyhäisihe kyyhkyseksi;
365 lenteä lekuttelevi
sepon Ilmarin pajahan.
Lenti lintuna ovelle,
kyyhkysenä kynnykselle.
Se on seppo Ilmarinen
370 sanan virkkoi, noin nimesi:
"Mitä, lintu, tänne lennit,
tulit, kyyhky, kynnykselle?"
Vastasi otus ovelta,
virkkoi kyyhky kynnykseltä:
375 "Tuota lienen kynnyksellä
sanomata saattamassa:
jopa kuu kivestä nousi,
päivä pääsi kalliosta."
Se on seppo Ilmarinen
380 kävi itse katsomahan.
Astuvi pajan ovelle,
katsoi tarkan taivahalle:
katsoi kuun kumottavaksi,
näki päivän paistavaksi.
385 Meni luoksi Väinämöisen,
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Ohoh vanha Väinämöinen,
laulaja iän-ikuinen!
Käypä kuuta katsomahan,
390 päiveä tähyämähän!
Jo ovat tarkoin taivahalla,
sijoillansa muinaisilla."
Vaka vanha Väinämöinen
itse pistihe pihalle,
395 varsin päätänsä kohotti,
katsahtavi taivahalle:
kuu oli nousnut, päivä pääsnyt,
taivon aurinko tavannut.
Silloin vanha Väinämöinen
400 sai itse sanelemahan.
Sanovi sanalla tuolla,
lausui tuolla lausehella:
"Terve, kuu, kumottamasta,
kaunis, kasvot näyttämästä,
405 päivä kulta, koittamasta,
aurinko, ylenemästä!
"Kuu kulta, kivestä pääsit,
päivä kaunis, kalliosta,
nousit kullaisna käkenä,
410 hope'isna kyyhkyläisnä
elollesi entiselle,
matkoillesi muinaisille.
"Nouse aina aamusilla
tämän päivänki perästä!
415 Teepä meille terveyttä,
siirrä saama saatavihin,
pyytö päähän peukalomme,
onni onkemme nenähän!
"Käy nyt tiesi tervehenä,
420 matkasi imantehena,
päätä kaari kaunihisti,
pääse illalla ilohon!"

50. RUNO

Marjatta tulee raskaaksi puolukasta ja synnyttää pojan. Väinämöinen tuomitsee lapsen kuolemaan, mutta poika ristitään Karjalan kuninkaaksi ja Väinämöinen lähtee. Laulun loppetus.

Marjatta, korea kuopus,
se kauan kotona kasvoi,
korkean ison kotona,
emon tuttavan tuvilla.
5 Piti viiet vitjat poikki,
kuuet renkahat kulutti
isonsa ava'imilla,
helmassa helottavilla.
Puolen kynnystä kulutti
10 helevillä helmoillansa,
puolen hirttä päänsä päältä
sile'illä silkillänsä,
puolet pihtipuolisia
hienoilla hiansa suilla,
15 siltalaahkon lattiata
kautokengän-kannoillansa.
Marjatta, korea kuopus,
tuo on piika pikkarainen,
piti viikoista pyhyyttä,
20 ajan kaiken kainoutta.
Syöpi kaunista kaloa,
petäjätä pehmeätä,
ei syönyt kananmunia,
kukerikun riehkatuita,
25 eikä lampahan lihoa,
ku oli ollut oinahilla.
Emo käski lypsämähän:
eipä mennyt lypsämähän.
Itse tuon sanoiksi virkki:
30 "Ei neiti minun näköinen
koske sen lehmän nisähän,
jok' on häilynyt härillä,
kun ei hiehoista herune,
vasikkaisista valune."
35 Iso käski orin rekehen:
ei istu orin rekehen.
Veikko vei emähevosen:
neiti tuon sanoiksi virkki:
"En istu hevon rekehen,
40 joka lie orilla ollut,
kun ei varsaset vetäne,
kuletelle kuutiaiset."
Marjatta, korea kuopus,
aina piikoina elävä,
45 neitosena niekottava,
kassapäänä kainustava,
päätyi karjanpaimeneksi,
läksi lammasten keralle.
Lampahat meni mäkeä,
50 vuonat vuoren kukkulata;
neiti asteli ahoa,
lepikköä leyhytteli

käen kullan kukkuessa,
hope'isen hoilatessa.
55 Marjatta, korea kuopus,
katselevi, kuuntelevi.
Istui marjamättähälle,
vaipui vaaran rintehelle.
Tuossa tuon sanoiksi virkki,
60 itse lausui, noin nimesi:
"Kuku, kultainen käkönen,
hope'inen, hoilattele,
tinarinta, riukuttele,
Saksan mansikka, sanele,
65 käynkö viikon villapäänä,
kauan karjanpaimenena
näillä aavoilla ahoilla,
leve'illä lehtomailla!
Kesosenko, kaksosenko,
70 viitosenko, kuutosenko,
vainko kymmenen keseä
tahi ei täytehen tätänä?"
Marjatta, korea kuopus,
viikon viipyi paimenessa.
75 Paha on olla paimenessa,
tyttölapsen liiatenki:
mato heinässä matavi,
sisiliskot siuottavi.
Ei mato maellutkana,
80 sisilisko siuotellut.
Kirkui marjanen mäeltä,
puolukkainen kankahalta:
"Tule, neiti, noppimahan,
punaposki, poimimahan,
85 tinarinta, riipimähän,
vyö vaski, valitsemahan,
ennenkuin etana syöpi,
mato musta muikkoavi!
Sata on saanut katsomahan,
90 tuhat ilman istumahan,
sata neittä, tuhat naista,
lapsia epälukuisin,
ei ken koskisi minuhun,
poimisi minun poloisen."
95 Marjatta, korea kuopus,
meni matkoa vähäisen,
meni marjan katsantahan,
punapuolan poimintahan
hyppysillähän hyvillä,
100 kätösillä kaunihilla.
Keksi marjasen mäeltä,
punapuolan kankahalta:
on marja näkemiänsä,
puola ilmoin luomiansa,
105 ylähähkö maasta syöä,
alahahko puuhun nousta!
Tempoi kartun kankahalta,
jolla marjan maahan sorti.
Niinpä marja maasta nousi
110 kaunoisille kautoloille,
kaunoisilta kautoloilta
puhtahille polviloille,
puhtahilta polviloilta
heleville helmasille.
115 Nousi siitä vyörivoille,
vyörivoilta rinnoillensa,
rinnoiltansa leuoillensa,
leuoiltansa huulillensa;
siitä suuhun suikahutti,
120 keikahutti kielellensä,
kieleltä keruksisihin,
siitä vatsahan valahti.
Marjatta, korea kuopus,
tuosta tyytyi, tuosta täytyi,
125 tuosta paksuksi panihe,
lihavaksi liittelihe.

Alkoi pauloitta asua,
ilman vyöttä völlehtiä,
käyä saunassa saloa,
130 pime'issä pistelläitä.
Emo aina arvelevi,
äitinsä ajattelevi:
"Mi on meiän Marjatalla,
ku meiän kotikanalla,
135 kun se pauloitta asuvi,
aina vyöttä völlehtivi,
käypi saunassa saloa,
pime'issä pisteleikse?"
Lapsi saattavi sanoa,
140 lapsi pieni lausuella:
"Se on meiän Marjatalla,
sepä Kurjetta rukalla,
kun oli paljon paimenessa,
kauan karjassa käveli."
145 Kantoi kohtua kovoa,
vatsantäyttä vaikeata
kuuta seitsemän, kaheksan,
ynnähän yheksän kuuta,
vaimon vanha'an lukuhun
150 kuuta puolen kymmenettä.
Niin kuulla kymmenennellä
impi tuskalle tulevi:
kohtu kääntyvi kovaksi,
painuvi pakolliseksi.
155 Kysyi kylpyä emolta:
"Oi, emoni, armahani!
Laita suojoa sijoa,
lämpymyttä huonehutta
piian pieniksi pyhiksi,
160 vaimon vaivahuoneheksi!"
Emo saattavi sanoa,
oma vanhin vastaella:
"Voi sinua, hiien huora!
Kenen oot makaelema?
165 Ootko miehen naimattoman
eli nainehen urohon?"
Marjatta, korea kuopus,
tuop' on tuohon vastoavi:
"En ole miehen naimattoman
170 enkä nainehen urohon.
Menin marjahan mäelle,
punapuolan poimentahan,
otin marjan mielelläni,
toisen kerran kielelläni.
175 Se kävi kerustimille,
siitä vatsahan valahti:
tuosta tyy'yin, tuosta täy'yin,
tuosta sain kohulliseksi."
Kysyi kylpyä isolta:
180 "Oi isoni, armahani!
Anna suojoa sijoa,
lämpymyttä huonehutta,
jossa huono hoivan saisi,
piika piinansa pitäisi!"
185 Iso saattavi sanoa,
taatto taisi vastaella:
"Mene, portto, poikemmaksi,
tulen lautta, tuonnemmaksi,
kontion kivikoloihin,
190 karhun louhikammioihin,
sinne, portto, poikimahan,
tulen lautta, lapsimahan!"
Marjatta, korea kuopus,
tuop' on taiten vastaeli:
195 "En mä portto ollekana,
tulen lautta lienekänä.
Olen miehen suuren saava,
jalon synnyn synnyttävä,
joll' on valta vallallenki,
200 väki Väinämöisellenki."

Jo on piika pintehissä,
minne mennä, kunne käyä,
kusta kylpyä kysellä.
Sanan virkkoi, noin nimesi:
205 "Piltti, pienin piikojani,
paras palkkalaisiani!
Käypä kylpyä kylästä,
saunoa Saraojalta,
jossa huono hoivan saisi,
210 piika piinansa pitäisi!
Käy pian, välehen jou'u,
välehemmin tarvitahan!"
Piltti, piika pikkarainen,
sanan virkkoi, noin nimesi:
215 "Keltä mä kysyn kylyä,
keltä aihelen apua?"
Sanoi meiän Marjattainen,
itse virkki, noin nimesi:
"Kysy Ruotuksen kylyä,
220 saunoa Sarajan-suista!"
Piltti, piika pikkarainen,
tuo oli nöyrä neuvottava,
kärkäs ilman käskemättä,
kehumattaki kepeä,
225 utuna ulos menevi,
savuna pihalle saapi.
Kourin helmansa kokosi,
käsin kääri vaattehensa,
sekä juoksi jotta joutui
230 kohin Ruotuksen kotia.
Mäet mätkyi mennessänsä,
vaarat notkui noustessansa,
kävyt hyppi kankahalla,
someret hajosi suolla.
235 Tuli Ruotuksen tupahan,
sai sisälle salvoksehen.
Ruma Ruotus paitulainen
syöpi, juopi suurten lailla
päässä pöyän paioillansa,
240 aivan aivinaisillansa.
Lausui Ruotus ruoaltansa,
tiuskui tiskinsä nojalta:
"Mitä sie sanot, katala?
Kuta, kurja, juoksentelet?"
245 Piltti, piika pikkarainen,
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Läksin kylpyä kylästä,
saunoa Saraojalta,
jossa huono hoivan saisi:
250 avun ange tarvitseisi."
Ruma Ruotuksen emäntä
käet puuskassa käveli,
liehoi sillan liitoksella,
laahoi keskilattialla.
255 Itse ennätti kysyä,
sanan virkkoi, noin nimesi:
"Kellen kylpyä kyselet,
kellen aihelet apua?"
Sanoi Piltti, pieni piika:
260 "Kysyn meiän Marjatalle."
Ruma Ruotuksen emäntä
itse tuon sanoiksi virkki:
"Ei kylyt kylähän joua,
ei saunat Sarajan suulta.
265 On kyly kytömäellä,
hepohuone hongikossa
tuliporton poiat saa'a,
lautan lapsensa latoa:
kun hevonen hengännevi,
270 niinp' on siinä kylpeötte!"
Piltti, piika pikkarainen,
pian pistihe takaisin,
sekä juoksi jotta joutui.
Sanoi tultua ta'atse:

275 "Ei ole kylpyä kylässä,
saunoa Saraojalla.
Ruma Ruotuksen emäntä
sanan virkkoi, noin nimesi:
'Ei kylyt kylähän joua,
280 ei saunat Sarajan suulta.
On kyly kytömäellä,
hepohuone hongikossa
tuliporton poiat saa'a,
lautan lapsensa latoa:
285 kun hevonen hengännevi,
niin on siinä kylpeköhön!'
Niinp' on, niin sanoi mokomin,
niinpä vainen vastaeli."
Marjatta, matala neiti,
290 tuosta täytyi itkemähän.
Itse tuon sanoiksi virkki:
"Lähteä minun tulevi
niinkuin muinenki kasakan
eli orjan palkollisen
295 – lähteä kytömäelle,
käyä hongikkokeolle!"
Käsin kääri vaattehensa,
kourin helmansa kokosi;
otti vastan varjoksensa,
300 lehen lempi suojaksensa.
Astua taputtelevi
vatsanvaivoissa kovissa
huonehesen hongikkohon,
tallihin Tapiomäelle.
305 Sanovi sanalla tuolla,
lausui tuolla lausehella:
"Tule, Luoja, turvakseni,
avukseni, armollinen,
näissä töissä työlähissä,
310 ajoissa ani kovissa!
Päästä piika pintehestä,
vaimo vatsanvääntehestä,
ettei vaivoihin vajoisi,
tuskihinsa tummeneisi!"
315 Niin perille päästyänsä
itse tuon sanoiksi virkki:
"Henkeäs, hyvä hevonen,
huokoas, vetäjä varsa,
kylylöyly löyhäytä,
320 sauna lämpöinen lähetä,
jotta, huono, hoivan saisin!
Avun, ange, tarvitseisin."
Henkäsi hyvä hevonen,
huokasi vetäjä varsa
325 vatsan kautta vaivaloisen:
min hevonen hengähtävi,
on kuin löyly lyötäessä,
viskattaessa vetonen.
Marjatta, matala neiti,
330 pyhä piika pikkarainen,
kylpi kylyn kyllältänsä,
vatsan löylyn vallaltansa.
Teki tuonne pienen poian,
latoi lapsensa vakaisen
335 heinille hevosen luoksi,
sorajouhen soimen päähän.
Pesi pienen poikuensa,
kääri kääreliinahansa;
otti pojan polvillensa,
340 laittoi lapsen helmahansa.
Piiletteli poiuttansa,
kasvatteli kaunoistansa,
kullaista omenuttansa,
hope'ista sauvoansa.
345 Sylissänsä syöttelevi,
käsissänsä kääntelevi.
Laski pojan polvillensa,
lapsen lantehuisillensa,

alkoi päätänsä sukia,
350 hapsiansa harjaella.
Katoi poika polviltansa,
lapsi lannepuoliltansa.
Marjatta, matala neiti,
tuosta tuskille tulevi.
355 Rapasihe etsimähän.
Etsi pientä poiuttansa,
kullaista omenuttansa,
hope'ista sauvoansa
alta jauhavan kivosen,
360 alta juoksevan jalaksen,
alta seulan seulottavan,
alta korvon kannettavan,
puiten puut, jaellen ruohot,
hajotellen hienot heinät.
365 Viikon etsi poiuttansa,
poiuttansa, pienuttansa.
Etsi mäiltä, männiköiltä,
kannoilta, kanervikoilta,
katsoen joka kanervan,
370 joka varvikon vatoen,
kaivellen katajajuuret,
ojennellen puien oksat.
Astua ajattelevi,
käyä kääperöittelevi:
375 Tähti vastahan tulevi.
Tähelle kumarteleikse:
"Oi Tähti, Jumalan luoma!
Etkö tieä poiuttani,
miss' on pieni poikueni,
380 kultainen omenueni?"
Tähti taisi vastaella:
"Tietäisinkö, en sanoisi.
Hänpä on minunki luonut
näille päiville pahoille,
385 kylmillä kimaltamahan,
pime'illä pilkkimähän."
Astua ajattelevi,
käyä kääperöittelevi:
Kuuhut vastahan tulevi.
390 Niin Kuulle kumarteleikse:
"Oi Kuuhut, Jumalan luoma!
Etkö tieä poiuttani,
miss' on pieni poikueni,
kultainen omenueni?"
395 Kuuhut taisi vastaella:
"Tietäisinkö, en sanoisi.
Hänpä on minunki luonut
näille päiville pahoille,
yksin öillä valvomahan,
400 päivällä makoamahan."
Astua ajattelevi,
käyä kääperöittelevi:
päätyi Päivyt vastahansa.
Päivälle kumarteleikse:
405 "Oi Päivyt, Jumalan luoma!
Etkö tieä poiuttani,
miss' on pieni poikueni,
kultainen omenueni?"
Päivyt taiten vastaeli:
410 "Kyllä tieän poikuesi!
Hänpä on minunki luonut
näille päiville hyville,
kullassa kulisemahan,
hopeassa helkkimähän.
415 "Jopa tieän poikuesi!
Voi, poloinen, poiuttasi!
Tuoll' on pieni poikuesi,
kultainen omenuesi,
onp' on suossa suonivyöstä,
420 kankahassa kainalosta."
Marjatta, matala neiti,
etsi suolta poikoansa.

Poika suolta löyettihin,
tuolta tuotihin kotia.
425 Siitä meiän Marjatalle
kasvoi poika kaunokainen.
Ei tietä nimeä tuolle,
millä mainita nimellä.
Emo kutsui kukkaseksi,
430 vieras vennon joutioksi.
Etsittihin ristijätä,
katsottihin kastajata.
Tuli ukko ristimähän,
Virokannas kastamahan.
435 Ukko tuon sanoiksi virkki,
itse lausui, noin nimesi:
"En mä risti riivattua,
katalata kastakana,
kun ei ensin tutkittane,
440 tutkittane, tuomittane."
Kenpä tuohon tutkijaksi,
tutkijaksi, tuomariksi?
Vaka vanha Väinämöinen,
tietäjä iän-ikuinen,
445 sepä tuohon tutkijaksi,
tutkijaksi, tuomariksi!
Vaka vanha Väinämöinen
tuop' on tuossa tuomitsevi:
"Kun lie poika suolta saatu,
450 maalta marjasta si'ennyt,
poika maahan pantakohon,
marjamättähän sivulle,
tahi suolle vietäköhön,
puulla päähän lyötäköhön!"
455 Puhui poika puolikuinen,
kaksiviikkoinen kajahui:
"Ohoh sinua, ukko utra,
ukko utra, unteloinen,
kun olet tuhmin tuominnunna,
460 väärin laskenna lakia!
Eipä syistä suuremmista,
töistä tuhmemmistakana
itseäsi suolle viety
eikä puulla päähän lyöty,
465 kun sa miesnä nuorempana
lainasit emosi lapsen
oman pääsi päästimeksi,
itsesi lunastimeksi.
"Ei sinua silloinkana,
470 eip' on vielä suolle viety,
kun sa miesnä nuorempana
menettelit neiet nuoret
alle aaltojen syvien,
päälle mustien mutien."
475 Ukko risti ripsahutti,
kasti lapsen kapsahutti
Karjalan kuninkahaksi,
kaiken vallan vartijaksi.
Siitä suuttui Väinämöinen,
480 jopa suuttui ja häpesi.
Itse läksi astumahan
rannalle merelliselle.
Tuossa loihe laulamahan,
lauloi kerran viimeisensä:
485 lauloi vaskisen venehen,
kuparisen umpipurren.
Itse istuvi perähän,
läksi selvälle selälle.
Virkki vielä mennessänsä,
490 lausui lähtiellessänsä:
"Annapas ajan kulua,
päivän mennä, toisen tulla,
taas minua tarvitahan,
katsotahan, kaivatahan
495 uuen Sammon saattajaksi,
uuen soiton suorijaksi,

uuen kuun kulettajaksi,
uuen päivän päästäjäksi,
kun ei kuuta, aurinkoa
500 eikä ilmaista iloa."

Siitä vanha Väinämöinen
laskea karehtelevi
venehellä vaskisella,
kuutilla kuparisella
505 yläisihin maaemihin,
alaisihin taivosihin.

Sinne puuttui pursinensa,
venehinensä väsähtyi.
Jätti kantelon jälille,
510 soiton Suomelle sorean,
kansalle ilon ikuisen,
laulut suuret lapsillensa.

⁂

Suuni jo sulkea pitäisi,
kiinni kieleni sitoa,
515 laata virren laulannasta,
heretä heläjännästä.
Hevonenki hengähtävi
matkan pitkän mentyänsä,
rautanenki raukeavi
520 kesäheinän lyötyänsä,
vetonenki vierähtävi
joen polvet juostuansa,
tulonenki tuikahtavi
yön pitkän palettuansa;
525 niin miks' ei runo väsyisi,
virret vienot vierähtäisi
illan pitkiltä iloilta,
päivänlaskun laulannoilta?

Noin kuulin saneltavaksi,
530 toisin tutkaeltavaksi:
"Eipä koski vuolaskana
laske vettänsä loputen,
eikä laulaja hyväinen
laula tyynni taitoansa.
535 Mieli on jäämähän parempi
kuin on kesken katkemahan."

Niin luonen, lopettanenki,
herennenki, heittänenki.
Kerin virteni kerälle,
540 sykkyrälle syylättelen,
panen aitan parven päähän,
luisten lukkojen sisälle,
jost' ei pääse päivinänsä,
selviä sinä ikänä
545 ilman luien lonsumatta,
leukojen leveämättä,
hammasten hajoamatta,
kielen keikkelehtämättä.

Mitäs tuosta, jos ma laulan,
550 jos ma paljoki pajahan,
jos laulan jokaisen lakson,
joka kuusikon kujerran!
Ei ole emo elossa,
oma vanhin valvehella
555 eikä kulta kuulemassa,
oma armas oppimassa:
on mua kuuset kuulemassa,
hongan oksat oppimassa,
koivun lehvät lempimässä,
560 pihlajat pitelemässä.

Piennä jäin minä emosta,
matalana maammostani.
Jäin kuin kiuruksi kivelle,
rastahaksi rauniolle,
565 kiuruna kivertämähän,
rastahana raikkumahan,
vaimon vierahan varahan,

ehtohon emintimäisen.
Se mun karkotti, katalan,
570 ajoi lapsen armottoman
tuulipuolelle tupoa,
pohjaispuolelle kotia,
viеä tuulen turvatointa,
ahavaisen armotointa.

575 Sainpa, kiuru, kiertämähän,
lintu kurja, kulkemahan,
vieno, maita vieremähän,
vaivainen, vaeltamahan,
joka tuulen tuntemahan,
580 ärjynnän älyämähän,
vilussa värisemähän,
pakkasessa parkumahan.

Moni nyt minulla onpi,
usea olettelevi
585 virkkaja vihaisen äänen,
äänen tuiman tuikuttaja.
Ken se kieltäni kirosi,
kenpä ääntä ärjähteli;
soimasi sorisevani,
590 lausui liioin laulavani,
pahasti pajattavani,
väärin virttä vääntäväni.

Elkätte, hyvät imeiset,
tuota ouoksi otelko,
595 jos ma, lapsi, liioin lauloin,
pieni, pilpatin pahasti!
En ole opissa ollut,
käynyt mailla mahtimiesten,
saanut ulkoa sanoja,
600 loitompata lausehia.

Muut kaikki oli opissa,
mie en joutanut kotoa
emon ainoan avusta,
yksinäisen ympäriltä.
605 Piti oppia kotona,
oman aitan orren alla,
oman äitin värttinöillä,
veikon veistoslastusilla,
senki piennä, pikkaraisna,
610 paitaressuna pahaisna.

Vaan kuitenki kaikitenki
la'un hiihin laulajoille,
la'un hiihin, latvan taitoin,
oksat karsin, tien osoitin.
615 Siitäpä nyt tie menevi,
ura uusi urkenevi
laajemmille laulajoille,
runsahammille runoille,
nuorisossa nousevassa,
620 kansassa kasuavassa.

Opas Kalevalan lukemiseen

MIKÄ KALEVALA ON?
USEIN KYSYTYT KYSYMYKSET

Miten Kalevala syntyi?

Kalevala pohjautuu suomalaiseen kansanperinteeseen eli kansan parissa laulettuihin runoihin, mutta juonellisen teoksen laati kansanrunojen pohjalta Elias Lönnrot (1802–1884). Lääkäriksi opiskeleva Lönnrot kiinnostui varhain suomalaisesta kansanrunoudesta ja ryhtyi keräämään sitä. Tätä helpotti se, että hänen perheensä oli suomenkielinen, kun taas useimpien 1800-luvun sivistyneistön jäsenten äidinkieli oli ruotsi. Kielitaitonsa ja kansan olojen tuntemuksensa ansiosta Lönnrot tuli hyvin toimeen köyhän ja kouluja käymättömän rahvaan kanssa.

Kalevalan kannalta ratkaisevaa oli se, että Lönnrot sai Kajaanista piirilääkärin viran. Työ vei hänet syrjäisiin kyliin Vienan Karjalaan, jossa ikivanha runolaulu oli yhä elävää perinnettä.

Mitä Lönnrot siis käytännössä teki? Hän käveli, hiihti, souti, ratsasti ja ajoi rekikyydillä talosta toiseen, soitti repussaan aina kulkenutta huilua ja sai ihmiset puhumaan. Hän kirjoitti heidän laulamansa laulut ja supattamansa taikasanat paperille. Muistiinpanonsa hän levitti työpöydälleen milloin virka-asunnossaan Kajaanissa, milloin yöpyessään matkoillaan talojen vieraskamareissa, ja sommitteli keräämistään runosäkeistä eepoksen, jonka sitoi yhtenäiseksi kokonaisuudeksi itse luomallaan juonirakenteella. Siinä missä kansanrunot ovat suullista perinnettä, *Kalevala* on siis Lönnrotin laatima kaunokirjallinen teos.

Miksi Lönnrot halusi laatia yksittäisistä runoista yhtenäisen eepoksen? Syy oli ajan aatevirtauksissa: kansanrunous oli muotia, ja aivan erityisesti arvostettiin laajoja kertovia runoelmia eli eepoksia. Lönnrot laati runoista useitakin kokoelmia. Ensimmäisen *Kalevalaksi* nimetyn kokoelman, niin sanotun Vanhan Kalevalan käsikirjoituksen hän viimeisteli rokotus-

matkalla Repolassa ja päiväsi esipuheensa 28. helmikuuta 1835. Tämän vuoksi vietämme Kalevalan päivää juuri tuolloin. Heti käsikirjoituksen luovuttamisen jälkeen Lönnrot kuitenkin suuntasi uudestaan Vienaan sekä yhä kauemmas pohjoiseen, itään ja etelään. Samalla myös monet muut Lönnrotin aikalaiset innostuivat keräämään kansanrunoja, joita kertyi suuria määriä. Näistä aineksista Lönnrot kokosi niin sanotun Uuden Kalevalan, joka on vanhaa paljon laajempi. Tämä meidän *Kalevalana* tuntemamme kirja julkaistiin vuonna 1849.

Mitä on kansanrunous?

Kansanrunous, jota Elias Lönnrot keräsi ja johon *Kalevala* perustuu, on ilman kirjoituksen tukea sepitettyä, ihmiseltä toiselle välittynyttä ja yleensä laulettua runoutta. Runoja lauloivat suku- ja kyläyhteisöissä miehet ja naiset, nuoret ja vanhat. Heitä kutsutaan runolaulajiksi.

Kansanrunoja laulettiin eri aikoina, eri paikoissa ja eri tarkoituksiin. Runot voidaan jakaa lajeihin: Epiikka on kertovia runoja, joissa on juoni. Näitä runoja laulettiin töiden yhteydessä, ajanvietteeksi, yhteisöllisen arvomaailman vahvistamiseksi, sukutarinoina, sotamuistoina ja maailmankuvaa kannattelevina myytteinä. Lyriikka eli tunnelmarunous kuvaa jotain tunnetilaa, ja se palveli samaa tarvetta kuin nykyäänkin: pyrkimystä sanallistaa ilo, suru, pettymys ja hurmio. Loitsuja käytettiin manaamaan esimerkiksi sairaus pois, ja rituaalirunoja laulettiin juhlien ja rituaalien yhteydessä.

Miten on mahdollista, että vanha kansa muisti pitkiä runoja ulkoa? Erityisen kuuluisaksi pitkistä runoistaan on tullut Arhippa Perttunen (1762–1841), Latvajärven kylässä Vienassa asunut vanhus, joka lauloi Lönnrotille muun muassa Sammosta kertovia runoja yli kahden päivän ajan. Koska tällaiset lukutaidottomat laulajat kasvoivat äänenvaraisessa kulttuurissa, heidän muistinsa oli toisella tavalla harjaantunut kuin meillä. Lisäksi runokieli on syntynyt nimenomaan tukemaan muistamista: apua on varsinkin kalevalamitasta eli tavurakenteesta, josta syntyy runojen rytmikäs poljento, sekä runojen ilmaisutavasta, jossa lähes kaikki toistetaan. Laulajat myös muuntelivat runoja jatkuvasti: jokainen runonkerääjän muistikirjaan ikuistettu runo on todellisuudessa yhdistelmä laulajan muististaan poimimia säkeitä, säkeiden ryhmiä ja teemoja sekä lauluhetkellä tapahtunutta improvisaatiota.

Mikä on eepos ja mihin sitä tarvittiin?

Eepos merkitsee laajaa kertovaa runoa. 1800-luvun alussa, *Kalevalan* syntyaikoihin, eepoksista käytiin Euroopassa kiivasta keskustelua. Kansanrunous oli muodissa, ja sen aiheuttama ihastus oli synnyttänyt erityisen eeposteorian: ajateltiin, että jokaisella oikealla kansalla on muinaisuudessaan ollut eepos, joka kuvaa kansan menneisyyttä ja sankariaikaa. Tällaisen muinaisen eepoksen sirpaleiden ajateltiin säilyneen kansanrunoudessa. Eeposta pidettiin kansan identiteetin perustana ja sen ajateltiin jopa olevan kansan olemassaolon edellytys.

On siis helppo ymmärtää, miksi 1800-luvun suomalainen sivistyneistö koki eepoksen maalleen tarpeelliseksi. Suomi oli tuolloin vastikään siirtynyt Ruotsin alaisuudesta Venäjän vallan alle, ja monia mietitytti, mihin joukkoon suomalaiset oikeastaan kuuluivat. Voitiinko enimmäkseen oppimatonta ja takapajuista rahvasta pitää Ruotsin kuninkaan tai Venäjän tsaarin alamaisista erillisenä joukkona, joka ansaitsee kansan arvonimen – ja oman, erillisen hallinnon? *Kalevala* pönkittikin kansallista itsetuntoa: oman eepoksen katsottiin todistavan, että Suomi on kansa, jolla on oma historia ja sankariaika. *Kalevala* oli kuin aikansa hartaasti toivottu ja odotettu lapsi.

Nykyään ei enää ajatella, että kansanrunot olisivat sirpaleita aiemmasta eepoksesta. Tutkimus on osoittanut, että kansanrunot ovat erillisiä kokonaisuuksia, jotka ovat syntyneet eri aikoina ja eri tarkoituksiin. Niinpä *Kalevalakaan* ei ole muinainen eepos vaan Lönnrotin luoma uusi taide-eepos. Silti sen merkitys suomalaisten identiteetille on edelleen suuri.

Miksi Kalevalaa on vaikea lukea?

Kalevalan pohjana on laulettu kansanrunous, joka on syntynyt korvin kuultavaksi, ei kirjasta luettavaksi. Kansanrunojen ilmaisutapa on aivan erilainen kuin luettavaksi tarkoitetun tekstin, ja siksi runoja voi olla vaikea hahmottaa kirjoitetussa muodossa. *Kalevalan* runot ovat myös paljon pidempiä kuin karjalaisissa pirteissä lauletut runot.

Lönnrot yhdisteli *Kalevalaan* runoja, jotka ovat syntyneet eri aikoina, eri paikoissa ja erilaisia tarkoituksia varten. Niinpä *Kalevalassa* on vieri vieressä keskenään hyvin erilaisia runoja, joista osa kertoo myyttisten sankarien seikkailuista, osa kuvailee erilaisia tunteita ja osa kertaa häājuhlaan kuuluvia rituaaleja. Jos *Kalevalasta* etsii juonivetoista tarinaa,

saattaakin pettyä, koska teoksen juoni on hajanainen eikä etene kovin nopeasti.

Kalevalasta siis tekevät "vaikean" nämä kaksi seikkaa – se, että Lönnrot muokkasi lauletun käyttörunouden kirjalliseksi taide-eepokseksi sekä se, että hän yhdisteli eri-ikäisiä ja erilaisia runoja juonelliseksi kokonaisuudeksi, kuten yhtenäisen eepoksen ihanne edellytti.

Millä tavalla Kalevalaa kannattaa lukea?

Koska *Kalevala* koostuu niin monenlaisista aineksista, sitä kannattaa lukea osissa. Voit esimerkiksi valita yhden episodin ja uppoutua siihen. Episodit on esitelty juonikaaviossa kirjan loppuaukeamalla. Yhtä hyvin voit valita jonkin yksittäisen loitsun tai vaikka häärunon – nämä kaikki löydät tämän kirjan Loitsujen ja rituaalirunojen hakemistosta (katso s. 359–360).

Kannattaa myös muistaa, että yksittäisten kansanrunojen lukeminen on usein helpompaa kuin *Kalevalan* lukeminen, erityisesti jos suomen kielen itäiset murteet ovat tuttuja. Lyhyitä kansanrunoja löytyy esimerkiksi Matti Kuusen toimittamasta teoksesta *Kalevalaista kertomarunoutta*.

Koska *Kalevalan* pohjana ovat lauletut runot, sitä kannattaa lukemisen lisäksi nimenomaan laulaa. Koko *Kalevala* on mahdollista laulaa yhdellä yksinkertaisella sävelmällä, joka on monille tuttu ja jonka voi helposti löytää netin hakukoneilla. Laulaessa *Kalevalan* runokielen ilmaisuvoima pääsee edelleen parhaiten oikeuksiinsa. Laulaessa on myös helpompi hyväksyä luettuina ehkä oudoilta tuntuvat täytesanat (esimerkiksi "Saip' *on* kirves miestä myöten, rauta raatajan mukahan", 31: 255–256), lukuisat äänteelliseen leikittelyyn perustuvat ilmaukset ("*Suihki* sukkula piossa, käämi käessä *kääperöitsi*, niiet vaskiset *vatisi*", 8: 11–13) ja konstikkaat sanajärjestykset, kuten säkeessä "Ero- on tuopit tyhjettynä, ero- juotuna oluet" (24: 321–322), jossa tarkoitetaan, että erotuopit on tyhjennetty ja ero-oluet juotu. Vastaavalla tavalla, rytmin ja sävelen ehdoilla, kaikki laulurunous toimii yhä edelleen.

Miksi kaikki Kalevalassa sanotaan kahteen kertaan?

Toisto on kirjoituksettomassa kulttuurissa syntyneen runokielen keskeinen keino: sen tehtävä on varmistaa, että sanottu menee perille ja jää mieleen. Kalevalamittaiselle runoudelle tyypillistä on, että toisto tapahtuu

säkeittäin eli kahdessa tai useammassa peräkkäisessä säkeessä käsitellään samaa ajatusta. Toistoa on monenlaista: sama ajatus ja/tai käsite ilmaistaan seuraavassa säkeessä toisin sanoin ("*Lässäp'* on nyt muien lähtö, *liki* saanut muien liitto", jossa *lässäp'* eli 'läsnäpä' merkitsee samaa kuin *liki*: avioliittoon lähtö on lähellä, 24: 301–302), sanottua täsmennetään ("Lintu lauleli lehossa, kyntörastas raksutteli", 8: 57–58), ajatusta jatketaan vähän eteenpäin ("Kylvi maita kyyhätteli, kylvi maita, kylvi soita", 2: 17–18) tai ajatusta täydennetään toisesta näkökulmasta ("Soitti vanha Väinämöinen. Ei ollut sitä metsässä jalan neljän juoksevata, koivin koikkelehtivata, ku ei tullut kuulemahan, iloa imehtimähän", 41: 31–36).

Jos jokin sana siis tuntuu hämärältä tai säe vaikealta ymmärtää, kannattaa lukea rauhassa seuraava tai edellinen säe: merkitys yleensä hahmottuu kahden säkeen kokonaisuuksina.

Miksi Kalevala on niin tärkeä?

Suomalainen, pääosin ruotsinkielinen sivistyneistö otti *Kalevalan* avosylin vastaan heti sen ensimmäisestä, vuonna 1835 ilmestyneestä versiosta lähtien. Valtaosa niistäkin, joiden kielitaito ei riittänyt teoksen lukemiseen alkukielellä, vaikuttaa nopeasti ymmärtäneen eepoksen merkityksen suomalaiselle kulttuurille. *Kalevalan* merkitys oli käänteentekevä jo siitä yksinkertaisesta syystä, että tuohon aikaan suomen kirjakieli ei vielä ollut vakiintunut eikä suomenkielistä kirjallisuutta vielä ollut kovinkaan paljon. Jotkut ajattelivat, ettei suomeksi olisi edes mahdollista luoda korkeatasoista kirjallisuutta – mutta yhtäkkiä sivistyneistöllä olikin käsissään rahvaan kielellä kirjoitettu eepos, jonka runous oli ajan muuhun suomenkieliseen kirjallisuuteen verrattuna ylivoimaista.

Vanhan Kalevalan ilmestyessä suomen kirjakielen järjestelmällinen kehitystyö oli jo alkanut, mutta tahtia hidasti suomenkielisen kirjallisuuden puute sekä se, että yleiskieltä oli yritetty rakentaa lähes yksinomaan länsimurteiden varaan. *Kalevalan* myötä yleiskieleen hyväksyttiin liuta itämurteisia muotoja, ja niin sanottu murteiden taistelu alkoi laantua.

Suomen kieli oli yksi monilahjaisen Elias Lönnrotin suuria intohimoja, ja se oli myös yksi hänen alkuperäisistä syistään julkaista kansanrunoja. Myöhemmin Lönnrot osallistui suomen kirjakielen kehittämiseen myös sanakirjojen laatijana ja suomen kielen professorina. Hänen panoksensa suomen sanaston kehitykseen oli valtava: siihen kuului sekä *Kalevalan*

tunnetuksi tekemiä murremuotoja että hänen itsensä luomia käsitteitä. Onkin paljolti Lönnrotin elämäntyön tulosta, että suomesta tuli kieli, jolla voi opiskella lääkäriksi ja lakimieheksi tai tutkia kasvikuntaa, tehdä tiedettä ja kirjoittaa romaaneja.

Kalevala on vaikuttanut ratkaisevasti myös suomalaiseen tieteeseen ja taiteeseen. Sen myötä saivat alkunsa niin sanotut kansalliset tieteet eli Suomen historian, kansanperinteen ja vanhan, esikristillisen uskonnon tutkimus. Vaikka *Kalevalan* ei siis enää katsotakaan suoraan kuvaavan suomalaisten menneisyyttä, sen merkitys historialle on suuri: kansallisten tieteiden kautta *Kalevala* on vaikuttanut suomalaisten käsitykseen omasta historiastaan enemmän kuin yksikään toinen teos. Samasta syystä *Kalevala* vaikutti olennaisesti kansallisen identiteetin vahvistumiseen 1800-luvun lopulla. Se yhdisti suomalaisia sortokausien aikana ja loi pohjan ajatukselle itsenäisestä Suomen valtiosta.

Ilman *Kalevalaa* on myös vaikea kuvitella Suomen taiteen kultakautta 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa. Tuolloin syntyi suuri osa nykyään klassikon aseman saavuttaneista taideteoksista niin kuvataiteessa, kirjallisuudessa kuin musiikissakin. Monissa niistä – Akseli Gallén-Kallelan *Aino*-maalauksessa, Eino Leinon *Helkavirsiä*-runokokoelmissa tai Jean Sibeliuksen *Kullervo*-sävelrunossa – aihe tai inspiraatio on peräisin *Kalevalasta*.

Miksi Kalevala on käännetyin suomalainen kirja?

Kalevala on käännetty yli 60 kielelle. Ensimmäinen käännös, ruotsinnos, ilmestyi jo Vanhan Kalevalan pohjalta vuonna 1841. Ensimmäinen Uuden Kalevalan eli nykyisen *Kalevalamme* kokonaiskäännös ilmestyi saksaksi vuonna 1852. *Kalevala* kiinnostaa kääntäjiä, runoilijoita ja ulkomaisia kustantajia yhä edelleen: viimeisen parinkymmenen vuoden aikana on valmistunut runomuotoisia kokonaiskäännöksiä mitä erilaisimmilla kielillä, esimerkiksi arabiaksi, katalaaniksi, kroatiaksi, portugaliksi, puolaksi, persiaksi, sloveeniksi, tšekiksi ja urduksi.

Mikä *Kalevalassa* viehättää lukijoita, joilla ei välttämättä ole mitään kosketusta Suomeen, suomalaiseen kulttuuriin tai suomen kieleen? Yksi selitys voi olla se, että kun *Kalevala* riisutaan kaikista sen painoksi kasaantuneista suomalaiseen identiteettiin ja poliittiseen historiaan liittyvistä merkityksistä, jäljelle jää oudon kaunis runoelma, ainutlaatuinen ja

samalla monenlaisia ihmisiä puhutteleva taideteos. Kauempaa näkee joskus tarkemmin: *Kalevala* on kielten ja kulttuurien rajat läpäisevä eepos, maailmankirjallisuutta.

Toinen selitys löytyy *Kalevalan* runojen pohjalla kuultavan myyttiperinteen kansainvälisyydestä. Monet *Kalevalan* myytit eivät ole yksin suomalaisia vaan laajalle levinneitä mytologisia aiheita, joissa erilaisista kulttuuritaustoista kotoisin olevat ihmiset tunnistavat jotakin tuttua. Tällaisia ovat esimerkiksi maailmansyntymyytti (runossa 1), taivaanvalot pimentävä suunnattoman suuri puu (runossa 2), ilmoja hallitseva jumala (jonka piirteitä on *Kalevalan* Ilmarisessa), villiä luontoa hallitseva(t) jumala(t) (*Kalevalassa* esimerkiksi metsän emäntä ja isäntä, Mielikki ja Tapio), suuri tulva (Väinämöisen polvenhaava runossa 8), elävien vierailut Tuonelassa eli manalassa (runoissa 16 ja 25) sekä neitseellinen raskaus ja kadonneen jumallapsen etsintä (runossa 50). *Kalevalan* jatkuva lumo piilee juuri tässä: sen runoissa kohtaavat yleisinhimillinen, kansainvälinen myyttiperinne sekä meille suomalaisille tuttu mutta monille muille eksoottinen paikalliskulttuuri.

Mikä on Kalevalan Sampo?

Yksi *Kalevalan* pohdituimmista yksityiskohdista on Sampo, seppä Ilmarisen takoma salaperäinen koje, joka jauhaa omistajalleen ruokaa, vaurautta ja onnea. Sammolla on juuret kuin puulla ja kantena jotakin tähtitaivaan kaltaista. Sammon murusista saa alkunsa meren loputon rikkaus. Sampoa on tulkittu mitä moninaisimmin tavoin: on arveltu, että se olisi myyttinen ihmemylly, unelma rajattomasta vauraudesta, taivasta kannatteleva maailmanpatsas, palvontaesine, koko inhimillisen kulttuurin tai salaisen tiedon vertauskuva, idäntietä kulkevien viikinkien ryöstösaalis Bysantista ja niin edelleen. Mikä tai mitä Sampo siis todellisuudessa on?

Vanhan suomalaisen maailmankuvan mukaan synnyn tunteminen on avain todelliseen tietoon. Synnyn tunteminen merkitsi sitä, että kulloinkin kyseessä olevan ilmiön, esineen tai henkilön tausta sekä siihen vaikuttavat voimat tunnettiin ja muistettiin läpikotaisin. Synty olikin tietäjän peruskäsite: sen uskottiin antavan hänelle maagista valtaa kohteensa yli. Siksi *Kalevalassa* on lukuisia kohtia, joissa ongelmasta selvitään ottamalla se haltuun ongelman syntyä koskevan tiedon avulla.

Esimerkiksi rautaesineen aiheuttama verenvuoto tukitaan raudan syntyloitsun avulla (9: 27–266). Palovamman voi parantaa, jos tuntee tulen synnyn lisäksi jään alkuperän ja saa siten jään voimat avukseen (48: 301–366). Myös uhkaava eläin on mahdollista tehdä vaarattomaksi syntysanojen avulla (esim. käärme 26: 672–758). Nykyään käytämme toisenlaisia sanoja, mutta tiedon logiikka on pohjimmiltaan sama: mitä tarkemmin ymmärtää asioiden syy- ja seuraussuhteet, sitä tehokkaammin niiden kulkuun voi itse vaikuttaa.

Vastaus kysymykseen Mikä on *Kalevalan* Sampo? löytyy siis *Kalevalan* 10. runon säkeistä 251–432, joissa Sammon synty kuvataan yksityiskohtaisesti.

Miksi Kalevala kannattaa lukea?

"Moni kakku päältä kaunis, vaan on silkkoa sisässä" – näin tuumii Kullervo-orja käsissään talon emännän leipoma eväs, hetkeä ennen kuin rikkoo perintöveitsensä leivän sisällä olevaan kiveen (runo 33: 77–80). Kuulostaako sanonta tutulta? *Kalevalasta* löytyy runsaasti kaikille suomenkielisille tuttuja sananparsia, jotka ovat yhä jokapäiväisessä käytössä. Esimerkiksi "väki vähenee, pidot paranee", "ei vara venettä kaada" ja "vesi vanhin voitehista" ovat kaikki peräisin *Kalevalasta*. *Kalevala* onkin kuin Kullervon kivisen leivän vastakohta: päältä ehkä pölyn peitossa mutta sisältä herkullinen, yltäkylläinen ja ylenpalttisen ravitseva.

Kalevalassa on vanhojen totuuksien lisäksi myös paljon nykynäkökulmasta kiinnostavia teemoja. Esimerkiksi sukupuolten välinen suhde näyttäytyy eepoksessa väliin riemastuttavan modernina, vuoroin kauhistuttavan väkivaltaisena. Yksipuolinen rakkaus ja hylätyksi tulemisen tunteet tulevat lukijalle tutuiksi, sillä eepoksen lukuisista kosinnoista vain pieni murto-osa onnistuu. Muutenkin perhesuhteet ovat *Kalevalassa* keskeisellä sijalla. Kullervoa voi pitää syrjäytyneen ja yhteisön tukea vaille jääneen nuoren koskettavana tarinana. Mukana on myös lukuisia tärkeitä äitihahmoja, monet yksinhuoltajia, heistä tunnetuimpana uhkarohkean Lemminkäisen äiti, joka pelastaa poikansa kuolleista asti. Tunne-elämän kuvaus, ihmisen ilo ja suru, on *Kalevalassa* erityisen vaikuttavaa. Unohtaa ei sovi myöskään juhlimista ja päihteiden käyttöä. Musiikin kosmista mahtia *Kalevalassa* kuvataan koko maailmankirjallisuuden mittakaavassa unohtumattomalla tavalla. Väinämöisen soittaessa kannelta sen lumous

ylittää niin lajien kuin maailmojen rajat ja ulottuu veden väestä metsän eläimiin ja aina taivaan tähtiin asti.

Ekologisen kriisin riivaamassa nykyajassa *Kalevalan* luontokäsitys on yhtä aikaa lohdullinen ja pysäyttävä: Kullervon rikospaikalla nurmi itkee ja kuihtuu, Marjatan synnytyssaunan lämmittää hevonen henkäyksellään, Ainon katuvan äidin kyynelistä syntyy keväinen tulvamaisema ja käkiä, joiden kukunta saa kipeän sydämen sykähtelemään. *Kalevalassa* kaikki elää – kasvit, kivet, taivaankappaleet, veneet, miekat ja myös ne, jotka Tuoni eli kuolema on jo vienyt. Ihminen on kasvokkain elävän maailmankaikkeuden kanssa eikä voi paeta tekojensa seurauksia, koska maailma reagoi niihin välittömästi. Toisaalta myös *Kalevalassa* ihminen pyrkii hallitsemaan niin ympäristöä kuin omaa terveyttä tiedon ja teknologioiden avulla. Tässä suhteessa erityisen kiinnostava on usko sanan voimaan: *Kalevalassa* muutkin kuin mahtinoidat tekevät sanalla asioita, vaikuttavat omaan ja muiden elämään, muuttavat maailmaa.

Kalevala kertookin paljon myös suomalaisten vanhasta uskonnosta, perinnäistavoista ja maailmankuvasta – siitä, miten esihistoriallinen suomenkielinen ihminen eli ja mihin hän uskoi. Tätä etäisten esivanhempiemme sielunmaisemaa valaisevat monin tavoin *Kalevalan* kuvaukset esimerkiksi maailman syntyvaiheista, noitien yhteenotoista ja Tuonelan-matkoista, loitsimalla parantamisesta, metsästäjien vaihtokaupoista saaliinhaltioiden kanssa sekä häihin kuuluvista kosintarituaaleista.

Kalevala on tuottanut valtavasti taidetta ja innoittanut monenlaista tutkimusta. Monitulkintaisuutensa tähden *Kalevala* on myös kiistakapula: kaikki siitä sanottu ei välttämättä ole totta. Lopulta vain *Kalevalan* lukija voi todella tietää, mistä *Kalevalassa* on kyse. Antoisia lukuhetkiä!

KALEVALAN HENKILÖHAKEMISTO

Hakemistoon on koottu *Kalevalassa* esiintyvät henkilöhahmot, joilla on erisnimi ja/tai puherooli.

AALLOTAR vedessä elävä olento runossa 48

AHTI SAARELAINEN Lemminkäisen toinen nimi erityisesti runoissa 11–12

AHTO aaltojen kuningas, veden valtakunnan hallitsija runoissa 41–44 ja 48; tutumpi vedenhaltian nimi, Ahti, on käytössä kansanrunoissa ja vielä nykyperinteessäkin; Lönnrot on halunnut kirjoitusmuodolla erottaa vedenhaltian Ahti Saarelaisesta

AINO Joukahaisen sisar, jonka tämä lupaa morsiameksi Väinämöiselle hävittyään kilpalaulannan; hukuttautuu välttyäkseen joutumasta Väinämöisen vaimoksi ja muuttuu Vellamon neidoksi (runot 3–5)

AINON JA JOUKAHAISEN ÄITI ilahtuu mahdollisuudesta saada Väinämöinen vävypojaksi ja käskee tytärtään tämän vaimoksi; Ainon hukuttauduttua suree katkerasti; yrittää kieltää poikaansa ampumasta Väinämöistä (runot 3–5)

AKKA AALTOJEN ALAINEN koskenhaltia, jota Lemminkäinen pyytää asettamaan kuohut veneilijöiden tieltä runossa 40

AKKA MANTEREEN-ALAINEN ks. Mannun eukko

AINIKKI Lemminkäisen sisar runossa 12

ANNIKKI Ilmarisen sisar, joka rannalla pyykätessään näkee Väinämöisen kosiomatkalla Pohjolaan, kertoo havainnostaan Pohjan neidin kihlanneelle veljelleen ja valmistaa Ilmarisen kilpakosintamatkalle (runo 18)

ANTERO VIPUNEN manalle mennyt mahtitietäjä, jolta Väinämöinen vaatii veneenrakennuksessa tarvittavia tiedon sanoja (runo 17)

ETELÄTÄR Suvettaren toinen nimi

HERMIKKI Ilmarisen emännän lehmä runossa 32

HIIDEN HEVONEN, HIIDEN RUUNA loitsuissa esiintyvä hahmo

HIIDEN HIRVI myyttinen hirvi, jonka ajoon Pohjolan emäntä usuttaa Lemminkäisen ehtona tyttärensä kihlaamisesta (runot 13–14)

HIIDEN HURTTA loitsuissa esiintyvä (pahantahtoinen) nimittely

HIISI myyttinen, tuonpuoleinen olento, Hiiden hallitsija; Jumalan toinen nimi runossa 14; nimeä voidaan käyttää myös monikossa sekä synonyyminä 'pahalle' ja 'vaivalle' (esim. "Mist' olet hiisi hingannunna" 17: 169), ks. myös paikkahakemiston Hiisi

HONGATAR haltiaolento runossa 32

HUMALA henkilöity humalaköynnös runossa 20

IKU-TURSO Louhen merestä nostattama olento, joka uhkailee Sammon ryöstäjiä

näiden pakomatkalla Pohjolasta; Väinämöinen taltuttaa sen puhuttelulla (runo 42)

ILMAN IMPI ks. Ilmatar

ILMARINEN Kalevalan seppä, joka takoo Sammon ja nai Pohjolan tyttären; Ilmarisen sepäntaidon näytteitä ovat myös kultaneito (runo 37) ja taivaanvalot, jotka eivät kuitenkaan valaise riittävästi (runo 49)

ILMATAR vanhin luonnottarista; Väinämöisen äiti runossa 1 ja tulikipunan tuudittaja runossa 47

ILPOTAR Pohjolan emännän nimi runossa 27

JOUKAHAINEN laiha poika lappalainen, joka haastaa Väinämöisen kilpalaulantaan ja hävittyään lupaa tälle sisarensa; sisaren kuoleman jälkeen yrittää surmata Väinämöisen (runot 3–6)

JOUKAHAISEN SISAR ks. Aino

JOUKO Joukahaisen sukuun liittyvä nimi, Lapin rinnakkaisnimi runossa 5

JUMALA jumalolento ja tietäjän apulainen; myös Ukon toinen nimi; ks. myös paikkahakemiston Jumalat

JUUTAS, JUUTTAAT Hiiden / Hiisien toinen nimi

KALERVO Kullervon isä ja Untamon veli (runot 31–36)

KALERVON IMPI Kullervon äiti, joka raskaana ollessaan säästyy Kalervolan tuhosta (runot 31–36)

KALEVA Kalevalan väen myyttinen esi-isä, vrt. Osmo

KALEVAN POIKA Lemminkäisen toinen nimi runoissa 13 ja 15; Väinämöisen toinen nimi runossa 6

KALEVAINEN Väinämöisen toinen nimi runossa 4, vrt. Osmoinen

KALEVATAR Kapo kaljojen tekijän apulainen Oluensynty-runossa (20: 167–424); Ilmarisen äidin Lokan toinen nimi runossa 25

KALMA henkilöity kuolema, vrt. Surma; lisäksi Hiiden rinnakkaisnimi runossa 13

KATAJATAR haltiaolento runossa 32

KAUKO Lemminkäisen toinen nimi

KAUKOLAINEN Lemminkäisen toinen nimi

KAUKOMIELI Lemminkäisen toinen nimi

KAUPPI Lyylikin toinen nimi

KAPO KALJOJEN TEKIJÄ Osmottaren toinen nimi

KAVE EUKKO loitsuissa esiintyvä luonnonhaltia ja myyttinen kätilö, runot 17 ja 45; vrt. Kave Luonnotar

KAVE LUONNOTAR ks. Ilmatar

KIMMO lehmä 1. runon aloittavassa "kehyskertomuksessa", laulun aloitussanoissa

KIPUTYTTÖ parantamisloitsuissa esiintyvä olento, runo 45

KIRJOS JA KAR lassa rautakahleissa olevia mulleja; karjansuojaloitsussa karhua usutetaan näiden kimppuun, jotta se jättäisi elävät naudat rauhaan (32: 315–492)

KIVI-KIMMO, KAMMON POIKA kosken kivien haltia, jota Lemminkäinen pyytää asettamaan kuohut veneilijöiden tieltä runossa 40

KIVUTAR ks. Kiputyttö

KOSKEN TYTTÖ, KUOHUNEITI koskenhaltia, jota Lemminkäinen pyytää asettamaan kuohut veneilijöiden tieltä runossa 40

KULLERVO traaginen päähenkilö runoissa 31–36: orjuudessa kasvanut nuorukainen, jolta tavalliset työt eivät luonnistu; viettelee tietämättään oman sisarensa, kostaa setänsä Untamon veljesvihan, menettää loputkin sukulaisensa ja päätyy itsemurhaan

KUUHUT henkilöity kuu ja/tai myyttinen hahmo runoissa 11, 15 ja 50

KUURA Tieran toinen nimi

KUUTAR hienon kankaan kudontaan ja kuunvaloon liittyvä olento, kutomisen haltia (runot 4, 24, 25, 41 ja 48)

KYLLI ks. Kyllikki

KYLLIKKI Saaren neito, jonka Lemminkäinen ryöstää vaimokseen runossa 11

KYYTTÄ Ilmarisen emännän lehmä runossa 33

LAPPI Lapin asukas (ks. myös paikkahakemiston Lappi)

LEMMIN POIKA Lemminkäisen toinen nimi runossa 11

LEMMINKÄINEN kiivas kosiomies, riitapukari, sodankävijä ja taitava noita, jolla on kiinteä suhde äitiinsä; päähenkilö runoissa 11–15 ja 26–30

LEMMINKÄISEN ÄITI sotaisan naistenmiehen äiti ja parantaja, joka toistuvasti yrittää estää poikansa hullutukset ja onnistuu herättämään tämän kuolleista

LEMPO yleensä Hiiteen ja/tai pahaan (kertaalleen myös Surmaan, 22: 197–198) yhdistyvä olento; käytetään usein herjaavissa toivotuksissa (esim. 13: 234–236, 27: 45–48 ja 39: 35–36)

LOKKA Ilmarisen äiti runossa 25

LOUHI Pohjolaa hallitseva nainen, mahtinoita, Pohjolan emännän synonyymi

LOVIATAR Tuonelassa asuva olento, joka synnyttää pahimmat taudit (runo 45)

LUOJA Jumalan toinen nimi

LUONNOTAR haltiaolento, yleensä monikossa: kolme luonnotarta liittyvät niin raudan (9: 27–66) kuin myrkkykäärmeen syntyyn (26: 707–714) ja neuvovat äidin tukena Lemminkäistä runossa 26; samaistuvat ilmanhaltioihin runossa 41; Väinämöisen äidin toinen nimi runoissa 1 ja 2

LYYLIKKI suksenrakentaja, Kauppi Lappalaisen toinen nimi runossa 13

MAIRIKKI Ilmarisen emännän lehmä runossa 32

MANALAN RAKKI ks. Hiiden hurtta

MANNUN EUKKO loitsuissa esiintyvä hahmo, maan emäntä, maan viljavuuden ja voiman haltiaolento (runot 2 ja 17)

MANSIKKINEN Lemminkäisen lehmä runossa 11

MARJATAN POIKA puolukasta syntyvä poika, joka pian syntymänsä jälkeen katoaa mutta löytyy äidin etsintäretken päätteeksi suolta; Väinämöinen tahtoo tuomita kaksiviikkoisen pojan kuolemaan, mutta tämä puhkeaa puhumaan ja paljastaa Väinämöisen menneisyyden synnit; poika kastetaan Karjalan kuninkaaksi (runo 50)

MARJATTA siveä neiti, joka puolukan syötyään tulee raskaaksi ja hyljeksittynä synnyttää pojan hevosen hengityksen lämmittämässä saunassa; pojan kadottua Marjatta pyytää taivaanvaloilta apua ja löytää lapsen (runo 50)

MELATAR soutamiseen liittyvä haltiaolento

METSÄN PIIKA metsässä elävä haltiaolento, mahdollisesti Tapion tytär

MIELIKKI metsän emäntä, joka hallitsee metsänväkeä ja suojelee karjaa metsälaitumilla

MIMERKKI ks. Mielikki

MUSTI koira, joka yksin on jäänyt eloon Kullervon kaikkien sukulaisten kuoltua (runo 36)

MUURIKKI lehmä 1. runon aloittavassa "kehyskertomuksessa", laulun aloitussanoissa

MUURIKKINEN Lemminkäisen lehmä runossa 11

MÄRKÄHATTU KARJAN PAIMEN Pohjolassa asuva sokea ukko, jota Lemminkäinen herjaa insestistä ja eläimiin sekaantumisesta ja joka surmaa Lemminkäisen Tuonelan joella

NEITI KOSKEN-KORVALLINEN koskiin ja virtoihin liittyvä haltiaolento

NYYRIKKI Tapion poika, jolta pyydetään suosiota karja- ja metsäloitsuissa

OMENA Ilmarisen emännän lehmä runossa 32

OSMO Kalevan toinen nimi

OSMOINEN Väinämöisen toinen nimi runossa 4, vrt. Osmo, Kaleva, Kalevainen

OSMOTAR oluen haltiaolento, "oluen seppä" runossa 20; runossa 23 morsiamen neuvoja

OTAVATAR kankaankudonnan haltian, Kuuttaren, rinnakkaishahmo

OTSONEN metsän kuningas, karjansuoja- ja karhunpyyntiloitsujen päähenkilö (runot 32 ja 46)

PELLERVOINEN ks. Sampsa Pellervoinen

PIENIKKI Ilmarisen emännän lehmä runossa 33

PIHLAJATAR haltiaolento runossa 32

POHJAN AKKA Louhen toinen nimi

POHJAN NEITI Kalevalan miesten kiinnostuksen ja kilpakosinnan kohde, seppä Ilmarisen morsian (runot 8, 10, 13, 18–25) ja sittemmin vaimo, jolloin häntä kutsutaan Ilmarin emännäksi (runo 33); runossa 38 Ilmarinen ryöstää morsiamekseen kuolleen vaimonsa pikkusisaren, toisen Pohjolan tyttären

POHJAN PIIKA Pohjolassa elävä piikatyttö

POHJOLAN EMÄNTÄ Pohjolan hallitsija, Pohjan neidin äiti (ks. myös Louhi)

POHJOLAN ISÄNTÄ Pohjan neidin isä, taitava loitsija, joka saa surmansa Lemminkäisen miekasta runossa 27

POHJOLAN TYTÄR ks. Pohjan neiti

PUOLUKKA Lemminkäisen lehmä runossa 11

PÄIVYT ks. Päivä

PÄIVÄ henkilöity luonnonvoima ja/tai myyttinen hahmo runoissa 11, 47 ja 50

PÄIVÄN POIKA halkaisee tulikipunan nielleen hauen isältään (auringolta) saamallaan puukolla runossa 48

PÄIVÄTÄR kankaankudontaan liittyvän haltiaolennon, Kuuttaren, rinnakkaishahmo

REMUSEN POIKA ks. Humala

RUOTUS JA RUOTUKSEN EMÄNTÄ talonväki, joiden luota Marjatalle etsitään synnytyssaunaa runossa 50; Ruotus-hahmo juontuu Raamatun Herodeksesta

SAMPSA PELLERVOINEN peltoihin, viljelyyn ja puunkaatoon liittyvä myyttinen hahmo runoissa 2 ja 16

SARAJAS Ruotuksen toinen nimi

SINIVIITTA, VIIDAN EUKKO Kullervon tiellään kohtaama nainen, joka ilmoittaa tämän isän, äidin ja kahden sisaren olevan elossa ja neuvoo tien näiden luo (runo 34)

SOTKOTTARET rantaruovikossa asuvia, vedenneitojen tapaisia olentoja, jotka runossa 41 ihmettelevät Väinämöisen kanteleensoittoa

SUONETAR haavojen sitomiseen, murtumien korjaamiseen ja kirurgiaan liittyvä haltiaolento runossa 15

SURMA toisinaan henkilöity kuolema

SUVANTOLAINEN Väinämöisen toinen nimi

SUVETAR kesäisen luonnon haltiaolento, liittyy erityisesti karjaloitsuihin

SYÖJÄTÄR vesusen eli umpiputken ja käärmeen syntyyn liittyvä haltiaolento runoissa 15 ja 26

TAPIO metsänhaltia

TAPION NEITI metsässä asuva haltiaolento, esiintyy myös monikossa (ks. Tellervo)

TELLERVO Tapion neiti, metsässä asuva haltiaolento, joka suojelee karjaa metsälaitumilla; runossa 46 tulkittavissa myös Tapion vaimoksi

TERHENETÄR utua ja sumua hallitseva luonnonhaltia

TIERA Lemminkäisen toveri sotaretkellä Pohjolaan runossa 30

TUOMETAR haltiaolento runossa 32

TUONEN AKKA, UKKO JA POIKA Tuonelassa asuvia hahmoja, jotka kutovat rautaisen verkon Tuonelan jokeen estääkseen

Väinämöistä pääsemästä takaisin elävien pariin runossa 16

TUONEN NEITI ks. Tuonen tytti

TUONEN TYTTI Tuonelassa asuva myyttinen hahmo, joka pesee pyykkiä Tuonelan joessa; Kiputytön toinen nimi

TUONETAR Tuonelan emäntä; myös Tuonen tytin toinen nimi

TUONI henkilöity kuolema, tuonpuoleisen hallitsija

TUORIKKI Ilmarisen emännän lehmä runossa 32

TURSAS merestä nouseva uros, joka valmistaa ensimmäisen tammen juurtumiselle otollisen tuhkan runossa 2

TUULIKKI haltiaolento, Tapion tytär runossa 14

TÄHETÄR kankaankudontaan liittyvän haltian, Kuuttaren, rinnakkaishahmo

TÄHTI henkilöity luonnonilmiö ja/tai myyttinen hahmo runoissa 11 ja 50

UKKO ilmojen haltia, ylijumala

UKKO UUNIN PÄÄLLÄ Pohjolan tuvassa asuva ukko, joka lausuu oluen synnyn runossa 20 ja osallistuu sulhasen neuvontaan runossa 24; runoissa 8–9 uuninpäällinen ukko auttaa Väinämöistä parantamaan polvenhaavan

UNTAMO Kullervon isän Kalervon veli, joka veljesvihan päätteeksi ottaa orvoksi jääneen Kullervon kasvatikseen, yrittää saada tämän hengiltä (runo 31) ja joutuu lopulta Kullervon koston kohteeksi (runo 34–36); runossa 5 Untamo on Antero Vipusen tyyppinen maan povessa uinuva tietäjä, jolta Väinämöinen pyytää tietoja

UNTO Untamon toinen nimi

UUTAR, UDUTAR ks. Terhenetär

UVANTOLAINEN Väinämöisen toinen nimi

VAMMATAR ks. Kiputyttö

VEDEN EMÄNTÄ veden valtakunnan emäntä, joka nukahtaa rantakivelle Väinämöisen soiton tuudittamana runossa 41

VEEN EMONEN veteen laskeutunut Ilmatar, Väinämöisen äiti runossa 1; varoittaa Väinämöistä Pohjan akan takaa-ajosta runossa 43

VEDEN ISÄNTÄ ks. Ahto

VELLAMO vedenhaltia; runossa 48 samaistuu Veden emäntään, mutta voidaan käsittää myös veden valtakunnan nimenä

VIPUNEN ks. Antero Vipunen

VIROKANNAS ison härän runossa (20: 1–118) "ukko ulkomainen", joka yrittää saada härän hengiltä; runossa 50 ukko, joka kutsutaan ristimään Marjatan poika

VÄINÄMÖINEN vanha mahtilaulaja, "tietäjä iänikuinen", joka on mukana maailman luomisessa, käy šamaanimatkoilla tuonpuoleisessa ja keksii mm. kanteleen; Väinämöinen epäonnistuu niin Ainon kuin Pohjan neidin kosinnassa ja jää lopulta toiseksi myös Marjatan pojalle; Sammon ryöstökään ei onnistu, mutta soitollaan Väinämöinen lumoaa koko maailmankaikkeuden

VÄINÖ ks. Väinämöinen

KALEVALAN PAIKKAHAKEMISTO

AHTOLA Ahdin ja Vellamon neitojen asuinsija, veden valtakunta

ALUEN JÄRVI järvi, johon taivaasta karannut tulikipuna putoaa runossa 47

HIISI myyttinen, tuonpuoleinen paikka, tuonpuoleisen voiman lähde, usein negatiivisesti värittynyt; runossa 12 liittyy Lappiin; ks. myös henkilöhakemiston Hiisi

HIITOLA Hiiteen liittyvä tuonpuoleinen paikka, vrt. Hiisi

HORNAN KALLIO Pisan mäen rinnakkaisnimi

HÄLLÄPYÖRÄ koski Hämeessä runossa 3

HÄME kilpalaulannassa (runo 3) ja ison härän runossa (runo 20) esiintyvä paikka

IMATRA iso koski runoissa 3 ja 30

INKERE Inkeri; Saaren Kyllikkiä käyvät kosimassa sulhot Inkereltä runossa 11

JOUKOLA veden äärellä oleva paikka, joka toisaalta rinnastuu Lappiin, toisaalta myös Kalevalaan (runot 5 ja 7)

JUMALAT tuonpuoleinen, jumalien asuttama paikka, Hiiden monikollinen toinen nimi esim. ilmaisussa "[miekka] Hiiessä hiottu, Jumaloissa kuuraeltu" (12: 229–230); ks. myös henkilöhakemiston Jumala

JUORTANIN JOKI loitsuissa esiintyvä paikka, juontuu Raamatusta: Jordanin joki

KAATRAKOSKI Karjalassa oleva koski, jonka Joukahainen mainitsee kilpalaulannan tuoksinassa runossa 3

KALEVALA Väinämöisen, Ilmarisen ja Lemminkäisen kotipaikka

KARJALA maa Pohjolan ja Saaren lähellä; toisinaan sama kuin Kalevala (Kullervo myydään Karjalaan orjaksi Ilmariselle; Marjatan poika kruunataan Karjalan kuninkaaksi Väinämöisen sijaan), toisinaan toimii myös Suomen kertoilmauksena (esim. 43: 405–406); Kullervon isä Kalervo asuu Karjalassa

KAUKONIEMI Ahti Saarelaisen, Lemminkäisen koti

KEMIJOKI ison härän runossa (20) esiintyvä paikka

KIPUMÄKI parannusloitsuissa tavattava paikka (runot 9 ja 45)

KUUTOLA henkilöidyn Kuun asuinsija runossa 11

LAPPI pohjoinen maa, toisinaan myös Pohjolan tai Pohjan maan toinen nimi

LEMMENLAHTI paikka Pohjolassa tai sen lähellä runossa 18

LUOTOLA Joukolan toinen nimi runossa 7

MANA, MANALA kuolleiden valtakunta, Tuonelan toinen nimi

METSOLA metsän valtakunta, Tapiolan toinen nimi

NÄLKÄNIEMI kylä tai kartano, joka ei pysty ruokkimaan epäonnistuneelta sotaretkeltä palaavaa Lemminkäistä ja jonka tämä kiroaa runossa 30

OSMOLA Kalevan kotipaikan toinen nimi runossa 7

OSMON PELTO Kalevalaan liittyvä paikka, joka mainitaan runoissa 2, 10 ja 20

PIMENTOLA Pohjolan toinen nimi

PISAN MÄKI paikka, jossa kasvavista pitkistä puista Joukahainen kertoo kilpalaulannan tuoksinassa runossa 3

POHJA, POHJAN MAA Pohjola runossa 5 ja 20, Hiiden toinen nimi runossa 13; joskus myös kalevalaisten näkökulmasta oma maa ("näillä raukoilla rajoilla, poloisilla Pohjan mailla" 25: 421–422)

POHJOLA Pohjolan emännän hallitsema paikka, jossa Kalevalan miehet käyvät kosimassa tyttäriä ja ryöstämässä sinne morsiamen lunnaiksi takomansa Sammon

PÄIVÖLÄ henkilöidyn Päivän asuinsija runossa 11

RUOTSI ison härän runossa (20: 1–118) paikka, josta muiden paikkojen ohella etsitään teurastajaa

RUTJAN KOSKI Ruijaan viittaava paikannimi; mytologisena manausloitsuihin liittyvä paikka (runot 12 ja 17)

SAARI Kyllikin ja muiden neitojen kotisaari, Lemminkäisen karkelo- ja pakopaikka (runot 11 ja 29)

SAKSA kaukainen maa, josta saadaan ylellisyystuotteita

SARAN TALO Sariolan toinen nimi

SARAJA, SARAOJA Ruotuksen taloon liittyvä paikka runossa 50

SARIOLA Pohjolan toinen nimi

SAVO Suomen rinnakkaisnimi runossa 35, Pohjan maan rinnakkaisnimi runossa 48

SIMASALO paikka Pohjolassa tai sen lähellä, runo 18

SUOMELA Väinämöiseen ja Kalevalaan liittyvä paikka runossa 18

SUOMI Pohjolan näkökulmasta vieras maa, Pohjan neitiä kosivat "Suomen sulhot" (19: 481); Karjalan toinen nimi runossa 20; samaistuu Kalevalaan runossa 39

SUVANTOLA Väinämöisen kodin toinen nimi runoissa 6 ja 19

UNTOLA Untamon koti runossa 36

UVANTO, UVANTOLA Väinämöisen kotipaikan eräs nimi, runo 7

TAPIOLA metsän valtakunta

TUOMIVAARA Tapiolan toinen nimi (32: 310)

TUONELA tuonpuoleinen paikka, kuoleman valtakunta

TUONI KS. TUONELA

TURJA mahtava pohjoinen maa, Lapin toinen nimi runoissa 12 ja 20; palovamman parannusloitsussa (48: 313–366) Turjan tyttiä kutsutaan jäähdyttämään palaneita paikkoja

TUURIN TUPA paikka, josta mehiläistä pyydetään hakemaan mettä voiteen luvussa runossa 15; karanneen tulikipunan polttama tupa runossa 47

TYRJÄN KOSKI Tuonelan jokeen liittyvä koski runossa 9

VENÄJÄ ison härän runossa (20: 1–118) paikka, josta muiden ohella etsitään teurastajaa; kaukainen maa; negatiivisesti värittynyt häärunossa (22: 318–319)

VIRO maa, joka ei ole aivan lähellä Kalevalaa tai Pohjolaa; Saaren Kyllikkiä käyvät kosimassa sulhot Virosta runossa 11

VUOKSI mytologinen ja/tai todellinen suuri koski, joka mainitaan runoissa 3, 17 ja 30

VÄINÖLÄ Kalevalan toinen nimi

LOITSUJEN JA RITUAALIRUNOJEN HAKEMISTO

Eläimiin ja elinkeinoihin liittyvät loitsut

Häihin liittyvät loitsut

Luonnonilmiöihin liittyvät loitsut

Parantamiseen liittyvät loitsut

Suonten sanat 15: 315–376
Synnytysloitsu 45: 117–146
Taudin alkuperän tiedustelu 17: 347–396
Tautien synty 45: 24–170
Verensulkusanat 9: 343–416
Venähdyksen sanat 15: 315–376
Voiteen sanoja 15: 387–554

Tietäjän toimintaan liittyvät loitsut

Arvan sanat 49: 89–104
Enteen katsominen (vieraan saapuminen) 18: 564–584
Kostosanat 17: 317–346
Kyydinantosanat 17: 447–474
Manaussanoja 17: 157–256, 309–346, 397–504
Tietäjän kerskaus 9: 507–516 ja 12: 144–184
Tietäjän apuvoimien nostatus 12: 255–272; 17: 257–308; 45: 237–258
Tietäjän varautuminen 12: 279–296, 30: 453–460, 467–480

SANASTO

Sanastossa on selitetty *Kalevalassa* vastaantulevia sanoja, joiden merkitys saattaa nykylukijalle olla outo tai poikkeaa nykymerkityksestä.

AHVENMAIMANEN ahvenen poikanen

AIKALEHMÄ täysikasvuinen lehmä

AILUT äkillinen kipu, pistos

AISAN ALENTAJA vieraanvaraisuustapoihin liittyvä kiertoilmaus: myös tulijan hevosen kestitseminen, riisuminen valjaista ja hoitaminen, kuului vieraanvaraisuuteen

AKKILOIA hoitaa, hallita

ALATSE alapuolitse

ALUS 1. pohja, perusta; 2. vene, kuten nykykielessä

ALVE kalanpoikanen

AMPUMIES noidan kiertoilmaus

ANGERVOINEN kovaosainen

ANI juuri, parahiksi

ANNITOIN antia vaille jäänyt, saaliiton

APPAA syödä tai juoda ahnaasti

ARVIO arvo, arvovalta, arvossapito

AUHTO hiekansekainen maa; alanko, notko, laaksonpohja

EHÄTTÄÄ saattaa, kuljettaa

ELI, ELIKKÄ useimmiten merkityksessä 'tai', toisinaan yleiskielen mukainen

EMINTIMÄ äitipuoli

EMO, EMÄ äiti

EMÄPUU veneen pohjapuu, kanteleen koppa

EPATOIN kelvoton

ERÄ saalis

HAAHTI laiva

HAAMOTTAA, HAIMENTAA häämöttää

HAIHATA liehua, liikkua ketterästi

HAIVERTAA siepata

HAKO maassa tai vedessä lahonnut puu

HALATA haluta, toivoa, kaivata

HALJAKKA 1. siniharmaa tai vihertävä väri; 2. verkakangas

HAPATA käydä (oluesta puhuttaessa)

HAVUKKA haukka

HEITTÄÄ yleensä merkityksessä 'jättää'

HELLITELLÄ olla alakuloinen tai hellä

HELVE kukan suojuslehti

HERHILÄINEN ampiainen

HERJATA häväistä, turmella, raiskata

HUOPARI veneen peräairo

HUOPIA huovata, peruuttaa venettä airoilla

HURAHTAA valahtaa

HURSKAS viisas, hillitty

HURSTI karkea lakana tai muu paksu kangas, jolla kannetaan lasta, halkoja, viljaa ym.

HUVEKSINEN nahkainen, vuotainen

HYPPINEN hyppynen, kämmenen kärki, sormenpäät

HÄVÄS hevosen tai naudan säkä

IMANNE makea, suloinen, terve

IMARA suloinen

ISO isä

JAKSAA 1. riisua, purkaa, irrottaa; vrt. juurta jaksain: alkumerkitys 'juurta irrottaen'; 2. kuten nykykielessä

JAKSOITELLA irrotella

JUKAINEN luja, kova, pahkainen

JUOHTAA johtaa joku johonkin, saattaa

JUONI juova, uurre, jono, ura, tie

KAARNE korppi

KAATIOT housut

KALHU yleensä oikean jalan lyhyt potkusuksi, vrt. lyly

KALMA hauta, haudanhaltia

KALVIN tietynlainen pellavan käsittelyssä ja verkonsolminnassa käytetty puuveitsi

KAPIO kavio

KAPLUKKA korkokenkä

KAPO nainen, tyttö

KARHI kasken tai pellon pöyhimiseen käytetty haravamainen, risuista tehty työväline

KARPIO mittayksikkö, 10 kappaa

KASSA tukka, hiuspalmikko

KASSAPÄÄ naimaton nuori tyttö, jonka hiukset ovat vielä peittämättä huivilla, vaimouden merkillä

KAUTO kengän päällisnahka

KERUKSISET, KERUSTIMET nielu, kurkku

KERÄJÄT käräjät, neuvonpito, kokous

KESUNKANTO pihkainen, lahoamaton hongan kanto

KETTU nahka, kesi

KINA kuola

KINAHMI pyörre, pyörivä virtaus

KIRJA pintakuvio, koriste

KIRJO- koristeltu, kirjava (esim. kirjokansi, kirjokorja)

KIRJOITTAA kirjoa, koristella merkein, piirtää

KIRJOKANSI koristeltu kansi, yleensä kuvaannollisesti taivaankansi

KIRJOKORJA koristeltu reki

KISA 1. leikki, tanssi, hyppy; 2. yhteinen huvittelutilaisuus, tanssit jne.

KISAKANGAS tanssimiseen ja huvitteluun sopiva avoin maasto

KOI aamunkoin ilmansuunta, koillinen

KOIRIA puhdistaa hamppu tai pellava erottamalla koiraspuoleiset kasvit

KOKKO kotka

KOLTSANEN, KOLTUSKA rengas (esimerkiksi kuolaimen), korvakoru

KORJA reki

KORMANO tasku

KORTTELI pituusmitta, noin 15 cm

KORTTI lyhyt miekka

KOSKUT kuusen kuori

KOSTAA 1. rangaista; 2. palkita

KOSTO 1. kuten nykykielessä; 2. ansaittu palkka, myös positiivisessa merkityksessä

KOSTUA suostua, muuttua suosiolliseksi

KUIVEET liotetut ja arinalla kuivatut jyvät, joista valmistetaan talkkunajauhoja

KUKKU kukkura, kukkulan huippu

KULKKU kurkku

KUMPPALI kumppani

KUOMIKKO hevosen loimi

KUONTALO kehräpuun lapaan kiinnitetty pellava- tai villatukku, joka kehrätään langaksi

KUORE 1. maidon pinnalle nouseva kerma, joka kuorittiin ja kirnuttiin voiksi; 2. eräs kala

KUPO suuri yhteen sidottu kimppu olkia

KURAS veitsi

KURSO, KURSIKKO ryteikkö

KUSSAKKAINEN pitkä, villasta kudottu vyö

KUTOA 1. solmia verkkoa; 2. kutoa kangasta, palmikoida vöitä erilaisin tekniikoin, kutoa kinnasneulalla tai puikoin (lapasia ym.)

KUU 1. taivaankappale, kuten nykykielessä; 2. rasva, tali

KUUTIAINEN kuukauden vanha (esim. varsa), vrt. vuotias

KUUTTI vene

KUVAS 1. kalaverkon koho; 2. kuvaannollisesti esim. aallonharja

KYNÄ linnunsulan ruoti tai erityisesti ruodin tyviosa

KYTY aviomiehen veli vaimon näkökulmasta

KYYÄTELLÄ polttaa, poltella; lehmän nimi Kyyttä viittaa vaaleaan, tuhkanväriseen selkäjuovaan, joka oli tyypillinen itäsuomalaiselle ja karjalaiselle maatiaiskarjalle

KÄES pienten kalojen pyytämiseen tarkoitettu käsiverkko

KÄLKÖ raukka, ajattelematon

KÄPEÄ, KÄPÄS näppärä, vikkelä

KÄSIKIVET jauhinkivet, joilla jyvät jauhettiin käsivoimin

KÄÄKÄ oven kädensija

LAAHKO lattiapalkki, leveän hirren puolisko, josta tehtiin myös penkkejä

LAITIO pitkä, suorakulmainen reki

LAKKA 1. katos (erityisesti kuistin); 2. päälaki

LAKLA villihanhi

LANSATA oksia, karsia

LAPATTA jauhinkiviin liittyvä, katonrajaan kiinnitetty puuosa, jossa olevaan kuoppaan jauhinkivien käänninpuu asettuu ja pysyy siten yläpäästä paikoillaan

LATJATA pinota

LAUNIS vanhakantainen kalastusväline, molemmista päistään teroitettu puikko, johon sidottiin naru onkimista varten

LEINO surullinen, onneton

LEMETTINEN akanaisin jauhoin leivottu leipä

LESTY akanaton; kuorituista jyvistä jauhetun jauhon ja siitä tehdyn leivän määre

LIINA pellava tai hamppu; kasvi josta saadaan lankaa, kalaverkkoja, tekstiilejä

LIIVA rantahiekka, pohjalieju

LISTIÄ katkoa nauriin naatteja ja napoja

LUOTANEN lautanen

LUSKE ryske, jyske, nalkutus, (koiran) haukku

LUSU pirstale, palanen

LYLY yleensä vasemman jalan pitkä liukusuksi, vrt. kalhu

LÄSIÄ maata sairaana

LÄYLI tukala, raskas, vaikea

MIERO maailma, kyläkokonaisuus, vieraat ihmiset

MUOTO ulkonäkö, kasvot, olemus

MURA muta

MUROTTAA rusentaa

MUTSO nuori vaimo; hellittelevä nimitys, jonka vastakohtana 'akka'

NASSAKKA tynnyrin tapainen astia juoman kuljetukseen

NATO aviomiehen sisar vaimon näkökulmasta

NEITI naimaton nuori nainen; diminutiivimuodot neito, neitonen, neitokainen, neiyt

NIININEN lehmuksesta valmistettu

NOUKKA nokka

NUODE, NOUEKANSA morsiamen saattoväki häissä

NURISTUA närkästyä

NUURUA riutua, kuihtua, tuntea kipua

NYPLÄ nappi

NÄKÖPÄÄ kasvonpiirteet, naama

OJELVOINEN polku, suunta (sanasta oja)

OKSENNOS oksennus

OLOINEN olento

ORA, ORANEN reiäntekoväline, jossa piikkimäinen terä ja puinen varsi

ORKO notko, laakso

ORPANA, ORPANAINEN nuori neito

ORVASKETTU ihon pintakerros, orvaskesi

OSMA ahma

PAARMAS, PARMAS ryntäät, povi

PAATERE, PAATERO kivenjärkäle, lohkare

PAKINA puhe

PAKISTA puhua

PAKKUA lohjeta, lähteä irti

PALJA moukari

PALKOHEINÄ herne, hernekasvi

PALTSASILMÄ mulkosilmä

PANU tuli

PATVASKA häämenojen ohjaaja, sulhasen puhemies kosinnassa ja häissä, "bestman"

PENI koira

PEREHTIÄ perustaa perhe

PESO pesu

PIELI pilari, pylväs, masto

PIILI nuoli

PIIPIO kovakourainen, rautakoura, vahvakätinen

PIITÄMÄ kudontavirhe, jossa loimilanka jää kudoksen ulkopuolelle

PILKE pirsta, särö

PILKKA 1. tietä osoittava merkki esim. puun kyljessä; 2. iva, kuten nykykielessä

PILKKIÄ tuikkia (tähdistä)

PILLA turmio, pahanteko

PILPA ohut männynkuori

PIO kämmen, koura

POHTAA puhdistaa, ravistaa

POROTTAA puhaltaa voimakkaasti, ponnistaa väkisin, särkeä

PORTIMO kärppä

POTKEA työntää nuottaa veteen

POTTI pieni pata

PUHDE aamu- ja iltahämärän aika

PUHUA 1. puhaltaa; 2. kuten nykykielessä

PUHUTA puhista, läähättää

PUKSUT housut

PULLO verkon tai nuotan koho

PURSTO pyrstö

PUURU tumma rautias (hevonen)

PUUTTUA 1. tarttua, takertua kiinni, seisahtua; 2. loppua, olla ilman

PÄLÄS 1. suksen jalansija; 2. (edellisestä johdettu merkitys) hätä, ahdinko, vrt. päästä pälkähästä

RAAVAS nautakarjaan kuuluva eläin; monikossa raavaat, raavahat: karja

RAHE (rahje), rahkeet länkien vahva(t) vetohihna(t), jo(i)lla luokki ja aisat kiinnitettiin tiukasti länkiin

RAINTA lypsyastia, kiulu

RANKINEN vuoteen yläpuolelle ripustettu telttamainen hyttyssuoja

RASTI tienviitta, tavallisesti puun kylkeen kiinnitetty irtorisu tai kivilatomus

RAUTIO seppä

REPPÄNÄ räppänä, katon savuaukko

RIESKA 1. happamattomasta taikinasta valmistettu leipä; 2. tuore

RIPEÄ uhkea, rehevä, heleä, hohtava

RITA kolmiseinäinen ansapyydys

RIUSA viljanpuintiväline

RUHTOA rusentaa, tuhota, murskata

RUMA ilkeä, julma, häijy, ahne

RUPEAMA kahden aterian välinen aika

RUSAMA koura

RYTINEN ruokoinen

RÄTSINÄ naisten paita

RÄPÄHÄT pyykit

SAAJANAINEN häissä morsianta auttava sulhasen väkeen kuuluva naishenkilö, esim. sulhasen tai patvaskan sisar

SAANI ajoreki

SAARVA saukko

SAPSO hevosen lavan alla oleva etujalan lihas

SARKKA pikari, haarikka

SEES, SEKEHET kirkkaat, selkeät yläilmakerrokset

SIEPALE sirpale

SIIVATTA kotieläin

SILTA lattia

SILTALAAHKO lattialauta

SIMPSUKKA jokisimpukka

SOMMELO (esim. lanka-) kerä, (tuohi-) käärö

SORTAA kaataa, saattaa painuksiin

SULKKU-, SULKKUINEN silkki-, silkkinen

SUMMA pimeä, sumea, tumma, synkkä

SUOVAKKO vanha nainen

SUOVERO suksisauvan ja somman tai keihään terän ja varren liitoskohta (keihästä käytettiin myös sauvana, joten yhteinen merkitysjuuri)

SUTSUNA Karjalassa naisten vaatekappale, paikkakunnasta/murteesta riippuen liivihame, lyhyt sarkatakki tai vaatteenriekale

SYSI hiili

SYYLINKI varreton paksu sukka

SÄLKÖ varsa

SÄRVIN leivän lisäksi syötävä oheisruoka

SÄIKKYÄ säihkyä

SÄÄLIÄ hankkia, laittaa, varustaa

TAARI olut

TAHDAS taikina

TAIKEA taianomainen vamma, kohtaus; tukala, kankea

TAIKKO talikko

TAINA värttinä

TALKKUNA paahdetuista tai keitetyistä ohra-, kaura- tai hernejauhoista veteen tai piimään valmistettu ruoka; toisinaan Kalevalassa myös leivän kertosana

TALMA tahma, lima

TAPLIKKAINEN täplikäs

TAPPURA rohdin, pellavan tai hampun puhdistusjäte

TEIRI teeri

TELTA, TELTAMOINEN 1. uudin, telttamainen nukkumasuojus; 2. hyväosainen, onnellinen, myös sulhasen kiertoilmaus

TERHEN, TERHENINEN utu, utuinen

TERÄSKAPEA teräskavio, kengitetty kavio

TEVANA hirvi tai peura

TIISKI, TISKI juomakulho

TINARINTA neidon määre, joka konkreettisesti juontuu (nuoren) naisen juhlavaatetuksesta, jossa rintamus on somistettu metallisin kolikoin tai koruin

TUHMA nykymerkityksen ohella tyhmä, taitamaton

TUMMELI utare

TURMELLA 1. vahingoittaa, tärvellä, kuten nykykielessä; 2. raiskata

TUURA jään särkemiseen käytetty keihäsmäinen työkalu

TYYSKÄ paksu, tukeva, raskas

UME sumu, usva

UMPIPUTKI Lemminkäisen tappamiseen käytetty taikakalu, mahdollisesti valmistettu vesiputkeksikin nimitetystä myrkkykeisosta

USSAKKA pitkä, villasta kudottu vyö

UTALA nopea, reipas

UUPUA puuttua, olla vailla

UVE ori

VAAHER vaahtera

VAAHTOKUU kansanomaisessa esikristillisessä kalenterissa suunnilleen maaliskuulle ajoittuva kuukausi

VAARTAA tehdä vääryyttä esim. jakamalla pienempi osa tai jättämällä osattomaksi

VEIKKA vedonlyönti

VEKARA jalkajousen jännityshihnan koukku

VEMMEL luokki, hevosen työvaljaiden osa, joka pitää aisat irti hevosen kupeista ja helpottaa vetämistä vaikeissa maasto-oloissa

VIIHDYTELLÄ nukutella, tyynnytellä

VIIHTYÄ tyyntyä

VIIPSINPUU langan vyyhteämiseen käytetty väline

VIITSIÄ vaalia, kaitsea, hoitaa

VILJA luonnon ja peltojen anti, omaisuus, rikkaus

VILJO oivallinen, erinomainen

VIRSI kertova runo

VUOTTAA odottaa

VÄKI 1. ihmisjoukko, kuten nykykielessä; 2. myyttinen voima, esim. tietäjän mahti

VÄSTI miekan kahva

YRÖ mies, uros

YSKÄ rinta

YSTÄVÄ läheinen kumppani, alkumerkitys yskättävä: rintaa vasten syleiltävä

ÄIJÄ paljon

ÄIJÖ isoisä; Kalevalassa Kullervoa ja Iku-Tursoa määrittävä "äijön poika" voidaan ymmärtää merkityksessä 'suurta sukua' tms.

ÄSKEN vasta sitten, heti kun

ÄYHKIÄ äyskiä

KIRJALLISUUTTA

Anttila, Aarne: *Elias Lönnrot. Elämä ja toiminta.* SKS, Helsinki 1985.
– Tarkistettu painos 1930-luvulla ilmestyneestä kaksiosaisesta elämäkerrasta, joka on edelleen laajin ja kattavin esitys Lönnrotin urasta.

Anttonen, Pertti & Kuusi, Matti: *Kalevalalipas.* SKS, Helsinki 1999.
– Vuonna 1985 ilmestyneen teoksen uusittu painos, joka kokoaa yhteen *Kalevalan* syntyprosessia, rakennusaineksia ja vastaanottoa koskevan yleistiedon.

Ilomäki, Henni: *Loitsun mahti.* SKS, Helsinki 2014.
– Yleisteos suomalais-karjalaisesta loitsuperinteestä, joka on mittava osa myös *Kalevalaa.*

Jussila, Raimo: *Kalevalan sanakirja.* Otava, Helsinki 2009.
– Kattava teos *Kalevalan* sanastosta.

Kaukonen, Väinö: *Lönnrot ja Kalevala.* SKS, Helsinki 1979.
– Perinpohjainen tutkimus Lönnrotin työskentelymetodista ja *Kalevalan* kansanrunolähteistä säetasolla.

Knuuttila, Seppo, Piela, Ulla & Tarkka, Lotte (toim.): *Kalevalamittaisen runon tulkintoja.* Kalevalaseuran vuosikirja 89. SKS, Helsinki 2010.
– *Kalevalan* taustalla olevaa runoperinnettä monipuolisesti nykytutkimuksen eri näkökulmista tarkasteleva artikkelikokoelma

Kuukka, Väinö, Majamaa, Raija & Vepsä, Hannu: *Elias Lönnrot. Taitaja, tarkkailija, tiedemies.* SKS, Helsinki 2002.
– Suppea esitys Lönnrotin vaiheista.

Kuusi, Matti (toim.): *Kalevalaista kertomarunoutta.* SKS, Helsinki 1980.
– Valikoima kalevalamittaisia kertovia runoja eli *Kalevalasta* tuttuja runoaiheita siinä muodossa, jossa runonkerääjät ovat ne kuulleet ja kirjoittaneet muistiin.

Piela, Ulla, Knuuttila, Seppo & Kupiainen, Tarja: *Kalevalan hyvät ja hävyttömät.* SKS, Helsinki 1999.
– *Kalevalan* henkilöhahmoja sekä niistä tehtyjä tieteellisiä, poliittisia ja taiteellisia tulkintoja esittelevä teos.

Piela, Ulla, Knuuttila, Seppo & Laaksonen, Pekka: *Kalevalan kulttuurihistoria.* SKS, Helsinki 2008.
– Eepoksen kulttuurihistoriallista taustaa sekä taiteellista, poliittista, kansallista ja tutkimuksellista jälkivaikutusta luotaava yleisteos, josta on toimitettu myös nettiversio.

Siikala, Anna-Leena: *Itämerensuomalaisten mytologia*. SKS, Helsinki 2013.
– *Kalevalan* taustalla vaikuttavan etnisen, esikristillisen suomalais-karjalais-virolaisen mytologian ja maailmankuvan yleisesitys.

Siikala, Anna-Leena, Harvilahti, Lauri & Timonen Senni (toim.): *Kalevala ja laulettu runo*. SKS, Helsinki 2004.
– *Kalevalan* ja sen taustalla olevan runoperinteen ja mytologian suhdetta, Lönnrotin työtä, *Kalevalan* vastaanottoa sekä sukulaiskansojen eepoksia tarkasteleva laaja artikkelikokoelma.

INTERNETSIVUSTOJA

Kalevalan kankahilla. Peruskoululaisille ja opettajille suunnattu interaktiivinen tieto- ja tehtäväpaketti *Kalevalan* tiimoilta. http://www.kalevalaseura.fi/kalevalankankahilla/

Kalevalan kulttuurihistoria. Samannimisen kirjan pohjalta toimitettu internetsivusto. http://www.kalevalaseura.fi/kaku

Kalevalan oppimistehtävät. Lukiolaisille ja yläkoululaisille sekä opettajille suunnattu tehtäväpaketti.
http://www.finlit.fi/fi/tietopaketit/kalevalan-oppimistehtavat

SKS:n Elias Lönnrot -tietopaketti. Peruspaketti Lönnrotin elämästä, keruumatkoista, *Kalevalan* sommittelutyöstä ja muusta kirjallisesta tuotannosta. http://neba.finlit.fi/tietopalvelu/elias/index.htm

SKS:n Kalevala-tietopaketti. Peruspaketti *Kalevalan* synnystä ja jälkivaikutuksesta. Sisältää myös Kalevalan tekstin kokonaisuudessaan. http://neba.finlit.fi/kalevala/

SKVR-tietokanta. *Suomen Kansan Vanhat Runot*, 34-osainen ja 89 250 runotekstiä käsittävä kansanrunokokoelma digitoituna. Ohessa runsaasti tietoa Kansanrunousarkiston runokokoelmista, runon keruusta ja runojen ominaispiirteistä. Erilaisia hakumahdollisuuksia.
http://dbgw.finlit.fi/skvr/